

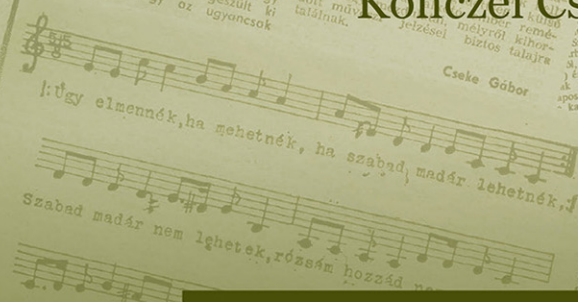
Táncház avató

Újabb táncház nyílt Kolozsvá-
ban. Első este százánál több fi-
gyerek, munkás, tanuló, főiskö-
Zakariás Erzsébet (Pendzsi) ; a
nadrágos lány. Nagy szeretettel
tál mindenkét. Magam is beáll-
nagyon oda kell ám figyelni,
megjött Sepsi Dezsó s az Ördö-
csak „talpalaváló” húzott neki
akasztást majd a lassú, erős
daltalpalaváló, a mon...
ügyes...
Népe...
szé...
Az egész...
A Bodzafa, HM.

A 40 ÉVES KOLOZSVÁRI TÁNCCHÁZ SAJTÓKRONOLÓGIÁJA

I. (1977-1990)

**Összegyűjtötte, válogatta és szerkesztette
Könczei Csongor**

Holnap: táncház-találkozó

Kolozsvár (Papp Istv...
Kelemen László, Ko...
András, Porzsoló, A...
Sepsi Dezsó, Sinkó,
Székelyudvarhely: Ve...
kó János, Szép Gyula...
A Kodály Egylet...
Károlyi Árpád...
Közvetlen közel...
záró az Általános...
Színház...
tak, valamint nagy...
KISZ-bizottságnál...
eredmény...
gondog...
támogat...
Lényeges...
niték...
emelt...
gyűjtö...
munkahelyükön, népevé...
Hol, mi

TÁNCCHÁZ: A fokozódó érdekl

désre való tekintettel a kolozsvá-
táncház megindítja az Aprók t...
cél széli és más neptáncok és né...
Június 19-től jú...
lius 17-éig minden esütörtök es...
7-től 8 óráig módszeres tántan...
tást szervez 10-15 éveseknek...
Monostori Művelődési Otthonba...
(Monostori út 16.).

EMEN FERENC

TÁNCCHÁZ-SZIMI
"FELYU

Kijumunkás...
sógot, mely szerint az egész magyar nyelv...
táncok, valamint a néptáncok...
A legnépszerűbb...
néptáncok tehát...
Ezen a forrásnak...
Holnap: táncház-találkozó...
Közvetlen közel...
záró az Általános...
Színház...
tak, valamint nagy...
KISZ-bizottságnál...
eredmény...
gondog...
támogat...
Lényeges...
niték...
emelt...
gyűjtö...
munkahelyükön, népevé...
Hol, mi...
TÁNCCHÁZ: A fokozódó érdekl...
désre való tekintettel a kolozsvá-
táncház megindítja az Aprók t...
cél széli és más neptáncok és né...
Június 19-től jú...
lius 17-éig minden esütörtök es...
7-től 8 óráig módszeres tántan...
tást szervez 10-15 éveseknek...
Monostori Művelődési Otthonba...
(Monostori út 16.).
Két kis csoport...
A székelyudvarhelyi táncház...
szabó Gábor...
vanságára...
kül...
rögögi és...
kifinom...
október...
ház...
EMEN FERENC

A 40 éves
kolozsvári táncház sajtókronológiája
I.
(1977–1990)

KRIZA KÖNYVEK 41.

Sorozatszerkesztők

Ilyés Sándor
Jakab Albert Zsolt
Vajda András

A 40 ÉVES KOLOZSVÁRI TÁNCHÁZ SAJTÓKRONOLÓGIÁJA I. (1977–1990)

Összegyűjtötte, válogatta és szerkesztette
Köncei Csongor

Hagymányok Háza – Kriza János Néprajzi Társaság

Kolozsvár

2017

Lektorálta:
dr. Könczei Csilla, BBTE BTK, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár,
egyetemi előadótanár

Támogatta:

© Kriza János Néprajzi Társaság

A kötetet illusztráló fényképek a *25 éves a kolozsvári táncház* című, magángyűjteményekből összeállított fotókiállítás anyagából származnak.

Számítógépes tördelés:
Sütő Ferenc

Készült a kolozsvári IDEA Nyomdában
Igazgató: Nagy Péter

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
A 40 éves kolozsvári táncház sajtókronológiája / ed.: Könczei Csongor. –
Cluj-Napoca : Kriza János Néprajzi Társaság, 2017-
vol.
ISBN 978-973-8439-90-0
Vol. 1. : (1977-1990). - 2017. - Conține bibliografie. - ISBN 978-973-8439-91-7

I. Könczei, Csongor (ed.)

793/794

Tartalom

Előszó az első kötethez (Könczei Csongor) 9

1977

„A táncház 1977 februárjának egyik csütörtökjén nyílt meg...” . . . 13

Tar Károly: A Bodzafa, hm... 16

(réti): Táncház a Monostoron 18

Könczei Ádám: Tárt kapujú táncházakért 20

1978

„Kolozsváron 1978. május 5-én megnyitották a második táncházat” 27

Boros Zoltán: A fiatal zene fesztiválja 29

Katona Ádám: Néptáncaink jó divatja 33

Beke Mihály András: Újabb táncház 37

Benedek Csilla: ez egy levél 38

Pávai István: Kell-e eredeti népzene, széki tánc és táncírás? 39

Márton Erzsike: Táncház avató 42

Kostyák Alpár: Közös zene, közös éneklés, közös tánc 44

Egyed Emese: Keressük az új funkciót 47

Könczei Ádám: Táncházak seregszemléje Székelyudvarhelyre 49

Molnos Lajos: Kérdésekkel, tervekkel megrakottan 50

Balogh Edgár: Ne csak a színpadról 52

Molnos Lajos: Elmentünk Székelyudvarhelyre 53

Almási István: A táncház jövőjéért 55

Takács Éva: ez egy levél 56

Pávai István: Ismét a táncházakról 57

Láng Zsolt: Táncház 61

Cseke Péter: Paraszti „diszkó”? 64

Golicza Mária: Meghívó 65

Kostyák Alpár: Regősök 66

Molnár H. Lajos: Buszdöngölős 67

Horváth Arany: Az első táncháztalálkozó 67

1979

„Továbbra is égető gyakorlati kérdés marad a hol, mit és hogyan?” 71

Könczei Ádám: Városi táncházaink feladatköre 73

Kostyák Alpár: Töprengés a népi tánc sorsáról 77

Forró László: Még egy táncház	78
Horváth Alpár: Gyertek Kalákába!	80
Zakariás Attila: Honnan tudják?	81
Kostyák Alpár: Kalotaszegi Kaláka	81
Kostyák Alpár: Népi tánc – városi táncházakban	83
László Ferenc: Táncházzene és forrásvidéke	85
Lakó Ildikó: Az énekes	86
Soós János: Találkozás Széken	87
Lakó Ildikó: Útesinálók.	88
Kostyák Alpár: A visai táncházban	91
Molnos Lajos: II. Táncháztalálkozó	92
Lengyel Ferenc: Pillanatkép egy találkozásról	93
Lőrincz György: Táncháztalálkozó – 1979	95
Nagy Olga: Korigény és nevelő feladat	97
Lakó Ildikó: A mezőszegi tánctanár	100
Táncház, Kaláka és mi	103
Úgy ég a tűz, ha tesznek rá	103
Táncházi kérdezz-felelek	106
Folkloristáink kapcsolata a Kalákával, Táncházzal	107
Reflexiók	111
Béres Katalin: Udvarhelyi sokadalom	115
Bazsó Zsigmond: Teszett a visai	118
1980	
„a pró vagy kontra állásfoglalásokról”	121
Pávai István: Táncház	123
Oláh István: Tisztelt Társaság	123
Szép Gyula: „jön a tévé”	125
Lakó Ildikó: Aki tudja – adja tovább	127
Molnos Lajos: A harmadik	130
Kostyák Alpár: A táncháznemzedék szerepe művelődésünkben	131
Könczei Ádám: Igazi táncháztalálkozókat!	132
Molnos Lajos: Táncháztalálkozó	137
Mitruly Anikó: Hívogató	138
Lőrincz György: Táncháztalálkozó – 1980	138
Gagy József: Tények és kérdőjelek.	140
Szekeres Sándor: Gyűjtéstől előadásig	149
Orbán Balázs: STM-EPE 01634	150
Aradi József: Hova megy a táncház/Kaláka?	153
Kostyák Alpár: Táncháznemzedékek	154
Zattler László: Táncház – de meddig?	157
Keszthelyi András: A mítosz és akinek kell	162
Bíró Zoltán: Táncház és/vagy Kaláka?	167

Zsehránszky István: Siker Bukarestben	174
Könczei Árpád: Tánctanítási módszertan táncházak részére	175
Márkos Albert: A táncházmozgalomról	180
Kostyák Alpár: A széki táncház	182

1981

„Táncháztalálkozó színhelye lesz április 5-én, vasárnap délután a Dosztojevszkij utcai sportcsarnok”	185
Tar Károly: Kell az összefogás	187
László Bakk Anikó: Járjunk táncot, ripegő-ropogót	193
Szőcs Géza: A táncháztalálkozó néhány tanulsága	196
Pillich László: Utóhang a táncok házárol	197
Pataki László: Táncház-műsort láttunk!	198
Zágoni Attila: Járható út...	200
Sepsi Dezső: A táncház és a Maros Művészegyüttes	202
Kovács Nemere: Centrum censeo...	204
Sebestyén Mihály: Táncház-folyosói töprengések.	208
Zakariás Erzsébet: Táncházon babér?	210
Horváth Arany: Táncházások az asztal körül	212
Mirk László: Miért nincsenek táncoktatók?	223
Gergely Tamás: A kolozsvári táncház	225
Csoma György: Beindult a táncház.	227

1982

„A kolozsvári táncházások Kodály nevét viselő együttese”	231
Pillich László: Utóhangok táncház-kapcsán.	233
Béres Katalin: A IV. Táncháztalálkozó	236
Horváth Arany: Nem hagyják a legények	239
Zágoni Attila: A menyasszony szép virág...	240
Horváth Sz. István: Beszélgetések	241
Horváth Sz. István: Beszélgetések	243
H. Szabó Gyula: Hanglemez – Királyfalvi nagy hegy alatt	244
Tar Károly: Nevüket szeretnék kiérdemelni.	247
Kovács Nemere: Önmagukat kereső fiatalok avagy a táncházról szólva	249

1983

„A tűznek nem szabad kialudni”	253
Mirk László: Élmények és tanulságok a táncházások fórumán	255
Kelemen Ferenc: Az élő néptánc üzenete	257
Béres Katalin: Szépen mulass énnálamnál	259
Vass Dénes: Újra táncház	265
Horváth Arany: Ifjúságom gyöngykoszorú	266
Könczei Csilla: A tűznek nem szabad kialudni	267

Simonffy Katalin: Hanglemez – A harmadik táncházlemez	269
Páll Árpád: Egy műsorváltozás margójára	271

1984–1989

„E hiányérzet pontosabb példázására éppen úgy alkalmas lehet a ma már ellankadóban lévő táncházmozgalom említése...”	275
Szövérdi Zoltán: Versenytanulások. Népi, népies, modern	278
Jakab Márta: Se nem kicsi, se nem nagy	281

1990 283

Útmutató fogalomtár negyvenéves olvasók számára.	284
Rezumat	287
Abstract	288

Előszó az első kötethez

A városi táncházak revival mozgalma az utóbbi évtizedek egyik legfontosabb mozgalma volt, amely az erdélyi magyar kulturális-társadalmi életre igen nagy hatással bírt. A 2017-ben negyven éves erdélyi táncházról az elmúlt évtizedekben több részleges és helyi, elsősorban visszaemlékező jellegű írás, kiadvány született, viszont szűkebben a magyar tánc történeti és etnográfiai, tágabban a jelenkutató társadalomtudományi szakirodalom számára hiánypótló lehet egy, az erdélyi táncházak eszmetörténetét, működését és társadalmi-kulturális hatásait átfogó, tudományos igényű és kritikai értékeléssel közelítő összegző munka, amelyik egyben történeti kronológiája, de ugyanakkor társadalomtudományi elemzése is ennek a negyven évnek. Ezen gondolatok mentén 2016-ban munkahelyemen, a kolozsvári székhelyű Nemzeti Kisebbségkutató Intézetben *Megírt mulatság...* címmel kezdeményeztem ennek a problémakörnek a kutatását.

A tervezett kutatással nem egy egyszerű történeti kronológia összeállítására vállalkozom, azaz nem az erdélyi táncházak történetét akarom megírni – ahhoz elsősorban az oral history módszerét kellene használnom, sok-sok interjúval, visszaemlékezéssel, s ennek eredménye szerintem csakis egy nagyon szubjektív hangvételű kézirat lehet (természetesen ennek megírása is feladata lesz majd valakinek) –, hanem a leírt, dokumentált folyamatokat próbálom feltérképezni és értelmezni, rávilágítva a városi táncház eszméjének (tulajdonképpen ötletének) kialakulására, annak időbeni változásaira, a különböző ideológiák hatásaira, a hagyományörzés kapcsán kialakult vitákra, a színpadi néptáncmozgalommal való kereszteződésekre, a média hatására stb. A kiindulópont, hogy miként jöhetett létre a kommunizmus alatt egy alulról kezdeményezett tulajdonképpeni civilmozgalom (mivel nálunk Erdélyben ez így kezdődött, Magyarországon sokkal szervezettebb volt már maga a kezdeményezés is), hogyan vert gyökeret az akkori erdélyi magyar közgondolkodásban, hogyan burjánzott ez az eszme az elmúlt évtizedekben, s hogyan próbálta és próbálja a mai napig a „mindenkori” kultúrpolitika mindezt egy felülről irányított modellbe besorolni.

Így, a tervezett kutatás elsődleges forrásanyagát az elmúlt negyven év romániai magyar sajtójának áttekintéséből gyűjtöttem össze: a városi táncházakról nagyon sok írás, cikk, sőt elemzés és vitafórum jelent már 1990 előtt is, elsősorban *A Hét* és az *Iffjúmunkás*, a *Művelődés* és a *Korunk* heti- és havilapok hasábjain, de tartalmaznak vonatkozó publikációkat a *Dolgozó Nő*, a *Falvak Dolgozó Népe*, az *Igaz Szó*, az *Utunk* és az *Új Élet* lapok, nem beszélve a helyi napilapokban, mint például a kolozsvári *Igazságban* megjelenő híryananyagok és hirdetések forrásértékéről.

Az összegyűjtött és elemzésre váró anyagot olvasva fogalmazódott meg bennem a gondolat: érdemes és fontos volna ezeknek a szövegeknek az újraközlése egy szerkesztett és jegyzetekkel ellátott válogatás formájában.

Az erdélyi városi táncházakról, ezen belül pedig kiemelten a kolozsvári táncházról sokan, sokat és sokféleképpen írtak az elmúlt negyven évben. A jelen sajtókronológia ezeknek egy válogatott, szerkesztett és jegyzetekkel ellátott gyűjteménye, amely nem kíván az erdélyi, sőt még a kolozsvári táncház történetírása sem lenni, noha a kronológikus sorrendből, illetve a szerkesztésből természetesen összeáll egyféle történet. És rögtön a kérdés: miért csak a kolozsvári és nem az erdélyi táncház sajtókronológiája? Mert időrendben a kolozsvári táncház volt az első, későbbi kisugárzását tekintve pedig a legfontosabb és legjelentősebb városi táncház Erdélyben? Vagy, mert a kötet szerkesztője együtt nőtt fel a kolozsvári táncházzal, ennek történetét ismeri – már a családi vonatkozások miatt is – a legjobban? A válasz ennél egyszerűbb: mert a kötetben olvasható írások nagy része a kolozsvári táncházról, a kolozsvári táncházasokról és táncházzenészekről szól. Igaz, a jelen kötet tartalmaz több olyan összegző, a városi táncházak általános jellegű problémáira reflektáló írást, amelyek alapján a válogatás akár az erdélyi táncház sajtókronológiájának is tekinthető, de ezek – pontosan általános jellegük miatt – ugyanúgy vonatkoznak a kolozsvári táncházra, mint a többire.

A kronológikus sorrendben újraközölt írások tehát sokrétűek: a zömében beharangozó és beszámoló jellegű írások mellett olvashatunk elmélkedő, elemző, sőt akár programadó szövegeket, éles kritikát és vitafórumot, tudományos, illetve kevésbé tudományos igényű közleményeket, és természetesen interjúk sorát, amelyek egyrészenek igencsak bohém hangvétele jelzi, hogy az 1977-ben induló erdélyi táncházak revival mozgalma – megannyi fennkölt, komoly cél és tartalom mellett – elsősorban a tizen- és huszonevesek mozgalma volt. Ugyanakkor a válogatás forrásértékét növelik a kolozsvári táncházasokra vonatkozó, különböző cikkekből kivágott szövegrészletek, valamint táncházas kishírek, hirdetések. (Ez utóbbiak, azaz a kolozsvári *Igazság* napilapban megjelenő táncházas hirdetések túlnyomó többségét Köncei Ádám írta, ezek eredeti kézzel írt vagy gépelt változatai fellelhetők a hagyatékában.)

A szerkesztés figyelembe vette, hogy nagyon sok írás hivatkozik egy már, a témában megjelent előző írásra, ami azt bizonyítja, hogy a szerzők olvasták egymás szövegeit. És nemcsak olvasták, hanem vitatták is: az írások jól tükrözik az erdélyi táncházak körüli ideológiai és szakmai vitákat, a pró és kontra érveket, a több évtizednyi távlatból és a megváltozott politikai, társadalmi és kulturális környezetünkől akár megmosolyogható okfejtéseket – amelyekkel már akkor sem kellett/lehetett feltétlenül egyetérteni –, a különböző önös érdekek mentén történő befolyásolási és kisajátítási próbálkozásokat, vagy az intézményesítés kényszerével folyamatosan küzdő fiatal táncházasok ellenállását. Hiszen az erdélyi városi táncházakat már a megjelenésük pillanatában több fórum is a „sajátjának” tekintette, próbálták, mint új jelenséget összemenni más, formálisan bejártatott és elismert ifjúsági „alkotó csoportokkal” – erről tanúskodnak az Ifjómunkás-matinékról, a Kalákákról vagy a Visszhang-fogadóestekről szóló írások, amelyek közül a jelen kötet csak azokat a

cikkeket, cikkrészleteket tartalmazza, amelyekben konkrétan a (kolozsvári) táncházról, táncházasokról van szó –, azonban a táncházak eredendő civil és demokratikus jellege, s az ezekből adódó vitalitása mindig ellenállt ezen kísértéseknek.

A kötetben újraközölt publikációk évenkénti számaránya tükrözi a korabeli romániai magyar sajtó táncázás elfoglaltságát: 1977-ben felfigyeltek a jelenségre, 1978 és 1982 között nagyon sokat foglalkoztak vele, majd 1983-ban bekövetkezett egy hirtelen megállás. (További levéltári kutatásokat igényel annak a pillanatnak a kiderítése, hogy pontosan mikor és kik döntötték el a táncházak ellehetetlenítését, s egyúttal a róluk való írások beszüntetését.) Ezért, mivel 1984 és 1989 között tulajdonképpen nem jelent, azaz nem jelenhetett meg táncházról szóló írás, a kötet cím 1990-es évszáma az erdélyi táncházmozgalom első periódusának behatárolására vonatkozik.

A kötetben szöveghűen kerülnek újraközlésre a cikkeket, írások, csak olyan helyeken javítottam, ahol a jelenleg érvényes helyesírási szabályok megkövetelik (például *gyimesi* helyett *gyimesi*, *táncház-mozgalom*, *táncház-zenekarok* helyett *táncházmozgalom*, *táncházzenekarok* stb.), illetve ahol eleve (helyesírásiilag vagy tördelésileg) hibás volt az eredeti szöveg. Egyúttal – ahol adataim, ismereteim megengedték – javítottam a gyakran elírt személy- és helyneveket is.

Még két esetben változtattam a szövegekben. Az 1970-es évek második felétől 1990-ig a romániai magyar sajtóban a helyneveket először románosítva, 1988-tól pedig csak románul lehetett leírni, így a közölt szövegekben is például a kolozsvári táncház „kolozsvár-*napocai*” táncházként szerepel – ezeket a jelen kötetben mellőztem. Ugyancsak az adott korszak sajátossága volt, hogy a cikkek, írások végén illett megköszönni a pártállami támogatást és/vagy hangsúlyozni az adott téma szocialista társadalmi hasznosságát, például így: „a táncházak a szocialista erkölcs és etika normáival teljesen összhangban állnak, nemes szórakozást nyújtanak a fiataloknak, öntudat-alakító és jellem-formáló erejük pedig kétségtelen”. Mivel úgy érzem, nem az én tisztem eldönteni, hogy ezen esetekben egy szerző saját vagy az adott szerkesztőség által megkívánt vagy akár a cenzúra által utólagosan (mert tudunk ilyen esetekről is) betördelt mondatairól van szó – ezeket a jelen kötetben szintén mellőztem.

Nem mellőztem viszont semmit azon írásokból, ahol az ideológiai irányultság egyértelmű, ezzel is érzékeltetve a pártállami viszonyokat és a korszakjellemet, amelyek igen erősen rányomták bélyegüket a kor írott sajtójára. És itt nemcsak a vissza-visszatérő formulákra, „kötelező” megfogalmazásokra, közhelyekre, vagy adott esetekben a „sorokközötti üzenetekre” gondolok, hanem például arra a tényállásra is, hogy a hivatalos diskurzus számára a hagyományőrzés, s ezen belül a népi táncművészet reprezentálása teljesen más nézetek mentén zajlott, mint ahogyan azt a táncházmozgalom elképzelte és hirdette: a jelen kötet tartalmát képező írások a *Megéneklünk, Románia* fesztiválon résztvevő népi együttesekről, a különböző folklórfesztiválokról szóló írások tömkelegében jelentek meg, ezért gyakori, hogy ugyanazon lapszámban mintha két, teljesen párhuzamos világról olvasnánk – és valójában ez így is volt.

De a táncház tulajdonképpen e korszak közéletével is párhuzamos volt: sokatmondó, ahogyan a táncházak hivatalos megítélése találkozott az erdélyi magyar közéletre jellemző tekintélyelvűséggel, amely szerint valamiről csak akkor érdemes beszélni (és így írni is), ha szakembereink vagy neves közéleti személyiségeink azt arra érdemesnek tartják – emiatt ugye a táncházról nem a táncházasok, hanem a néprajzkutatók, a koreográfusok vagy az újjágírók értekeztek, nyilatkoztak. Ezért a jelen kötet egyúttal tisztelgés a „mindenkori” kolozsvári, erdélyi táncház elindítói, működtetői és résztvevői előtt, akiknek nagy része névtelen maradt a kor sajtójában. Továbbá köszönöm a Kriza János Néprajzi Társaságnak és a Hagyományok Házának a könyv megjelentetésében nyújtott támogatását.

Könczei Csongor

1977

*„A táncház 1977 februárjának egyik
csütörtökjén nyílt meg...”*

„Kitartott mellettünk a Harmat-együttes. Zakariás Attila két vizsgája között vállalta a turnét, és színpadralépés előtt még öt perccel is városrendezési szakkönyvbe mélyedt. Darabjaik – a Végvári vitézek, a Csángó-szvit részletek és más népdalfeldolgozások előadásunkban mindannyiszor élményként hatnak. Együttesük harmadik tagjával, Sepsi Dezsővel eddigi matinéinkon szoktak össze és alkotnak átütő sikerű triót. Sepsi Dezső szorgalmát és tehetségét az is mutatja, hogy ezúttal külön produkcióra is vállalkozott. Mezőségi folklór által ihletett népies jellegű dalokból összeállított műsort mutatott be, amelyet citera hangolású gitárkísérettel tett még érdekesebbé.”¹

(Ifjúmunkás, 1977/6. 1. – 1977. február 13., vasárnap)

„Február végén a Fehér megyei Enyeden, majd a Kolozs megyei Tordán és a Várfalvához tartozó Rákoson tartottunk matiné. [...] Panek Katalin színésznővendék újra a balladák előadásában jeleskedett, erőteljes előadásmódja és eredetisége ezúttal is megkapó volt. Köncei Árpád, Porzolt Antal, Székely József és Urszuly Kálmán új színfolttal gyarapította műsorunkat: széki táncrendet mutattak be. A meghívott széki fiatalok távollétében Köncei Árpád és Zakariás Erzsébet – széki ruhába öltözve – vállalták a táncok bemutatását. Rákosi előadásunk után bál következett, talán sikerült az ottani fiataloknak ellesniük a széki táncok néhány szép, hagyományos elemét.”²

(Ifjúmunkás, 1977/11. 6. – 1977. március 20., vasárnap)

„Most szálltam le az autóbusról: a többiek valahol Kolozsvár felé rohannak, zökkennek a zökkenőkön, átbillenek az éjszaka határain, s a négy fiú húzza, nyűvi a vonót háttal és oldalt a robogásnak – Panek Kati széki népdalt énekel. A Zakariás-testvérek új hegedűse, Sepsi Dezső úgy szorítja hangszerét, akárha asszonyderekát kéne ég felé emelni; a szunyókálók fel-felriadnak – csendben öregsziünk. Én hatalmas kucsmámmal integetek a tordai kórház előtt elrobogó busz után, talán valaki észre is vette; kezemet az aranyosszéki tenyerek kézfogása melengeti. Kacagni, a visszhangtalan úrbe kiabálni lenne kedvem – hisz fülemben nem a csend – az ifjú Köncei táncának ritmusa dobog feltartóztathatatlanul. *Ifjúmunkás-matiné* Aranyosrákoson...”³

(Utunk, 1977/12. 3. – 1977. március 25., péntek)

„1977. április 4-én a Béke téri Diákművelődési Ház tánctermeiben újabb *Visszhang-fogadóesten* vehettünk részt. [...] Jó volna már tisztázni a folkzene fogalmát. A valódi folkzene alapját – véleményem szerint – az eredeti népdalok feldolgozása, valamint azok hagyományos népi hangszereken való előadása jelenti. A folkzenének nagyon közeli kapcsolata kell legyen a felhasznált anyag – a népdal – legarchaikusabb formájával. Ennek kapcsán hadd köszöntsem a *Visszhang fogadóesten* feltűnt legújabb, legfiatalabb folk-együttest: Székely

1 Részlet Tar Károly *Matiné a szülőföldről Szilágyságban* című írásából.

2 Részlet Tar Károly *kimondani a szót – szülőföld* című írásából.

3 Részlet Vásárhelyi Géza *Ifjúmunkás-matiné* című írásából.

József (I. hegedű), Sepsi Dezső (II. hegedű, kontra) és Könczei Árpád (csel-lós) trióját. Bár még őket is túlzás folk-együttesnek nevezni; inkább a falusi zenekarok egyik kategóriájába tartoznak: a városon falusi népzenei játszó-népszerűsítő együttesek kategóriájába. De mit is játszanak? Valódi, hiteles, archaikus széki népzene, azt is fölényes virtuozitással, olyan formákban, ahogy a székiek otthon, a táncban is játsszák. Hogyan reagál a közönség? A vastaps mindent megmagyaráz.”⁴

(Utunk, 1977/17. 10. – 1977. április 29., péntek)

„Megismertük a Bodzafa-együttest. Sepsi Dezső, Székely József és Könczei Árpád húzták a „talpalávalót” a széki fiataloknak. A székiek táncában több volt a természetesség, mint a színpadiasság. Fekete-pirosat, tempót, lassút, magyart, polkát és hétlépéssel jártak. A Harmat-együttes ízletit adott a csán-gó lakodalomból...”⁵

(Igazság, 1977/127. 2. – 1977. május 31., kedd)

A Bodzafa, hm...

együttest mindenekelőtt megérteni kell. Bemutatásuk is ezzel nyer értelmet. Különben az együttes névadó ünnepére az Ifjúmunkás-matiné csikszentmártoni elő-adásán került sor. Az azóta elhangzott tapsokat is a megértésből fakadó elismerés számlájára kell írunk. Megérteni a népzenei, a népdalt? Az együttes célkitűzése ehhez hasonlóan magától értetődő: megértetni, hogy az ősi, az eredeti népzenei és népdalnak mindenféle kvalitásainál fogva joga van a fórumhoz. A Bodzafa-együttes tagjai zenei műveltségükkel kívánnak a népzene valós rangjához és elismertetéséhez a fiatalok körében hozzájárulni.

Kezdődött ez azzal, hogy Könczei Árpád és társai otthonról és az iskolából egész életre szóló népdaltisztelettel indultak maguk is gyűjtésre, Kolozs megye falvaiba. Kezdődött azzal, hogy a Harmat-együttes azért egészült ki Sepsi Dezsővel, hogy az ugyancsak alapos gyűjtőmunkából táplálkozó Csángó-szvit (később: a Csángó lakodalmas), öthúrú csángóhegedűjének hangjával autentikusabb legyen. Kezdődött még azzal is, hogy Sepsi Dezső többnyire maga gyűjtötte mezőszéki dalokból ügyesen kikerekített műsort mutatott be néhány matinénkon.

A zenelíceumos Könczei Árpád, Székely József és a többiek, a zenekonzervatóriumi Sepsi Dezső és mások nem elégedtek meg ennyivel. Széken, ahol a népi hagyományok tisztelete ugyancsak él, a táncházakat járták, ismerkedtek a népi tánczenével,

4 Részlet Király Zoltán *Visszhang-fogadóest* című írásából.

5 Részlet Tóth Katalin *Fiataloknak – fiatalokról* című írásából.

táncsal. Innen műsorukon a széki táncrend. Innen az ötlet a „tánchááz” alakítására, ami tulajdonképpen tánc-kör vagy népi tánctanfolyam, s a mai városi igényekhez mérten is úgy tűnik, érdeklődésre érdemes közművelődési forma. A kezdeményezésnek helyet a monostori kultúrotthon adott, még abban a kezdetleges formájában, amelyet az Ifjúmunkás-matinéokra való felkészülés igénye teremtett.

Az autentikus népdal kezdettől fogva matinénk műsorán szerepel, Panek Kati az ózdi toronyaljából különös tehetséggel előbb nyersszépségű balladákat hozott nézőink elé, most a Bodzafa, hm alapító tagjaként és énekeseként arra enged következtetni, hogy ez az együttes az eredetiség, az ősiség tiszteletében népzeneink sokféleségéről sem feledkeznek meg, s a népi művészet ezerféle szépsége felé nyitja és nyitattja matinénk korszerűen tágas ablakait. S hogy ezt milyen játékosan-fiatalosan teszi... Hm... Szóval, erre utal az együttes neve, a bodzafából ugyanis játékszert készíthetünk, a hümmögést pedig ne tessék komolyan venni.

Tar Károly⁶

(Ifjúmunkás, 1977/22. 5. – 1977. június 5., vasárnap)

„Volt szavalat, volt népdal, volt diavetítés (találó aláfestő zenével), volt tánchááz... Nos, igen, a tánchááz, mindenképpen ez volt az est legvonzóbb, legüdítőbb pillanata: a szünetben Panek Kati és a Bodzafa szolgáltatta a talpalávalót, óriási érdeklődés persze, néztük, hallgattuk őket, volt, aki mindjárt beállt középre, volt, aki félénkebben ugyan, de maga is elvegyült az egyre nagyobb forgatagban, farmernadrágosok, rágógumit rágók, diákok és nem diákok. Már a Harmat együttes Csángó lakodalmásának és a Bodzafa előadásának leglelkesebb ünneplése is meggondolkoztatott, de a szünetben ez az önfeledt tánc végképp eloszlatozott minden kétséget azt illetően, hogy elhalt volna-e a népdal a fiatalok száján. Bebizonyosodott: érzik, sőt aktívan élvezik a népdalt, a népzeneét. És akit aggaszt ez a fiatalság, ez a közösség, a jövő – **ezt** nézze meg!”⁷

(Igazság, 1977/133. 2. – 1977. június 7., kedd)

Korunk Galéria. Szombaton délben fél egykor Makár Alajos festészeti kiállítása nyílik a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón Kányádi Sándor olvas fel verseiből; a Bodzafa együttes (Könczei Árpád, Panek Kati, Sepsi Dezső és Székely József) széki népzeneét ad elő.

(Igazság, 1977/160. 2. – 1977. július 8., péntek)

6 Tar Károly 1970-től volt az Ifjúmunkás hetilap rovatvezetője, publicistája, egyúttal az Ifjúmunkás-matinék 1976-ban induló második sorozatának újraindítója és főszervezője. Talán ezen minőségének köszönhető, hogy a táncháázsal, táncháázzenészekkel kapcsolatos írásaiban gyakran érzékelhető egy, a hivatalos pozíciójából adódó „patrónus” hangnem.

7 Részlet Beke Mihály *Visszhang-fogadóest* című írásából.

Táncház a Monostoron

Hét óra után valamivel a kultúrotthon udvaráról eltűnnek a tyúkok; fiatal fiúk és lányok érkeznek, a terem széksorait hátratulják; néhányan, akik hangszerekkel jöttek, hangolni kezdenek. Nemsokára megérkezik néhány széki viseletbe öltözött fiatal is.

Táncolnak.

*

A monostori Kultúrotthon, amely régóta kitűnt azzal, hogy patronálja, a legkülönbözőbb jellegű, de általában izgalmas, érdekes teljesítményt nyújtó csoportokat, immár több hónapja csütörtök esténként fedelet nyújt a városunkbeli székieknek.

Három lelkes zenész fiatalember – Könczei Árpád, Sepsi Dezső, Székely József – saját kezdeményezéséből, önszántából létrehozott egy zenekart. Ez a zenekar a széki fiataloknak játszik, széki táncokat. Ezzel az elhatározásukkal, valamint a monostori Kultúrotthon vezetőségének a jóindulatával, a táncház meg is született.

A táncrend szigorúan a régi, hagyományos; ez annál is figyelemreméltóbb, mert Széken állítólag néha már „újmodi” táncokat is húznak a zenészek. És hogy a „tisztá” széki táncrendnek mekkora a népszerűsége, mutatja, hogy a monostori otthonba nemcsak székiek járnak táncolni, hanem – majdnem felerészben – középiskolások, egyetemisták, munkásfiatalok is.

A harminc-negyven főnyi közönség így is kevésnek tűnik. Hiszen ennél jóval több széki szokott találkozni csak a Posta háta mögött is, a parkban. Az nem kétséges, hogy minden, városunkban dolgozó széki tud a monostori táncházról – annak ellenére, hogy soha egy plakátot ki nem függesztett senki és hogy semmilyen más eszközzel nem népszerűsítették.

– Nem mennek a táncba? – kérdeztem meg egy csoport székitől, akikkel a Sétatéren találkoztam. Ez úgy kilenc óra fele volt.

– Tízre otthon kell lenni – felelték a lányok – messze van. De néha el szoktunk menni azért.

*

Összevéve sokkal többen látogatják a táncházat, mint egy-egy estén. Könczei Árpádeknak – amellet, hogy a székiek mennyi köszönettel tartoznak nekik – a kolozsvári fiatalok is hálásak lehetnek. Ezért köszönjük az ő nevükben is áldozatkész-ségüket.

(réti)⁸

(Igazság, 1977/161. 2. – 1977. július 9., szombat)

8 A beszámolót (réti)-ként aláíró szerző nevét nem sikerült kideríteni.

Székely Levente, Sepsi Dezső és Köncei Árpád

Köncei Árpád, Sinkó András és Sepsi Dezső

Meghívásunkra eljött iskolánkba a Sepsi-együttes – írják levelükben Bükkös Gréta és Szabó Zsuzsa, az 5-ös számú Általános Iskola VIII. b osztályának nevében. – Sepsi Dezső, Sinkó András konzervatóriumi hallgatók, valamint Könczei Árpád zenéliceumi végzős tanuló – olvassuk a levélben – felejthetetlen élményben részesítettek. Széki táncokat mutattak be, amelyeket mi is ott, helyben megtanultunk, velük együtt fújtuk a szebbnél szebb népdalokat is. Reméljük, hogy újra eljönnek közénk, hogy együtt ápoljuk ezután is népművészetünket.

(Igazság, 1977/282. 2. – 1977. november 29., kedd)

Tárt kapujú táncházakért

Ahhoz képest, milyen közel vagyunk a legélőbb néphagyományokhoz, a táncházak mozgalma viszonylag későn indult meg. Igaz, a hír közben gyorsan a szárnyára kapta, annyira – úgy látszik – mégsem, hogy *A Hét* – máskülönben oly fontos – kerekasztal-megbeszélésén (*A népi tánc – közügy*, 1977. szeptember 9.) legalább megemlítődjék.⁹ Holott már nemcsak pusztá elképzelés, óhaj s újra és újra sürgetett, ám megoldatlanul maradt feladat, hanem valóság. S már nemcsak Kolozsvárt. Szeptembertől Csíkszeredában is működik (egyelőre – Bokor Imre primás, Pávai István kontrás és Simó József bőgős révén – szintén széki zenével), és állítólag alakulóban van Marosvásárhely is. Szólnunk kell hát róla, róluk.

Nincs szándékomban áttekinteni, még csak a legvázlatosabban sem, hogy mi is történt az elmúlt évtizedekben itt nálunk is a néptáncal és a néptánc körül. Nyersmérlegként viszont mint közismert tényt állapíthatjuk, hogy néptáncaink – minden állami, művelődéspolitikai támogatás ellenére – sem váltak még közkedvelt társasági táncokká, még a legszebbek vagy a legkönnyebbek sem. Hazánkban a színpadon is méltó helyet biztosítottak a nép művészetének, s néptáncaink meg is hódították színpadjainkat, de sajnálatos módon ott is rekedtek: színpadi látványnak maradtak, s nem váltak az ifjúság belülről átélt, önkifejező művészetévé. Az okokat nem részletezem. A színpadot és a nézőközöniséget az üres előtér visszaverődő fénysávja mereven elválasztotta. Az eredeti néptánc – az élő hagyomány különböző fokán – megmaradt falvainkon, néhol még ott is háttérbe szorulva vagy szorítva. Városainkon jobbra meg a két szélsőség alakult ki: egyrészt a *csak modern társastáncokat* ismerő táncösszejövetelek minden divatjellegükkel és elszürkülésükkel vagy ellaposodásukkal, másrészt a *csak színpadi szereplésre* (műsorra vagy versenyre) készülő

9 Lásd: *A népi tánc – közügy!* A Hét folyóirat kerekasztal-megbeszélése Marosvásárhelyen, lejegyezte Tófalvi Zoltán. In: *A Hét*, 1977/36. 2–4. Könczei Ádám megjegyzése arra vonatkozik, hogy a kerekasztalon résztvevő koreográfusok, szakirányítók, táncoktatók és zeneszerzők úgy értekeztek a néptáncról, a hagyományörzés formáiról, hogy közben egy szót sem szóltak – legalábbis a beszélgetés publikált változatában – az Erdélyben is megjelenő városi táncházakról.

szakszervezeti, közép- vagy főiskolai néptáncsoportok minden merevségükkel és színvonalbeli egyenlenségeikkel, különösen a népi hangszeres zenét illetően.

Pedig a kolozsvári táncház előzményei szintén színpadhoz kötöttek. Mégpedig iskolai színpadokhoz. Osztályünnepélyekre, iskolai műsorokra készülődve erősödött az igény, hogy a népnek vélt táncfőcsmények helyett közvetlenül a környék eredeti értékes tánc hagyományából merítsenek. Rendkívül egészséges kezdeményezés volt – bár nemcsak a tánc tanulás miatt – az egykori 3. sz. Középiszkola kapcsolatteremtése a széki iskolával és cserelátogatásai. (A középiszkoláról készült tv-filmben is szerepelt.) Ugyan nem állandósultak, tanulságaikra azonban évek múlva is szükséges lenne visszatérni. Figyelemre méltó volt, hogy a táncok tanulásakor már nemcsak a színpadra gondoltak, hanem szélesebb körű iskolai terjesztésére is. A megfelelő élő zene hiánya azonban itt is döntő akadálnak bizonyult. Ennek ellenére a tánc ház zenekarának kialakulása – bár már „benne volt a levegőben” – szintén iskolai indítatású volt. K. Tolna Éva magyartanár nő különféle iskolákban évek óta rendszeresen hívta kisegíteni osztályünnepélyeire, műsoraira zeneiskolás „fiat”, akik aztán szabályos furulyaegyüttest alakítottak (Havaletz Pál, Kostyák Botond és Könczei Árpád), noha mindegyikőjüknek más volt az alaphangszere. A fiatalokban fokozatosan erősödött a vonzalom és érlelődött az igény az *eredeti népi hangszeres zene* iránt, bőven kapván ösztönzést szűkebb családi környezetüktől is. Huzamosabban próbálkoztak a furulya (Könczei), kontra (Urszuly Kálmán) és gordonka (Havaletz) összetételű hangzással is, de ez is csak átmenetinek bizonyult. Végül is 1976-ban érett meg a tervük a népi hangszeres zene eredeti formában történő játszására. Elhatározásukat megfeszített, alapos, tervszerű és szakszerű tanulás követte (nem árt megismételni: szakmabeliek stílusra törő tudatos tanulása): a Lajtha László-féle lejegyzések, régi és újabb felvételek aprólékos tanulmányozása, mind gyakoribbá váló kiszállások (eredeti helyszíni felvételek, majd közös muzsikálások a helybeli zenészekkel).

A tánc ház 1977 februárjának egyik csütörtökjén nyílt meg (a pontos időpontot, a „történelmi pillanatot” elfelejtették rögzíteni), ideiglenesen a Bábszínház klubtermében, Kovács Ildikó rendező jóvoltából, aki a későbbiek folyamán is, Szabó Lászlóval, a megyei művelődési bizottság irányítójával többször átszolgáltatta a tánc házat nehézségein. Székely József primás, Könczei Árpád furulyás („dal- és táncmester”), Urszuly Kálmán kontrás és Porzsolt Antal bőgős muzsikált. S azóta – két-három kényszerű esettől s az augusztusi nyári szünettől eltekintve – megszakítás nélkül minden csütörtök este volt tánc ház; rövid ideig a Vasas Otthonban, majd a Monostori Művelődési Házban. Már bemutatkozásukkor nagy feltűnést keltettek, hiszen nyomban kiderült, hogy hangszeres zenéjük más minőségű, mint amilyent általában városron lehetett hallani, olyasvalami, mint amit Sebőék és társaik húznak.¹⁰

A tánc házban utóbb életerős „sejtosztódás” következett be: a zenekar kettővé bővült. Az egyik összetétele: Sepsí Dezső primás (III. éves főiskolás), Sinkó András kontrás (II. éves) és Könczei Árpád bőgős (XII. osztályos), a másiké meg: Székely

¹⁰ Az erdélyi tánc házak kialakulására közvetlen hatással bírt az 1972-ben induló magyarországi tánc házmozgalom is, így a Sebő zenekar muzsikája 1977-ben már ismert volt Erdélyben is.

József és Papp István primások (XII. osztályosok), Kostyák Alpár kontrás (I. éves) és Porzsolt Antal bőgős (I. éves). Mivel ezáltal hétről hétre felváltva muzsikálhatnak, jelentősen tehermentesítik egymást, s egyúttal nemes és serkentő versengés is kialakulhat közöttük, s nem utolsósorban megteremtve az egyik előfeltételét további, esetleg más tájjellegű táncház létrejöttének.

*

Hogy mi várható és mi nem a táncházaktól, érdemes végiggondolni.

Mit biztosíthat a városban tartózkodó vagy lakó *falusi fiataloknak*, a különféle időnyomunkásoknak... Az üres csellengés vagy italozás, kocsmázás („büfőzés”) helyett szabad idejük kulturáltabb kihasználását, tágabb művelődési keretet, benne mindegyik előtt hagyományaik – mondhatni magasabb szintű ápolását, sőt adott esetben elmélyítését, gazdagítását, hiszen a zenekar tudatos műsora jóvoltából hangszeres zenéjük legértékesebb rétegét hallhatják eredeti stílusban és eredeti hangszereken, s olyan régi dalokat is, amelyeket egy részük már csak passzívan ismer vagy talán sehogy.

És mit jelent *a városi fiataloknak*? A meglehetősen hiányos zenei anyanyelv élményszerűbb gazdagítása mellett *táncművészeti anyanyelv* megalapozásának a lehetőségét, csodálatos népi – költészeti, zenei és mozgásművészeti – értékeknek nemcsak tétlen megtekintését, hanem öntevékeny elsajátítását, tényleges megszerzését összefonódottságukban, természetes egységükben.

De mit jelenthet nem utolsósorban *a hivatásos vagy félhivatásos népi együtteseink táncosainak*? Kiváló műhelyt, alkalmat a feloldódásra, a „lazításra” az elmerevedés ellenében, a rögtönző hajlam és kedv ébrentartására, s jelentheti mindennek kedvező visszahatását színpadi stílusukra és teljesítményükre, vagyis a népi kultúra hitelesebb, őszintébb és meggyőzőbb terjesztését arról a színpadról, amelynek ugyan megvannak a maga törvényei, de szintűgy igaz, hogy a legtöbb együttes mai napig sem szívlelte meg Györffy István egykori – talán túl kemény, de lényegét tekintve ma is időszerű – szavait a *Gyöngyös Bokrétának* arról a „nagy bűné”-ről, hogy „a színpadon ütemes tornagyakorlattá nyomorítja a magyar táncot és abból minden egyéniséget kiöl”.¹¹

S nyújt mindenkinek olyan mély *közösségi élményt*, mindenkit megajándékoz az összetartozás olyan érzésével, amelynek harmóniáját épp az biztosítja, hogy a közösségi népi kultúra egyúttal az egyén művészi önkifejtésére, kiteljesedésére ad alkalmat.

A kolozsvári táncház – nem szalasztván el természetes adottságát – sajátos többléttel is büszkélkedhetik. Míg a legtöbb táncházban ugyanis a városiak a népi kultúra eredeti képviselőivel rendszerint csak mint ritka vendégekkel találkozhatnak, itt mindig együtt vannak velük. Ennek módszerbeli haszna is vitathatatlan: a közvetlen átadás és átvevés előnye. A városiak közvetlenül is megfigyelhetik az eredetit, így a káprázatos legényes táncokat is, a Filep Istvánét, a Csorba Jánosét és a többiekét, s az együtt-táncolás révén szinte vérükké válhat az eredeti stílus, de a táncmestertől

¹¹ Lásd Györffy István: *A néphagyomány és a nemzeti művelődés*. Budapest, 1942. 33.

tanultakat is nyomban ellenőrizhetik, folyamatosan összevethetik, szembesíthetik az eredetivel. Az együttlétnek azonban – mély demokratizmusa révén – fölbecsülhetetlen az emberi, társadalmi szerepe. *A táncház összehoz, és nem szétválaszt.* Fesztelen tegező viszonyba hozza össze a falusi (és nemcsak falusi származású), többségükben még a népviseletüket is őrző fiatalokat a városi közép- és főiskolásokkal és munkásfiatalokkal. A kedvező hatás lemérhető a székiek ragaszkodásán is, ahogy hiányolják, ha elmarad, s ahogy igénylik a vasárnapit is.

A táncházaknak döntő szerepe lehetne *a legszebb és legértékesebb néptáncaink* – kezdve a szépséges lassúinktól a lendületes négyesen át a nehezebb légyenesekig – elterjesztésében, továbbéltetésében, kivirágztatásában, csodálatos zenéjükkel és veretesebbnél veretesebb népköltészeti szövegeikkel egyetemben. Egyetlenegy táncháztól ilyesmit nyilván nem várhatunk el, de ha mind több helyütt fog fölépülni – bent a lelkekben is –; ha iskoláinkban is megvalósítják – a falusiakban fölelevenítik, a városiakban meghonosítják – azt, amit oly megszállottan hirdet és sürget Lőrincz Lajos: *az aprók táncát*,¹² s a középiskolásoknak lesz hová elmenniük magasabb szintű tapasztalatszerzésre: a városi táncházak művészi műhelyébe; ha a táncházak között is megteremtődnek a művészi kapcsolatok (október elején a kolozsvári táncház csíkszeredaiakat és marosvásárhelyieket láthatott vendégül); ha nálunk is megszervezik az önkéntes résztvevők *nyári táborozását*, a zenészek és táncmesterek *korszerű továbbképzését* – hát akkor várakozásaink, bizakodásaink valósággá válhatnak.

*

Ám a táncházak jó működésének megvannak az előzetes *feltételei* is. Ezeknek azonban egyelőre csak egy részük tűnik biztosítottnak. Mindenekelőtt a hiteles és magas színvonalú *hangszeres népzene*, a művészeti középiskolákban rejlő erőkre alapozva. Örvendetes bizonyosság erre a kolozsvári táncház is. A külön próbákon felkészülő, a műsorát elsősorban már előzetesen bővítő zenekar gyakorlatától eltérően a hangszeres zene *dalanyaga és más népdalok* megtanulásának és megtanításának a legjobb módszere – beleértve a hangszalagról való tanulást is – még kevésbé látszik kialakulni.

Egyelőre a kolozsvári táncházban sincs megoldva *a tánctanítás* folyamatossága. Módszerbeli gyakorlottságuk folytán – esetleges stílusbeli elsiklásaik leküzdése után – mindenekelőtt népi együtteseink tagjai nyújthatnák a legnagyobb segítséget, önkéntes táncmesterekként.

Legkevésbé biztosítottak *a korszerű eszközök*. Mert amennyire otthonos – a zenészek és a résztvevők egy részének körében – a magnetofon, annyira hiányzik a film. A táncházakról is, de elsősorban a táncházak *számára*. Márpedig erre is megoldást kell találni. Újabb és újabb műkedvelő filmklubjaink széles körű és gazdag tevékenységére gondolva, a filmezésnek sem lenne szabad – viszonylagos költsé-

12 Lőrincz Lajos A Hét már hivatkozott kerekasztal-megbeszélésén sürgette – többek között – a gyerektáncok („serke”-bálok) visszaállítását.

ges volta ellenére sem – megoldhatatlannak tűnnie. Akár az „össznépi” *televíziók* keretében, gyakorlati összehangolásában és tényleges műszaki segítségével, amely a néptánc filmezésében amúgy is a leggazdagabb tapasztalatokkal és lehetőségekkel rendelkezik. Hiszen nehezebb páros táncainkat és különösen férfitáncainkat a maguk teljes gazdagságában és sokrétűségében, hitelesen és mégis *gyorsan* csak a film – közvetlen vagy közvetett – segítségével lehet elsajátítani. Falun ezekbe bele-nőnek. A városi táncházakban azonban az igen hosszadalmas eredeti hagyományos folyamat – a kiindulás időszakában – *időben* megismételhetetlen. Önáltatás lenne azt hinni, hogy a táncházak minőségét elősegítő és biztosító filmezés önmagában is pótolhatná a tudományos nemzetiségi tánckutatók kifejlesztését és korszerű *filmtár* megteremtését, ám beláthatatlanul fontos hozzájárulást jelenthetne, nem utolsósorban a „szakemberképződés” terén.

Végző soron nem kerülhető ki a legszorosabb értelemben vett feltételek, a tulajdonképpeni keretek biztosításának a kérdése. (Természetesen – bármilyen meglepően hangzik – a falvainkon levőké sem.) *Terem* nélkül nincs táncház! A kolozsvári sincs véglegesen megoldva, már-már újra az utcán van. S az otthonosság érzésének sem kedvez, ha ide-oda küldözgetik. Helyiség nélkül valóban nincs táncház, de az sem használna, ha túlságosan „felkapnák”, ha tájékozatlanabb művelődésiotthon-igazgatók tüstént valamelyik szokványos rovatba iktatnák, más rendeltetésű keretek közé gyömöszölnék be, csorbítván a táncházak önkéntes és kötetlen műhely jellegét. Mert amennyire szükséges – minden alkalomra – okosan és rugalmasan megtervezni és megteremtteni a továbbhaladás, a gazdagodás lehetőségét, és biztosítani a művészi öntevékenységet, a képességek kibontakoztatását, az önmegmutatás vágyának kiélését, s az ezzel kapcsolatos újabb és újabb sikerélményt, annyira ártana a táncházaknak az agyonszervezés – a közösség rendjéhez, így a „táncrendhez” az egyén amúgy is önként alkalmazkodik. Viszont amennyire igaz az, hogy alulról indulván kerül a merev „intézményes” megoldásokat, annyira szüksége van a fokozottabb intézményi és anyagi támogatásra. Meg kell őrizni az eredeti táncházak demokratizmusát, ahol ugyan vannak „kezesek”, rendezők, de csak mint a közösség választottjai, szolgálattevői. Ebben a légkörben a városi táncházak táncmesterei sem „táncsoport vezető” (ezeknek is megvan a maguk hivatása), hanem „csak” elhivatott szolgálattevők, és tekintélyük fő forrása is „csak” a hozzáértésük, tehetségük és az odaadásuk. Ebben a művelődési formában nagyon lényeges az önkéntesség tiszteletben tartása. Minél népszerűbbé válnak táncházaink, annál inkább óvni kell őket attól, hogy túlbuzgó klubvezetők vagy más irányítók „kötelezővé” tegyék és merev előírásokkal kössék gúzsba.

Ha mindezt biztosítjuk, bebizonyosodhat, hogy a „táncházmozgalom” nem pusztán múló divat, hanem a táncművészeti anyanyelv megteremtésének és ápolásának talán a legalkalmasabb kerete. A szülőföld melegének közösségi hangulatát, az otthon és az otthonosság légkörét árasztathatná-e valami hívebben, mint a néphagyományokat összetetten szolgáló és mindenki előtt tárt táncház?

Könczei Ádám

(Művelődés, 1977/11. 16–17.)

„...Sepsi Dezső bandája a témákhoz hangulatilag kitűnően találó mezőiségi ősi népzenei játszott aláfestésül. Különben Sepsi Dezső bandája matinék harmincadik előadásától kezdve az *Ördögszekér* nevet viseli, de nemcsak a nevük új, hanem a műsoruk is. A nézők alig állották meg, hogy a jó ritmusú muzsikára ott helyben táncra ne perdüljenek. A meglepetés az volt, hogy erre is sor került: Könczei Árpád utolsóéves zeneliceumi diák és a Harmat együttesből ismert Zakariás Pendzsi széki táncra tanították a fiataliságot.”¹³
(Ifjúmunkás, 1977/48. 4. – 1977. december 4., vasárnap)

„Ifjúságunkat lelkesítő, legnemesebb társadalmi eszményeink jegyében szervezték meg újra Hargita megyében a **Fiatál zene fesztiválját**. A háromnapos rendezvényen 26 megye 44 együttese, zenésze és szólótáncos lépett versenybe, igényes zsűri előtt, amelynek élén a hírneves, önzetlen zenepolitikus, minden fiatal zenész jó ismerőse, **George Sbircea** állt. Csíkszeredai jelenléte abban jelentett újat, ami általában a **Megéneklünk, Románia** fesztivál második kiadásának tudatos törekvése: a minőségi alkotás és műkedvelés határozott érvényre juttatásában, pártolásában, mindenfajta szellemi és művészi igénytelenség, silányság, feltűnési viselkedés ellenében. Ropant tanulságos volt, miként vitte át pártos művészi meggyőződését rendre a zsűri tagjaira, a szervezőkre és pompás esztétikai kis traktának beillő, két nyelven elmondott beszéde által magára a közönségre. [...] A fiatal zene – ha létezhet egyáltalán ilyen esztétikai kategória – nem a megkülönböztetésért érdemel figyelmet. Ellenkezőleg: akkor nyer értelmet, ha nyitottsága minden olyan egészséges zenei törekvést magába foglal, amely messze kerüli a könnyű érvényesülést, a giccs, a műveletlenség, az ízlésrontás csábító buktatóit, s a fiatalok erkölcsi nevelésének munkára, kitartásra, a meg- és felismerés nehéz szépségére szoktató, hasznos eszköze lehet. [...] Ezért tartjuk igen szerencsés és nevelő hatású döntésnek azt, hogy a **Művelődés különdíja odaítélése mellett a KISZ Hargita megyei bizottsága különdíjként 10 napos tanulmányi kirándulást biztosít a versenyen résztvevő négy, eredeti népzenei felkutató és játszó** – a Bodzafa, hm..., a Barozda, a Harmat és az Ördögszekér – **együttesnek**. Ez a díj mindennél világosabban elárulja, hogy a megyei KISZ-bizottság helyesen értelmezte kezdeményezésének rendeltetését, s nem csak nevet és népszerűséget, hanem tartást is adott a Fiatál zene versenyének.”¹⁴
(Ifjúmunkás, 1977/48. 5. – 1977. december 4., vasárnap)

13 Részlet Tar Károly *HOMO FABER* című írásából.

14 Részlet Cseke Gábor *Aki tanulni akar* című írásából. Az 1977. november 25–27. között sorra kerülő csíkszeredai Fiatál zene fesztiválon közösen fellépő erdélyi magyar táncházzenekarok közös előadását filmezte a Román Televízió Magyar Adása is, lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=ChpxnNqhEtc>.

A Korunk Galéria november – decembéri műsora:

[...]

December 10.: Petrovits István (Sepsiszentgyörgy) szobrai és féldomborművei. – A megnyitón Kányádi Sándor olvasott fel verseiből, a Kolozsvári Táncház Bodzafa együttese (Székely Levente, Papp István, Kostyák Alpár és Porzsolt Antal) szováti népdalokat adott elő.

(Korunk, 1977/12.)

Székely Levente, Papp István Gázsa, Kostyák Alpár és Porzsolt Antal, énekel Török-Csorja Viola

1978

*„Kolozsváron 1978. május 5-én
megnyitották a második táncházat”*

A fiatal zene fesztiválja

Tavaly a Csíkszeredán megrendezett *Fiatal zene fesztiválja* kapcsán azt firtattam, hogy mi is a folk? Megtehettem, hiszen azon a fesztiválon valóban a tágabb értelemben vett folk képviselői jelentek meg. Utólag ezt most azzal magyaráznám, hogy a rádióban, a tévében és a sajtóban ismertetett felhívás nem volt elég egyértelmű, a „fiatal zene” meghatározatlan fogalmát mindenki úgy közelíthette meg, ahogyan akarta.

Nemrég meghívottként részt vettem a Zeneszerző Szövetség egyik ülésén, amelyen szóba került a „fiatal zene” elnevezés. Többen elmondták: ez a kifejezés tulajdonképpen a lapokban merült fel, továbbra is csak az újságírók használják, a köznap nyelvben sem honosodott meg, értelme máig sem világos. A kifejezést így, ahogyan van, legalább háromféleképpen értelmezhetjük:

- 1.) az a zene, amelyet a fiatal közönség szeret;
- 2.) fiatal szerzők zenéje;
- 3.) az a zene, amely kifejezi a fiatalok érzés- és gondolatvilágát, amelynek előadasmódja friss, fiatalos.

Én ehhez hozzáfűznék egy negyedik értelmezést: „fiatal zene” azt is jelentheti, hogy új zene, új stílus, új irányzat.

Ha jól meggondoljuk, mindahány értelmezésvariáció parttalan. Vegyük az első pontot: fiatal az a zene, amelyet a fiatal közönség szeret. Nos, akkor ebbe a kategóriába beletartozik a popzenétől Mozartig, a népdaltól a jazzig minden. Mert a fiatalok általában szeretik a zenét, és általában szeretik a zenét. A filharmóniák bérletesinek többsége éppúgy a fiatalok közül kerül ki, mint a pop- vagy a népzenehangversenyek közönsége.

Menjünk tovább: mit jelenthet az, hogy fiatal szerzők zenéje? Bárki előtt világos, hogy a szerző életkora önmagában sem a mondanivalót, sem a műfajt, formát vagy stílust meg nem szabja.

A harmadik lehetséges értelmezés szerint: az a zene, amely kifejezi a fiatalok érzés- és gondolatvilágát, melynek előadasmódja friss és fiatalos. Itt álljunk meg egy percre, azt hiszem, ez a lényeg, fontosabb annál is, hogy merőben új legyen az a zene. Mert hiába vetette papírra ifjú zeneszerző azt a művet, és hiába modern a stílusa, ha semmi köze ahhoz, ami a mai ifjúságot foglalkoztatja, ha nem számukra érthetően fejezi ki magát, nem olyan nyelven szól, amelyet megértenek a fiatalok, és nem arról, ami őket érdeklí -, akkor az a fiatal zeneszerző nem ír „fiatal zenét”.

De hát tulajdonképpen minek is ragaszkodnánk minden áron az újságírói műszavakhoz? Erre a bevezetőre csak azért volt szükség, mert a Hargita megyei KISZ-bizottság ezt az elnevezést adta évenként ismétlődő rendezvényének.

Megismételném tehát, amit a leglényegesebbnek tartok: ha már „fiatal zenéről” van szó, a fontos az, hogy az legyen csakugyan fiatalos, legyen valóban a fiataloké, fejezze ki őket, szóljon hozzájuk, az ő nyelvükön. Ezért örültem, amikor kiderült, hogy az idei fesztiválra *popzenét* és *táncházmuзикát* játszó együttesek is jelentkeztek.

Hadd emeljem ki ezúttal az utóbbit, a táncházmuзикát, vagy ha úgy tetszik, beszéljünk egy kicsit a táncházmozgalomról. Egy tánc kultúráról, tánc hagyományról szóló Martin György-tanulmányban olvastam a következőket: „Az erdélyi tánc kultúra őrzi ma a legélőbb formában a Kelet-Európára s benne a Kárpát-medencére összefoglalólag jellemző vonásokat. Ez egyben azt is jelenti, hogy a legfontosabb élő forrásanyagot nyújtja az európai tánc történet egyik fejezetéhez. A reneszánsz tánc kultúra megtermékenyítő hatása itt maradt fenn legépebb s egyben sajátosan aszsimilált formájában. A paraszti tánc kultúra lehetőségein belül a legmagasabb fokra jutott anélkül, hogy leglényegesebb – az individuális műfajokra jellemző – jegyeit elvesztette volna.”¹⁵

Ugyanez érvényes az erdélyi tánc kultúra zenéjére is. Ezeket a táncokat és a hozzájuk tartozó zenét (elsősorban Székéről és a Mezőségről) még élő formájukban fel lehetett gyűjteni, és ami ritkán fordult elő: épen megőrzött, teljes ciklus, táncrend állt a folklórkutatók rendelkezésére. És amikor eredetileg folkegyüttesnek összeállt városi, főként értelmiségi fiatalok játszani kezdték ezt a muзикát, nem várt dolog történt: a beatzenén nevelkedett ifjú közönség kitörő lelkesedéssel állt melléjük, mert ugyanolyan elementáris hatásokat fedezett fel az ősi népzeneben, mint korábban a beatben.

Innen már csak egy lépés volt hátra a népi közösségi szórakozási forma, a *tánc ház* felelevenítéséig, ahol meg is lehet tanulni ezeket a táncokat.

A folklórkutatók, népzene tudósok csak a felkutatott anyag *megőrzésére* vállalkozhattak. A népi együttesek részére az ősi társas táncok és azok zenéje csak kiindulási alapot szolgáltatott egy-egy *feldolgozáshoz*. Most viszont – először – lehetővé vált, hogy ezek a táncok és a hozzájuk tartozó zene romlatlan, eredeti formában, eredeti funkciójuk szerint *ismét élni kezdjenek!*

Persze, ujjongani még nincs okunk, mert korántsem szaporodtak el gombamódra a tánc házak, egyelőre csak néhány van belőlük: Csíkszeredán, Kolozsváron, Széken. És előfordul, hogy a kultúrház vezetői – furcsa módon – értetlenül fogadják a kezdeményezést és inkább a *disco* mellett döntenek. A vizsgálatos csak az, hogy néhány éve ugyanilyen felemás érzelmekkel fogadták be az első lemezklubokat is.

De térjünk vissza a csíkszeredai fesztiválra: a zsűri – igen helyesen – nem tüntette ki külön egyik tánc ház együttest sem, annak a megfontolásnak az alapján, hogy ez a muзika legfeljebb a közönség tapsaiért folyó békés versengés tárgya lehet; ha megrendeznek majd, idővel, egy *tánc ház muзika fesztivált*, ott végképp nem lesz szükség zsűrire és díjakra, akár a jazzfesztiválokra.

A *Barozda*, a *Bodzafa* és a *Harmat* együttes, valamint *Sepsi Dezső bandája* közösen kapták meg a *Művelődés* különdíját és a Hargita megyei KISZ-bizottság által felajánlott tíznapos folklórgyűjtő kirándulást, amelyhez szállást és szállítóeszközök biztosítanak számukra. Ennyit a tánc ház muзikáról.

A folkmuзika értékes alfaja marad a versek megzenésítése; ez a sanzon mai változata. *Csutak István*, a temesvári műegyetem hallgatója eddigi sikereit főleg ebben

15 Lásd Martin György: *Az európai tánc kultúrák és a tánc hagyomány*. In: Sípbal, dobbal, 1974/3.

a műfajban aratta (*József Attila: Medvetánc* – megjelent a *Zenés Karaván* c. nagylemezen; *Fábián Sándor: Homo Felix, Ion Brad: Óda* – és más versekre szerzett zenéjével). Az egyetlen kiosztott szerzői díjat ő kapta *Farkas Árpád Avaron* című versére írott zenéjéért.

A három előadói díj megosztása: I. díj – csíkszeredai *Folk Group 5*; II. díj: *Constantin Rozália* (Marosvásárhely); III. díj *Atris* együttes (Brassó). A *Folk Group 5* fiatalos, lendületes fellépésével, *Constantin Rozália* és az *Atris* együttes tiszta, kulturált előadómóddal érdemelte meg a kitüntetést.

Összegezzük néhány szóban ennek a nagyon fiatal – mindössze két éves – rendezvénynek az ideai tanulságait:

1.) Kialakultak műfaji körvonalai: *pop, folk, táncmuzsika*. Reméljük, jövőre ez már a versenyfelhívásban is világosan benne lesz.

2.) Kezdi kinőni szervezési gyermekbetegségeit.

3.) Az idén csaknem harminc megye küldte el képviselőit; a növekvő népszerűségnek örvideni lehet, de valahogy az volt az érzésünk: most már itt az ideje, hogy a színvonal emelésének a lehetőségeit is fontolóra vegyék.

Sok sikert jövőre!

Boros Zoltán

(Művelődés 1978/1. 29–31.)

Korunk Galéria

Szombaton délbén fél 1 órakor Kasza Anna (Csíkszentkirály) rongyszőnyegeiből és Török István (Vista) kőfaragásaiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. Bevezetőt mond Szentimrei Judit. Héjja Sándor Nagy László verseket olvas fel. A Kolozsvári Táncház Ördögsekér együttese (Sepsi Dezső, Sinkó András és Könczei Árpád) Kis-Küküllő menti népzeneét játszik. (Igazság, 1978/28. 2. – 1978. február 3., péntek)

A Korunk Galéria februári műsorából:

Február 4.: Kasza Anna (Csíkszentkirály) rongyszőnyegei és Török István (Vista) kőfaragásai. – A megnyitón Szentimrei Judit bevezetője után Bors Ilona, a kolozsvári Állami Filharmónia tagja csíki népdalokat énekelt, Héjja Sándor, a kolozsvári Állami Magyar Színház művésze Nagy László-verseket olvasott fel, majd a Kolozsvári Táncház Ördögsekér együttese (Sepsi Dezső, Sinkó András és Könczei Árpád) játszott Kis-Küküllő menti népzeneét. (Korunk, 1978/2.)

„A táncházak beindítása valóban üdvös és szükséges, a kor igénye követeli. Szükséges főleg azért, mert szép népi táncainkat saját szórakoztatásukra, a színpadi igény minden gúzza-követelménye nélkül, kötetlen módon tanulhatják meg fiataljaink. De vigyázat, nem szabad egy tánciklusnál sokáig elidőzni, mert unalmassá válhat! Több tájegység táncát, majd a környező népek táncait kell megtanítani a fiataloknak, hogy őszintén megszeressék, megbecsüljék egymás értékeit. Ellenkező esetben a beszűkülés veszélye fenyegeti a jól induló táncházmozgalmat. Elsősorban a zenekarnak kell továbblépnie új tájegységek táncrendjeinek betanulásával, hisz nemcsak a „széki” táncból áll a világ. Amikor műsorukon majd több táncrend szerepel, valószínű, a fiatalok kérni fogják a nekik legjobban tetsző tájegységek táncrendjeit.”¹⁶
(A Hét, 1978/10. 4. – 1978. március 10., péntek)

Állami Magyar Opera: **Rendkívüli hangverseny.** Opera-, operett- és balettrészeletek, népdalok, népi táncok. Fellépnek az Állami Magyar Opera magánénekesei, magántáncosai, zenekara és balettkara, a Február 16 Üzem táncsoportja és népi zenekara, a fenesi menyecsketánc és leánytánc, a széki táncház Bodzafa és Ördögszekér együttese, kapusi farsangos.
(Igazság, 1978/72. 4. – 1978. március 26., vasárnap)

Gálaestet tart a Visszhang Diákrádió vasárnap, április 2-án este 8 órakor a Diákművelődési Ház nagytermében. Fellépnek Józsa Erika és Horváth Károly, a Harmat együttes, a marosvásárhelyi blockflöte együttes, az Echinox csoport. A műsorban szerepel még a matematikusok árnyjátéka, pantomim, a Visszhang kórus, versek Kosztánci Ágnes és Schuller Elza előadásában.
Korunk Galéria
Szombaton délben fél 1 órakor a marosvásárhelyi Tamás Pál fémdomborításaiából nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón Török Katalin színművésznő tréfás széki meséket olvas fel Nagy Olga Parasztdekameronjából; a Zakariás testvérek csángó népdalokat adnak elő.
(Igazság, 1978/76. – 1978. március 31., péntek)

16 Részlet Kacsó András *Táncrendek és tájegységek* című írásából.

Néptáncaink jó divatja

Tapasztalhatjuk, hogy a népművészet és a népelet megannyi tárgyi emléke iránt megélenkülte érdeklődés hulláma végigszaladt az egész civilizált világon. Olyan helyeken, országokban is élesztgetik lelkes fiatalok (és korosabbak) a néphagyomány parázsát, ahol már csaknem teljesen hamvába holt. Olyan „tősgyökeres” városiakok is népművészeti tárgyakkal díszítik lakásaikat, akik már alig, vagy egyáltalán nem tartanak, esetleg soha nem is tartottak lelki közösséget ezen tárgyak készítőivel, használóival. E divat velejárója a népművészeti-néprajzi könyvek, kiadványok iránti, korábban elképzelhetetlenül széles körű tömegérdeklődés is. Alig csillapítható nosztalgia érzünk múltunk, néphagyományunk iránt.

E „divatnak” (ugyancsak örvendetes divatnak!) egyik megnyilatkozási formája a legfejlettebb városi civilizációjú országokból világhódító útjára indult táncművelés.

A városiakok néptáncok iránti tömegmértékű érdeklődése, tudjuk, korántsem mai keletű, nem „friss divat”. Minálunk is már a két világháború között a remélnél nagyobb – nemzetközi színpadokon is – sikert aratott a Szentimrei Jenő kezdeményezte, vezette erdélyi „Gyöngyösbokréta”: a kalotaszegi tánc- és balladaműsor, valamint a „kecseti kalács” hagyományos székely népviseletbe öltözött parasztszereplőinek bemutatkozása. (Majd megjelent a nemrégiben elhunyt Vámszer Géza meg Bándy Mária tollából a *Székely táncok* című úttörő jelentőségű kötet is, 1937-ben.) A második világháborút követő esztendőkből hatalmas földművelő tömegeket szólított színpadi szereplésre, táncra, éneklésre, sőt olykor népszokásai eljátszására az ún. „kultur”-versenyek egymást követő sora. Azonban mintegy két évtizede, a mezőgazdaság szocialista átalakításával elkopott a színpadi szereplés frissesége, eredetisége.

Néptáncaink mégis, továbbra is színpadon maradtak, sőt úgy tűnt, hogy nagyon sokhelyütt végleg áthonosodtak a falusi táncművelésből az ekkortájt alakult „népi” együttesek bizony, eléggé finom-vegyes műsoraiba. És évről évre az ezekben színpadot hódítgató profi és amatőr táncos fiatalok már nem természetes közegükben, falusi táncmulatságokon, hanem az „önképzés” révén táncmesterré előléptek, ugyanakkor együttesbeli idősebb táncosoktól tanulták „művészetüket”.

A tévé magyar nyelvű adásában láthattuk év elején: a jobb sorsra érdemes szereplők arcán virít a színpadon kötelező műmosoly, vakítanak a hófehér ingek, csillognak a csizmák, villognak a leányterdek, s csodálkozva halljuk: „marosszéki jártatós”-hoz van szerencsénk. Aki viszont egyszer is látott nem szereplés céljából bemutatott, hanem a tánc természetes örömeért „egyszerűen” eltáncolt „jártatóst”, azt javasolnánk, hogyha már annyi mindent agyusztáltak a táncban, változtassák meg a címét is „vezetős”-re, félrevezetősre...

Népi táncművelésünk máig fennmaradó emlékeinek élő továbbhagyományozását vállalták városi táncműhelyeink. Egyelőre Csíkszeredában, Kolozsvárott és Székelyudvarhelyen. Táncműhelyeink látogatói nem karosszékben szemlélik, csodálják néptáncainkat, hanem megtanulják, és igen nagy élvezettel ropják is. Igaz, nem tapsért, talmi

dicsőségért, hanem „csak úgy” (mint korábban az egymást egyre sűrűbben váltogató ún. társasági divattáncokat volt szokás városon) maguk és párjuk gyönyörűségére!

Városi táncházainkban hagyományos módon és hagyományos hangszerekkel, hagyományos hangolású hangszerekkel muzsikáló zenekarok húzzák a talpalávalót. Számúzték tehát a tangóharmonikát, szaxofont, zongorát a „cigányos” zenélési móddal egyetemben, visszajuttatván jogaiba a parasztcimbalmot, vagy a gyimesi csángók körében máig kedvelt ütőgardonyt. A mindenütt bevezetett széki táncrendet természetesen vibrató és szeptimek nélkül játsszák a hegedűsök, valamint a brácsások. A „muzsikusok” többsége zenetanár, akik az autentikus zenélés fortélyát helyszínen: Széken, Palatkán, a Gyimesekben lesték el a még hagyományosan játszó, legjobb paraszzenészeinktől. Mindenütt sztereofonikus hangfelvételeket is készítettek minél több dallam otthoni megtanulása és stílusfinomítás céljából. Nagy segítségükre vannak a régebben készült, muzeális értékű monó-fölvételek, valamint a tudományos igényű lejegyzések, szakkiadványok is. A tánc házi eredményes tanulás, jó hangulat alapfeltétele a gazdag műsorrendű, pontosan, szépen, stílusosan, maga örömeire is játszó zenekar! Mint amilyen a csíkszeredai városi KISZ-bizottság égíse alatt működő *Barozda* például. Legjobb tánc házzzenekarunk tagjai: Bokor Imre, Pávai István, Simó József zenetanárok, akik egyaránt stílusosan játsszák az erdélyi magyar táncdialektusok mindenikének tánczenéjét. Hogy mennyi időt, energiát emésztett föl a tanulás, gyakorlás, arról nem beszélnek. Mert mint ahogyan a teljes értékű nemzetiségi elkötelezettséghez sem elegendő csak anyanyelvünk és népi (vagy akár nem népi) kultúránk hímes szavakkal való ünnepléses vállalása, ehhez a munkához is nemcsak kiművelt fő, muzikalitás, táncratermett láb, hanem szív: *érzelmi azonosulás, teljes vállalás szükséges*. És sok-sok munka.

Magam a székelyudvarhelyi KISZ-bizottság Siculus Ifjúsági Klubjának keretében tavaly december 6-án indult tánc ház alakulását, fejlődését követhettem figyelemmel, ahol a széki táncrenddel ismerkedett meg 100-150 főnyi, javarészből tizenéves fiatal. A lányok inkább a pedagógiai, a fiúk pedig az ipari líceumból és a város gyáraitól érkeznek kedd esténként, hogy a Széken szerzett alapos ismereteiket meg a kolozsvári és csíkszeredai tánc házak tapasztalatait itt hasznosító, fáradhatalan Zakariás Erzsébet és utóbb Pávai István útmutatása alapján egyelőre a széki táncrend javát: *a lassút, magyart* (vagy *négyest*), *csárdást*, meg a kezdés nagyszerű archaikus legénytáncait, a *sűrű* és *ritka tempót* tanulták meg. A muzsikát a helybeli zenetanárokból alakult *Venyige Tánc házzzenekar* szolgáltatja.

Sokan csodálkozva kérdezték eleinte: ha már nem elégedtek meg az eddig is kedvelt csárdás-estekkel, és „népi tánciskolát” nyitottak, miért éppen a sáros Mezőség, az erdélyi Holttenger közepéből, s miért nem a Hargita aljáról, például a Sóvidékről vagy a hajdani Udvarhelyszék valamelyik más néprajzi területéről, tehát miért nem „hazait” választottak tánc- és énektanulás céljára a Siculus Tánc házat látogatók számára?

Aztán pedig a „mindenkori aggodalmaskodók” a még élő népművészet „tisztaságát” kezdték félteni a távolabbi vidékek stílussajátosságaitól.

A *Venyige Zenekar* (Fodor Béla vezetésével Keresztes Sándor, Sinka Ignác, Szép Gyula és Tárkányi János) hétről hétre rendszeresen fölhangzó muzsikája válaszolt e kérdésekre. És meggyőzte a „távolitól” kezdetben idegenkedőket.

Talán érdemes még megjegyeznünk a „makacsabbul kételkedők” megnyugtató-sára a következőket:

1. Városon élő munkás értelmiségi fiataljaink tanulják a táncokat és természetesen a hozzájuk tartozó dalokat. Többségük eddig vagy egyáltalán nem, vagy alig volt részese élő néphagyományunknak. Most pedig nemcsak ismerkedik vele, hanem eredeti funkciójában, tudatosan, teljes átéléssel műveli is!

Az országot járó Ifjómunkás Matiné fiatal alkotócsoportjának tagjai mesélték: szaporodó, s a Matiné ösztönzésére megerősödött fiatal néptánczene-együtteseink (Bodzafa, Harmat, Ördögszekér, Barozda) nemcsak az autentikus zene szépségeit, hanem a táncok eredetiségét is elhintették Kovászna megye több községében, a Zsil-völgyében, Kolozs megyében. A „kóstoló”, melyre rendszerint az előadások szünetében került sor, minden várakozást felülmúló hatást váltott ki – ösztönösen táncra szólította a csodálkozó nézősereget. (Lényegében az első táncházunk is így jött létre: a Matiné kolozsvári előadására készülődve helyet kellett keresni a Bodzafának, hogy széki fiatalok bevonásával gyakorolhassák a széki táncrend eredeti fordulatait. Tar Károly, az Ifjómunkás Matiné vezetője közbenjárására a monostori kultúrotthonban szállást kapott a zenekar – táncház lett belőle...)¹⁷

2. Táncházaink az élő néptáncagyományt a legaprólékosabb gonddal átvevő és továbbélhető műhelyek. Látogatóik a dilettantizmustól irtóznak a legjobban, és minden igyekezetükkel elkerülik a színpadiasított, ún. együttesbeli néptánc-összeállítások „kóktéltechnikáját”. Ügyelnek a különböző néprajzi-népművészeti területek jellegzetességeinek, stílusának minuciózusan pontos elsajátítására. Hivatásos táncmestereinknél és a nekik muzsikáló ún. népzeneészeknél sokkal jobban figyelnek a „tisztaságra”: sajátosságokra, eltérésekre. A tévé Kaláka-műsorai ország-világ előtt bizonyították legjobb táncházzenekaraink – a csíkszeredai *Barozda* és a kolozsvári *Bodzafa* meg az *Ördögszekér* – példásan autentikus játékmódját. A táncházbeli tánctanulást is ez az igényesség, a „tisztá forrásból”-igénye jellemzi!

3. Sajátságos, hogy a most aggodalmaskodók eddig sohasem tiltakoztak elsősorban a falusi lakosság (tehát a helyel-közzel még élő népi kultúrát őrző népréteg) ízlését veszedelmesen romboló, fertőző, bizonyos rádió- és tévéműsoraink, a már taglalt színpadi „népi táncok”, valamint az úgynevezett magyar nóták, betyárdalok, cigányzene, vagy akár az operettek és társaik meg lecsapódásaik: az országszerte, könyvesboltokban, trafikokban is árusított népzenei giccslemezek ellen.

4. A széki, palatkai, gyimesi táncrend java az egész Kárpát-medencében, tehát a Székelyföldön is hajdan egyetemes táncdivatnak máig fönmaradt, élő emléke. Mely szerencsésen átvészelte a magyar népzene erősen virulens új stílusrétegének uralomra kerülését. Ismeretes, hogy ez az új stílusú zene és tánc (a verbunkos) „mindössze” 200–250 éves, származéka pedig, a székely csárdás csak a múlt században keletkezett.

Népzeneink valóban ősi rétege, régi népdalstílusunk viszont – lefeléhajló, félhang nélküli ötfokú, kvintváltó dallamvilágunk, a sokat emlegetett pentaton-réteg, vala-

17 Ez a vélemény tulajdonképpen az Ifjómunkás-matiné (és Tar Károly) által sugallt „matinés táncház-alapítás” történetét tükrözi.

mint az újabban fölfedezett ugor-kori dallamkincsünk – legalább kétezer esztendőös, azaz a népvándorlaskori eurázsiai műveltség „élő kövülete”. És egyben egész népi kultúránk legősibb emléke. Élő, cselekvő továbbhagyományozása tehát felbecsülhetetlen kincsek átmentéséhez illő, tiszteletreméltó feladat.

Az sem mellékes tényező, hogy régi népzeneink és java részben XVI. századinál korábbi stílussajátosságokat őrző régi néptáncaink történeti-művelődéstörténeti értékeik mellett magas rendű művészeti, esztétikai értékek is: egyenrangúak az egyetemes világkultúra bármelyik zsenijének zenéjével, táncával. Alig hiszem, hogy valaki ugyanezt elmondhatná korunk kommersz tánczenéjének kérészéletű divattermékeiről, akár az „aranylemezes” slágerekről vagy a szalontáncokról.

*

A székelyudvarhelyi táncház átköltözött a Siculusénál alkalmasabb Gábor Áron munkásklub helyiségébe, és az újonnan érkezettek kívánságára megint beindította – ugyancsak anyagi ellenszolgáltatás nélkül – a kezdők tanfolyamát a mezőségi és a gyimesi néptáncainkat kitűnően ismerő és módszeresen oktató Zakariás Erzsébet. A táncház néhány törzstagja pedig, tudatában az élő tánc- és népzene hagyományunk közvetlen, helyszíni megismerése szükségességének, előbb sóvidéki, majd – a városi KISZ-bizottság anyagi támogatásával – egy széki tanulmányi kiránduláson, gyűjtőúton vett részt. A széki tizenévesek táncházában és egy „Sári-bálon” nemcsak táncoltak, hanem a Venyige zenekar együtt is muzsikált a helybeliekkel.

S néhány hét óta nemcsak a nagymúltú Szék „városában”, a suvadásos dombok tövében meghúzózó táncházakban, meg a Szamos-partján, a kolozsvári postapalota védelmében, hanem Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában is zeng a széki *lassú* dallamára, talán a világ legfájdalmasabb, szívetgyötrő tánczenéjére: „Szerelem, szerelem, átkozott gyötremem...” vagy „Úgy elmennék, ha mehetnék...”

Katona Ádám

(Ifjúmunkás, 1978/13. 5. – 1978. április 2., vasárnap)

:Úgy elmennék, ha mehetnék, ha szabad, madár lehetnék,
Szabad madár nem lehetek, rózsám hozzád nem mehetek,
Aj-la-la-la...

„Másképp a Harmat-együttes kapta a közönség részéről a legtöbb rokonszenvet; ami nem is föltétlenül a taps hosszával és erejével mérhető; Zakiék és Sepsi Dezső ezer szállal kötődik ehhez a közönséghez, bizonyos, hogy virtuózabb, teltebb hangú, rutinosabban-magabiztosabban fellépő énekeseknek és együtteseknek aligha lesz részük annyi szeretetben itt Kolozsvárt, mint ezeknek a kedveseknek és bájosoknak – sikerük nem elsősorban zenei természetű.”¹⁸
(Igazság, 1978/79. 2. – 1978. április 4., kedd)

„Reméljük, élménnyel maradtak azok, akik eljöttek. Közös ügyeink számbatételén túl, annak köszönhetően is, hogy az Ördögsekér, ha késve-kerülve is, lám mégiscsak bekanyarodott Mákófalvára. Az együttes tagjai: Sepsi Dezső, Kőnczei Árpád és Sinkó András ezúttal is köszönik a meleg ünneplést, akár csak Balázs Mária, a népdalokat saját citera kísérettel előadó diáklány.”¹⁹
(Igazság, 1978/85. 2. – 1978. április 11., kedd)

Korunk Galéria

Szombaton délben fél 1 órakor Vinczeffy László fiatal zágoni festőművész kiállítására nyílik a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón Pásztor János, az Állami Magyar Színház művésze Farkas Árpád verseiből olvas fel. Közreműködik a Bodzafa együttes.
(Igazság, 1978/88. 2. – 1978. április 14., péntek)

Újabb táncház

„Az utcán állítanám meg vele az embereket, mikor dúlt arccal rohannak a haszon vagy falat kenyér után, hogy vigasztalást merítsenek a csodakútból” – mondotta volt Kodály Zoltán a székely népdalokról; a Táncház is ilyesmit akar. A népdal, a népi tánc: ünnep a rohanásban. A táncház: együtt-éneklés, tánc és lét, a közös gondban, gondolatban és hitben erősödés lehetősége; **A ma induló táncház** a forráshoz vezető utat akarja megtisztítani, fogalmakat kíván tisztázni.

Futtában is érdemes talán megjegyezni, hogy ezentúl minden pénteken este hatótól (a CFR klubban, a Dobrogeanu Gherea u. 17. sz. alatt) különböző vidékek népi táncait, dalait lehet módszeresen tanulni (kezdetben a gyimesieket), tudományos igényvel, (meghívottak közreműködésével, kirándulásokkal, filmvetítésekkel stb.)

¹⁸ Részlet Szócs Géza *Wrangler és hizett mellény. A Visszhang gálaestje* című írásából.

¹⁹ Részlet *Az Igazság Mákófalván* című szerkesztőségi beszámolóából.

megismerni az illető vidék hagyományait, megérteni, megérezni, mi az erőt adó, közös a változatokban.

Mindebből ízelítő ma: fél hétkor, Gagy József megnyitója után az Ördögszekér, a Bodzafa és a Harmat muzsikál, és lehet énekelni, táncolni, közösen.

Beke Mihály András

(Igazság, 1978/105. 2. – 1978. május 5., péntek)

A Korunk Galéria ünnepi, az új százas sorozatot nyitó grafikai kiállítása, melyen több mint félszáz hazai képzőművész egy-egy új munkája látható, szombaton délben fél egykor nyílik meg a Korunk szerkesztőségében (Mojlör 3.). A megnyitón Lászlóffy Aladár olvassa fel versét. A kiállított munkákat Borghida István művészettörténész, a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola tanára mutatja be. A műsor második részében Banner Zoltán hazai magyar költők szülőföld-verseiből ad elő, a Harmat, Bodzafa és Ördögszekér együttes népzeneét játszik.

(Igazság, 1978/111. 2. – 1978. május 12., péntek)

ez egy levél

Aki szereti a jó zenét, a népi hagyományokat, a forró hangulattal teli táncolást, mindezt megtalálja péntek esténként a Vasutas-klubban. Itt működik a fiatalok új táncháza.

Ennek a szép és hasznos kezdeményezésnek nemcsak a táncolás- és közös szórakozás-adta öröm a fő célja. Bepillantást szeretne nyújtani az évszázados népi hagyományok világába, közelebb akarja hozni a városi fiatalokhoz a népművészetet, s ennek fennmaradásához is szeretne hozzájárulni. Ez a cél vezérli a táncház lélekadóit, a Zakariás testvéreket, az Ördögszekér, Bodzafa és Harmat együttes minden tagját.

Egy-egy megtanulandó tánc kapcsán a vidékéhez fűződő tudnivalókat is elsajátíthatja a közönség. Így az első alkalommal diapozitívek segítségével ismerkedtünk a Gyimes-vidékkel. Ezt követően, a gyimesi kettős jártajójának első lépései után, mindenki teljes odaadással ropta a táncot.

A második pénteken a sirülő megtanulása következett, hasonló sikerrel. Ekkor, a meghívott vendégek, Beke György és Kallós Zoltán segítségével a gyimesi csángó vidék történetével is megismerkedhettünk, az itt élő, kultúrhagyományok szempontjából szinte évszázadok óta zárt népközösséggel, a csángókkal. Az est fénypontja, a táncolás és éneklés mellett, egy gyimesi kirándulás szervezése volt. Mivel a televíziós Kaláka legközelebbi színhelye Gyimesben lesz, mindenki lelkesedéssel fogadta a kirándulás gondolatát. – A következőkben a táncházban más tájegységek

(Szék, stb.) táncai és dalai is sorrakerülnek, hisz népi kultúránk minden hagyománya egyformán kedves számunkra, kötelességünk, hogy minél többet megőrizzünk belőle. Rajta hát, a táncházban mindenkit szívesen látunk!

Benedek Csilla,

fizika, II. év

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1978/118. 3. – 1978. május 20., szombat)

Kell-e eredeti népzene, széki tánc és táncírás?

I. Demény Piroskának, a román rádió magyar nyelvű adásaiban, valamint a tévében sugárzott folklórműsorai mindig is nagy visszhangra találtak, s nemcsak szűk értelmiségi körökben. Nagy figyelemmel hallgatja ezeket a műsorokat elsősorban azoknak a falvaknak többnyire földműves lakossága, ahol a felvételek készültek. De nemcsak saját felvételeiket hallgatják szívesen, hanem az egész tájegységét. Ezt közvetlenül tapasztaltam gyűjtőútjaim során a Mezőségen, Kutasföldön, Aranyosszéken, Kalotaszegen, Gyimesben stb. Lássunk néhányat a tévéorozat visszhangjából:

„Örömmel néztük a tévében a szováti műsort. Nagyon meg vagyunk elégedve a rendezéssel, mert amennyit csak lehetett, belesűrítettek a műsorba. Kétszeres öröm azoknak, akik szerepeltek és a falunak, hogy az egész ország láthatta falunk régi szokásait. Sajnáljuk, hogy a négyes tánc és a leányos rész kimaradt, a többi minden benne volt. Közös véleményünk, hogy minden nagyon jó volt és minden nagyon tetszett. A legjobb volt a fonójelenet, úgy tűnt, mintha valóban történt volna. Jól énekelt Soós Erzsébet és jó volt a sirató is.” (Csete György, Szovát.)

„Azt mondhatom, nagyon tetszett, mindnyájan meg voltunk elégedve, a falu népe is.” (Tóbiás József, Mezőkeszű.)

„A falu nagy örömmel fogadta a műsort, nagyon tetszett, amit Bukarestben filmeztek.” (Földvári Ibolya, Mezőkeszű.)

„Kár, hogy ez a sorozat ős óta megszakadt, habár még van a tévének eddig nem sugárzott folklórfelvétele.” (Székről.)

Igénylik az eredeti népzene, néptáncot a városiak is. Panek Kati már ezelőtt négy-öt évvel énekelt magyarózi balladákat, népdalokat a kolozsvári Visszhang diákrádió fogadóestjein, nagy sikerrel. Azóta indult meg a városi fiatalságban az igény, hogy eredeti népzene, népi táncot, a lehetőségeihez mérten hiteles formában tolmácsoljon. Ilyen zene közvetítőjének elsőnek a Harmat-együttes vált, miután tagja lett Sepsí Dezső hegedűs, aki gyimesi népzene játszott. Később több más együttes alakult: Kolozsváron a Bodzafa és az Ördögsekér, Székelyudvarhelyen a Venyige,

Csíkszeredában a Barozda, valamint a matematika-fizika líceum Hajdú Zoltán vezette együttese. Ilyenfajta zenekar alakulófélben van Marosvásárhelyen is. Mellettük jöttek létre a táncházak (Kolozsváron, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen), ahová munkásifjak, munkás, földműves és értelmiségi származású diákok egyaránt járnak. Ahol nincs eredeti népzenei tolmácsoló együttes, táncház sem lehet. De az igény megvan. Ezt bizonyítják azok a rögtönzött táncházak, amelyeket ezek az együttesek rendeztek az ország különböző helyiségeiben az Ifjúság-matinék és más rendezvények keretében (a bukaresti Petőfi Sándor művelődési házban, a zsilvölgyi Lónyán, Tordán, Marosvásárhelyen, Kovászna megyében stb.). A tanulóifjúság népi tánc – népzene iránti érdeklődését igazolja a tévé Kaláka-műsorainak sikere is.

Tehát igény az eredeti népzene, népi tánc a hagyományörzőbb tájegységek falvaiban, városban pedig főleg az ifjúság körében, ahol ugyanakkor rohamosan növekvő igényről beszélhetünk. Következésképpen a rádió és televízió műsoraiban érdemes növelni ezek részarányát.

II. Sokan bírálták, hogy a városi táncházak kivétel nélkül a széki táncrend tanulásával kezdték tevékenységüket. Miért nem „helyi” táncot tanítanak? Néhány érvet sorolok fel:

1. Széken maradt fenn a mai napig a legépebb formában egy összefüggő táncrend, maga a táncház, mint a fiatalság szórakozóhelye, valamint a hagyományos stílusban játszó zenekar.

2. A táncházba járó városi fiatalok nagy többsége azelőtt sohasem táncolt. Mivel nem különleges képességű egyénekből tevődik össze a táncház közönsége (szemben egy táncsoporttal), kezdetben könnyebb, kötöttebb szerkezetű táncokat kell tanítani. Ilyen például a széki négyes, amelyet két pár körbe fogózva jár. Tempója is mérsékelt, könnyen elsajátítható. Ilyenszerű körtánc a Székelyföldön csak a szökönek vagy szöktetésnek nevezett cikluszáró táncban fordul elő egyes vidékeken. Tempója gyors, s olyan dobogtatós motívumokat tartalmaz, amelyeket kezdő táncosok nehezen tanulhatnak meg. A páros táncok közül is sokkal könnyebben megtanulható a végig zárt fogásban járt széki csárdás, mint például a párelengedős, kiforgató, átvető motívumokkal telített, sokkal mutatósabb maroszéki forgató, amelynek elsajátításához fejlett mozgáskészség mellett magas szintű rögtönzőképesség is szükséges. Az pedig ellenkező a táncház szellemével, hogy gazdag motivikájú kötetlen táncokat leegyszerűsítve, kötött formában tanítsanak meg, még akkor is, ha ezt pedagógiai indoklással és csupán időlegesen tennék.

3. A táncok földrajzi differenciálódása nem azt jelenti, hogy egy adott tájegységen vagy faluban megtalálható táncok ott jöttek létre, hanem különböző korok táncstílusainak sajátos változatait őrzik a folklórzónák. Például a széki lassúnak megfelelő aszimmetrikus, régies párostánc ma már nem található meg a Székelyföldön, ahonnan különben a székiek is származnak.

4. Miért ne legyen legalább egy olyan táncrend, amelyet mindegyik városi táncházban ismernek?

A táncház célja (városban) nem merül ki egyetlen tájegység táncainak elsajátításában. Hosszas folyamat során rá hárul az a folyamat, hogy a városi fiatalság tömegeit

ruházza fel olyan mozgáskultúrával, amely a szülőföldjéhez kapcsolja, továbbá járuljon hozzá a román nép és az együttélő nemzetiségek kölcsönös megismerésének elmélyítéséhez, s távlatban a szomszéd népek táncait is megismertesse. E hármas cél elérésével ugyanakkor nemzetiségi önismeretünket gyarapítja.

III. Hazai tudományos népi tánckutatásról magyar viszonylatban alig beszélhetünk. Sajnos, azt a nagyon fontos követelményt, hogy minden szakember a maga területén állandóan tökéletesítse, bővítse tudását, alkalmazkodjon korunk színvonalához, nem tartja magára érvényesnek sok olyan táncoktató, aki máskülönben népi táncszakértőnek vallja magát. Mert, ha elismeri, hogy csupán néptáncfeldolgozó, táncoktató, akkor esetleg nélkülözheti a táncfolklorista minősítés elnyeréséhez szükséges ismereteket, s az ilyen minőségben való tevékenykedéshez nélkülözhetetlen tudományos módszereket, mint például a Lábán–Knust-féle táncírást. Lőrincz Lajos mondta, hogy e táncjelírás megtanulása folyamán, az írás-olvasás elsajátítása mellett a táncelmélet bonyolult kérdései is tisztázódnak. Helytálló Kacsó András véleménye is, miszerint az eddig használatos egyszerűbb tánclejegyzési módszerek ismerete is szükséges, mivel sok tánckiadvány ezeket használja. Viszont nem nélkülözhető a világszerte alkalmazott, apró részletek visszaadására is alkalmas Lábán – Knust-féle táncírás, már csak azért sem, mert hiányában kizárjuk magunkat a nemzetközi tánckutatás vérkeringéséből.

Ugyancsak Lőrincz Lajostól hallottam, hogy ez a táncírás könnyen elsajátítható olyan szinten, hogy vele egyszerű, az eddig használatos tánclejegyzési módszerek szintjének megfelelő részletességű kinetogramát lehessen készíteni. Hiszen a népzénet is lehet egyszerűbben, vagy minden apró részlet visszaadásával lejegyezni, attól függően, hogy ezt milyen céllal tesszük. Azok a táncmesterek, akik sokféle népi táncot ismernek, s csupán színpadra alkalmazásukkal foglalkoznak, elsajátíthatják ilyen szinten e korszerű táncjelírást. Ehhez azonban valóra kell válnon az a javaslat, hogy Haáz Sándor sorozatot indítson a Művelődésben – vagy másutt –, e táncírásról, s ezenkívül nyaranként külön tanfolyamokat lehetne szervezni.

Pávai István

(A Hét, 1978/20. 4. – 1978. május 19., péntek)

Táncházt: ma, pénteken este fél nyolc órai kezdettel a Dobrogeanu Gherea utcai CFR klubban (volt Vasas klub) gyimesi táncot tanítanak. Ismeretöt tart Salamon Anikó.

(Igazság 1978/123. 2. – 1978. május 26., péntek)

Táncházt, ma este fél 7 a CFR klubban. Gyimesi táncokat tanít Zakariás Erzsébet. Az est meghívottja Salamon Anikó.

(Igazság, 1978/129. 2. – 1978. június 2., péntek)

Táncház ma este fél hétkor a Vasutasok klubjában. Meghívott Szentimrei Judit néprajzkutató, táncoktató Zakariás Erzsébet, muzsikál a Bodzafa együttes. (Igazság, 1978/135. 2. – 1978. június 9., péntek)

A táncház (a Vasutasok klubjának szokásos pénteki táncháza) az évvégi vizsgaidőszakra való tekintettel szeptemberig felfüggeszti tevékenységét. (Igazság, 1978/141. 2. – 1978. június 16., péntek)

„– S a hagyományápolás?

– Népzene kutatók, a kolozsvári Bodzafa együttes tagjai jöttek ide annak idején énekesőt, táncmotívumokat, zenét tanulni, majd a feldolgozott anyaggal vissza is tértek ide. „Adásunkból” – igaza van – ez az egyetlen hiányolható.”²⁰
(Igazság, 1978/157. 2. – 1978. július 5., szerda)

Táncház avató

Újabb táncház nyílt Kolozsváron a vasutas klubban. Első este száznál több fiatal – táncolni vágyó falusi gyerek, munkás, tanuló, főiskolás verődött össze. Irányító Zakariás Erzsébet (Pendzsi): magabiztos, kedves, farmernadrágos lány. Nagy szeretettel magyaráz, táncolni invitál mindenkit. Magam is beállok, az elején nem könnyű, nagyon oda kell ám figyelni, ritmusra, lépésre. Közben megjött Sepsi Dezső s az Ördögszekér együttes ugyancsak „talpalávalót” húzott nekünk – palatkai csárdást, akasztóst, majd a lassú csárdást. Akik többször megfordultak már a másik, a monostori táncházban, azok bizony ügyesen járnak.

Népdaltanulás következik: „Új korában repedjen meg a csizmám...” Az arcokat figyelem, lelkesen énekel minden fiatal. Szünetben lejegyzek két véleményt: 1. Robert Raul a Tehnofrigban dolgozik, éjszakás, innen váltásba siet. – Azt hiszem, munka közben mind csak dúdolni fogok... 2. Balázs Attila szováti, az Unireában dolgozik, estibe jár, a népi művészeti iskola tagja. – Tánc nélkül nem tudom elképzelni az életem. Ez a legfőbb szórakozásom.

Nyáron vakációzik a táncház. De mindenki várja az őszi beköszöntőt!

Márton Erzsike tanítónő,
Kercesed

(Ifjúmunkás, 1978/31. 3. – 1978. augusztus 6., vasárnap)

²⁰ Részlet Juhász András *Palatkán az élet így megyen* című írásából.

Székely Levente

Sinkó András

Székely Levente, Papp István Gázsa és Kostyák Alpár

Korunk Galéria

Szombat délben fél egy órakor Vásárhelyi Antal grafikáiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón Aradi József bevezetője után Hadházi Zsuzsa olvas fel verseiből, majd a Bodzafa együttes (Székely Levente, Papp István, Kostyák Alpár és Porzsolt Antal) mezőségi tánczenét ad elő. (Igazság 1978/195. 2. – 1978. augusztus 18., péntek)

Közös zene, közös éneklés, közös tánc

Vannak, akik divatnak tartják és nem jósólnak jövőt a táncházaknak. De ez csak felületes megítélés. Személyesen vittem a kolozsvári táncházba olyan fiatalokat, akiknek a népzenehez „semmi közük” sem volt, (zenei anyanyelvük az iskolában tanult nép- és gyermekdalokból állott), mégis az eredeti népzene és népi tánc anynyira megragadta őket, hogy törzstagok lettek. Ösztönösen megéreztek azt a kohéziós erőt, amellyel a közös zene, közös éneklés, közös tánc évezredek át összetartotta az embereket.

Hogy is kezdődött?

1977 februárjában megalakult országunkban az első olyan hangszeres népzene-együttes, amely kizárólag a népzene ősi rétegét műveli: a Bodzafa, hm! Ez követte sorban a Barozda, az Ördögszekér, a Venyige megalakulása, majd a Harmat folkegyüttes műfajváltó lépése: áttérése az eredeti népzene tolmácsolására.

A dallamanyagot a falusi cigány- és parasztnépzészektől gyűjtik és kizárólag fül után tanulják meg. Ezt nem kottaismeret hiánya miatt teszik, ugyanis az együttestagok többségben hivatásos zenészek – zenelíceumi tanulók, zeneművészeti főiskolai hallgatók, zenetanárok –, hanem arra törekszenek, hogy az *eredeti stílust* minél jobban megközelítsék. Ezt viszont nagyon nehéz, sőt talán lehetetlen elérni akkor, ha kottából tanulnak. Zenei adottságaik folytán a hallás utáni elsajátítás nem okoz különösebb gondot.

Az együttesek táncházban muzsikálnak Kolozsváron, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen, és céljuk a *még élő*, eredeti népzene és népi tánc népszerűsítése, megismertetése, és megszerettetése a városi fiatalokkal.

Hogy milyen méreteket öltött ez a mozgalom, azt bizonyítja (táncházainkon kívül) a Televízió Kaláka műsorára egyre nagyobb számban megjelenő – hívott és hívatlan – fiatalok száma.

Tulajonképpen mi is a táncház és ki szervezi?

A falusi táncházakat, táncmultságokat az úgynevezett „kezes” rendezi, aki rendszerint egyike a legjobb táncosoknak. Az ő feladatai közé tartozik az engedélyszerzés, a zenészek megfogadása és a rendfenntartás. A városi táncházakban a „kezes” szerepét a zenészek töltik be: termet keresnek, beszervezik a közönséget, és ráadásul a zenét is ők szolgáltatják. Míg falun a fiatalok a táncokat az idősebbek-

től tanulják el, városon a táncoktatást másképp kellett megoldani. Mivel hogy a zenészek gyűjtéseik során a táncsal is foglalkoztak, tánctanárért nem kellett messze menni: ezt a feladatot is az együttes tagjai vállalták.

Kolozsváron nehézkesen indult a táncház. Kezdetben kevesen jártak, részben azért, mert vagy nem tudtak róla, vagy pedig idegenkedtek a gondolattól, hogy betoppanjanak egy teljesen ismeretlen környezetbe, új társaságba. A népzene- és a népi tánc-szerető muzsikások és a mind gyakrabban betérő fiatalok rövid idő alatt másokkal is megkedveltették a táncházakat.

1977 szeptemberétől sikerült megszerezni a Művelődési Házhoz tartozó monostori otthon nagytermét.²¹ Addig hol a Bábszínház stúdiótermében, hol egyik-másik iskolában túrték meg azt a néhány lelkes fiataalt, aki az úttörő szerepét vállalta. A terem megszerzése után alkalom adódott a rendszeres táncoktatásra. (Ekkor kapcsolódtam be én is a mozgalomba, az újjászervezett Bodzafa kontrásaként.) Az Ördögszekér és a Bodzafa minden csütörtökön felváltva muzsikál, és mivel akkor van kimenőjük a Kolozsváron „szolgáló” széki lányoknak, elhívtuk őket a táncházba. Ez jóval megkönnyítette a két táncoktató – Zakariás Pendzsi és Könczei Árpí – munkáját. A megmagyarázott – és természetesen gyakorlatban bemutatott – tánclépéseket úgy lehetett a legkönnyebben elsajátítani, ha a városiak „összekeveredtek” az eredeti táncosokkal. Sok idő telt el addig, amíg a széki fiúk is leküzdtek gátlásaikat és megtáncoltatták az idegen lányokat. Igaz, hogy jól megválogatták táncpartnereiket, előre kinézték, ki jó táncos, és csak azután kérték fel.

A székieken kívül a Mezőség más falvaiból származó, Kolozsváron dolgozó fiatalok is kezdtek közénk járni. Ez tette lehetővé, hogy a Szóvát, Vista,²² Vajdakamrás környéki táncokat is beiktassuk műsorrendünkbe.

Egy idő után a lelkesedés kezdett lelohadni és a táncoktatás elmaradozni; részben azért, mert nem volt kinek tartani – újak nem mertek beállni a „régik” táncosok közé –, másrészt pedig azért, mert a többséget nem a táncoktatás érdekelte, hanem a szórakozás.

Április vége körül „kerekasztal-megbeszélésre” ült össze a három „banda”, az Ördögszekér, a Harmat és a Bodzafa. Legjobb megoldásnak azt tartottuk, ha egy új táncházat szervezünk. A feladatokat megosztottuk és termet kerestünk. Sikerült megszerezni a C.F.R. (volt Vasas klub) tánctermetét, és május 5-én beindult az új táncház. Kezdetben Pendzsi a Harmat zenéjére a gyimesi kettős jártatóját és sírilőjét tanította, majd néhány találkozó után a székievel is megpróbálkozott és ide már Könczei Árpí is betársult. Az előző táncház tapasztalataival rendelkezve, másképp próbáltuk szervezni összejöveteleinket, hogy ne csak szórakozni, táncolni járjanak ide a fiatalok, hanem tanulni is. Minden egyes alkalommal a zenét és táncot ismertető jellegű előadások előzik meg: eddigi meghívottaink, Beke György,

21 Ennek a kijelentésnek ellentmond a jelen kötetben közölt második, *Táncház a Monostoron* című írás, amely szerint már 1977 tavaszán működött a Monostori úti „széki” táncház.

22 Ez valószínűsíthetően elírás, a szerző a mezőségi Visára gondolhatott.

Salamon Anikó, Szentimrei Judit különböző néprajzi tájegységeink embereit, szokásait, viseletét ismertették. Előadásait diapozitívek vetítésével tették színesebbé, változatosabbá. Barátaink zenei anyanyelvét kívánjuk gazdagítani azzal, hogy minden pénteken egy új népdalt tanítunk és meg vagyok győződve arról, hogy ha szívüket-lelküket dalba akarják önteni, akkor nem lesznek arra kényszerülve, hogy – Szócs István jóslata szerint –, „mindig csak azt fújják: Három varjú kaszál, vagy Elvesztettem zsebkendőmet”.²³

Az eredeti népzene és népi tánc népszerűsítését, a régi stílus még kimeríthetetlen forrásainak feltárását nem kell úgy kezelni, mint a műdal ellen indított „ellenforradalmat”. Nem a műdalt támadjuk, hanem feladatunknak, sőt hivatásunknak tartjuk egy olyan közízlés kialakítását, melyben a népköltészeti igények között első helyen az eredeti alkotás áll. Tudnunk kell azt, hogy a műdal soha sem fog olyan szerepet betölteni egy nép kultúrájában, mint a népdal. Népdalkincsünk egységes: vannak olyan dallamok, melyeket megtalálunk bármely néprajzi tájegységünkön – természetesen helyi változatban – ez bizonyítja azt, hogy egy töről fakadt népi kultúráról van szó. Abban az esetben, ha a népdal helyét a műdal foglalja el, ez az egység felbomlik: a mezőségi paraszt nem biztos, hogy ugyanazt a műdalt tanulja meg, mint a szilágysági, és így a nagy, egységes tömbből sok kicsi szilánk lesz, ami előbb-utóbb szétmorzsolódáshoz vezet.

Sajátos történelmi körülmények miatt a népzene egyes tájegységeken kihalófélben van. A kevés régi stílusú mellett (amire már csak az öregek emlékeznek) még éneklük az új stílusút, de a rádió és televízió jóvoltából sajnálatos módon a műdal egyre nagyobb teret hódított. De nem azért, mert „az egyszerű ember [...] ösztönösen érzi, hogy [...] formai szempontból a műdal több, mint amit ő hazulról hozott” – mint ahogyan egyik cikkében ugyancsak Szócs István filozofál –,²⁴ hanem azért, mert a tömegkommunikációs eszközök többnyire ezt terjesztették s terjesztik. A népművészet megmaradására legjobb példa Szék. Földrajzi elszigeteltsége és a közösség zárttsága miatt megmaradt a viselet, a népzene és tánc, a népszokások nagyon sok eleme – természetesen elkerülhetetlen új behatásokkal. (A zenészek a régi dallamok közé műdalt is kevernek, az „új táncrendben nyugat-európai hatásra jelen van a hétlépés és a «porka», azaz polka stb.”)

Feltehetjük a kérdést: szükség van-e a népdal- és népzene kutatásra, az igazi értékek kirostálására és azoknak tudatos népszerűsítésére, terjesztésére?

Nagyon nagy szükség van! Azzal, hogy a táncházban a még élő eredeti muzsikát játszunk, a népzene és tánc kipusztulását próbáljuk megakadályozni. Mivel halandók vagyunk, nem vállalhatjuk örökké éltetését, de meggyőződésünk, hogy amíg a táncház együtteseink és a mi együtteseinkhez hasonló más, szintén tudatos muzsikáló népzeneegyüttesek léteznek, addig kipusztulás veszélye nem áll fenn. Ezért lenne üdvös, ha az említett táncházak mintájára hasonlóak indulnának be más vá-

23 Lásd Szócs István: *Népművészet vagy „folk” divat?* In: Utunk, 1978/13. 7.

24 Lásd i. m. 7.

rosokban is, és mivel közös ügyünkről van szó, segítségünkre lehet számítani. Már most mindent el kell követni azért, hogy évszázadok múlva is éljenek a régi stílusú dallamok ne csak falun, hanem városban is. Ez a céltudatos törekvés nem az elmaradottságunkra utal, hanem értékes örökségünk megőrzésének, továbbvitelének vágyából fakad.

Kostyák Alpár

egyetemi hallgató

(Művelődés, 1978/8. 17–18.)

Keressük az új funkciót

Kolozsváron 1978. május 5-én megnyitották a második táncházat. Szándékai szerint egyelőre a gyimesi csángó táncokat, muzsikát ismerteti tudományos igénnyel és tanítja. Az első táncházban továbbra is széki csárdásra tanítanak; a „széki” táncház egyik elmaradhatatlan hívét csütörtöki napon hiába hívom táncház helyett bármilyen ritka előadásra. Azok közé a konok modernnek közé tartozik, akik a „tövén” kiveszésre ítélt eredeti népi zenét és táncokat a városi fiatalokkal megszerettetve, új életre keltve próbálják megmenteni („Mentsük, ami még menthető!”); ez valóban nemes cél is mindaddig, amíg nem próbál egyetlennek (mert legsürgősebbnek vagy legértékesebbnek) feltűnni.

A városi fiatalság tehát egyre többen foglalkozik azoknak a falvaknak a táncaival, muzsikájával, ahol ezek mondhatni ősi formájukban élnek ma is. De valljuk be: ez falvainknak elég kis hányada. Mi történik a többiben? És érdeklődésünk miért mostoha ezekhez a már töredékesebb hagyományú, de még mindig annyi ember életéről szolgáló falvakhoz?

Ritka hely az, vagy ritka alkalom, ahol csak ősi táncokat járnak, csak régi stílusú, ötfokú hangsorú dalokat énekelnek. Hogy nem igaz, mert itt van például Szék? Valóban: csodálatosan megőrzött, sajátosan mezőiségi tánca, zenéje ma sem tűr elegyítést. Én kívánom leginkább, hogy megcáfoljanak, de állíthatom: pillanatnyilag a „fekete-piros” mesefalu akadályozza saját fejlődését, lakói joggal elégedetlenek életben tartott hagyományaik gyakorlásával. Az még nem emel fel egy falut, ha mindenestől dívatba jön és turisták zárandokhelyévé válik...

Általában falun az ünnepeken, multságokon fiatalok és idősebbek együtt vagy legalábbis egymás mellett szórakoznak, s egyformán illik ismerniük a „tempót” meg az „angol valcert”, a verbunkos nótát meg az édesbús mūdalt. De a városhoz is kapcsolódó fiatalság, amelynek az új környezet nemcsak munkahely, mint a felnőttek ingázó hányadának, választ a város szórakozási lehetőségei közül is – bár sajnos nem mindig a legszínvonalasabbat.

A fiatalságnak ezt a részét kellene megnyerni a táncházak számára, hogy lakhelye és életmódja változásával ne forduljon el attól a kultúrától, amelyben felnőtt; és hogy a táncházak iránti lelkesedésben is több legyen a hasznos szabad idő vonzása, mint a divat.

Egy városon diákoskodó falubeli kezdeményezésére az erdővidéki (Kovászna megye) Bodosban, ahol soha nem termeltek szőlőt, két éve mégis szüreti bált rendeznek ősszel, messziről hozott szőlővel és musttal, népi együttesben tanult vagy borvidéken ellesett játékos szertartással, lovas felvonulással és (mert az ottani kiveszett) taláalomra készített székelyruhában... Kevés itt az ünnep, de ez mozgásba hozza az egész falut, és talán szokássá is válik; bár a népi műsoros multságok ilyen könnyű (újra-) befogadása, szerves meghonosodása már (még?) csak kivétel.

Ha „menteni” akarunk, nem elég a kevés hozzáértő szakszerű munkája, a lelkes városi fiatalok vállalkozó kedve. A falu kulturális színvonalát kell emelni; és tudatosítani falun legalább annyira, mint városon, mi a népi kultúra lényege, *miért* értékesebb az a rétege, amelyet eredetinek, ősinek, romlatlannak, „tisza forrásból származónak” szoktunk nevezni; *hogyan* változtassunk a falusi népi kultúra mai, többé-kevésbé öntudatlan vagy hamis tudatú létezési módján; hogy Vistán például ne cseréljék ki a faliszóttest giccses vásári szőnyegekre, és hogy a falusi multságokon kevesebbszer győzedelmeskedjék minden más dalon a Darumadár fenn az égen...

Az iparosodás, a népi élet megváltozása, a városi környezet vonzása az ősi kultúra elemeit is elszakította használatuk vagy előadásuk alkalmaitól; az alkotás tagadhatatlanul veszített értékéből, de a városiasodó tendenciájú nemzeti kultúra így is csak gazdagszik vele. Ha csak divat a „népi” iránti érdeklődés, ha nem vesszük figyelembe a változásokat, amelyek nemcsak a falu belső életét módosították, hanem egyre több szállal kapcsolják a falut a városhoz; formát mentünk funkció nélkül, az amatőr lelkesedésünk szereppé merevedhetik.

Keressük az új funkciók lehetőségeit!

A műkedvelő mozgalom biztató kezdet a népi értékek falusi tudatosításában is. A falusiak saját kezdeményezésére elfeledettnek hitt népdalok, táncok, rigmusok meglepően gazdag tartaléka elevenedik meg – immár az *előadás* perceire, *színpadon, közönség előtt*: a népi művészet szerepváltásának vagyunk tanúi, kortársai. Az eredeti népi szövegek, dallamok, táncok megörökítéséért és népszerűsítéséért hírközlési eszközeink illetékesei még mindig nem tettek eleget, bár a legnagyobb mulasztás e téren mégiscsak hazai hanglemezgyártásunkat terheli.

Hasznos volna egy-egy szakembert, a helyi népélet alapos ismerőjét felkérni, hogy néhány előadásban felhívja a falu művelődésszervezőinek és főleg a fiataloknak a figyelmét az illető néprajzi egység hagyományainak sajátos szépségeire, összefüggéseire más vidék vagy nemzet népi vagy éppen nem népi kultúrájával. Leginkább a televízió könnyíthetne ezen a gondon, de a Művelődés is több elméleti írást közzölhetne a népi kultúra köréből; beszámolók helyett pedig több bírálatot – bár a folyóirat tagadhatatlan érdeme így is a jólétesültség és a gyors tájékoztatás hazai művelődési életünk eseményeiről, az érdeklődés „vidéki” és „városi”, népi és nem népi élő műveltség iránt.

Lejegyezni, hangszalagra, képmagnóra rögzíteni, tárgyait múzeumokba menteni lehet és kell, de öntörvényű rendszerként, élő *egésként* ma már nem őrizhető meg a népi kultúra – sokrétű, új életünkben *városon is keressünk új funkciót neki*. És, mert művelődésünket – szórakozásainkat a népi „tisza forrás” csak kiegészíti (erre valóban szükség van!), de nem helyettesítheti: tegyük ezt a közösen sajátunknak kijáró szeretettel, de elfogultság nélkül.

Egyed Emese

egyetemi hallgató

(Művelődés, 1978/8. 18., 44.)

Táncház: Ma este a Monostori Művelődési otthonban soronkívüli táncház. Napirenden a székelyudvarhelyi Táncház Fesztiválon való részvétel előkészítése.²⁵ (Igazság, 1978/221. 2. – 1978. szeptember 19., kedd)

Táncházak seregszemléje Székelyudvarhelyt

Mind többet hallani-olvasni a városi táncházak terebélyesedéséről, népszerűségéről, fokozódó szerepéről az ifjúság öntevékeny művelődési-művészeti életében, s íme, most szombaton és vasárnap sor kerül a városi táncházak első találkozására. A kezdeményezés és a rendezés a székelyudvarhelyi városi KISZ Bizottság és az Ifjúsági Klub érdeme. A két napig tartó fesztivál keretében vasárnap délelőttre tudományos ülészakot iktattak közbe. Az előadássorozatot követő és kísérő megbeszélések, viták, eszmecserék remélhetőleg nagy segítséget fognak nyújtani a táncházak további munkájában.

²⁵ Az első székelyudvarhelyi táncházatalálkozó kolozsvári „készületeiről” olvashatunk Könczei Ádám naplójában is. 1978. szeptember 14., csütörtök: „ $\frac{1}{2}$ körül, 8 után a monostori műv. H.-ba, senki – cédula: a táncház felfüggesztve mára – persze. Jönnek mások – Árpiék 4 fiatal barátja (Kostyák Attila is: 3 fiú s 1 leány, mind a 3 dohányzik). Mondom, addig szóba se állok velük... eltapossák, kiselőadás..., kapnak rajta. A táncház-seregszemlééről. Kedden? Vas.? póttáncház. Busszal és gyalog K.[allós] Zolthoz. – buzai és visai vendégek. Tőviről hegyire mindent megbeszélünk, közben szól a magnó. Moldvából, Lészpedről is kellene hívni, és Lujzikalagorból (5 km-re Bákótól), talán Demse segít.” 1978. szeptember 18., hétfő: „Csomagolok 1.30 körül: kispostára; az Igazsághoz hirdetni a kedd esti soron kívüli táncházat (a műv. otth. ig. nem találtam, szóltam Sigmondnak). A szerkesztőségben TV-felvétel (Gáll Ernő...) [...] Bakóval [beszélék] (Demsénével), majd Székkel (Harangozó-néval). A körlevél ügyében is minden megyével [...]” Lásd Könczei Csilla (szerk.): *Házatlan csiga. Könczei Ádám naplója 1943–1983*, Kolozsvár, 1998. 339–340.

Ott lesznek a csíkszeredai barozdások és az udvarhelyi venyigések, de bízunk abban, hogy méltó módon fognak hozzájárulni a Kolozs megyeiek is. A tervek szerint a bodzafások és ördögsekeresek, a táncház városi és városra ingázó fiataljai mellett kiváló mérái, széki, visai és szováti táncosok, muzsikások és dalosok is részt fognak venni ezen az első – és remélhetőleg egyúttal a nyitányt is jelentő – táncház-sereg-szemlén.

Könczei Ádám

(Igazság, 1978/224. 2. – 1978. szeptember 22., péntek)

Kérdésekkel, tervekkel megrakottan...

Plakát hirdette Székelyudvarhelyen az elmúlt héten: szeptember 23–24-én a székelyudvarhelyi municípiumi KISZ-bizottság és a Siculus Ifjúsági Klub rendezésében sor kerül az első országos táncháztalálkozóra.

A kétnapos rendezvényen Kolozs megye is képviseltette magát: mérái, széki, visai és szováti táncosok, énekesek, zenészek jöttek el Székelyudvarhelyre, valamint a kolozsvári táncház tagjai.

Ha most kedvünk tartaná, mi, Kolozs megyeiek, elégedettek lehetnénk, hiszen elmondották e találkozó résztvevői, hogy a mienk az úttörő érdeme, s a kolozsvári táncház tevékenysége példaképpen hozható fel másoknak. Ám, dicsekedni nemcsak azért nem érdemes, mert sértené az illendőséget, de azért sem, mert a tudományos ülészakon elhangzottak rávilágítottak arra is, hogy sok még a tennivaló e spontánul kibontakozó s lényegében még a spontenitás szakaszában lévő mozgalom valóban hatékonyra és szervezetté tételében. Legelőször is szakmailag felkészült táncirányítókra, úgynevezett „kezesekre” (a táncokat betanítókra) lenne szükség. Zenei téren – általában – nincsenek különösebb problémák, hiszen mindenhol akad egy-egy együttes, amely szívesen muzsikál a városi táncházakban is. Itt van Kolozsváron például a Bodzafa, az Ördögseker vagy a Harmat együttes. Az előbbi kettő szerepelt az udvarhelyi találkozón is. Tagjaik – Székely Levente, Kostyák Alpár, Porzsolt Antal, illetve Sepszi Dezső, Sinkó András, Könczei Árpád – mind a zeneművészeti főiskola hallgatói, akik kellő szakmai felkészültséggel is rendelkeznek ahhoz, hogy nemcsak színvonalasan muzsikáljanak, de az értékes népdalt kiválaszthassák a népies és műdalok tömkelegéből. A tánc esetében, sajnos, ez még csak elvárás. Volnának pedig Kolozsváron is táncszakemberek! Akik éppen úgy eme egészséges, népi kultúránk fogyatkozó kincseit megőrző, összegyűjtő mozgalom, igyekezet mellé állhatnának, mint például neves folklórkutatóink, kik közül Jagamas János professzor, Almási István, Kallós Zoltán, eljöttek erre a találkozóra, s értékes dolgozataikkal, tanulmányaikkal segítettek hozzá egyes kérdések megértéséhez és tisztázásához.

A szakemberek pártfogását annál is inkább elvárhatjuk, hiszen közös cél megvalósításáról van szó: hagyományaink, népi kultúránk megőrzéséről és ápolásáról. Erre pedig jó lehetőséget biztosít mind a városi, mind pedig a falusi táncház, s nem mindegy, hogy ezekben a táncházakban mit énekelnek és milyen táncot járnak! A népdal elkorcsosulhat, akár csak a tánc, elveszíti egy bizonyos vidékre jellemző sajátosságait, s ha nem értő szakember irányítja magát a dal, vagy tánc tanulását, a tanulni vágyó már eleve elkorcsosult dalt vagy táncot tanul. Hogy pillanatnyilag itt Kolozs megyében szerencsénk van, mert egyes falvakban még erősen él a hagyományos dal- és tánc kultúra, mert vannak olyan őrzői és ápolói, mint a szováti Maneszes Márton, aki kitűnően énekel és zenél, vagy az ugyancsak szováti Kádár Mártonné, Papp Erzsébet, Székely Andrásné, Soós Erzsébet néni, a mérai Tötszegi András, ki, műegyetemi hallgatóként, a kolozsvári táncház egyik oszlopos tagja, s kitűnő táncos, vagy Balázs Attila, az Unirea gépgyár dolgozója, ez a remek táncos; s mert Széken még sokan vannak, akik olyan szépen táncolnak, mint Csorba János, Zsoldos Márton, Juhos János, s Mérában Simon György Tatár és Horváth Árpád?

De arra is kell gondolnunk: ki fog zenélni a kolozsvári táncházban, ha a jelenlegi főiskolások végeznek és más városba kerülnek, ha a műegyetemi hallgató végez, és elkerül innen valamelyik távoli helységbe, s a jelenlegi szováti, mérai, széki előadók kiöregednek, vagy valamilyen oknál fogva abbahagyják a szereplést, a táncházba járást.

Bebizonyosodott: a fiatalok jó részét vonzza a táncház, népdalaival, népi táncaival. Nos, azon kell lennünk, hogy táncházainkban valóban értékes dalokat, táncokat tanulhassanak, hogy a táncház betölthesse – főleg városban – azt a szerepét, amelyre vállalkozott: egyrészt civilizált szórakozási lehetőséget biztosítson a fiataloknak, másrészt pedig a népi kultúra tárháza legyen, akár csak a hajdani falusi táncházak voltak. (S helyet kaphat a táncházban a népszokások felelevenítése, a tudományos előadás, a népmese stb.)

Az udvarhelyi találkozó nagy érdemét és szerepét abban látjuk, hogy lehetőséget teremtett – a különböző vidékekről jöttek ismerkedése mellett – a tennivalók felmérésére és megvitatására. Kérdésekkel, tervekkel megrakottan távoztunk Udvarhelyről. Mi, Kolozs megyeiek is, akik Udvarhelyen döbrentünk rá tulajdonképpen, hogy milyen lehetőségeink vannak, amelyeket hagyunk eleddig parlagon heverni.

Azt mondták Udvarhelyen: a Kolozs megyeieké az úttörés érdeme. Hát legyen miénk a következetes, szervezett munka érdeme is. S ez nemcsak a táncházakba járó fiatalokon múlik, de a megyében élő folklór-szakembereken is!

Molnos Lajos

(Igazság, 1978/228. 3. – 1978. szeptember 27., szerda)

Ne csak a színpadról

Ugyan miért ne lehetne mindazt a népdalt, néptáncot, népi játékot, amelyet művészi együtteseink és műkedvelő csoportjaink ma oly kedvvel visznek fel a színpadra vagy mutogatnak képernyőn, visszavinni a mindennapi életbe, s főleg éppen falun?

Nem mintha nem jelentkeznének már kísérletek. Itt a táncház, nem is csak Kolozsvárt, hanem legújabbán Székelyudvarhelyen is, és a divat erejével megvalósul majd még sokhelyt másfelé, s ez a mozgalom nem jelent sem többet, sem kevesebbet, mint a fiatalok szórakozását maguk közt, farmernadrágban is a Székről ellesett vagy más faluban felfedezett ősi ütemre. Örvendek neki, mégsem az, amire gondolok. Ha a táncház sikereiről hallok, mindig az eredeti táncolók – a székiek és mások – szokásainak bomlásától félek. S van miért aggódnom akkor is, ha falvainkban a népviselet, népdal, lakodalmas szokás látványos alkalmak rendezvényévé válik, a padsorokban elhelyezkedett nézőközönség szórakoztatására. Nemes szórakoztatásról van szó, ez igaz, de nem volna szebb és hasznosabb, ha a művészi teljesítménnyé avatott népi kultúra leszállna az emelvényről, s maga a nézőközönség perdülne táncra, énekelne és játszaná a hagyományosot?

Szóval: visszamehet-e a városba került táncház az új életformára áttérő faluba? Leszállhat-e a „világot jelentő” deszkákról a már kiemelt, művészi fokon helyreállított, jó értelemben átköltött, lehetőleg a legeredetibb alakjáig visszavezetett és bemutatott népi örökség a fiatalok mindennapi szokásai közé? Igazán nem arra gondolok, hogy a városokba ingázó, esetleg már odatelepedett, avagy a mezőgazdasági munkában is modernné vált ifjúság öltözzék vissza gatyába, harisnyába, szóttas-rokolyába, s az eltűnt faeke korszakába hátráljon, hanem arra, hogy a múltból tudományosan és művészileg átmentett egykori szép és jó ebben a magasabb formájában honosodjék vissza gyakorlattá.

Egy próbáról tudok. Vargyason Máthé Ferenc Ilonka, a faragóművész, visszaállította a régi táncrendet, s ha csak egy-két szép alkalomra is, nem közönségnek mutogatták a hagyományost, hanem a közönség élt vele. És akad ilyen próba másutt is. Hát éppen ilyesmire célok: lelkes diákok behozzák a kallódó régi táncot, dalt, szokást, csujogatást, játékot faluról a városba, s onnan a falujukba hazalátogatók rendre visszaszármaztatják a közös formát, a közösségi kincset, az örökséget oda, ahonnan eredt, de talán már régen nem élnek ott vele. Hogy miért van erre a műveletre szükség? Azért, mert zenei anyanyelv és mozgás, költői szöveg és alkalmi szertartás, nemzetiségi jelleg és a születéstől halálig terjedő emberség, életöszön és erkölcs, tájszerűség és szokás nem jár külön-külön, hanem találkozik és egybeforr a népi művelődésformákban, s így mondandójuk van a ma számára is.

A falu ne adja oda csak úgy a kincsét, hogy maga csupaszon maradjon, olcsó giccs és minden közösséget tagadó elkülönülések foglyaként. A falu ma megújodik, városiasá lesz műszakban és gondolkodásban, s ami értéket belőle a városi divat átment a jövőbe, az maradjon az övé is.

Balogh Edgár

(Művelődés, 1978/9. 30.)

Elmentünk Székelyudvarhelyre

úgy két héttel ezelőtt, ahol plakátok hirdették a táncháztalálkozót. Sokan elmentünk Székelyudvarhelyre, névszerint is meghívottak és névszerint hivatlanok, de mindig szívesen várt vendégek a Nagy-Küküllő-parti városkában. Sokan elmentünk, akiket összeköt a népdal, a népi tánc, a népzene, egyszóval népi kultúránk szeretete, becsülése, s túl ezen megőrzésének, új életre keltésének vágya, erős akarása, s az ezekkel járó tervek, elképzelések és gondok is. Elmentünk hát Székelyudvarhelyre táncolni, énekelni, zenélni és ismerkedni egymással, más vidékek folklórájával és egymás gondolataival, terveivel s lehetőségeivel, s ezeket megvitatni, megbeszélni, elbeszélgetni róluk a tudományos ülésszakon, tánc házi program előtt és után, régi és újdonsült barátokkal, reggeltől estig, minden alkalommal. Folklór és tánc ház-központú volt ez a két nap, a tudományos kutató számára éppúgy, mint a műegyetemi hallgatónak, a széki legényeknek, a csángó mozdonyvezetőnek vagy a szováti asszonyoknak, a gyári munkásifjúnak. A *hogyan* és *miként tovább* kérdésének jegyében fogant minden tervezgető gondolat és sürgető szó.

1. Mert az mindenki számára tisztázódott már: valami szép, új és nemes szándék és igyekezet, de sürgető követelmény és közösségi igény is hozta létre a már meglévő városi táncházakat, amelyek jelentékeny szerepet tölthetnek be a népi kultúra fogyatkozó, elkopó és megkopó kincseinek a megmentésében, felszínre hozásában a feledés és a közömbösség iszapja alól, s egyszersmind új életre keltésében, élőlétélésében is. Az egykori – már alig létező – falusi táncházak mintájára szerveződtek, alakultak, ahol, mint hajdani őseikben, hétről hétre egy meghatározott napon öszszegyűlnek a fiatalok (faluról városra szakadtak és városiak is) szórakozni, s dalt, táncot, táncrendet tanulni egymástól, dalolva és táncolva, szórakozva.

2. De az is világos már mindenki előtt: valahol még a spontanitás szakaszában jár a tánc házmozgalom, s létrejöttük többnyire egy-két lelkes embernek köszönhető, mint ahogy fennállásuk is. Köszönhető a zeneművészeti főiskolára járó egyetemi hallgatóknak, akik eljárnak a tánc házba zenélni, s ha alkalmuk adódik vidékre is kimennek gyűjteni; és a folklórkutatóknak köszönhető, akinek nem közömbös, hogy milyen dalokat énekelnek a tánc házban; vagy a zenetanárnak, aki – egy-két lelkes kollégájával együtt – zenekart hoz össze, és zenél a tánc házban, s szabadidejében megtanulja a Lábán-féle tánc írást, s ugyancsak szabadidejében, ha tud szerezni magnót és filmezőgépet, hát azzal, ha nem, anélkül, de elmegy falura s népdalt és táncot gyűjt, jegyez le.

3. És az is világos: nem mindegy, hogy a tánc házban *milyen táncot táncolnak és milyen dalt énekelnek*: tiszta forrásból fakadót, az ősi motívumokat pontosan megőrzőt, a hagyományos táncrendet betartót, avagy valamiféle egyveleget, amely úgy áll össze, hogy mindenki hozzáad valamit, amit tud, amire emlékszik.

Tanulni – de kitől?!

A tánc házak gyakorlatilag nem tartoznak senkihez. (Lehet, hogy van kivétel, mint az udvarhelyi, amelynek patronálást a Siculus Ifjúsági Klub magára vállalta – ennek

köszönhető ez az első táncháztalálkozó is.) A megyei művelődési fórumok tudomásul veszik, hogy léteznek, s ezzel gyakorlatilag ki is merül a gondoskodás. Lapjaink, folyóirataink írnak róluk, de mindezideig még egy sem vállalta valamelyik táncház patronálást. Pedig ezzel egy sor kérdés könnyebben megoldható lenne. Gondolunk például a táncművészeti tudományos előadások szervezésére, a szakemberek – főleg a táncszakemberek: táncoktatók, koreográfusok – biztosítására.

Ez lenne hát az egyik fontos, minél sürgősebben megoldandó probléma: a szakemberek biztosítása. Nélkülük ellaposodhat a táncművészeti tevékenység, hogy ne is beszéljünk az elkorcsosulás, a konkoly bekerülésének a veszélyéről. De egyszerűen meg is szűnhet, a táncművészet. Vegyünk csak egy példát: pillanatnyilag szerencsés helyzetben van a kolozsvári táncművészet, mert van pár zeneművészeti főiskolás, aki szívesen muzsikál hétről hétre, és van egy-két jó táncos, aki kitűnően ismeri faluja táncrendjét, tehát van akiktől tanulni. De mi lesz, ha végeznek a főiskolások? Vajon kerül helyükbe más, zenélni, táncot tanítani? S ha nem kerül? Nos, akkor előbb-utóbb feloszlik a táncművészet. Fel kell oszolnia, hiszen annak már semmi haszna és értelme, hogy minden eredetiséget nélkülöző táncokat, műdalokat pártfogoljon.

Kár lenne, bizony nagy kár! Annál is inkább, mert – amint az egyik folkloristánk mondotta – a táncművészet a folklór valóságos kincsesháza lehetne; helyet kaphatnának benne a rövid tudományos előadások, a néprajzi kiállítások, a népmese, a népmonda, a népszokások. Ha volna szakember, az érdeklődő és rátermett fiatalok közül sokan megtanulhatnák itt a gyűjtés ábécéjét, s ha a táncművészet számára biztosítanának magnót, filmezőgépet – s miért is ne lehetne?! –, maguk a fiatalok is gyűjtőmunkát végezhetnének. Haszna származna pedig ebből a folklórintézetnek éppúgy, mint maguknak a táncművészeknek, ahol aztán az összegyűjtött anyag életre kelne, s nem kallódna egy-egy tekerccsen valamelyik intézet valamelyik fiókjában!

Felsejülő lehetőségek, parlagon hagyott lehetőségek.

És egyelőre csak ez van: a táncművészet, amelyeket egyre többen látogatnak, amelyeknek egyre nő a vonzási köre. Tudományos gyűjtőmunka egyelőre nem folyik a táncművészet égisze alatt, szakemberek is kevesen veszik a fáradságot, hogy felkeressék. Mindenesetre már az is értékelendő és figyelemre méltó, hogy – ilyen körülmények között is – civilizált szórakozási lehetőséget tud teremteni a táncművészet száz és száz fiatal számára, s egyre több fiatalban ébreszti fel az őszinte érdeklődést népi kultúránk iránt. Olyan teljesítmény és eredmény ez, amelyre illő immáron komolyan ráfigyelni, mint ahogy illő lenne és kötelességünk is kellő erkölcsi és anyagi támogatást is nyújtanunk e mozgalomnak, amely oly nemes célt tűzött maga elé, mint népi kultúránk, lelki örökségünk kincsének a megmentése és ápolása, életre keltése.

Molnos Lajos

(Utunk, 1978/41. 7. – 1978. október 13., péntek)

A táncház jövőjéért

Művelődési életünk friss hajtása, a városi táncház annyira életképesnek ígérkezik, hogy máris időszerűvé vált megrendezni a táncházak első találkozóját. A székelyudvarhelyi municípiumi KISZ-bizottság felismerte, hogy a fiatalság művelődése és okos szórakozása szempontjából egyaránt hasznos lehetőség van kibontakozóban, s a Siculus Ifjúsági Klubbal karöltve kétnapos tapasztalatszerén látta vendégül a két kolozsvári, a csíkszeredai és a székelyudvarhelyi táncház tagjait. Rajtuk kívül magyarszováti, mérai, széki és vistai²⁶ táncosok, zenészek és énekesek is részt vettek ezen a seregszemlén. Számítani lehetett ugyan rá, mégis meglepő volt a fiatalok nagyarányú, élénk érdeklődése. Nemcsak a közös tánctanulás tartotta őket késő estig a Művelődési Házban, hanem a szakmai előadásokat is illő figyelemmel hallgatták végig.

A találkozó alkalmából szervezett nyilvános megbeszélés, amelyre marosvásárhelyi koreográfusokat és kolozsvári folkloristákat is meghívtak, fölárta a táncházak működésének és továbbfejlődésének legfontosabb kérdéseit. Tulajdonképpen ez volt a találkozó fő célja. Amint kiderült, olykor különféle indítékú kétellyel, meg nem értéssel és aggállal kell szembenézni. Pedig a táncház semmilyen más művelődési vagy szórakozási formát nem akar háttérbe szorítani. Nem a disco vagy a beat rovására kívánja hetenként egyszer összegyűjteni a fiatalokat. Korántsem óhajtja őket leszoktatni a színház, az opera és a hangverseny látogatásáról. Nincs szándékában hivatásos és műkedvelő együttesek módjára színpadon szerepeltetni a népi táncokat járó ifjakat. A táncházban voltaképpen egykori legnagyobb néprajztudósaink elképzelése valósul meg: amikor a falu már „búcsúzik a régi hagyománytól”, a városi ifjúság jelentkezik, amíg még nem késő, hogy átvegye mint értékes örökséget és tovább éltesse.

A néptánc, népdal, általában a népi műveltség szerepéről és beágyazódásáról az új általános kultúrába, a „mély- és magaskultúra” összefonódásáról elvi síkon igen sok szó esett már. A táncház e szintézis gyakorlati vonatkozásában mutatkozik célszerű intézménynek. A város és a falu közötti különbségek eltüntetésének folyamatában a művelődés területén a táncháznak kiegyensúlyozó szerepe lehet, hiszen a korábban kizárólag falusi környezetben ismert táncokat a városi fiatalság körében honosítja meg. Az egészséges társadalmi közhangulat szempontjából nem kevésbé fontos körülmény az, hogy a táncházban a legkülönbözőbb foglalkozású ifjak találkoznak és szórakoznak együtt: főiskolai hallgatók, szakmunkás fiúk meg lányok táncolnak, énekelnek közösen földműves termelősövetkezeti tagokkal.

Gyakran merül föl a kérdés: vajon nem csupán egy újabb táncdivat ütötte föl a fejét, mint annak idején a twist? Kétségtelen, hogy a városi táncház akkor tűnt föl, amikor már világszerte tapasztalható volt az érdeklődés fokozódása a hagyományos népi műveltség minden megnyilatkozása iránt. Hogy azonban a táncház nálunk csak

26 Ez valószínűsíthetően elírás: a találkozóon a mezőségi Visa táncosai vettek részt.

múló divatnak fog bizonyulni vagy pedig az általános kultúra szerves részévé válik, ez természetesen az ifjúság művelődését irányító fórumok hozzáállásától is függ.

Az eddig megalakult táncházak legfőbb erőssége zenekarukban rejlik. A széles körben ismerősen csengő elnevezések, amilyenek a Barozda, Bodzafa, Harmat, Ördögszékér és Venyige, a táncházakban muzsikáló hangszeres együtteseket jelölik, nem magukat a táncházakat. Ez a helyzet tulajdonképpen híven tükrözi a szakemberállományunkban és -utánpótlásunkban levő különbségeket. A táncházak semmi esetre sem tudnának működni azok nélkül a lelkes fiatal zenetanárok, zeneművészeti főiskolai és középiskolai diákok nélkül, akik önként vállalkoznak arra, hogy falusi együttesek muzsikusaitól sajátítsák el a hagyományos tánczenei stílust. A szakzenészek jelenléte ugyanakkor a táncházat a tudatos népdalkultúra ápolásának hajlékává is avatja. Hogy erre milyen nagy szükség van, azt már nem kell bizonygatni.

Sajtónkban hosszasan folyt a vita a néptáncutató bonyolult kérdéseiről.²⁷ A szakemberek képzésének és alkalmazásának orvoslandó problémája természetesen a táncházakkal kapcsolatban is fennáll. A tanításra kiválasztott táncok (táncváltozatok) hitelességének meghatározása sokszor nem olyan egyszerű feladat, mint amilyennek némelyek hiszik. A táncházak tevékenységét vezető „kezeseknek” ezért általános néprajzi ismereteiket is okvetlenül bővíteniük kellene.

Almási István

(A Hét, 1978/42. 7. – 1978. október 20., péntek)

ez egy levél

Csütörtök este összegyűlnek – s jószántukból gyűlnek össze – a fiatalok a Monostori út 16. szám alatt. Sokuknak már nagyon hiányozna, ha valamiért elmaradna a csütörtök esti táncház. Vannak, akik nem is táncolnak, csak a zenét hallgatják, nézik a forgó párokat. A széki lányok repülő szoknyája bele-beleütközik a farmernadrágokba, a legények mellényének kékje a sokaságban elkeveredik a kockás ingek összevisszaságával. Székiek és kolozsváriak, mezőségiak és székelyföldiek járják a táncot, munkások és diákok, középiskolások és falusiak.

Mi az, ami összetartja ezeket a fiatalokat? Miért jönnek be és érzik magukat jól az idősebbek is? A zene vonzza őket? Vagy az ismerkedés lehetősége? Ez is, de még valami, ami ennél sokkal több.

²⁷ A Hét által 1977-ben szervezett *A népi tánc – közügy!* című kerekasztal-megbeszélés közlését élénk sajtóvita követte a folyóirat hasábjain, többen is hozzászóltak a témához, mint például Vajda Sándor (lásd: *A közösségi elvárásokhoz méltón*. In: A Hét, 1977/39. 2.), László Ferenc (lásd: *Népi tánc és magasművészet*. In: A Hét, 1977/39. 2.), Haáz Sándor (lásd: *Örökös közügy*. In: A Hét, 1977/44. 7.) vagy Szenik Ilona (lásd: *Helyes önértékelést!* In: A Hét, 1977/51. 3.).

A táncház tartalmazási lehetőséget nyújt bárkinek, aki közel érzi magát a népi kultúrához, a tiszta népzenehez, az eredeti táncokhoz.

Már maga a tánc megtanulása élményt nyújt. Az ember sokszor szédülve hagyja abba, de csak rövid időre, épp, hogy lélegzetet vegyen. Az elvétett lépéseket ki kell javítani, egy-egy mozdulat még csiszolásra szorul. Ha nem is tudjuk tökéletesen a táncot, nem kell szégyenkezni. Mert nincs, ki előtt. Itt nem nevet senki, ha eltévesztünk valamit, ha ügyetlenebbek vagyunk másoknál.

És addig próbáljuk, amíg már megy a tánc, amíg a gátlások feloldódnak bennünk. És addig tanuljuk a népdalokat is...

Sokan vitatják a táncházmozgalmat. De közben egyre többen járnak a táncházakba és az úttörők jó példáját követve egyre több táncház születik, lelkes zenészekkel, vidám, egymáshoz tartozni akaró emberekkel. És ez már döntő bizonyítéka annak, hogy a táncháznak van értelme – nem a néptől elszakított, tartalmukat vesztett szokások felélesztéséről, egyszóval divatról van szó, hanem az emberek közötti erős kapcsolatról. A népi hagyomány nem hal ki, nincs pusztulásra ítélve, mert olyan követői vannak, akik szívügyüknek tekintik.

Takács Éva

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1978/249. 3. – 1978. október 21., szombat)

Ma, kedden este 7 órától táncház lesz a CFR (volt Vasas) klubban. A minden héten sorra kerülő táncház-est tulajdonképpen amolyan tanfolyam jellegű, ugyanis a főhangsúly a táncok tanulására tevődik át, azokéra a táncokéra, amelyeket aztán csütörtök esténként vígan rophatnak majd a fiatalok a Monostor úton lévő művelődési otthon táncház-estjein.

(Igazság, 1978/257. 2. – 1978. október 31., kedd)

Ismét a táncházakról

A másfél éves romániai magyar táncházmozgalom létrejöttével sokat változtatott a fiatalság-népzene-néptánc viszonyon. Kétféleképpen történt közeledés köztük: közvetlen gyakorlati úton, vagy csak tudatilag. Gyakorlati közeledést jelentett azok számára, akik járhatnak táncházba, mert városukban van ilyen (Kolozsvár, Csíkszereda, Székelyudvarhely), kisebb mértékben azoknak is, akik egy-két tévé megrendezte Kalákát végigtáncoltak, felébredt bennük a néptánc, népzene művelése iránti vágy, de hazatérve a legjobb esetben házibulin táncolhatnak kazettára. Ennyi sem jut azoknak, akik csupán a tévéből, folyóiratokból – esetleg mint nézők a Kalákán –

értették meg a táncház lényegét, szeretnének bekapcsolódni ebbe a mozgalmába, de ahol nincs megfelelő *zenekar* és *táncoktató*, nem lehet táncház sem. Marosvásárhely, Szatmár, Temesvár, Brassó, Bukarest (Petőfi-Ház), Sepsiszentgyörgy, Beszterce, Torda, Enyed, Petrozsény, Kovászna, Gyergyószentmiklós néhány város, ahol kifejezték táncházigényüket a fiatalok.

A *táncoktatás* megoldására nehéz receptet adni. Első pillanatban mindenki a meglévőkre, a népi együttesek, táncsoportok irányítóira gondol. Csakhogy a táncházban más szempontok érvényesülnek, mint a színpadon. A táncok eredeti formájának, rögtönzési stílusának ismeretére van szükség, mellőzni kell minden koreografálási, szinkronizálási szempontot. Az erdélyi táncstílusra fokozott mértékben jellemző a rögtönzés. A táncfolyamatot minden táncos maga alkotja meg egy bizonyos motívumkincs birtokában pillanatnyi hangulata, érzése, tudásszintje szerint, ellentétben a színpadi szinkrontáncsal, ahol a táncmester egyéni elképzelése alapján zajlik le a stilizált népi táncmotívumokból felépített koreográfia, s ahol a táncos csupán megjelenítője az előre betanult anyagnak. Ez a két ellentétes felfogás jelent elsősorban akadályt abban, hogy táncmestereink táncházvezetőkkel váljanak. Több táncmesterrel beszélgettem erről a kérdésről, sokuk véleményét a sajtóból ismerjük. Legtöbbjük nem hajlandó megérteni, hogy a táncházban más szerepet kell betöltenie, mint eddig, egy részük pedig eleve ellenzi a táncházat, botlábú dilettánsok gyülekezetének tartja, akik nem tudják, hogy mi az igazán szép, művészi népi tánc.

Mégis akadt olyan, több évtizede színpadi táncsal foglalkozó táncmester, aki bevált táncházvezetőként is a Kalákában: Lőrincz Lajos. Az ő esetében szerencsésen közrejátszott az a tény, hogy első táncélményeit nem városi táncsoportban, hanem hagyományörző szülőfalujában (Korondon) kapta, és hogy a mai napig munkakörénél fogva (a Maros megyei Népi Alkotások és a Művészeti Tömegmozgalom Irányítóközpontjának szakirányítója) állandóan kapcsolatot tartott az élő forrással. Mások is, például Szabó Éva, a marosvásárhelyi Népi Művészeti Iskola tanára, sokat járnak falura, gyűjtenek, filmeznek, s nem azzal a céllal – mint ezt egyesek teszik – hogy néhány új táncfigurát megtanuljanak, amelyeket régiekkel összevegyítve egy új koreográfiai beállításban „x-vidéki páros” címen előadják.

Tehát a továbbiakban is számítunk eredeti táncanyagot stílusában ismerő, hivatásos oktatókra a táncházmozgalmában. Itt azonban az előbb említett szakmai kérdések mellett egy sor egyéb nehézség is adódik. Nem kiválogatott, jó mozgáskészségű egyénnel kell dolgozni, hanem közepes, sőt gyengébb képességűekkel is, hisz a táncházba bárki járhat, s a cél az, hogy minél több fiatal képességei szerint elsajátítson egy bizonyos mozgáskultúrát, amely ilyen jellegű igényeit kielégíti, s ugyanakkor szorosabban kapcsolja szülőföldjéhez, ahhoz a közösséghez, amelyhez tartozik. Ezért a táncházvezető jó pedagógiai érzékkel rendelkező, a fiatalság számára megnyerő modorú, közvetlenül viszonyuló ember kell, hogy legyen. Itt nem lehet eredményre jutni a táncsoportoknál gyakran használt „dresszírozó” stílussal.

Táncházvezető lehet olyan is, aki eddig még nem foglalkozott táncsal, de jó mozgáskészségű, a fent leírt követelményeknek megfelel és aki hajlandó a terepjárás, helyszíni kutatás nehézségeit elvállalni, annak tudatában, hogy fáradságát anyagilag

nem fogják kellőképpen viszonzni. Ilyen feladatot vállalt el és töltött be sikerrel Zakariás Erzsébet, aki a csíkszeredai, székelyudvarhelyi táncházakban, újabban a kolozsvári Vasas-klubban és a csángó Kalákán tanított széki, palatkai és gyimesi táncokat. A táncházakkal kapcsolatban álló fiatalok közül többen is vannak, akik továbbbi önképzéssel képesek lesznek ilyen feladat ellátására. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a táncházvezetők kérdése az egyre növekvő igényekkel arányosan megoldódik. Jó szolgálatot tenne ennek az ügynek a marosvásárhelyi Művészeti Népiskola, ha olyan időszakos táncanfolyamot szervezne, ahol tapasztaltabb táncmesterek átadnák tudásukat fiatal táncházvezető jelölteknek, megtanítanák egy-egy hagyományőrzőbb tájegység táncanyagát.

*

A táncoktatás mellett a *zene* biztosítása okozza a legnagyobb nehézséget.

Táncmuzikarit könnyebben lehet toborozni olyan városban, ahol van zenei középiskola vagy főiskola. De ebben az esetben is több nehézség adódik. A táncmuzikarit zenéléshez más kéztartás, vonókezelés, sajátos ujjtechnika, ezenkívül improvizatív készség és egyéni díszítési stílus szükséges, amit nem nagyon lehet kottából elsajátítani. Általában a szaktanárok sem örvendenek, ha tanítványaik táncmuzikarit zenével foglalkoznak, mert elronthatják a technikájukat. Mégis a jelenlegi együttesek tagjai közül többen zeneiskolások vagy konzervatóriumi hallgatók.

Bárki próbálkozik is ezzel a zenével, előbb az eredeti forrást kell alaposan megismernie, a még létező falusi zenekarokat, de a táncok menetét is meg kell figyelnie. Sok jó falusi zenész már nem él, de játékmódja megismerhető régebbi gyűjtésekből. Sokat segítettek a táncmuzikaritakat Kallós Zoltán, Demény Piroska, Szabó Csaba, Szabó Éva és Imets Dénes, akik önzetlenül rendelkezésünkre bocsátották gyűjtéseiket. Ilyen hangszeres népzene nyomtatásban is kevés jelent meg, közülük legjelentősebb Lajtha László széki és kőröspataki anyaga, melyeknek ismerete nagyon fontos a táncmuzikarit zenészek számára. A táncmuzikaritgyüttesek tagjai természetesen saját gyűjtéseiket is kicserélték egymás között, s az érdeklődőknek továbbra is rendelkezésükre bocsátják.

Kezdetben, a táncmuzikarit beindításakor a zene biztosítása ideiglenesen megoldható zenekar nélkül is, hangfelvételtől. A jelenlegi táncmuzikaritgyüttesekkel készült is lemezfelvétel az Electrecordnál, megjelenését 1979 elejére várhatjuk. Azonban hangfelvétellel nem lehet megteremteni azt az élő hangulatot, amit jól felkészült zenekar tud létrehozni. Ezért hangsúlyoztam bevezetőként is, hogy ahol nincs megfelelő zenekar és táncoktató, ott nem lehet táncmuzikarit sem.

Pávai István

(Művelődés, 1978/10. 4.)

Korunk Galéria. Szombaton délben fél 1 órakor a csernátoni Haszmann József népi fafaragásaiból és szobraiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón közreműködik a kolozsvári Tánczház zenekara (Sepsi Dezső, Sinkó András és Porzsolt Antal), Panek Kati népdalokat és balladákat ad elő, Á. Toszó Ilona, az Állami Magyar Színház művésznője Kányádi Sándor verseiből olvas fel.

(Igazság, 1978/260. 2. – 1978. november 3., péntek)

Korunk Galéria

November 4.: Haszmann József (Csernáton) népi fafaragásai és -szobrai. – A megnyitón Á. Toszó Ilona, az Állami Magyar Színház művésznője Kányádi Sándor verseiből olvasott fel, közreműködött a kolozsvári Tánczház zenekara (Sepsi Dezső, Sinkó András és Porzsolt Antal).

(Korunk, 1978/11.)

Tánczház a Monostori úton

Táncház

Eldugott bejárat a Monostori úton. Alacsony, sokablakos épület az udvarban. Rajta szűkre szabott, barnára mázolt ajtó. Bent közepes nagyságú terem színpaddal, a kóppott függöny összehúzva. Az olajcoklis fal mellett körös-körül székek összenyomva. A terem közepe szabaddá téve. Minden csütörtök este sokan összegyűlnek itt – főleg egyetemisták. Ez a táncház.

Valamikor hajdanán, úgy 10–15 évvel ezelőtt, ha azt mondom egy lánynak, eljössz este a táncházba? – minden bizonnyal rám csodálkozik: – Furcsa a zsargonod, kislí! Mert abban az időben az olyan helyeket, ahová fiúk és lányok elmehettek szórakozni – időtöltés céljából – úgy nevezték, hogy házibuli vagy beat-klub...

Hol van mindez ma már? Sir Beatlesék megunták egymást, a múltból élnek (közönik szépen, azért jól megvannak), Joplin anyó halott, Presley apó nemrég hagyta itt rajongóit és milliós vagyonát, és halotról vagy jót vagy semmit. Giorgio mester dallamos szintetizátor-futamait, Hendrix bátyó fergeteges gitárszólóit néhány agyonkarcolt lemez és elnyűtt szalag őrizi.

A diszkók is egyre unalmasabbak. A hangszórók 100 Wattos kommersz-dallamokat okádnak, a fényszórók ritmusra sokkolnak és az izzadság–deodor illatkeverékben unott arccal kérdezzetik egymást, félretolva a rágógumit: – Glória, tudsz-e totyogni?

Hol vannak hajdani világbálványaink, szent szörnyetegek, „tini-lányok” soha nem válaszoló levelezőpartnerei, akikkel roskadásig kitapétázhattuk ágyunk fölött a falat?

A hajdani égberöhögők, a „dühöngő ifjúság” – szelíden motorozik. Irány a táncház!

A zenekar hangol. Dezső Vivaldival „melegíti be” ujjait. Teheti – konzis. A nagybőgő és kezelője késik – már megint nem tudott-e a buszra felnyomakodni? Azért egy táncot így is meg lehet tanulni.

Hosszú hajú, szóke fiú magyaráz. Megmutatja a lépéseket, aztán mindenkit felkér: kézen fogva álljanak körbe. Két srác idétlenül ácsorog a sarokban. Ma jöttek először. Kezdők. Szabadkoznak: ők csak nézelődni szeretnének. Farmeres lány kézen fogva vonszolja a körbe őket. Elpirulva hagyják.

Megszólal a zene, elindul a kör. A hosszú hajú szóke tapsolja a ritmust. Jobb, bal, jobb, akasztás, jobb, bal, jobb, akasztás, vigyázzunk a ritmusra. A két kezdő óvakodik, le ne tapossanak másokat. Ha kevesebben lennének, talán sikerülne. A köztük levő lánynak hol az egyik, hol a másik hág a sarkára. Elnézően túri. Mikor rájönnek, hogy mennyire szeretnének hazamenni, már meg is tanulták a lépéseket. Széles vigyorral nyugtázzák. Örülnek, hogy eljöttek.

Óriási éljenzés fogadja a bőgőt és kezelőjét. Most már párok táncolnak. Mindenki forog – az egész világ.

Szemüveges, manószakállas orvostanhallgató szédíti parasztblúzos, bőszojnyás párját. Lihegve állnak le pihenni. Második éve járnak ide.

– Hogy miért jövök ide? – mondja a lány. – Mert jól érzem magam, sok itt a barát, az ismerős. Itt van közös téma: a zene és a tánc. Feloldódnak a gátlások, jó a hangulat, Mindenki táncol, énekel, és azt hiszem, jól szórakoznak.

– A szórakozás nem jelent okvetlenül tomboló extázist – szól közbe mélyértelműen a manószakállas. Ha az volna a szórakozás legfőbb kritériuma, hogy teljesen kikapcsolódjunk, levetkőzzük gondjainkat, akkor vakbélműtét alatt, például, pompásan szórakoznánk, hisz ilyenkor egy árva nehézség sem jut eszünkbe...

Párja szakítja félbe, mintegy megbosszulva a manószakállas közbeszólását.

– Elmegyek a színházba, ha műveltebbnek akarok látszani, operába vagy hangversenyre, szünetben élvezem a divatbemutatót, és ha szerencsém van, láthatok egy sikerült előadást, ahol a színészek nem alibiből vannak a színpadon. Főképp másoktól függ, hogyan szórakoztam... A tánc ház egészen más. Sokkal közvetlenebb. Itt önmagunkat szórakoztatjuk.

Nincs idő a további beszélgetésre. A négyest senki sem szeretné elmulasztani.

Felgyorsul a zene, következik a hajrá. Még egyszer eltáncolnak valamennyi táncot. A vidám arcokon leszalad egy-egy izzadságcsepp. Hajcihó – nem lehet abbahagyni.

Tíz óra elmúlt. Lassan kimerülnek az erőtartalékok. A zenészek is elfáradhattak. Ideje hazamenni. Míg az ehhez szükséges erőt összegyűjtjük, megtöröljük gyöngyöző homlokunkat, vállalkozó kedvűek eltáncolják a legényest. Felszabadult taps a sikerük.

Sokáig tart, ameddig kiürül a terem, míg elcsendesedik az ének. A jövő heti vizionlátásig – búcsúznak el egymástól, magunkkal vive, magunkban dúdolva énekeink vidító dallamát.

Mert, ha csütörtök – akkor tánc ház.

Láng Zsolt

(Ifjúmunkás, 1978/44. 5. – 1978. november 5., vasárnap)

Tánc ház tartanak holnap, péntek este hét órai kezdettel a CFR (volt Vasas) Klubban.
(Igazság, 1978/283. 2. – 1978. november 30., csütörtök)

„**Mind, együtt** a címe Matinének műsorának, amellyel először Szalontán, december 9-én (szombaton) este 6 órakor a művelődési házban, majd másnap, december 10-én délelőtt fél 11-kor a nagyvárad Szakszervezeti Művelődési Ház nagytermében jelentkeztünk. [...] A kolozsvári Ördögsekér (vezető: Sepsi Dezső) tánc ház muzsikával szerepel, műsorukat ez alkalommal kalotaszegi számokkal is gazdagították.”

(Ifjúmunkás, 1978/48. 1. – 1978. december 3., vasárnap)

„Kezdjük talán a Harmat együttesel, amely már a kezdetektől lelkesen támogatta a Matiné munkáját. Előbb Zakariás Pendzsi és Attila folkzenéje segítette zenei szándékainkat, majd Sepsi Dezső belépésével a folk mellett a folklór is rangos helyett kapott mind az együttes, mind a Matiné törekvéseiben. Ez kezdetben a mindenütt nagy sikert aratott *csángó szvit* és *lakodalmas* feldolgozásokban öltött testet. Újabban Zakariásék kizárólag a táncházmuзыкának kötelezték el magukat, s mindenképpen dicséretes az a dokumentáris érdeklődés, mellyel a népzenei értékek felé fordultak, szabad idejüket, fiatalos energiájukat gyümölcsöző gyűjtőutakra áldozva. Ám fájjaljuk, hogy olyan „se szó, se beszéd” hátat fordítottak a folknak, ami pedig elsősorban „ment nekik”. Nem kívánom a kislemezük körüli vitát fölmlegíteni, ezért a Hétben cikkező László Ferenc véleményét osztom: a Harmat kimondottan folkra termett együttes. Persze, ez nem lehet akadálya annak, hogy a tiszta forrás iránti szenvedélyüket a népzeneelés, a táncháztelepítés tájékán is kiéljék. De nekik ártanánk, ha elhallgatnók: az a szint, melyen ez utóbbi művelik, a mezőny ismeretében „nem versenyképes”.²⁸ Be is bizonyosodott ez a Matiné tavalyi, Kovászna megyei turnéján: a Harmat előadásmódja természetesen maradt el az ugyancsak paraszzenét játszó, ám képzett Ördögsekér mögött. Tagjai – Könczei Árpád, Sepsi Dezső és Sinkó András; jelenleg zenekonzervatóriumi hallgatók – kezdetől tudatosan és a megfelelő zenei szakismeretekkel fordultak az elsősorban virtuóz hangszeres tudást követelő parasztzene felé, miután egy korábbi felállásban népzenei motívumok jazzes feldolgozásával kísérleteztek a Matiné keretein belül. Vállalkozásuk kezdetén tartanak, hangszerkezelésük mellé nem ártana a magabiztosabb pódiumra állás begyakorlása, az olykor előadásmódjukon is látható nyomot hagyó ideges feszültség teljes kiküszöbölése. [...] Pávai István és Simó József időközben a paraszzenével kezdtek foglalkozni. A Barozda együttes (tagjai még Bokor Imre és Györfi Erzsébet) nagy értéke, hogy három zenetanár is biztosítja szakmai készségét, művészi színvonalát. Rövid idő alatt nagy népszerűsége tett szert, olyannyira, hogy ma már igen nehezen, sokszor nagy áldozatok árán tud csak eleget tenni a mindenünnen érkező meghívásoknak. Ám vigyáznia kell, hogy a sok feladatvállalás nehogy művészi elképzelései ellen forduljon. Még folytathatnám a Matiné hevenyészett zenei „kislexikonát”, hiszen például Panek Kati majd félévig képviselte körünkben is a tiszta forrást, s lett egyik alapító tagja a Bodzafa táncházegyüttesnek, mely szintén a mi pódiumunkon született, ám jelenlegi felállításában már nem tudott részt venni alkotóközösségünk munkájában.”²⁹

(Ifjúmunkás, 1978/48. 1. – 1978. december 3., vasárnap)

28 1977-ben jelent meg az Electrecord Hanglemezkiaadónál a *Harmat. A Zakariás testvérek és Sepsi Dezső* című kislemez. A lemezről, illetve a Harmat együttesnek a folkzenéről a tradicionális népzeneire való áttéréséről vita zajlott 1978 tavaszán az Ifjúmunkás hasábjain (lásd Márkus János: *Jegyzetek egy folk-lemez ürügyén*. In: Ifjúmunkás, 1978/9. 4., Patrubány Miklós: *Szavaink súlya*. In: Ifjúmunkás, 1978/18. 5., Pávai István: *Közeledni a forráshoz*. In: Ifjúmunkás, 1978/19. 5., Márkus János: *Válasz*. In: Ifjúmunkás, 1978/31. 5.), majd később László Ferenc közölt erről egy részletes lemezismertetőt (lásd: *Program – nyilatkozat hanglemezen*. In: A Hét, 1978/24. 3.).

29 Részlet Cseke Gábor *Mit nyesegetünk?* című írásából.

Paraszti „diszkó”?

Miközben az Ördögszekér együttes játékát hallgattam a nagyváradai és szalontai Ifjómunkás Matiné előadásain, arra gondoltam: ez a muzsika úgy öleli magához az embert, úgy veszi munkába egész személyiségét, olyan lelki tartalmakat közvetít a maga sajátos, hosszú évszázadokon át csiszolódott jelzőrendszerével – hogy a szavak szinte fölöslegessé válnak. Létfogosultságát is éppen ez adja mai művelődésünkben, hogy ez a muzsika olyasmit ad tudtunkra a lét dolgairól, ami még kristálytisztá fogalmi rendszerrel is aligha volna kifejezhető...

Megítélésem szerint művelődéstörténeti távlatot nyitó pillanatnak lehattunk részesei valamennyien. Az örvendetesen szaporodó táncházakkal, a táncházmuzsika mind nagyobb térhódításával ugyanis népi kultúránk sorsa is fordulóponthoz érkezett. Talán nem kell itt részletesen kitérnem arra, hogy elméletileg két alternatíva áll előtte: vagy teljesen muzeális kultúrává merevedik, vagy pedig – eleven alakzatokat öltve – ismét közösségi kultúránk élő hajtóerejévé válik, de már magasabb fokon, szocialista művelődésünk alapozásának tartozékaként. Nem kétséges, hogy a táncmozgalom kibontakozásával is az utóbbi alternatíva, a teljességre törekvő élet törvényszerűségei győzedelmeskednek.

Cseke Gábor, amikor a Matiné zenei „kislexikonát” közreadta,³⁰ már utalt arra, hogy a táncházegyüttesek tagjai megfelelő zenei képzettséggel fordulnak a paraszttzene felé. Ez pedig – szakszerűség, a korszerű értékszemplélet – a népi kultúra iránti érdeklődés újabb hullámának legfőbb sajátossága, s egyben ez a biztosíték arra is, hogy a divatként jelentkező felületi jelenségeket hatálytalanítani tudja. Persze, van, aki valami furcsa paradoxont lát abban, hogy elsősorban a városi fiatalság fordul a régi stílusú paraszttzene felé. Soha ennél természetesebb életmegnyilvánulást! Az igaz, hogy a társadalom mélyszerkezetében bekövetkezett változások folytán a paraszti műveltség, mely a maga nemében teljes értékű kultúra volt, mára széthullt elemeire. De ez korántsem jelenti azt, mintha ezek az értékek napjainkban nem volnának egyetemes jelleggel bíró, minket kifejező, közösségi művelődésünk szerves részét jelentő alkotások. Sokkal inkább arról van szó, hogy a paraszti életformaváltás sodrában éppen ennek a kelet-közép-európai környezetben kialakult népi műveltségnek a hordozói, átörökítői igyekeznek megszabadulni mindattól, ami a paraszti múltira emlékezteti őket. Az új nemzedéket azonban, amelyik a generációváltások folytán városban született, vagy pedig a nagyvárosokban folytatja tanulmányait, már eleve nem gátolják a régi kötöttségek, előítéletek nélkül közeledik a népi műveltség felfedezésére váró értéktartományaihoz. S ha igaznak bizonyulnak az eddigi jelzések, a továbbiakban ugyancsak számolnunk kell azzal, hogy a fiatalság épp az egyetemes kultúra távlatainak ismeretében, ennek összefüggésrendszerében érzi fontosnak azt, hogy feledésre ítélt vagy elveszettnek hitt értéktartományokat hódítson vissza számunkra. Mert – műveltségünk távlatait tekintve – nem elegendő csupán az, hogy a

30 Lásd Cseke Gábor: *Mit nyesegecsünk?* In: Ifjómunkás, 1978/48. 5.

szakemberek mit deklarálnak továbbadásra érdemes értékek. Ahhoz, hogy például a régi stílusú parasztzene ismét továbbadhatóvá váljék, átélhetőnek kell lennie. Ezt a felbecsülhetetlen értékű munkát végzik napjainkban a táncházegyüttesek fiataljai – nem pedig rusztikus külsőségekkel felcícomázott paraszti „diszkókkal” bővítik a múlt divatok spektrumát. Miközben korszerű tömegigényt elégítenek ki – a tapasztalat szerint, ez a táncházmuzsika éppúgy kifejezi a fiatalság érzéseit, kielégíti mozgásigényét, mint a modern táncok vagy a tömegzenei divatok – a táncházegyüttesek tagjai tisztában vannak azzal is, hogy a népi műveltség nem szétválasztja, hanem összeköti a népeket, a különböző ajkú embereket. Bartók Béla hozzánk szóló üzenetét hallják, akinél szebben talán senki sem fogalmazta meg ezt a törvényszerűséget:

„Az én igazi vezéreszmém... a népek testvérré válásának eszméje, a testvérré válás minden háborúság s viszály ellenére. Ezt az eszmét igyekszem – amennyire erőmből telik – szolgálni zenémben; ezért nem vonom ki magam semmiféle hatás alól, eredjen az szlovák, román, arab vagy bármiféle más forrásból. Csak tiszta, friss és egészséges legyen ez a forrás!”³¹

Cseke Péter

(Ifjúmunkás, 1978/50. 5. – 1978. december 17., vasárnap)

Meghívó

„Szeretett a fene soha,
Csak meg voltam véled szokva,
Úgy meg voltam véled szokva,
El sem felejtelek soha.”

Vége a táncháznak...

– Milyen lesz a műsor a Visszhang-esten? – kérdezte egy lány, akit a szobatársnői Bubunak szólítanak.

Sorolom. A népzenenél a szavamba vág:

– Kik játszanak?

– A Bodzafa népi zenekar mezőszéki népzeneét játszik.

– Jaj, már a könyökömön jön ki a széki zene! Egyéb sincs, sem a diákrádió műsorán, sem a táncházban, mint széki zene. Miért nem játszanak székely népzene?

– Honnan tudod, hogy mit játszanak? Hányszor voltál a táncházban?

³¹ A híressé vált idézet Bartók Octavian Beunak 1931. január 10-én keltezett leveléből származik, lásd Demény János (szerk.): *Bartók Béla levelei*. Budapest, 1976. 396–397.

– Egyszer voltam, akkor azt játszottak.
 – Ismered a mezősegi táncokat és dalokat?
 – Nem.
 „Nem.” „Egyszer.” – Érvnek kevés. Hívnálak, hogy gyere el máskor is, ha lenne értelme.
 Kezdődik a táncház...

„Én is voltam, mikor voltam,
 Virágok közt virág voltam,
 De rossz kertészre akadtam,
 Keze alatt elhervadtam...”

Golicza Mária

(Igazság, 1978/301. 2. – 1978. december 21., csütörtök)

Regősök

Az országunkban működő városi táncházak számát gyarapítja a több mint két hónapja beindult marosvásárhelyi is. Mint mindegyiket, ezt is közös ügyünknek tekintettük, így minden szombaton a kolozsvári táncház zenészei (Bodzafa, Ördögsekér) és táncosai közül néhányan leutaztak Marosvásárhelyre muzsikálni, és táncot tanítani. Később betársult a székelyudvarhelyi Venyige is.

Mivel a legkönnyebben tanítható és elsajátítható a széki tánc, ezzel kezdték a vásárhelyiek is. Falusi táncos hiánya miatt nem adatott meg az, hogy a fiatalok eredeti formájában láthassák a táncot, de annak ellenére az első tánctanulás után többsége már nagyon ügyesen mozgott.

Néhányan többre értékelték a szombat esti TV-sorozatot, szünetben elmentek; később megtudták, hogy sokat veszítettek: elmulasztották az énektanítást, a zenei anyanyelvővitésének *ritka* alkalmát.

Közben megalakult a *Regősök* együttes, melynek tagjai (Kostyák Attila, Zakariás Attila, Tóth István) vállalták a vásárhelyi táncház vezetését, a rendszeres muzsikálást. (Annak ellenére, hogy ketten Kolozsváron tanulnak, harmadik társuk meg bucaresti egyetemista.)

Nagyon örvendetes dolog, hogy a marosvásárhelyi municípiumi KISZ-bizottság patronálja ezt a tevékenységet, ami lehetőséget ad a fiataloknak egy olyan nemes szórakozási formára, ami a kellemest összeköti a haszonnal. [...]

Kostyák Alpár

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1978/303. 3. – 1978. december 23., szombat)

Buszdöngölős³²

A buszba, amely az Ifjúmunkás Matiné alkotócsoportját viszi ide-oda, gyakran felvesziünk egy „szekeret”. Az Ördögsekér együttesben számomra az az ördögi, hogy ezek a fiúk sosem fáradnak el, sosem unnak bele a „baselésbe”. Sepsi Dezső, Sinkó András és Könczei Árpád még vacsorázni sem mennek hangszerek nélkül, hátha akad egy kis idő evés után, amikor muzsikálni lehet. Eddig még mindig akadt, ilyenkor ők befognak, rántanak egyet a gyeplőn, s mi velük szekerezünk – dalolunk, táncolunk.

Szalontáról Nagyvárad felé lassan halad az autóbusz, kinn (enyhén szólva) hófúvás van. Estébe nyúlt a matiné, éjfél közeledik. A városi buszból távolsági járattá előléptetett jármű hátsó peronján Dezsőék befognak a szekerekbe. Szemmel láthatóan nagyon fel szeretne ülni az a fiatal váradi lány (asszony?), aki a délután román és magyar verseket szavalt. András észreveszi ezt, s már táncolnak is. A csíkszeredai folkosok között egy-kettőre akad helyettes a kontrás szerepére. Annamária fogékony a táncra. Azt mondja, ilyen táncot még nem járt, de percek alatt lesz „eredeti a tartása”, botlások nélkül hangolja lépéseit az Andráséhoz, s a mosolya és a büszkesége is természetesen következik a tánc ritmusából, a dallam hangulatából. Előbb a kendő kerül le a fejről, majd a nagykabát a hátáról, aztán megy tovább minden, pirosodó arccal.

A sofőrnek mindentől nem fáj a feje, nem „kapcsolja ki” őket. Pedig ez már rég nem csoszogós, hanem ropogós, döngölős, dübörgős a javából.

Éjfél után minden lelkesedés nélkül állapítjuk meg, hogy megérkeztünk Nagyváradra, hogy megálltunk, és hogy ki kell szállni. Mehetett volna a szekér legalább Resicáig...

Molnár H. Lajos

(Ifjúmunkás, 1978/52. 5. – 1978. december 30., szombat)

Az első táncháztalálkozó

Alig nyíltak meg az első táncházak, máris különleges társadalmi érdeklődést vívtak ki maguknak. Vonzotta a városiakot ez a kis folklórsziget, a tiszta forrás. De sokan betértek megnézni, miként fest ez a megszokott közművelődési rendezvényektől eltérő, spontán szervezésű alakulat. Híre ment a muzsikások tudásának is, némelyek éppen csak néptánczene kedvéért tudakolták meg, hol is „az a ház”...

32 Részlet Molnár H. Lajos *Szálljon be maga is!* című írásából.

Alig nyíltak meg, s íme, már meg is ülték első találkozásjukat szeptemberben. Székelyudvarhely – minden újra, jóra-szépére cselekvően érzékely – municípiuma, s onnan is ama intézmény, melyre az ügy leginkább tartozik, a KISZ-bizottság meg az Ifjúsági Klub nyitott kaput a táncházaknak. A felhalmozott tapasztalatok alapján meg kellett egyezni: hogyan most tovább – tartalmi és szervezési dolgokban egyaránt. Másrészt pedig, miként lehetne a házak számát tovább szaporítani?

A találkozóra a három városi, ifjúsági táncház mellett meghívták olyan helységek képviselőit is, ahol elevenen él még a néptánc, ép a táncrend, amelynek közkinccsé tétele mindannyiunk dolga.

Kolozs megyéből megjelentek a székiek, mezőségiek, méraiai, Hargitából a gyimesközéplokiak, Gyoszenből Demse Márton mellett két leány is eljött. Ott voltak a csíkszeredai táncházasok és a Barozda együttes egy szál muzsikása, aki az udvarhelyi Venyigéhez csatlakozott. A kolozsvári Bodzafa, Ördögsekér együttesek közösen muzsikáltak. Tagjai a zeneművészeti főiskola diákjai, illetve Székely Levente filológus. A táncházak muzsikusai valamennyien szakképzettek zeneileg. Olyan főiskolai hallgatók és zenetanárok, akik tehetségüket a köz javára fordítják – ellenszolgáltatás, jutalom nélkül. Kis tájak, helységek népzenejét emelik az össznépi, aktív zenei tudatba. Törekvésüknek azonnal lett is „meghallója”: az ifjúság, Kolozsvárott az egyetemi hallgatók főként, de mellettük sok munkás és termelőszövetkezeti fiatal... Az ő érdemük, hogy a néptáncot a színpad világából visszavezették oda, ahol a legotthonosabb, legszebben virágzik. És a kolozsváriak példája továbbgyűrűzött, a törekvés folytatódott vidéki városokban, a dolgok belső logikája rendjén a forrás közelében.

Gondoljuk meg, bátorságra és hitre volt szükség, hogy a művészi újítások és a modern törekvések korában búvárként lemerüljenek egy majdnem elsüllyedt világba. Tudással, lélekkel. Ezen a napon több mint ötszáz fiatal bizonyíthatta, tánccal, népdallal hirdethette: anyanyelvünkön, népzenei és néptáncbeli anyanyelvünkön olyan hidakat építhetünk, amelyekén át közösségi művészetünk megszünteti a társadalmi különbségeket, elszigetelődéseket, a mindennapi élet világa kiteljesedhet, új színekkel gazdagodhatik. Mindenki számára, javára. A széki Csorba János, Zsoldos Márton, Juhos Márton vagy Székely Sári éppúgy otthonra lelt a táncházatalálkozón, mint a mérai származású Tötszegi András, aki műegyetmi hallgató, vagy Antal Géza, az orcfalvi matematikus. A mezőségi táncok láttán az udvarhelyi fiatalok kórusban követelik az ismétlést. „Előlről az egész” – hangzik a kérdés, és Maneszes Márton földműves keserves dalait együtt éneklük a fiatalok. „Rikótoznak” Pap Erzsébet néniével és Székely Andrásnéval. A csíkszeredai Tőke Zoltán széki négyest táncol a mérai viaszeletben tündöklő leányokkal és az udvarhelyi diák, Asztalos László meg társai sem maradnak mögöttük a táncban.

– Húzza a Venyige – kiáltanak bele a muzsikálásba. Úgy szól ez a hang, mint abban a valódi táncban – az egykori táncházakban – mondjuk Bögözben, Dombón, Magyarózdton, Széken. Azokban a táncházakban, amelyek lassan kihaltak volna, ha nem akad Kolozsváron, Csíkszeredán és Udvarhelyen néhány fiatal...

A Venyige együttes gagyi dalokat muzsikál. Onnan összegyűjtötték a táncokat is filmezőgéppel, Lábán-féle táncjelírással, amelyet Haáz Sándortól tanulgattak el.

Fodor Béla zenetanár, a Venyige együttes tagja úgy véli, hogy táncolni is úgy kell tudni, mint énekelni vagy muzsikálni. Udvarhelyről való a szószóló, hat székely táncba kezd. Mindenki követi. És tudják. Vagy ha nem tudják egyik-másik figurát, próbálgatják.

Zeng az előcsarnok a táncról, muzsikától, énektől két napon keresztül. A mezőségi legények a szállásról énekelve vonulnak a táncba, éppen mint otthon. Idősek térnek be a művelődési házba csodát látni. Egy munkáscsoport is betekint – talán nagygalambfalviak éppen –, megállnak és ott maradnak későig, éjszakáig... „Virágok köz virág voltam” – húzzák a muzsikások és százak hangján ismétlődik a szöveg. Éppen olyan stílusban, olyan hajlításokkal meg díszítésekkel, ahogyan a lelőhelyen szól a dal. Természetes, most is, mint mindig – mindenki hangulata, kedve, egyénisége szerint énekel, a táncot is úgy figurázza, amint éppen a lelke diktálja.

De a találkozó nem merül ki csupán a közös táncolásban. Mindannyiuk épülésére a szervezők tudományos szimpoziont hoztak össze, amelyen a részvevők népzenei, néprajzi, néptánc tudományi képzésben részesültek. Jagamas János professzor, Almási István, Könczei Ádám, Kallós Zoltán tartottak előadást. A szimpozion második részében a koreográfusok (Lőrincz Lajos, Kelemen Ferenc, Kacsó András), a táncházak tagjai vitatták meg a további tennivalókat.

A tudományos szimpozion további szakmai igényességre buzdította mindazokat, akik folytatni vagy elkezdni kívánják a táncházbeli működést. Hasznos lett volna, ha a táncház művelői, éppen mert táncról van szó, a népdalgyűjtéshez hasonló igényű néptáncbeli képzést is nyertek volna... Éppen az őrök figyelmeztetnek a további találkozók, tapasztalatcserék szükségességére.

Az első találkozó az egymással, a vonatkozó tudományokkal való ismerkedés, a további utak megrajzolásának rendezvénye volt. Rajtunk múlik – táncházasokon, szervező intézményeken, végül is társadalmi összefogásunkon –, hogy ez a közművelődési forma tovább terebélyesedjék. Az út mérföldköveit, a lépések igazítását pedig éppen ilyen találkozók jelezhetnék-végezhetnék.

Horváth Arany

(Művelődés, 1978/12. 2–3.)

Kostyák Attila, Sinkó András, Kallós Zoltán, Szép Gyula, Könczei Árpád és Bogdán Gabriella

Táncház Székelyudvarhelyen

1979

*„Továbbra is égető gyakorlati
kérdés marad a hol, mit és
hogyan?”*

Korunk Galéria. Ma délben fél 1 órakor a Korunk szerkesztőségében Bakó Klára és Szentés Lajos szilágysági kopjafa-fényképgyűjteményéből nyílik kiállítás. Bevezetőt mond Veress Zoltán, Vajda Zsuzsa Kányádi verseket ad elő, az Ördögszekér együttes (Sepsi Dezső, Sinkó András és Köncei Árpád) katonasíratókat játszik.

(Igazság, 1979/4. 2. – 1979. január 6., szombat)

Városi táncházaink feladatköre³³

A néptáncot közösségi igények élesztik, társadalmi érdeklődés övezi. A tánc és a tánc élete napirenden van beszédekben, a képernyőn és a sajtóban. Legutóbb még egy folytatásos verselemzésben is. Szávai Géza A Héttben a Méliusz-vers körül támadt egykori heves és magától a tánctól eléggé messzire kanyarodott vitákat eleveníti föl.³⁴ Méliusz költői látomása mellesleg kísértetiesen hasonlít Szabó Dezső Az elsodort falujának kitörölhetetlen torára, bomlott kocsmái táncára. (Egyébként a magyar és a világirodalom nem szűkölködik a népi és a városi táncok és táncélet megjelenítésében.) Nem kívánok sokáig időzni annál, hogy a Méliusz-vers valószínűsége mennyire korszakhoz kötött, annál sem, hogy mennyire volt egyoldalú. Arról nem is beszélve, hogy verse elsősorban nem a szorosabb értelemben vett néptáncművészetről szól, hanem a tánc életében is megnyilvánuló társadalmi-erkölcsi viszonyokról, a tánc korabeli közegéről, kísérő jelenségeiről. Korszakot átívelve azonban sarkítása – összehasonlítást sugallva – mégis kiindulópontunkként szolgálhat.

Nem árt ugyanis, ha ezúttal is hangsúlyozzuk: a városi táncházak nem gépiesen kívánják lemásolni, utánozni az eredetit. Mindenből csak a legértékesebbet szeretnék átvenni: zenéből, dalból, táncból, szokásból egyaránt. A városi táncházban is van sodró, szilaj tánc, vidám csujogtatás, dalolás – akár teli torokból –, de nincs italizás és nincs duhajkodás, sőt – legalábbis a kolozsvári táncházban – még dohányzás sincs. A magáról olykor mégis elfelejtkező szép csendesen kitéssékeltetik, hiszen a lendületes, „tüzes” páros táncokhoz és a virtuóz legényesekhez jó tüdő kell, a tüdőnek meg tiszta levegő. De magából a szorosabb értelemben vett néptáncművészetből, népi hangszeres zenéből és az egész összetett hagyományvilágból is a legértékesebbet igyekszik éltetni, megtanulni és megtanítani – még ha egyik-másik műfajban ez még nem is jár mindig egyöntetű sikerrel.

33 Előadás kézirat. Elhangzott Székelyudvarhelyen 1978. szeptember 24-én, az I. Táncháztalálkozó tudományos ülészakán. Részleteit *Hol, mit és hogyan?* címmel közölte a Művelődés, lásd 1979/1. 28–29. A jelen közlés dőlt betűkkel jelöli az akkor meg nem jelentetett részeket.

34 A szóban forgó vers Méliusz József *Vasárnap este táncban* című költeménye. Lásd Szávai Géza: *Egy vers – és az irodalomtörténet*. In: *A Hét*, 1978/36. 4–5., 1978/37. 8. és 1978/38. 6–7.

Köztudomású, hogy városi táncházainkban – s ez többé-kevésbé mindegyikre érvényes – a hangszeres népzene minősége jócskán fölülmúlja a tánc- és népdalismeret átlagos színvonalát. Zenekaraink első nyilvános szereplését viszonylag hosszasan, alapos és szakszerű felkészülés előzte meg, de továbbra is rendszeresen tanulmányozzák az eredeti falusi zenekarok játékát. Kijárnak közeli és távoli falvakba. A kolozsváriak Visába, Szovátra, Palatkára, Vajdakamarásra, Mérába és egyebüvé, Székéről nem is beszélve. Többnyire Kallós Zoltánnal, táncházunk törzsvendégével és egyik fő tanácsadójával. Ismerik és szeretik, hívják is őket. Végigmuzsikáltak már falusi táncot is, lakodalmat is. Máskor meg csak be-besegítenek, mint ahogy vidéki zenészek is be-beállítanak a kolozsvári-monostori táncházba „együthúzni”. A folyamatos és sűrű szereplés mind rutinosabbá csiszolja együtteseink játékát, ám mindez közel sem jelentheti, hogy babérjaikon ülhetnek. Meg kell acélozniuk akaraterőjüket, és meg kell szilárdítaniuk készségüket az újabb és újabb önellenőrzésre, a továbbtanulásra és -tökéletesedésre, elméleti, zenetörténeti és folklorisztikai tudásukat, ismereteiket is bővítvén. Mindezt kétségkívül messzemenően elősegíti az az öröndetes tény, hogy valamennyien szakképzett zenészek, a zeneművészeti főiskola végzettjei vagy mostani hallgatói.

Ezzel nyilván nem az önképzés s az önképzettség, az autodidaktizmus lehetlenségét akarom sugallni. *Tudomásul kell vennünk, hogy sajátos körülményeink folytán néptáncszakértőink, koreográfusaink jobbára mind autodidakták, s ez önmagában egyáltalán nem mérvadó.*

Hasonló igényességre és elmélyülésre van szükség a táncok és a dalok szakszerű megtanulásában és szervezett megtanításában – *úgy is mondhatnám: tudományos hitelességre!* A kolozsvári táncházban mindig is töretlen volt a szándék a tánc- és a daltanítás folyamatosabbá tételére, egy idő óta azonban a gyakorlatban is – több fiatal tehetség fokozottabb bekapcsolódásával – mind szemmel láthatóbb a felzárkózás. *Ehhez nagy lökést adott a táncházak Székelyudvarhelyt megrendezett szeptember végi találkozója. Éppen ebben a tudományos hitelességre való törekvésben különbözik e mai táncházak tevékenysége, élete a korábbi városi népi tánc-mozgalmaktól. E minőségi változás társadalmi-történelmi, tudati-érzelmi indítékainál, okainál és velejáróinál nem időzöm – erről írt Sági Mária a Valóság idei 5. számában.³⁵ Arról van szó, hogy a táncházakban miként lett a népi hangszeres zene, a népi tánc és a népdaléneklés diszciplína, vagyis tudomány. Kissé oldottabban kifejezve: igazi, hiteles tudás, igazi hiteles művészet! Vagy legalábbis miként igyekszik azzá lenni. Igaz, a táncházak kérdéskörének, a népi táncművészet újabb keletű felvirágzásának, tudatosság és ösztönösség viszonyának, a keretek bizonyos fokú intézményesülésének és az intézményesülés veszélyeinek hovatovább egész irodalma van.*

Továbbra is égető gyakorlati kérdés marad a „**hol, mit és hogyan?**” Ebből a szempontból meggondolkoztató, amit Pávai István írt A Hét 1978. május 19-i számában.³⁶ Az, hogy bizonyos táncrendnek, táncrendeknek miért kellene előtérbe ke-

35 Lásd Sági Mária: *A táncház*. In: *Valóság*, 1978/5: 68–76.

36 Lásd Pávai István: *Kell-e eredeti népzene, széki tánc és táncírás?* In: *A Hét*, 1978/20. 5.

rülnie, kerülniük minden táncházban. *(Másként hogyan is válhatnának össznépi társasági táncokká?)* Gyakorlati és érzelmi indítékok miatt azt ajánlanám: táncházainknak mindenekelőtt **saját vidékük vagy övezeteik** táncait kellene felkarolniuk, terjeszteniük, természetesen bármilyen kizárólagosság nélkül. A környékbeli táncokkal kellene tehát kezdeni (a kolozsvári táncház ebből a szempontból kivételesen kedvező helyzetben van), már csak azért is, hogy a néptáncok nemes versengésében egyik táncunk vagy tánc típusunk se maradjon *le művészi esélyeitől*. Azután jöhet sorban a többi – tudatos tervszerűséggel; mégis az időre bízva, melyek válnak közülük a legnépszerűbbekké.

Az elmúlt évtizedek színpadi tánc csoportjainak legfőbb buktatóit azonban messze el kell kerülni: a néptánc elgépiesítését, megnyomorítását, az anyagismeret elégtelenségét, a hozzá nem értést, a felszínességet leplező hamisításokat, erőltetett keveréseket, az avatatlan stilizálást. Nemcsak a zenét, hanem a táncot és a népdalt is **hitelesen** kell megtanulni és megtanítani, a maga eredeti gazdagságában és szépségében – eljutván nemcsak az egyes, köztük a legnehezebb táncelemek, -figurák pontos visszaadásáig, reprodukálásáig, hanem a **jó, hű stílusig**. És itt kikerülhetetlenül beleütközünk a néprajztudományok egyik központi, a magyar folklóriztikának is talán a legtöbbet kutatott-vitatott, nemzetközileg is jelentős eredményeket magában rejtő kérdéskörébe: a **változatképződés** (variálódás), illetve az összekapcsolódás (-tapadás, vonzás = affinitás) kérdéseibe. Hogy például az élő népmese esetében a változatképződés folyamatos, hogy a változat az élő népköltészet létezési formája, nagyjából mindenki tudja. Hát akkor ne feledjük el, hogy ez a néptáncra is éppúgy érvényes (természetesen a változatképződés bármilyen egyoldalú és leegyszerűsített, primitív elképzelése nélkül). S vajon a városi táncházakra nem? *Vagy a városi táncházakban meg kellene akadályozni a változatképződést? Szabad-e, és egyáltalán meg lehet-e?*

A kérdés nem ilyen egyszerű. Egy zártabb, még meg nem bomlott, hagyományörző közösségben a változatképződés rendszerint stílusterés nélkül megy végbe. Az újabb nemzedékek a hagyományokba fokozatosan nőnek bele, s a stílus a hosszú évek, évtizedek során vérükké válik. A városi táncházakban viszont ezt az évtizedes folyamatot hónapok, olykor hetek alatt próbálják reprodukálni, behozni. A városi fiataloknak ennyi idő alatt kellene szert tenniük jó stílusérzékre, ez pedig nem könnyű. Ráadásul sokféle tánc- és stílushatás éri őket magában a táncházban is, s ezek a hatások keresztezhetik egymást, a stílustalan keveredés veszélye fokozottabb. Éppen ezért döntő fontosságú a jó stílusérzék és ízlés kialakítása, kialakulása – ama Arany János-i eszmény jegyében. Ennek viszont elemi előfeltétele az eredeti táncok pontos, hiteles megtanulása s az egyes vidékek jellegzetes stílusú táncai közötti különbségek megérzése-megértése és megőrzése.

És itt engedjenek meg egy újabb kitérőt, egy éppen itteni példa megemléítését. Öröm volt látni, milyen sokan és milyen lelkesen, lendületesen járták a székelyudvarhelyi táncháztalálkozó résztvevői a széki magyart (a négyest). *Ha valaki viszont előzőleg jobban megfigyelte a délutáni műsort, észrevehette,*³⁷ *hogy az udvarhelyi fiatalok*

37 Helyette nyomtatásban: „Észrevehettük azonban,”.

széki gyanánt tulajdonképpen a **visai** magyart (négyest) járták, csak épp más (széki) tempóban. Az, hogy a széki magyarnak a Mezőség sok pontján megtaláljuk közeli rokonát (imitt-amott már csak a nyomát, halovány emlékét), örvendetes, hiszen igazolja, hogy az valamikor széles körben ismert tánc típus volt. A kolozsvári tánc ház, népszerűségének fokozódásával, a városiak és a székiek mellett mind több fiatalot vonzott a Mezőség más falvaiból is: Visából, Buzából, Szovátról és másunnan származottakat vagy onnan ingázókat – s ebben nagy szerepe volt és van Kallós Zoltánnak. Rövidesen kiderült, hogy a visaiaknak is megvan a maguk magyarja. Ez viszont nem azt jelenti, hogy a városiak tanításakor a kétféle négyest összekeverjük. A kettő között tudniillik eléggé lényeges eltérések is vannak. A széki jóval lassúbb (a forgási sebessége már kevésbé), az indulása és a megfordulása, a váltása viszont más, valamivel nehezebb is.

Mindebből azonban nem szabad azt a téves következtetést levonni, hogy a különféle vidékek táncosait mereven el kellene különíteni egymástól. De nemcsak ők egymás mellett, a különféle táncrendjeik is békességben megférnek egymás után. Természetesen fokozottabb „szakosodás” is elképzelhető. Mint ismeretes, Kolozsvárt már megindult fióktánc házunk is a vasasok klubjában (s nem lehetetlen, hogy idővel megindul a harmadik is), s mindez lehetővé teszi a táji igények és vonzalmak fokozottabb kielégítését. Arról azonban akkor sem szabad lemondani, s nem is fogunk lemondani, hogy a különféle foglalkozásuk mindig együtt legyenek. Együtt legyenek a munkásfiatalok a falusi származásúakkal és az értelmiségiekkel, s összetartozásukat a tánc közös nyelvével is erősítsék. (A főiskolások körében egy időben jelentkezett némi különválási szándék.) A kolozsvári tánc ház csaknem két éve bizonyítja, hogy az együttlét itt is mind természetesebb. *Adott esetben magam is úgy jártam két kitűnő táncosunkkal, hogy eltévesztettem,*³⁸ ki dolgozik az Unirea gépgyárban és ki a műegyetem hallgatója.

Végezetül néhány javaslat: 1. Rendszeresítsük a tánc házak találkozóit! Ne hiányozzék senki sem, akinek valamilyen köze van és lehet (mert van) a tánc házakhoz, se a csíkszeredaiak, se a marosvásárhelyiek, s bár nem kívánok névsort olvasni, ne hiányozzék egy Panek Kati se, és legyen ott Elekes Dénes is Zilahról. 2. Ezek a sereg szemlék, bármennyire is hasznosak legyenek, a tánc házak szakemberigényét önmagukban nem tudják megoldani. Meg kell szervezni a zenészek, a népzene-, a tánc- és a népdalgyűjtők, illetve -tanítók nyári tanfolyamait, táborozásait a legjobb szakemberek bevonásával! 3. Serkentsük a nemes versengést, de kerüljük az egészségtelen rivalizálást, száműzzük a féltékenykedést és egymás bármilyen jellegű kijátszását, az „elsőség” körüli ügyeskedéseket (egyáltalán a túlhangsúlyozását) s ezzel kapcsolatos bárminemű torzítást! Tárgyilagosaknak kell lennünk – természetesen ez a sajtóra és a többi hírközlő eszközre is vonatkozik –, önzetleneknek és segítőkészségűeknek! A tánc házmozgalomnak csak így van erkölcsi értelme.

Könczei Ádám

38 Helyette nyomtatásban: „körülnézéssel nem lehet egykönnyen megállapítani”.

*Könczei Ádám a székelyudvarhelyi
Táncháztalálkozón*

Töprengés a népi tánc sorsáról

Az egyik Nádas menti faluban szüreti bált rendeztek az ősszel. Érdekes jelenségnek tűnt már eleve, hiszen nincs a faluban szőlő; ahhoz, hogy a bált megrendezhessék, máshonnan kellett beszerezniük a szőlőt. Mondanom sem kell talán, ez csak fokozta barátaim érdeklődését is, akikkel ellátogattunk a faluba: íme, egy kalotaszegi község, amelyik úgy ragaszkodik hagyományaihoz, hogy a megváltozott körülmények között is megtalálja a módját azok továbbélésének!

Hát éppen ebben kellett, sajnos, kellemetlenül csalódnunk!

Kiderült, hogy átvett szokáshoz kellett a távolabbról szállított szőlő – nem pedig a helyi hagyományokba gyökerező, eredeti szüreti bál megrendezéséhez. A „csósztánc” nem volt egyéb, mint kevés hozzáértéssel színpadra alkalmazott népi tánc, amit egy lelkes falusi értelmiségi „hozott össze” meglehetősen fáradságos munkával. Minket azonban mégsem ez zavart, s engem sem az készített e sorok megírására, hogy a szóban forgó táncot népies műdalra járták.

Sehogyssem tudtunk megbékélni a „hagyományt követő”, reggelig tartó mulatozással. Nem az emberek mulatozási módja, hanem az **igénye** nem tetszett. Egy olyan helységben, ahol a népzene és népviselet máig megőrzött értékeiből még nem „vetkőztek” ki az emberek, ilyen alkalmakkor sem élnek eredeti népzenei hagyomá-

nyaikkal. Ha egyszer, kétszer vagy háromszor fordul elő, hogy a legényes, a lassú és a sebes csárdás után tangót és keringőt kérnek a táncolók a zenészekről – fenntartással ugyan, de elfogadjuk ezt is. Ám kénytelenek voltunk megállapítani, hogy a tangó és a keringő itt az „új táncrend” szerves része lett – tehát maga után vonja a néptánc fokozatos kiszorítását. Ezt látni viszont nagyon is fájó látvány volt nekünk. Elképzelhetetlennek tűnt számunkra addig, hogy azok az emberek, akik a régi viseletet oly büszkén hordják, dalaikat emelt fővel éneklék, ilyen könnyen lemondanak eredeti táncaikról. Vajon teljesen el kell tűnnie a népi kultúrának ahhoz, hogy az emberek rádöbbenjenek a hagyományok értékére?!

*

Táncházaink egyik feladata: a hagyományok továbbéltetését biztosítani. Ám nem várhatunk mindent tőlük. A táncházakba járó városi fiatalok szűk körén kívül fel kell ébreszteniük a széles tömegekben is a hagyományörzés gondolatát. Tóth Ferenc írja *A néptánc, népzene jövője a Gyimesekben* című írásában: „Nem vetném papírra e sorokat, ha nem fájlalnók a népművészet sorsát annyian. Mint pedagógus, a nép között élek, és kötelességem közös gondunkat tolmácsolni. Hátha valaki felfigyel e sorokra.” (Művelődés, 1978/11.) Amit a táncmuzsikások elvállaltak városon, arra még nem akadt vállalkozó faluhelyen. Holott a táncházmuksika térhódításának elsősorban falvainkon kellene egyengetniük az útját.

Nem elég csupán felfigyelni a jelenségre, az igényre. Aktívan is tenni kellene a közös ügy érdekében.

Hogy miként – erről majd legközelebb.

Kostyák Alpár
egyetemi hallgató

(Falvak Dolgozó Népe, 1979/7. 4. – 1979. február 13., kedd)

Még egy táncház

A kolozsvári táncházról csodákat mesélnek. Nem csoda, hiszen mostanában kénytelen-kelletlen, igen furcsán, csodaként érzékelünk természetes dolgokat is. A Monostori úton is csupán annyi történt, hogy a széki leányok, legények, akik ott, a városban keresik a kenyérre, ruhára és egyébre valót, táncra perdültek a művelődési házban, mert volt zene, nekik való muksika, s a farmeres, mindenféle rohamjelmezbe öltözött ifjúság is beállt a táncba – megpróbált tanár nélkül együtt lépni velük.

Máshol bizony elkél a tánctanár, az oktató, mert ha falusi ember beáll is a táncba, s hozott is otthonról valamit, mégis inkább tangóra, rockra áll a lába, hiszen a modern társasági táncok szemérmertlenebb, hoca-nesze kufár mozdulatait sugallja film,

tévé és sok egyéb, ami rendjén való, mert ilyen az élet, de vannak, szaporodnak a táncházak is, s jó, hogy gyarapodunk az efféle alkalmban, „műhelymunkára” fogható ennyi fiatal.

A táncközi alkalom ugyanis merőben különbözik a hagyományápolás szokványos módjától, nem látványként értesíti a címzetteket arról, hogy lám: micsoda gyöngyöket hullattunk, hagyunk el, de részessé teszi őket, talpuk alá húzatja, inukba sulykolja, rezzenti dallam- s mozgásbeli műveltségünk olyan archaikus elemeit, melyek a birtokon belülség valaha volt, eszményinek vélhető állapotát idézik, amikor még a barázda s az ég karnyújtással egybefogható volt, és a bölcelet mint jó kutya sündörgött sok udvarban, főben. Persze ez így romantikus, hamis kép, annyira az, hogy a tánctanár tán nyomban rámutat: mily, nem is olyan távoli alkalmban kényszerítették így együvé ezt a mozgásba keseredett, higgadt vagy sebes „beszédet”. Ám a táncnak valahonnan az egésze, a tökéletességre törekvés felől kellett érkeznie, hiszen láthatuk egyszer-egyszer, hogy ha jó, s tán mondandója akad, akkor sem hagyja abba, aki járja, ha elhallgat a zene.

Mosóporok, autók és mindenféle üvöltözés közé szorultan próbáljuk meghatározni önmagunkat itt és éppen most is – hideg s karámmegleg lökdös egyfelé. Úgy látszik, több kísérlet is szükségeltetik, és ez, a táncház, tán azért jobb, ha van, mert botlással is végezhető műhelybeli tevés-vevés, nem értelmiségi passzió, nem is parádézás, hiszen ki ide belép, farmerben és mindenféle szerelésben szalonképes.

A sepsiszentgyörgyi szakszervezeti művelődési ház ablakán ki-kisandítva morgolodom, morfondírozok ilyenképpen – ott, szemben, honnan az utcánk a hegynek iramodik, bontják a régi házakat; délután azt néztem, most meg az első táncközi találkozás jó száz fiatalját, ahogy a kezdők esetlenkedésével bele csetlik-botlik, illeszkedik, mozdul a széki táncrendbe, a hirtelen támadott *Szakaajtó* együttes zenéjére. Kallós Zoltán diavetítővel és tényközlő, kurta mondatokkal házhoz hozza a táncok eredő helyét s a tágabb környéket. Még egy táncház – mondom, s kipillantok az ablakon.

Forró László

(Utunk, 1979/7. 1. – 1979. február 16., péntek)

„Ízelítőt kapunk a Kolozsvári Táncházból is. Széki lányok táncrendet mutatnak be, az Ördögsekér szolgáltatja a zenét. Úgy hírlik, hogy Könczei Árpád szabadságot kap erre az alkalomra és így újra együtt lehet a konzisos kítűnő népi zenekara.³⁹ A nóták szünetében Cseke Péter a táncházmozgalom jelenlegi helyzetéről szól.”⁴⁰

(Igazság, 1979/46. 3. – 1979. február 24., szombat)

39 Könczei Árpád 1979-ben katonai szolgálatot teljesített.

40 Részlet egy 1978. február 28-án Kolozsváron sorra kerülő Ifjúság-matiné meghívójából.

Gyertek Kalákába!

I. A tordai Kaláka után aszongya Csáky Zoli:

– A következő hepaj a visszhangosokkal közösen rendezzük. – És úgy is lett.

II. Február eleje. Mikrobusz indul a Napocától. Visszhangosokkal és tévésekkel.

Idő: egy hét. Célpont: Felszeg, Alszeg, Nádamente. Szakirányító: Kallós Zoltán.

– Kevés egy hét bejárni egész Kalotaszeget. Igaza volt.

III. Miből áll a Kaláka?

– Zene, tánc, viselet, szokások; egy tájegység bemutatása. A Visszhang szervez; Sepsi Dezső zenét, táncot, Tötszegi Andris, „népszokásokat”, Virág Magdolna. Főnök: Török Pityu, besegít még Csorja Viola, Tóth Pista és főleg Kostyák Alpár.

És nekiláttak szervezni.

IV. Na és Zakariás Attila. Az ő különszáma a kalotaszegi építkezés és lakberendezés. Valamint ennek „változatai” manapság.

És végre Zaki saját szakterületébe is beleszól.

V. Az előkészítés után körvonalazódik a műsorszám. Kovács Ildikó (a rendező) pantomimelői farsangolni fognak. Viola éneket tanít a közönségnek. Győrfi Erzsike előénekel. És még sok más – de ezt majd élőben, holnap délelőtt.

Vélemények az utolsó megbeszélésen. Egy hang: – Ne csak Pávaiék játsszanak a Kalákában. Legyen zenekar-rotáció.

Kudor Feri: Alakítani kéne egy népzene szupergruppot.

VI. Holnap minden eldőlt. Talán kialakul egy Kaláka-szupergrupp is. Mindenestre ez a Kaláka másnak ígérkezik, mint az eddigiek. Ja igen. Mindenkit szeretettel várunk a Műegyetem Gépészeti Karának Sporttermébe, vasárnap délelőtt 11 órára.

(H. Á.)⁴¹

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1979/64. 3. – 1979. március, 17., szombat)

Ma, csütörtök este 7 órától ismét táncház! Három hét megszakítás után – a kiesést a terem festése okozta – ismét összegyűlhetnek a Monostori út 16. szám alatti kultúrotthon termében a táncház látogatói. Tekintve, hogy a terem a festés után még nincs teljesen rendbehozva, a szervezők jónéven vennék, ha egy órával hamarabb már akadna segítségük.

(Igazság, 1979/68. 2. – 1979. március 22., csütörtök)

⁴¹ Valószínűleg Horváth Alpár Szilamér írása.

Honnan tudják?

Dicséretre méltó, hogy a Művelődés Krónika rovatában a táncházakról szóló híreknek, tudósításoknak állandó teret biztosít. Az viszont nem, hogy téves hírek is nyomdafestéket láttak. Joggal sértődhetnének meg a sepsiszentgyörgyi táncház zenészei, mikor a lap 1979/2-es számában ezt olvassák: „Sepsiszentgyörgyön is működik már táncház, egyelőre kolozsvári vendég(kölcsön)zenészekkel.” A Szakajtó-együttes nem „kolozsvári”, nem „vendég”, nem „(kölcson)”, hanem szentgyörgyi zenészekből alakult azért, hogy biztosítsa a helyi táncház folyamatos működését.

A hírrovat másik téves információja szerint Marosvásárhelyen is „kolozsvári vendég(kölcsön)zenészek” zenélnek, sőt, miattuk bizonytalan a táncház léte is, mert „sok irányú kiszállásnak” kell eleget tenniük. A Regösök-együttes éppen azért alakult meg 1978 októberében, hogy a marosvásárhelyi táncházban legyen ki zenéljen, legyen állandó marosvásárhelyi táncházenekar: mert addig valóban egyetlen táncház léte sem biztosított, míg a zenészek vendégek. A Regösök azóta is muzsikálnak minden szombaton, kivéve azt a pár esetet, mikor teremvizsaly, vizsgaszesszió vagy más okok akadályozzák.

Zakariás Attila

Marosvásárhely

(A Hét, 1979/12. 2. – 1979. március 23., péntek)

Kalotaszegi Kaláka

„A Román televízió magyar nyelvű adása immár hatodik Kalákájának nyilvános felvételén vettünk részt vasárnap, március 18-án a Műegyetem gépészeti karának sporttermében. A műsort ezúttal a Visszhang diákrádió szerkesztősége szervezte.

Csáky Zoltán, a kalotaszegi Kaláka szerkesztője (ezentúl Simonffy Katalin megosztva szerkesztik a Kalákát) újat akart. Valóban, a már-már kialakulófélben levő, úgynevezett „Kaláka-formát” felbontotta és sikerült is összeillő, színvonalas műsort összehozni. Ismét bebizonyította a Visszhang, hogy a kolozsvári magyar diákság egy potens fóruma. Várjuk a TV-műsort, akkor majd többet.”

Ezeket a gondolatokat fogalmaztam meg néhány nappal a filmezés után. Mint régi kalákás (mind a hat filmezésen jelen voltam, az utóbbiban szervezői minőségben tevékenykedtem), figyelemmel követtem a Kaláka fejlődését. Őszintén szólva – sokkal többet vártam. Csalódásomnak az oka pedig az volt, hogy nem láttam viszont a képernyőn a teremben történeteket. A négy felvevő kamera közül filmre csak egyet rögzítenek, nem lévén magyar vágó-rendező (az operatőrök közül is csak egy értette

a nyelvet), nem sikerült mindig azt filmezni, ami az elhangzott szöveghez kapcsolódik. Ezért történt meg az, hogy a bagaziáról beszéltek és mutatták a pártát, láttuk a csizmát a fátyol helyett. Az ilyen természetű hibák elkerülése végett egyetlen megoldás: a Kalákának szüksége van egy, a magyar nyelvet jól értő vágó-rendezőre. Ha ily módon megoldhatatlan a kérdés – személyzet híján –, akkor a román anyanyelvű vágó-rendezőnek föltétlenül igénybe kell vennie egy néprajzi ismeretekkel rendelkező – lehetőleg szakember – segítségét, ugyanis adott pillanatban szakkifejezések hangzanak el – bagazia, fersing, pártá stb. Ezek ismeretének a hiányában történnek a melléfogások.

Nagyon hangulatos volt a kalotaszentkirályi fonó-jelenet. Habár betanulták, mégsem volt érezhető a „reprodukálás” (még élő szokásaikból mutatták be a fonót meg a farsangolást); nem tűnt előadásnak, spontenitását megőrizte.

Az előbb említett szakember hiánya miatt a viselet-bemutatást a kamerák nem tudták szakszerűen, ruhadarabonként bemutatni. Akik meg szerettek volna ismerkedni a kalotaszegi viselettel, csak néhány, az auditív memóriában rögzített szak kifejezéssel gazdagodtak, no meg egy szemet gyönyörködtető, díszítésben gazdag viselettel. Nem tudták felismerni a ruhadarabokat – vagy rosszul következtethettek.

Szép volt az inaktelkiek legényes tánca; ugyanezt elmondhatjuk a Méra, Vista, Szentlászló, Györgyfalva képviselőinek páros- és legényestáncáról is.

Mint egyike a zenei szervezőknek, engem is terhel az, hogy megfeledeztünk a zenészek névszerinti bemutatásáról. Ezúttal próbálok pótolni. A zenét az egeresi Fodor Sándor – Neti Sanyi – és az inaktelki Kalló Márton szolgáltatták. Az előbbi az egyik legszebben muzsikáló kalotaszegi prímás, az inaktelki zenész pedig az egy kézen megszámálható magyarprímásokat képviselte. Kíséretként a mérai Toni Rudit és Berki Bélát hívtuk meg.

A táncházenészeket ezúttal az Ördögsekér együttes képviselte. Tagjai: Sepsi Dezső, Sinkó András a Zeneművészeti Főiskola hallgatói és a Zeneszerzői karra bejutott, jelenleg katonáskodó Könczei Árpád.

Az „Énekeljünk egyet közösen” jelszóval indított énektanítás sokkal jobban elérte volna célját, ha az énektanár, Csorja Viola soronként tanította volna meg a dallamot. Ebben az esetben a közönség minden tagja bekapcsolódhatott volna az éneklésbe.

Jó megoldásnak találok a műsorba nem beszervezett, de alkotó javaslatokkal hozzászólni akarók számára kikészített mikrofont.

Stúdió-vágás rovására írhatjuk az utolsó jelenet érthetlenségét? „Farsang után tehát jöjjön a tavasz” – konferálja be Csáky. A teremben ülők láthatták a két virágot osztogató öregasszonyt, az egyik közülük varázsló mozdulatokkal táncba hívott egy fiatalembert. A képernyőn azonban csak a két bevonuló öregasszonyt láthattuk.

Nem tűnt ki, mi volt a Visszhang szerepe. A Visszhang népművészeti érdeklődésű szerkesztői szervezték be az embereket, válogatták ki az összegyűlt anyag javát és állították össze a műsort – természetesen Csáky Zoltán irányításával.

Generáció-váltás történt a Kalákában: a tapasztalt szakemberek nyomán induló, leendő szakemberek mutatkoztak be. (Szaktanácsadóink voltak ezúttal: Salamon Anikó, Vasas Samu és Kallós Zoltán.)

Csáky, a Visszhang ismét bizonyított. Remélem, a következő Kalákában a televízió technikailag jobban hozzájárul a minél jobb minőségű műsorok létrehozásához. Bízunk abban, hogy eleget tud tenni a TV a moldvai csángók meghívásának is!

A kalotaszegi Kaláka alkalmat adott arra, hogy táncházunk régi tervét megvalósíthassuk: a széki, Palatka, Visa, Vajdakamarás környéki táncok mellett ezentúl a nádasmenti táncrend is helyet kapjon.

Kostyák Alpár

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1979/82. 3. – 1979. április 7., szombat)

Népi tánc – városi táncházakban

Hogyan lett a népi tánc a városi fiatalok egyik kedvelt szórakozási formája?

A kérdés többször elhangzik mostanában, s nagyon lényeges, hogy az érdeklődők egyértelmű választ kapjanak rá. Mert például a kívülállók jórészt ekképpen vélekednek erről: a fiatalok megunták már a „füstös diszkók” hangulatát, újat akartak, s a népi kultúra iránt érdeklődőkhöz csatlakozva igyekeztek ők is felkutatni, összegyűjteni a környező falvak lakosságától a kihalófélben lévő népzene és táncot, megtanulták a falusi zenészeknél az „ősi” dallamokat, hogy saját szórakozási igényeik kielégítésére beindíthassák városon is a táncházakat.

Hát nem éppen így volt.

1977 februárjában alakult meg az első együttes, a *Bodzafa*. Akkori tagjai: Székely Levente – primás, Sepsi Dezső – kontrás, Köncei Árpád – bőgős, Panek Kati – énekes. Szeptemberben biztosított számukra otthont az egyik kolozsvári művelődési ház, a monostori. (Addig a Bábszínház stúdiótermében vagy valamelyik iskolában tartották meg összejöveteleiket a városi táncházmozgalmat elindító-kezdeményszerző fiatalok.)⁴² A mai napig csak baráti kapcsolatok révén sikerült bevonniuk az érdeklődőket. Pedig nagyon lényeges volt, hogy a városban dolgozó falusi fiatalok – székiek, mezőségiek – mielőbb eltaláljanak a táncházba. Kallós Zoltán népzene-kutának köszönhetően ez sikerült is, de akkor már így tevődött fel a kérdés: miként lehetne bevonni az egyetemistákat és a líceumi diákokat is? Sok nehézséget jelentett az előítélet, az elfogultság vagy a rosszul értelmezett lokálpatriotizmus. A székelyföldi diákok egy része például nem értette, hogy miért mellőzzük a székely táncot. Az volt az érzésük, hogy más tájegységek népzenei és népi tánc világát akarjuk rájuk „kényszeríteni”. Holott erről szó sem volt, csupán azt kellett megérteniük, hogy a helyi jelleg érvényesítésére azért volt szükség (táncházainkba régi stílusú zene- és

⁴² Lásd a 21. lábjegyzetet.

táncanyagot vezettünk be), mert csak így lehetett bevonni a városra költözött vagy ingázó falusi fiatalokat a táncházmozgalomba. Azért tanítják először a széki táncot, mert egyike a legegyszerűbb, legrégebb táncainknak. Az alaplépéseket bárki, a legbátortalanabb kezdő táncázás is könnyűszerrel meg tudja tanulni. (A kolozsvári táncházak műsorrendjében azóta szerepel a mezőségi és kalotaszegi táncrend is a széki mellett.) Másik szempontunk az volt, hogy a széki táncrendet régi stílusú dallamokra járják; népdalkincsünk, népzenei világunk egységét pedig a régi stílusú dallamok bizonyítják a leginkább. Vannak olyan régi dallamaink, amelyek minden néprajzi tájegységben fellelhetők, tehát felelevenítésükkel, átélésükkel a különböző tájegységek összetartozását is tudatosítjuk a fiatalokban. Hadd jegyezzem meg, hogy a csíkszeredai, marosvásárhelyi, sepsiszentgyörgyi és a bukaresti (a Petőfi Sándor Művelődési Házban működő) táncházakban is a széki táncok tanításával kezdtek, s csak azután tértek rá a helyi jelleg kialakítására (Székelyudvarhelyen a sóvidéki, Marosvásárhelyen a Maros menti, Csíkszeredában és Sepsiszentgyörgyön a gyimesi táncokat részesítették előnyben).

A táncház érzelmi ráhatása, közösségi érzületet tápláló hatása szinte felmérhetetlen. Egyaránt fel tud oldódni ott városi meg falusi fiatal, attól függetlenül, hogy munkás, egyetemista vagy középiskolás diák. A táncház jelenleg az egyetlen olyan közművelődési funkcióval rendelkező szórakozási lehetősége a mai fiataloknak, amely a legszélesebbkörű ismerkedésre, barátságkötésre ad alkalmat.

Rég foglalkoztat az a gondolat, hogy a népi táncokat nem elegendő csupán városon terjeszteni. Falun is fel kellene ébresztenünk az emberekben az igazi értékek iránt az érdeklődést. A gondolatot tett követte. De már arról, hogy ez miként sikerült, hogy az egyik mezőségi faluban miként tudtunk egy kihalófélben lévő táncot újjáéleszteni, újra bevonni a mai táncrendbe – egy következő alkalommal szeretnék beszámolni.

Kostyák Alpár
egyetemi hallgató

(Falvak Dolgozó Népe, 1979/16. 4. – 1979. április 21., szombat)

Korunk Galéria. Szombaton délben fél 1 órakor Czirjárné Dániel Lujza marosszentgyörgyi népi alkotó szőnyegeiből, olaj- és üvegfestményeiből, rajzaiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. Bevezetőt mond Nagy Olga. Panek Kati színinövendék népballadákat énekel, a Regős Együttes Maros menti népzenei játszik.

(Igazság, 1979/104. 2. – 1979. május 4., péntek)

Táncmuzika és forrásvidéke

A táncmuzika divatját éljük, sőt: a jelek szerint ez már nem is csak divat, hanem több annál: mozgalom, amely Erdély városaiból kiindulva immár a fővárost is elérte. A táncmuzika, amit a Venyige, a Barozda, az Ördögcsékér és a többi együttes játszik: parasztművészek muzsikálásának lehető leghűbb másolata. Következésképpen a táncmuzikások szorgalmas falujárók. Az Electrecord jóvoltából a télen a leghitelesebb falusi táncmuzika látogatott el városainkba, a táncmuzika művelőihez és barátaihoz. A múlt év végén Demény Piroska szerkesztésében és Porzolt Viktor hangmesteri közreműködésével *Mezőségi hangszeres népzene* című kislemez jelent meg, amelyen egy palatkai együttes muzsikál. A lemez első oldalán két lassú hallható, a *Juhosok tánca* és a *Vajdakamarási Dezső János tánca*, a másik oldalon egy gyors tempójú, úgynevezett szökös, amely funkciója és címe szerint *Menyasszonykísérő*. Ha jól tudom, zenei közművelődésünk történetében fordulópont ez a lemez, s reményeim szerint nagy vállalkozás szerény kezdete is: ez alkalommal került először piacra olyan Electrecord-kiadvány (45–EPC 10600), amely hiteles szépségű képet nyújt a mezőségi magyar hangszeres zenéről: bár sorozatindítónak szánta volna a lemezház!

Különösen az első oldal két lassúja élvezetes. Jól példázza nemcsak a Mezőségen honos hegedűstílusra jellemző, káprázatosan gazdag cifrázását, hanem az egyenlőtlen tartamú ütemrészek sajátos sántítását is, amit oly nehéz lejegyezniük a népzeneudósoknak s talán még nehezebb utánozniuk a mégoly tehetséges és akaratos városi zenészeknek is. A menyasszonykísérők táncszók, csujogatók díszítik s teszik vonzóbbá, hitelesebbé.

Beszéltem valakivel Palatkáról, a Juhosok közül, akiknek a táncát elsőként hozza a lemez. Azt mondta: „egész szilveszterkor mind ezt hallgattuk, mind erre táncoltunk”. Azért idézem a szavait, hogy jelezzem: már nemcsak a faluról szóló könyv, hanem a falu zenéjét megörökítő hanglemez is *azonnal* visszakerül a forrásvidékre és ott szerepet játszik, hat. Aligha negatív ez a hatás ebben az esetben. Én legalábbis nem hiszem, hogy a lemez-zenélés kizorítaná Palatkán az élet. Inkább azt vélem, hogy a lemez további tekintélyt szerez a helyi zenének, hogy a Juhosok ezentúl büszkébbek lesznek a táncukra, mint eddig voltak, s a környezetük is fölnéz rájuk valamelyest, jobban, mint eddig, amikor majd a táncban ezt húzzák. A lemez alighanem megerősíti a Juhosokat és a palatkaiakat abban a hitükben, hogy az a tánc drága tulajdonuk, amelyhez ragaszkodniuk kell.

Demény Piroska rövid kísérőszövege általában eligazít a mezőségi hangszeres népzeneire vonatkozólag. Pár szóval utal a lassú táncolásának a módjára is. Szövegéből nem derül ki, de tudjuk: a lemez anyaga az ő helyszíni gyűjtése. Jó lett volna mind nevének neveznie a maroknyi hangszeres muzsikust, nemcsak „karmesterüket”, Codoba Martint, s a fölvételek időpontját is meg kellett volna adnia. E kiegészítésekkel a lemez – példás szépsége, közművelődési célszerűsége mellett – teljes értékű népzeneudományos adalékok forrása is volna.

László Ferenc

(A Hét, 1979/20. 6. – 1979. május 18., péntek)

Az énekes

(Beszélgetés Nagy Rózsi széki lánnyal)

„Hadd hajtsák, hadd hajtsák,
Hadd fizessen érte: / /
Mer az a szép piros hajnal
Más leánynál érte: / /”

– Mikor jöttél el először a kolozsvári táncházba?
– A tavaly. Egy barátnőmmel jöttünk.
– És hogyan tetszik?
– Nagyon jó itten, jó a multság, jól muzsikálnak, nagyon tetszik. Sokan járunk székiek.

– Engem az érdekel, hogyan töltik szabadidejüket a falusi fiatalok? Te mihez fogsz szabadidődben?

– Mikor időm van, s van kézimunkám, kézimunkálok kendőt, s párnacsupát, mikor mit.

– A táncházba is eljársz...
– Igen, eljöttem én es, hogy tőtsem el az időt, csütörtök este szabad, s vasárnap.
– Mit szólna a városi fiatalok táncához?
– Hát nagyon jó tánchely itten, jól mulatnak, van hová jönni.
– Arra értettem, hogyan járnak a városi fiatalok a széki lassút, csárdást, porkát, vagny négyest például.

– Hát eléggé jól járnak ahhoz képest, ahogy mi járjuk, már nagyon sokat tanultak a tavalytól. Van amelyik nem tud, s van amelyik...

– Falun is van, aki nem tud?
– Legtöbb tud... Inkább tudnak, minthogy nem, nagyon jól tudnak a székiek táncolni.

– Mióta szolgálász?
– Hát egy éve, kettő, ilyesmi lehet.
– Kinél?
– Egy családnál vagyok, nagyon szeretnek, én is őket nagyon szeretem, nagyon kedvesek hozzám, s én is őket hozzájuk. Van két gyerek, nagyon szép gyerekek, s nagyon kedvesek.

– Hány évesek?
– Hát egyik három éves, a másik hat és fél. Egyik jár iskolába, a másikra én vigyázok.
– S el tudsz bánni kettővel?

– Igen, egyik megy az iskolába, másik pedig otthon van velem.
– S közben főzöl is?
– Főzök, mindent csinálók, takarítok, mosok, vasalok, mikor a gyerekek alusznak, akkor lehet csak inkább. Délelőtt sétálok vele, délután is.

- Hát ez nem könnyű munka. A kicsi nem rosszalkodik?
 - Nem rosszalkodik, nagyon jó gyerek.
 - Hát akkor szerencséd van. És hány osztályt végeztél?
 - Kilenc osztályt végeztem Széken, az általános iskolában.
- (A beszélgetés 1979. május 10-én zajlott, a Monostori táncházban.)

Kérdezett: **Lakó Ildikó**

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1979/117. 3. – 1979. május 19., szombat)

„Cseke Péter a táncházak értelméről szól majd röviden azért, hogy a Sepsi Dezső vezette Ördögsekér együttes hosszan – ha lehet, az előadás után az 5-ös számú líceum udvarán estig – húzhassa a táncházmuzsikát, s ezzel a szatmáriak táncházalapítása felé megtegyük az első lépést.”⁴³
(Ifjúmunkás, 1979/20. 2. – 1979. május 20., vasárnap)

Találkozás Széken

Immár több mint hat hónapja, hogy beindult a marosvásárhelyi táncház is.

Kezdetben még nem volt saját zenekaruk, amit a kolozsvári Bodzafa, Ördögsekér és a székelyudvarhelyi Venyige együttesek pótoltak.

Később megalakult a Regősök együttes.

Tagjai: Kostyák Attila, Zakariás Attila és Tóth István.

A marosvásárhelyi táncház is, mint a többi, a könnyen betanulható széki táncokkal kezdte. Nehézséget az jelentett, hogy Marosvásárhelyen – szemben Kolozsvárral – nem voltak széki táncosok.

Így született meg az elhatározás, hogy táncháztalálkozót kellene szervezni Széken. Az elhatározást tett követte. Az oszlopos tagokon kívül több mint harminc táncolni vágyó fiatal jött el erre a találkozóra.

A muzsikát a széki Dobos Károly, Ilka Gyuri, felesége és fia, Pupos Pista, Tatár Márton mellett Kostyák Attila és Zakariás Attila szolgáltatták.

Mindenki táncolt.

43 Részlet Tar Károly *Matinénk Szatmár megyében* című beharangozójából. Az 1979. május 26-án Nagykarolyban és május 27-én Szatmárnémetiben sorra kerülő 50. Ifjúmunkás-matiné sorozatról a következő lapszámban olvasható Mirisz Miklós *A kerek szám bővületében* című beszámolója, benne: „...és fellépett az Ördögsekér. Az együttes „beugrott” bőgőssel érkezett, valamennyire mégis sikerült melegítenie az igen langyos hangulaton.” Lásd: Ifjúmunkás, 1979/23. 4.

Az elején: ki ahogy tudott, „venyigéről venyigére” ugrálva. A végén: mind kevesebb volt a félrelépés, elmaradtak az egybevágódások, már kisebb helyen is elfértek forogni...

Azt hiszem, senki nem tért haza üres kézzel...

Soós János

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1979/129. 3. – 1979. június 2., szombat)

Országos Táncháztalálkozóra kerül sor Udvarhelyen június 9-én és 10-én, a KISZ szervezésében. Ez alkalommal tudományos ülésszakot is rendeznek ugyanott, **Népi kultúránk – ma** címmel. A szimpozionra meghívtak néprajz- és folklórkutatókat, nyelvészeket, a hazai közművelődés kérdéseinek más szakembereit.

(Igazság, 1979/130. 2. – 1979. június 3., vasárnap)

„– A táncházmozgalomból kinőhet-e egy új népzene gyűjtő nemzedék?
– Nem lehetetlen. A táncházakban hivatásos zenészek is működnek, de az odajáró fiatalok zöme nem szakember. Jó lenne, ha a tánctanulás mellett gondot fordítanának a zenei anyanyelv ápolására is, és megtanulnának kottát olvasni. Eljuthatnának oda, hogy legalább műkedvelői szinten tájékozódjanak, és népzenei gyűjtőmunkára vállalkozzanak, hiszen maga a gyűjtés hézagossabb tudással is történhet. Igaz, hogy utána, a rendszerezéshez, feldolgozáshoz feltétlenül szükséges a szakember segítsége.”⁴⁴

(A Hét, 1979/23. 6. – 1979. június 8., péntek)

Útcsinálók

(Beszélgetés ifj. Muszka György, ifj. Simon Gyuri, Tötszegi András, Károly és Katalin mérai fiatalokkal)

- Van-e szabadideje a falusi fiatalnak?
- Nagyon kevés...
- És ha van, mire fordítja?
- Hát én többet nem kártyázom...
- De kevesebbet sem!

44 Részlet Ferencz Zsuzsanna *Nótától az elemtárig* című, Jagamas Jánossal készült interjújából.

- Nem. Becsületszavamra.
- Akkor mit csináltok?
- Délutánonként focizunk, szerdán, vasárnap meccs...
- És utána...
- Utána összeülünk itt az unokatestvérek. Kocsmába csak akkor járunk, ha nincs mit csináljunk.
- És általában nincs mit csináljunk...
- Nincs egy klubunk...
- Most a legtöbb a munka... kaszálni, kapálni.
- Hozzám nem jöttök el kaszálni? Már jó nagy a fű...
- Megalkuszunk...
- Meg kell várni, amíg ledől.
- Táncházba jártok-e?
- Igen, Kolozsvárra.
- Tetszik?
- Ha nem tetszenék, nem járnék.
- Bál szokott-e lenni?
- Ünnepnep.
- Máskor?
- Van handball, futball...
- Olvasni szoktatok?
- Igen.
- Újságot?
- Azt is.
- Még mit, mit olvastál utoljára?
- Móricztól...
- Ki a kedvenc költőd?
- Jókai.
- Kalákába jártok?
- Igen, mikor valamit le kell bontani.
- Építeni nem kell?
- De azt is. Utána van étel, ital.
- Fejenként fél liter pálinka.
- Fonóba?
- Igen, ott lehet smárolni...
- Csak ott?
- Ott is.
- Színház?
- Utoljára nyolcadikos koromban vót bérletünk.
- TV, rádió, zene?
- Igen, az is.
- Milyen zene?
- Minden, ami zene.

- Klasszikus is?
- Azon kívül minden.
- A szülőkkel hogy egyeztek?
- Jól, adnak pénzt, sörre.
- Ti nem kerestek?
- De igen, csak leadjuk a pénzt édesanyánknak.
- Generációs ellentét?
- Mikor nem volt.
- Más?
- A mérái utat javítjuk, hogy a busz bejárhasson a faluba. Ami a néptanács kötelessége lenne...
- A néptanács már megtette a magáét. Elkérte a vasúttól a javítások után visszamaradt követ.
- Csak ezt be kellene hordani...
- Már elkezdttük.
- Egész jó lesz.
- Csak egy kis eső jönne...
- Minket még ez is kikerül.
- Negyven ló van a faluban... Ki lehetne hordani az egészséget egy délután.
- Bivaly?
- Még több.
- Bika?
- Kettő.
- A harmadik...
- Azt csak mondják, én megcáfolom.
- Káromkodni?
- Ritkán, meccsen, mikor az MTK játszik (Mérái Tekergők Klubja).
- Befogadtak, Andris szerint nagyobb tekergő vagyok, mint ő.
- Hol dolgoztok?
- Kolozsvárt, az Unireában.
- Naponta ingáztok?
- Igen.

Lakó Ildikó

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1979/135. 3. – 1979. június 9., szombat)

Táncház a Monostori úton, legényest táncol a mérai Muszka György

A visai táncházban

A kolozsvári táncházban megismerkedtünk és összebarátkoztunk a mezőségi Visa fiataljaival és elfogadtuk meghívásukat, hogy meglátogatjuk őket falujukban. S mivel nincsenek zenészek a faluban, elvállaltuk azt is, hogy muzsikálunk a tavaszi bálon.

Kezdtük a régi táncrenddel: lassú cigánytánc vagy akasztós, gyors cigánytánc, szökös és gyors csárdás.

De a régóta nem járt cigánytánc dallamára bizony a táncosok fel sem keltek a helyükről. Kérték a gyorsabbat.

Akkor többet nem is próbálkoztunk azzal a tánccal, de az elkövetkezendő csütörtökön nagyobb hangsúlyt fektettünk a régi lassú táncok tanítására a kolozsvári táncházban.

Néhány hónap múlva a visaiak újból elhívtak. A gyorsabb cigánytánccal kezdtük, folytattuk a szökőssel, és befejeztük a gyors csárdással. Meg sem álltunk: újabb táncrendbe kezdtünk. Ezúttal az akasztóssal. A táncosok nem ültek vissza a helyükre, szégyellték volna a falu előtt bevallani, hogy ezt nem tudják. Ha botorkálva is, de megpróbálták. Ebben a pillanatban felálltak az öregek – és tanítani kezdték a fiatalokat.

A visai és más mezőségi falvak ifjúsága annyira megkedvelte ezt a táncot, hogy ha véletlenül elmaradna, már ők kérik a lassú táncot.

Sajnos, nem tudjuk elvállalni minden faluban az újjáélesztés – hivatás-számba menő – nemes feladatát. De ahová nem tudunk eljutni mi, a kolozsvári és más városokban működő táncházegyüttesek tagjai, ott is élnek értelmiségiek, akik életképes kezdeményezések szerzői lehetnének. Tapasztalataink szerint a művelődési otthonok vezetői és a községi KISZ-bizottságok mindenütt megadják a segítséget azoknak, akik táncházalapításra vállalkoznak. [...]

Kostyák Alpár

egyetemi hallgató

(Falvak Dolgozó Népe, 1979/23. 4. – 1979. június 9., szombat)

II. Táncháztalálkozó

Az idén, június 9–10-én, másodszer került sor – a Megéneklünk, Románia fesztivál égisze alatt – Székelyudvarhelyen a táncházak országos szintű találkozójára.

A pár esztendővel ezelőtt elindult táncházmozgalom egyre nagyobb népszerűségnek örvend a fiatalok, s főleg a városi, városra szakadt falusi fiatalok körében. A táncház jelenti ugyanis nemcsak a hasznosat, de a kellemeset is. A táncházakba ösztögyűlők nemcsak civilizáltak, szervezeten szórakoznak, de tanulnak is egymástól: különböző vidékek táncrendjét; kihalóban lévő öreg táncokat tanulnak meg, s ezzel újra életre keltik azokat.

– E spontánul kibontakozó és hasznos mozgalom, a népi kultúra megőrzésére való vállalkozás volt az udvarhelyiek fő célja – mondotta Finta Béla, a székelyudvarhelyi Művelődési Ház igazgatója. – A megyei és municípiumi pártszervek is mellénk álltak, s így optimális körülmények között sikerült másodsorra is megrendeznünk a táncháztalálkozót...

Az udvarhelyi fesztiválnak kettős a célja: különböző vidékek táncosainak, szólistáinak az „összehozása”, a közös dalolás, táncolás, egymás művészetének a megismertetése, megtanulása. Az idei találkozóra Bacău, Fehér, Kolozs, Kovászna, Maros és a vendéglátó Hargita megye küldte el képviselőit.

Két napig mintha ünnepelt volna a Nagyküküllő-menti városka. Színes népviseletbe öltözött fiatalok, öregek népesítették be az utcákat, léptek színpadra, esténként pedig ropták, az udvarhelyiekkal közösen, a táncot, fújták a szebbnél szebb népdalokat. Aki ott volt, részt vett ezeken a közös dalolásokon-táncolásokon, nemcsak jól szórakozott, de maradandó élménnyel is távozott Székelyudvarhelyről.

A táncháztalálkozó másik kiemelkedő mozzanata (mozzanata) a tudományos ülésszakok – szombaton délután és vasárnap délelőtt –, amelyeken neves folklóristáink, táncszakembereink is részt vettek. Értékes dolgozatok hangzottak el, s a továbblépés, a hogyan tovább? kérdését is megvitatták. Ott voltak a találkozón Faragó József,

Kallós Zoltán, dr. Kós Károly, dr. Nagy Jenő, Nagy Olga, Szentimrei Judit és mások. Jelenlétük egyben e találkozó rangját is bizonyította, biztosította. S amit a tavalyi találkozóval szemben kétségtelen haszonnak, előbbre lépésnek könyvelhetünk el: a felolvasók között szép számmal találtunk Hargita megyei tanárokat, pedagógusokat, akik maguk is értékes gyűjtőmunkát végeztek, végeznek. Munkájukban pedig, kétségtelen, külön impulzust jelentett, jelent ez a találkozó, amely egyben fórum is számukra.

A moldvai csángók, a magyarlapádiak, a királyfalviak, a Hargita megyeiek, az ózdiak és a többiek mellett az idén is ott voltak Udvarhelyen Kolozs megye képviselői: méraiai, visaiak, székiek és mások.

A jelenlévők abban a reményben búcsúztak egymástól és az udvarhelyiektől, hogy év múltán, 1980 nyárelején újra találkoznak. A magunk részéről mi is bízunk ebben, hiszen olyan jelentős és hasznos rendezvény ez a találkozó, amelyhez hasonló népi kultúra-pártoló mozgalom rég nem volt!

Molnos Lajos

(Igazság, 1979/138. 3. – 1979. június 13., szerda)

Pillanatkép egy találkozáorról

1.

II. Táncháztalálkozó

Székelyudvarhely 1979

Népi kultúra – ma

Tudományos ülészek

Piros és fekete vonalak ritmusjátéka. Kör alakú jelképe a találkozóznak, négyzetes vörös keretben, fehér alapon. Közötte fent és lent szöveg.

Részt vesznek:

Bákó, Fehér, Kolozs, Kovászna, Maros, Hargita megyék folklór és néprajzkutatói, népi énekesei, táncosai, zenészei és táncházzenekekarai.

Ennyit tudunk, így indulunk útnak. Már készülődéskor kiderül, sokan leszünk; idősebbek és fiatalok, városiak s faluról érkezők, szervezők és résztvevők, helybeliek és vendégek.

2.

Sok néprajzkutatónk van itt jelen; ők ismertetik a hallgatósággal a falvak, tájegységek jellemző, sajátos vonásait. Nemcsak az ének- és táncszámok után, hanem rövid, tömör beajánlásait követően is felcsattan a taps.

3.

Hangok az előadás szünetében.

– Vajon lesz valami a műsor után?

– Nem hirdették.

- Későn lesz vége.
- A múltkor volt táncház.
- Jó, jó, de akkor korábban kezdődött.
- Itt voltál, milyen volt?

A második rész végén a bemondó, az udvarhelyi viseletbe öltözött lány szavára néma csendben figyel a közönség:

– Műsor után, az előcsarnokban táncház következik. Taps, taps, taps – és táncolni induló tömeg.

4.

Közben a kétnapos, szombat-vasárnapi találkozó még egy programot ígér az érdeklődőknek. A meghívott szakemberek – legtöbb közülük néprajzkutató – tanulmányait olvassák fel a **Népi kultúra ma** címmel megrendezett tudományos ülészeszkonon. Általában a népi kultúra és más életformák egymásrahatásával foglalkoztak; tárgyi vagy szellemi, tudatos vagy tudat alatt élő hagyományelemek, egységes vagy már csak részletekben élő hagyományaink életéről, változásáról ejtettek szót.

(Egy évvel ezelőtt, az első táncház találkozón is több előadás hangzott el, de közülük csak a Jagamasé lett utóbb hozzáférhető a Művelődés révén.⁴⁵ A mostani, szombati és vasárnap délelőtti felszólalások sorsa is úgy alakult, mint a többié; ezek is elfelejtődnek vajon?)

5.

Vasárnap délután: közel a búcsúzás, de senki nem gondol rá, előtte még ott a nap (és a találkozó) egyik fénypontja, a szabadtéri táncház. Kezdődik délután 6 órakor. A zenészek egyik táncdalt húzzák a másik után, dallam dallamot, tánc táncot követ, felcsendül az ének, hangszerek – forognak a párok. És tart a multság, tart a vidámság, nem akar, sehogy sem akar vége szakadni. Egy óra, két óra, három, majd négy. Ennyi időn át táncol aki bírja: eddig a leghosszabb táncmuzsi próba.

Utolsót húznak a zenészek, valahonnan behallatszik a kurjongatás: „Járd ki, lábam, járd ki most!”

6.

Általános búcsúzkodás. Csoportok válnak külön, indulnak úttjukra; melyik az állomásra, melyik a bentlakásba. Aszerint, kinek mikor van hazafelé vonata.

Hétfőn kora reggel kopottak az utcák. Eltűntek a falakról a kirajzszegezett plakátok. Nem, nincsenek a földön, széttaposva. Akik még várnak néhányan, szorongatják kezükben a felgöngyölt papírt; viszik haza, emlékeztetőnek.

Képzletben meglátok egy felcsavart papírt, lassan kinyílik a felgöngyöltített plakát, s látni rajta a „piros fekete piros táncot járó” vonalak fölött a feliratot:

III. Táncmuzsitalálkozó

Lengyel Ferenc

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1979/141. 3. – 1979. június 16., szombat)

45 Itt a szerző valószínűleg Jagamas Jánosnak a Művelődés folyóiratban sorozatként közölt tanulmányára hivatkozik (lásd: *Zenei anyanyelvünk elemei*. In: Művelődés, 1979/1. 35–36., 1979/2. 34–35., 1979/3. 34–36. és 1979/4. 29–33.).

Táncháztalálkozó – 1979

1979. június 9-én és 10-én került sor Székelyudvarhelyen a II. Országos Táncháztalálkozóra. A találkozó három, egymást kiegészítő rendezvénysorozatot foglalt magába. Tudományos ülésszakkal kezdődött: *A népi kultúra – ma* címmel. A kétnapos ülésszak résztvevői között nemzetközileg ismert és elismert tudósok mellett önkéntes gyűjtők, tanárok, sőt néhány tanítványuk is szerepelt. Ez utóbbiak a székelyudvarhelyi Pedagógiai Líceum *Orbán Balázs néprajzkörének* tagjai voltak. Azonban – és ilyen vonatkozásban úttörő és folytatásra méltó vállalkozásnak minősíthetjük – az ülésszak maga nem maradt meg a romániai magyarság néprajztudománya se regszemléjének, hanem alkalmat adott a más nemzetiségű hazai néprajzkutatók tevékenységének bemutatására is. A szász, ukrán és lipován etnográfia és folklór területéről Hanni Markel, Ivan Rebuşapca és Iuliu Moldovan értekezett.

A moldvai magyarság népi kultúrájának bizonyos vonatkozásait Faragó József, Kallós Zoltán, Kós Károly, Kósa-Szánthó Vilma, Nagy Jenő, Seres András és Szentimrei Judit ismertették. Köncei Ádám, Nagy Olga, Ráduly János a Kis-Küküllő mente, Geréd Gábor, Tamás Margit, valamint Albert Gizella a Homoród mente népi kultúrájáról tartott előadást.

A találkozó rangját növelte a mintegy a tudományos ülésszak tájgységeinek szemléltetését vállaló, közel három órás műsor, melyet televíziónk teljes egészében képszalagra rögzített. A műsor sikerét nagy mértékben befolyásolta, hogy a talpalávalót húzó táncházezüttesek kölcsönösen kiegészítették egymást. A tucatnyi erdélyi és moldvai falu táncosainak pompás bemutatóját a vendéglátó Venyige táncházzeneke és a Homoród mentiek (Lövete, Homoródalmás) nyitották meg. A tavalyi találkozóról ismert csapatok mellett (Györgyfalva, Méra, Vista,⁴⁶ Szék) nagy sikerrel szerepeltek a Kis-Küküllő menti királyfalviak és a magyarlapádiak.

Különleges élményt jelentett a színháztermet megtöltő nézőseregnek az öt moldvai faluból érkezett 32 szereplő. Nem mint együttesek, hanem magánemberekként képviselték tájegységük népművészetét. A város utcáin végigvonulva szép régi viseletük méltó csodálatot keltett.

A déli csángó települések képviselőjében, a hegyek közé szorult Külsőrekecsényből öten jöttek el és tízen Klézséből. Klézséből a már korábbi tévé szereplései révén országosan ismert kítűnő balladaénekes, özvegy Lőrincz Györgyné Hodorog Luca néni aratta a legnagyobb sikert, a *Románul Marinka, magyarul Margitka* népdalával.

A Bákó melletti lujzikalagoriak nemcsak gyönyörű régi stílusú népdalokat énekeltek, hanem férfiak bemutatták egyik legértékesebb, pogánykori elemeket is tartalmazó népszokásukat, az udvarhelyszéki kénosi székely regösökével rokon moldvai magyar hejgetést.

46 Kérdés, hogy a Visa helyett szinte minden tudósításban a kalotaszegi Vista jelölése a mezőségi falu közvéleménybeli „ismeretlenségét” tükrözte, vagy egyszerűen sorozatos elírás.

A székelyes csángó területekről a lészpediek, valamint a pusztinaiak jelentkeztek. Közülük különösen nagy sikert aratott a műsor legidősebb moldvai szereplője, a 79 éves özvegy Laczkó Györgyné Kús Pál-Anti Marika néni Pusztináról.

Az est „szólistái” közül kiemelkedtek még: a lövétei 81 esztendő Orbán Róza néni, a királyfalvi Marczika Zsuzsa néni és a találkozó legifjabb szólistája, a külsőre-kecsényi 12 éves Borsos Veronika.

A rendezvénysorozat harmadik eseményére vasárnap este került sor a művelődési ház mögötti jégpályán. A nagyszámú közönség nemcsak Csíkszereda, Kolozsvár, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely táncházzenekarának parádáját láthatta, hallhatta, hanem láthatta az öt város táncházkedvelőinek többszáz főnyi csoportjába elvegyültlen a pompás népviseletben megjelenő különböző falusi csoportok közös táncát is. Itt mutatták be a klézseiek a legrégebbi moldvai magyar táncokat, s itt – a tévé kamerái előtt – tanulták meg percek alatt a lujzikalagoriakkal, pusztinaiakkal és lészpediekkal együtt az öt város táncházainak legnépszerűbb táncát, a széki magyart.

Amit mindebből levonhatunk: a jövőre is meg kellene rendezni a székelyudvarhelyi táncháztalálkozót, mely idén felszínre hozta, és a tévé jóvoltából ország-világ elé tárja ennek a három néprajzi tájegységnek a táncházaink számára is hasznosítható alig ismert táncait, népzenejét. Az előbbrelépésben nagy segítségünkre lehet a csíkszeredai táncház és a Barozda zenekar által erre a nyárra tervezett szakmai táborozás, melyen minden bizonnyal az Udvarhelyen bemutatott csodálatos és a szakemberek által is alig ismert archaikus moldvai és erdélyi táncaink (így például a klézsei kettős meg a magyarlapádi leánykörtánc) megtanulása is lehetővé válhat.

Végezetül köszönetet kell mondanunk mindazoknak, akik a székelyudvarhelyi és csíkszeredai táncház szervezői, így a megyei és municípiumi KISZ-szervezetnek, mely a kétnapos találkozó szervezésének és lebonyolításának óriási munkáját is vállalta. Elismerés illeti a Kriterion Könyvkiadót, mely a tudományos ülásszak szervezésében sokat segített és a hazai nemzetiségi kiadványokból értékes kiállítással is meglepte a tudományos ülásszak résztvevőit, és természetesen a tévé magyar szerkesztőségét, melynek támogatása nélkül erre a rendezvénysorozatra, így, nem kerülhetett volna sor.

Lőrincz György

(Utunk, 1979/27. 7. – 1979. július 6., péntek)

Korunk Galéria

Szombaton délben fél egykor Kozma Erzsébet (Gyergyóremete) szőnyegeiből és Erőss János (Sepsiszentgyörgy) csontfaragásaiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. Bevezetőt mond Nagy Olga. A megnyitón közreműködik az Ördögsekér együttes.

(Igazság, 1979/158. 2. – 1979. július 6., péntek)

Korigény és nevelő feladat

Idézték már és én is idézem itt Bodor Pál meggondolkoztató szavait: „Fájdalmas tapasztalat, hogy a hiteles folklórműsorok nem népszerűek [...], a népművészet nem népszerű.” (A Hét, 1978 márc. 10.)⁴⁷

Ez a mellbevágó tapasztalat, amelyet Bodor Pál mint a magyar tévéadás főszerkesztője szerzett, egybevág azzal az általános tendenciával, mely a népi kultúra bomlásának mai fázisában az egyes falvakban más-más fokon végbemegy. Másfelől éppen a táncházmozgalom erősödése bizonyítja, hogy a népi kultúra iránti érdeklődés ma korigény!

E kétféle megállapítás között az ellentmondás csak látszólagos. Amennyiben ugyanis valóság a népi kultúra bomlása, saját kultúrájának és művészetének elutasítása a parasztság részéről: nem kevésbé valóságos – és ebben nincs semmi különös – az a felfokozott érdeklődés, belső igény (és nem csupán divat!), hogy a városi kulturált közösségek fölkarolják a népi értékeket.

A Székelyudvarhelyen júniusban megrendezett második táncháztalálkozón a táncházak, amár közismert táncházmuzsikus-együttesek seregszemlájén mi, a résztvevők mindnyájan örömmel nyugtázhattuk, hogy a táncház, az évszázadok óta csiszolt és kifinomodott formakultúrával rendelkező népzenevel és népi táncokkal nemcsak hogy nem marad alul, de erőteljesen bírja az iramot a tiszavirág életű slágerekkel és modern táncokkal való versenyben: slágerek és táncok jönnek-mennek, a népi táncok pedig élnek és virágnak.

Ez az eredmény nem véletlen és nem is olyan magától értetődő „természetesség”. Inkább arról van szó, hogy a táncházak immár több éves hagyományában helyesen alakult ki a követendő út, amit Katona Ádám így fogalmazott meg: „természetes és élő tánc” tanulás. Más szóval a táncházak nem mesterkéltek, megkoreografáltak, megrendeztek és mások szórakoztatására szánt produkciókat próbáltak azokon a táncházestéken, hanem megízlelték a táncolás gyönyörűségét. Saját maguk kedvtelésére táncoltak, mégpedig nem akármit és akárhogyan. A leghitelesebb népi táncokat táncolták, népdalokat énekeltek és népi tánczenére járták, amelyeket maguk kutattak fel és maguk a helyszínen sajátítottak el egymástól.

Így tehát nem csodálkozhatunk, ha ezen a seregszemlén ott voltak a „tanítómeseterek” is, öreg és fiatal férfiak és nők, akik saját táncukat adták tovább a táncházak tagjainak.

És miközben a találkozó résztvevői abban gyönyörködhettek, hogy ezekben a nem stilizált természetes táncokban úgy érvényesült az egyéni tehetség és improvizáció, ahogyan a népművészetben mindig is érvényesül: nem egyszerre dobtattak, forogtak, mint a betanított, színpadra rendezett táncszámokban, sőt még az egyes táncosok által elkövetett sutaságok is elbűvölőek voltak a maguk természetes-

47 Lásd Bodor Pál: *Táncolni jó. (Néhány adat és gondolat a televízió magyar nyelvű műsoráról és a táncházmozgalomról)*. In: A Hét, 1977/45. 4.

ségében, nos, vajon nem arra gondoltak-e, hogy *az a bizonyos megfogalmazás a népi kultúra bomlásáról valamiképpen módosításra szorul?*

Először is az itt megjelent népi csoportokról az volt az őszinte benyomásunk, hogy megtörtént már lelkükben a „visszafogadás”. Hiszen azok az ifjak, akik tőlük tanulták meg a táncokat és énekeket, érdeklődésükkel és ragaszkodásukkal azt sugallták: nem is olyan elvetni való az, amiben így gyönyörködik együtt város és falu.

Azután pedig a nem táncázás érdeklődők, a közönség zsúfolt tömegeinek gyönyörúsége, a spontán kitörő tapsviharak nem azt igazolták-e, hogy a nagyközönség nevelhető és az ízlés dolgában olyat kell nyújtani, ami valóban érték?

A zsúfolt színpadteremben az előadások is azt akarták bemutatni a nagyközönségnek, hogy milyen értékeink vannak, és hogy ezeket meg lehet menteni és tovább lehet adni.

Kitérőnek tűnik, mégsem hallgathatom el, milyen híven szolgálta ezt a koncepciót a tévérendezés, személy szerint Csáky Zoltán: semmi „rendezés”, semmi beállítottság nem volt. Csak filmeztek, sőt érzésem szerint az is helyes koncepcióból fakadó tévés mikrofon-felszólítás volt, amikor a közös tánc megkezdődött: „Mindenki táncoljon! Aki nem tud, az tanuljon a partnerétől!” Mert a közös táncban, amelyet a magyarózni, lapádi vagy széki, Küküllő menti vagy vistai⁴⁸ stb. „módra” táncoltak más-más zenészekkel – kívülállók és táncházbeliek – nos, ebben mindenki egyszerre volt tanuló és tanító, de egyben – s ez mindenkinek élménye volt – önfeledt táncos!

Táncház és ifjúságnevelés: A táncházak igényes szórakozása önmagában is „nevelő” feladat, hiszen nem mindegy, hogy ifjúságunk hogyan szórakozik. De van a táncházaknak egy messzebb menő nevelő feladata is: *az ifjúság teljes nevelése!* A falura járás, a népzene és a népi táncok gyűjtése nem akárhogyan, hanem szakszerűen – és ez a szakszerűség már sok tekintetben megvalósult. Ugyanakkor a teljes népi kultúra iránti érdeklődés, a faluval való találkozás nem elhanyagolható nevelői szempont. Hiszen sok ma táncázás egyetemi hallgató nemsokára falura kerül, és másképpen viszonyul majd a faluhoz, másként fog majd hozzá a kallódó értékek fölfedezéséhez és gyűjtéséhez. Ha ezt a koncepciót nem is minden táncház és nem is egyenlő módon, az udvarhelyi táncház már teljes mértékben magáévá tette és meg is valósította. S mivel ők voltak a házigazdák, ez az egész rendezvényt áthatotta.

Ezt a nevelő szerepet vállalta és föl is karolta az udvarhelyi városi és a Hargita megyei KISZ-bizottság, amikor magára vette a táncházak támogatását. Hiszen ezek nemcsak a táncolást szolgálják, hanem színvonalas előadásokkal egybekötött alkalmak is: szerencsés lehetőség arra, hogy az ifjúság nemes irányban, szociális célkitűzések megvalósítására nevelődjék. Nem beszélve arról, hogy e találkozókon munkások, diákok, fiatal értelmiségiek együtt tanulnak, együtt fogalmazhatják meg kérdéseiket.

Tudományos ülésszak: Így már természetesnek tűnik, hogy egy táncháztalálkózón tudományos ülésszakot rendeznek, mégpedig olyat, amelyen a népi tánc és népdal, a tárgyi és szellemi néprajz tegnapi és mai kérdései alkották az előadások

48 Lásd a 46. lábjegyzetet.

témakörét. Már maga az a tény, hogy a táncháztalálkozót olyan országos szervek támogatták, mint a Kriterion Könyvkiadó, a Művelődés, a Televízió magyar adása, emellett pedig a megyei és városi KISZ-bizottság kötelezte a rendezőket a nagyon komoly tudományos igényre, arra, hogy a táncházmozgalom szellemi erőtartalmait is számba vegye.

Az ülésszaknak tehát három szempontot kellett szem előtt tartania: a) a nemzetiségi jelleget; b) a résztvevő vidékek tudományos képviseletét és c) a modern folklórkutatás kérdéseit.

a) A tudományos ülésszak nemzetiségi jellegét a magyar folklóról szóló előadások mellett a lipovánok, az ukránok és a szászok folklórájának ismertetése biztosította. A nemzetiségi ülésszak megszervezése a Kriterion érdeme.

b) A táncházak, illetve az egyes táncsoportok több néprajzi vidéket is képviseltek: a moldvai magyarokat, Küküllő mentét, Homoród mentét, Kalotaszeget, a Mezőséget. Ezért a rendezés gondoskodott arról, hogy a résztvevők a nagyobb kitekinetés és szélesebb összefüggések megláttatása végett e vidékek néprajzával foglalkozó tanulmányokat hallhassanak. Hogy csak néhányra utaljék: Faragó József, ifjú dr. Kós Károly, Nagy Jenő, Szentimrei Judit, Kallós Zoltán előadásaiban részleteket hallottak a már megjelent vagy nemsokára megjelenő kötetekből, amelyek egy régebbi nagyobb kollektív gyűjtésből származnak. E kötetek nagy része a Kriterion gondozásában látott és lát napvilágot.

c) Az ülés, miként a plakát is hirdette, a folklórkutatás mai állapotát és kérdéseit próbálta megvitatni. Ebben az értelemben figyelemreméltó előadások hangzottak el: Kósa Szánthó Vilma a rokonsági rendszerek alakulását és fejlődését összehasonlító elemzésben mutatta be; Ráduly János egy ballada-szociográfiai felmérést adott elő; Könczei Ádám elméleti és gyakorlati jellegű előadást tartott a táncról és annak tudományos fölméréséről.

Hadd emeljem még ki a házigazdák példás szereplését: Tamás Margit, a Pedagógiai Líceum magyar szakos tanára, diákjai Orbán Balázsról elnevezett folklórkörének vezetője arról a gyűjtésről és kutatásról számolt be, melyet már néhány éve folytatnak. Az elmúlt évek során a népi építkezést kutatták részben kollektív gyűjtés és feldolgozás útján egyetlen faluban, részben pedig ki-ki a maga falujában. Az előadás nemcsak szakszerűségével tűnt ki, de külön érdekessége volt a szemléltetése illusztrációkkal, vetítéssel, rajzokkal.

Természetesen e néhány utalás csupán ízelítőt kívánt adni, hiszen húsz előadás hangzott el, s azokból együttesen végül is kidomborodtak a folklórkutatás és a tárgyi néprajz mai kérdései.

Ami viszont hiányérzetet keltett, az az, hogy a rövid két és fél napba belezsúfolt előadásokat nem követhették viták és hozzászólások, mivel erre nem jutott idő. Így aztán nem kerülhetett sor olyan kérdések megvitatására, mint például a társadalomnéprajz, amely nálunk még alig nyert polgárjogot, valamint az újabb kutatói szemlélet megvitatása, ami sok mindent tisztázott volna.

Az is hiányosságnak minősíthető, hogy a résztvevők egy része, akik maguk is szereplésre készültek, nem vehetett részt az előadásokon. Így csak részben valósulha-

tott meg az a célkitűzés, hogy a táncházak tagjai ösztönzést nyerjenek a folklór- és néprajzkutatásra is.

Összegzésként: Amikor a táncházak a *leghitelesebb népi tánc, népzene és népdal mellett* döntöttek, jó utat választottak; szép és nemes szórakozás mellett magasabb igénynek is megfeleltek: zenei anyanyelvünket is elsajátítják.

A közös táncolás sikere bebizonyította, hogy *nem kell beszűkülni: az egyes táncházak hozzáláthatnak táncrendjük bővítéséhez.*

A táncolást össze lehet kapcsolni a falumunkával és a néprajzi gyűjtéssel is, tehát nem csupán tánc- és énekgyűjtéssel. Erre jó példát mutattak az udvarhelyiek, akik ezt talán országosan is elsőként valósították meg, példát mutatva arra, hogy ezt másutt is meg lehet valósítani.

Egy bizonyos: nagy élmény volt, nagy és komoly társadalmi összefogás eredménye. Köszönet érte a Televízió magyar adásának is, amely nemcsak a filmezést vállalta, de anyagilag is támogatta az udvarhelyieket a találkozó megrendezésében. A Kriterion Könyvkiadó jelenléte biztosította az országos nemzetiségi szintet, a Művelődés vállalta az előadások közlését.

Persze a munka nehezét és kevésbé látványos részét a házigazdák, a megyei és városi KISZ-bizottság és a székelyudvarhelyi táncház vállalta. Az a szívéllyesség, ahogyan az egyes csoportokat fogadták, ahogyan ellátásukat és szállásukat megszervezték, egészségében véve felemelően szép volt.

Világosan kiderült: a táncházak szerepe az ifjúság nevelésében már minden vitán felül áll. A továbbiakban tehát az a fontos, hogy mindig ugyanilyen lelkesen, igaz útkereséssel végezzék munkájukat.

Nagy Olga

(A Hét, 1979/28. 2–3. – 1979. július 13., péntek)

A mezőségi tánctanár

„Vágják az erdei utat,
Viszik a szegény fiúkat”

- Mutatkozzál be, kérlek.
- Kiss Mihálynak hívnak.
- Hova valósi vagy?
- Visai.
- Palatka közel van hozzátok?
- Elég közel, ahhoz képest, hogy Mezőségeen vagyunk.
- Jól tudnak a palatkaiak muzsikálni?
- A legjobb zenészek Mezőségeen...

- Most is, vagy csak a régi Náci korszakában?
- Nem, most is. A régi Náci, az amikor az ő ideje volt..., de most már nincsenek más zenészek, csak az újoncok, ezek is muzsikálnak elég szépen.
- Hány éves vagy?
- Húsz vagyok.
- Most rukkolsz be?
- Jövő héten.
- Mivel foglalkozol?
- Lakatos mesterségem van. Most Bukarestben voltam, ott dolgoztam. A héten jöttem haza. Holnap indulok az udvarhelyi táncalálkozóra.
- Mióta jársz a táncházba?
- Több mint másfél éve.
- Tetszik-e?
- Nekem nagyon tetszik. Szabadidőmben, első a táncház.
- Az öcséd is jár, ugye?
- Igen, nagy táncos ő is.
- De a bátyja nagyobb.
- Nem lehet mondani. Most meg fogja előzni, mert elvisznek bakának, ott sokat fogok felejteni.
- Valamilyen táncsoport tagja is vagy közben?
- Igen. A visainak is. De azelőtt tagja voltam a legnagyobb erdélyi csoportnak, a Transilvaniának.
- És hol működik?
- Kolozsváron. A Február 16-hoz tartozik.
- Olvasni mit szoktál?
- Újságot is. Mikor kapok egy jó cikket belőle, akkor elolvasom.
- Kikkel barátkozol?
- Most visaiakkal; ők az én első barátaim. De vannak a tánc házból is barátaim.
- Kik? Szintén visaiak?
- Legelsősorban a zenészek. Kostyák Alpár, ő a legjobb barátom; Kostyák Attila, Sepsi Dezső. Meg azok, akik most bakáskodnak: Könczei Árpai, Székely Levente, Gázsa Pista... Ők hoztak el a tánc házba. 1978, újévbe voltak kint a kolozsvári zenészek, a tánc házból és nekikezdték muzsikálni. Egy háznál, mert a kultúrotthon zárva volt, nem kaptunk engedélyt. Azt mondták, hogy jöjjetek fel Kolozsvárra – és itt vagyok.
- Azelőtt nem itt dolgoztál?
- De igen, 1974 óta. Csak nem tudtam a tánc házról.
- Láttak táncolni és úgy hívtak?
- Igen. Megtetszett nekik. Bejöttem, s nekifogtam a mezőségi táncokat tanítani. Az a baj, hogy azok, akiket tanítottam most, másfelé is tanítják – de nem helyesen – nem úgy, ahogy van.
- Hogyan érzed itt magad? Érzed, hogy „együtt” vagyunk mindannyian, hogy tartozol valahová?

– Jól. Mindenesetre most már sokkal jobban, mint a múltkor. Már elég jól járják a kolozsváriak.

– A tavalyi táncháztalálkozó milyen élményed volt?

– Bejött a szováti kántor és elkezdett muzsikálni egy katonakisérőt. És énekelte is. Az ének közepetáján a közönség nagy része törölte a szemét.

„Vágják az erdei utat,
Viszik a szegény fiúkat,
Viszik, viszik, szegényeket”

Lakó Ildikó

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1979/171. 3. – 1979. július 21., szombat)

Táncház

Csütörtök este a Monostori Művelődési Házban, pénteken este pedig a Vasutas (Vasas) Klubban – a rövid nyári szünet után – újra megnyílik a kolozsvári táncház.

(Igazság, 1979/192. 2. – 1979. augusztus 15., szerda)

Táncház a Monostori úton

Táncház, Kaláka és mi

A Babeş–Bolyai Egyetem bölcsészeti karának magyar nyelv és irodalom tanszéke az 1978–79-es tanévben sajtóelméleti és gyakorlati előadást, illetve szemináriumot indított. Ezeket a fakultatív órákat a harmadévesek közül hét hallgató látogatta: Beke Mihály András, Jakabos Enikő, Juhász András, Lengyel Ferenc, Reinitz Mária, Székely János, Szócs Katalin. Hozzájuk csatlakozott Kostyák Alpár, a kolozsvári zenekonzervatórium II. éves diákja. Az ő témaötleme alapján készült első közös összeállításuk.

A szeminárium irányítója Cs. Gyimesi Éva, egyetemi adjunktus⁴⁹

Úgy ég a tűz, ha tesznek rá⁵⁰

Egyszerű és szerény jegyzet indította útjára a Román Televízió Magyar Nyelvű Adásának műsorát, a Kalákát. Szervező-szerkesztői, Simonffy Katalin és Csáky Zoltán már műsort hirdető kis felhívásukban (Kapcsoljuk be a tévét! A Hét, 1977. 46.) állandó munkatervükként fogalmazták-hirdették meg a célokat: „Az első és minden ezután Kaláka-összejövétel lehetőségét és keretet óhajt szolgáltatni a népi hagyományok ma is élő értékei szerves beépülésére a ma fiataljának mindennapi életébe...”

A néhány soros ajánlás több vonatkozásban is határozott állásfoglalást fejezett ki. Az összejövetelek is kettős jellegűek: egyrészt közönség előtt zajlanak le, előadásnak minősülnek, másrészt helyszíni tévéfelvételek is, azaz meghatározott műsorkeretbe illeszkednek, viszonylag zárt szerkezettel kellene rendelkezniük, hogy egységük a képernyő nézői előtt is nyilvánvalóvá legyen. A szerkesztők azonban, tekintve, hogy „a népi hagyományok ma is élő értékei” képezik a műsorszervező erőt, hamisítatlan, hiteles dokumentumokra, a népi kultúra életteli, színpad számára át nem dolgozott elemeire támaszkodtak munkájuk során, ami a jzettel ellentétes irányban módosította műsorukat, és nyitottságot vont maga után. Ez a nyitottság jelenti a hagyományok, a tárgyi vagy szellemi értékek lehetőleg természetes közegben és megnyilatko-

49 A Művelődésben közölt összeállításához kapcsolódó interjúkat (lásd Művelődés, 1979/8. 8–10.), valamint a *Március 26-án, tévéadás közben és után* című beszámolót (lásd Művelődés, 1979/8. 14.) a jelen kötet nem tartalmazza, mivel ezek kizárólag csak a Kaláka tévéadásról szóló véleményeket (Gazda Klára, Reiff István és Sylvester Lajos), majd az adás vistai, kalotaszentkirályi és mérai fogadtatásáról szólnak.

50 Az összeállítás nyitószövege jól tükrözi, ahogyan a korabeli sajtónyilvánosság felértékelte a városi táncházakkal szemben a Kaláka közművelődési fontosságát, közösségformáló szerepét.

zásban való bemutatását, ezt a kultúrát még ismerő, idősebb nemzedék bevonását a műsorba.

A ma fiataljainak mint a Kaláka címzettjeinek említése szintén állásfoglalás a szerkesztők részéről. A régi hagyományok lehetséges továbbadói mindenképpen az említett idősebb nemzedék tagjai, akik pedig ezt az örökséget átveszik, azok a fiatalok: a személyiségük kibontakozásának világ-, nép- és énszemléletük kialakulásának éveit élő tizen- és huszonevesek. A két szélső korosztály bevonásával a Kalákának olyan szereplő tábora alakult ki, amely fokozatosan közösséggé szerveződött, s a folyamatot továbbították azok körébe is, akik a műsorokban nem vettek részt tevékenyen. Az aktív szereplők lakhely szerinti nagyarányú területi szóródása következtében ez a szellemi kapcsolathálózat egyre gazdagabbá, kiterjedtebbé vált.

Közösségbe vonzó szerepe (illetve hatása) mellett a Kaláka kitűzött feladata a műsor segítségével gyakorlatban megválaszolni a kérdést: hogyan illeszthető be a felgyorsult idő emberének szokásrendszerébe a népi kultúra e része, a népdal és tánc együttese? Hogyan valósítható ez meg úgy, hogy ne legyen mesterkéltné, ne csak ideig-óráig éljen, ne merüljön ki formáságokban-külsőségekben, hogy divattá alakulva majd eltűnjön?

Már az első, a kolozsvári Kalákát méltató írás szerzője is eléggé feltételes, kérdező formában körvonalazta a leendő sorozat célkitűzéseit, de cikkét az első siker jgyében és ihletésében a bizakodás hangjaival zárta: „Mindenekelőtt arra kell figyelniük, amire a Kaláka választ keres: van-e helye, s ha igen, milyen hely illeti meg a jelenkor gépi s jórészt művi környezetében élő ember világában népi kultúránk értékeit, múzeumi szalag- vagy filmtárakba valók-e, vagy beilleszthetőek a társadalmi, társasági élet mozzanatai közé, megférnek mai szokásvilágunk rendjében? Magyarán: mihez kezdjük azzal, amihez annyira ragaszkodunk?” (Forró László: Kaláka. Utunk, 1977. 47.)

A Televízió kezdeményezett, megmutatott egy utat: lehetőséget és keretet teremtett ahhoz, hogy a különböző helységekből, tájegységekből lakók kölcsönösen megismerjék a helyi hagyományokat. A fiataloknak szánt adások ezt a hagyományréteget úgy mentik át a mába, hogy felvételeken rögzítik, egyben pedig lehetővé teszik az ilyen érdeklődésű közönség viszonylagos állandósulását, ekképpen közönségből közösséggé való átminősülését.

Népzene és néptánc vállalt összekapcsolása, terjesztésük-tanításuk meghirdetése sem tekinthető egyébnek, mint merész és egyértelmű kiállásnak a népdal, illetve a műdal értékének vitájában. Fellépés ez a népdal mellett, melynek jelentéskörét gazdagítja, funkcióját teljesebbé teszi társítása a néptáncal. (Egymással összekapcsolva bármely kultúra elemei többet mondanak, mint elszigeteltségükben; egymásra vonatkozásukban teljesebb egészként épülhetnek be egy kor életvitelébe.)

A Kaláka és a táncházak részben közös célkitűzése – melynek lényeges eleme a táncoktatás – felveti rokoníthatóságuk kérdését, azt, hogy miként hatnak egymásra, milyen a két „mozgalom” közötti viszonyhálózat. A műsor-ciklusról írt véleményekben, reflexiókban többször is felvetették annak lehetőségét, hogy ahol, amelyik hely-

ségben megjelenik a tévéstáb, nyomában mindenütt születhet táncház mint új szó-rakozási s egyúttal nevelési intézmény a fiatalság számára. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a táncházak csupán a Kaláka hatására jöhetnének létre, hiszen működtek már korábban is.

A két „mozgalmat” valóban számtalan vonás köti-közelíti egymáshoz, s személy szerint azoknak a fiataloknak a kis csoportja, akik mindkettőben részt és munkát vállalnak, akik saját tapasztalataik, gyűjtéseik során fedezték fel maguknak a népi kultúránkat, annak értékeit, mint például a Korunk mellett működő néprajzi-etno-szociológiai kör tagjai. Munkájuk, amely példamutató, szerencsésen párosulhatott a szó-rakozással, játékkal, énekkel, tánccal. S mert népdal és néptánc közösséget feltételező hagyományelemek, így a táncház és Kaláka már tartalmából adódóan közösségalkító szerepet tölt be.

Mennyiben segítették, gazdagították egymást? Milyen irányban hatott egyik a másikra? – Olyan kérdések ezek, amelyekre a részvevők tudnának a leginkább válaszolni. A táncitanítás állandó jelleggel a táncházak gyakorlatában valósul meg, így a Kaláka-összejöveteleknek tere szabadul fel újabb táncok bemutatására a képernyőn. Ezek tanításával és tanulásával kapcsolatban idővel határozott igények jelentkeztek, s az elvárások kielégítését méltatták is a tévé nézői.

Talán a kölcsönhatás miatt is, újabb elemek jelentek meg a Kalákában, tematikai gazdagodásának lehettünk tanúi. Szerves részei a műsornak a különböző népi játékok, a csíkszeredai s a tordai adások pedig a megújulásra képes Kaláka tanúbizonyosságai. A csíkszeredai összejövetelekre meghívott csángók (Déva mellől, Brassó környékéről, valamint Moldvából) szín pompás, gazdag, kötetlen előadása természetesnek hatott, s mert a táncosok többsége az öregebbekhez tartozott, úgy is említették, mint az öregek Kalákáját, amelyből elmaradtak az addig szokásos vetélkedők. Tordán a három iskola meghívott diákjai között lezajló szokásos versengés mutatvánnyá alakult át, a diákok a különböző vásározási szokásokkal, eltűnőben levő népi értékekkel ismertették meg a nézőket. E változások mellett azonban egy, a sorozat megvalósulása közben született gondolat kristályosodott ki, vált egyre nyilvánvalóbbá: a közműveltségbe építhető népi kultúrát néprajzi egységek, területi megoszlás alapján térképezik fel s mutatják be a szszerkesztők. – „Egy érdekes néprajzi szintézis körvonalazódik szemünk előtt, adásról adásra.”

Az állandóan megújuló, változó, kivételes közkeveltségnek örvendő Kaláka elért eredményeinek számbavétele egyelőre csak közvetett úton, véleménykutatás formájában mérhető le, de eddigi, szinte kétéves tevékenysége során bebizonyosodott, hogy egyrészt népi kultúránk értékeinek ismertetésében, közösségivé alakításában tett olyan szolgálatot, amely később már pótolhatatlan lenne, másrészt pedig a hazai magyar adások tízéves múltjában ez az a műsor, amelynek hatása nem csupán pillanatnyi, mára korlátozódó, hanem jövőnk távlataira is ablakot nyit.

(Művelődés, 1979/8. 8–10.)

Tánc házi kérdezz-felelek

Azért jöttünk-e a világra, hogy közösséget teremtsünk benne? Például a népi hagyomány hullámhosszán? Mert mi mást szolgálna a tánc ház is – épp az adott hagyományos táncok ébrenlétre szításával – ha nem egy közösség kiépülését?

Ma már fogalom Kolozsvár és környéke fiataljai számára a csütörtök és péntek este – a tánc ház szinonimája. De pillanatfelvételeink nemcsak itt készültek, hanem a sepsiszentgyörgyi és a marosvásárhelyi tánc házban is.

– Jársz-e diszkóba?

– Jártam, mielőtt ide kerültem. Itt jobban szeretem, mert a tánc ház nem olyan, hogy kimegy a divatból, és aztán senkinek sem kell. Ez mindig kelleni fog. (Középiskolás)

– A diszkó kényszermegoldás, itt azonban a táncnak olyan gátlásbontó ereje van, amit máshol soha nem éreztem. Valahogy könnyebben mozogok, a harmonikusabb, tisztább mozgásforma megnyugtat. (Egyetemi hallgató)

– Mit szólnak ahhoz a szüleid, hogy tánc házba jársz?

– Örvendenek. Mikor diszkóba mentem, nem szívesen engedtek el. Egyszer elhoztam őket ide. Tetszett nekik, ők nem ismerik ezeket az ősi táncokat. (Középiskolás)

– Zoli bácsinak (Kallós Zoltán – a szerk.) köszönhető az egész. Ő járt ki hozzánk is, ő magyarázta, hogy mekkora érték a táncunk, viseleltünk. Megtanultunk újra büszkének lenni arra, amit szégyelltünk s elfelejteni igyekeztünk. Ő tanította a tánc csoportokat is, ő hívta a szíkieket a tánc házba. Most mindenfelől jönnek ide táncot tanulni. (Ingázó munkás Székről)

– Itt tartalmasan lehet szórakozni. Sok helyről verődünk össze, és így egymás problémáit is megismerhetjük. (Egyetemi hallgató)

– Miért mennék máshová? Itt egészen más minden, itt mintha mindenki mindenkinek barátja lenne. Munkás vagy, diák vagy, mindegy, csak táncolni szeress és tudj. (Ingázó munkás)

– Felsőboldogfalvi vagyok. Otthon nem jártam táncolni.

– Miért jársz ide?

– Valami olyat csinállok, ami megmarad. Amit itt tanulunk, tovább tudjuk adni. Szóval ráébredtünk arra, hogy van még mit megmenteni, megőrizni. És aztán itt minden bajomat elfelejtem. Aki nem volt itt, az nem is tudja, mi a tánc ház. Az utcán a tánc házások köszönnek egymásnak. (Egyetemi hallgató)

– Sokat hallottam barátaimtól a tánc házról, s körülbelül 4 hónapja, hogy kíváncsiságból én is eljöttem. Azóta minden pénteken ingázom Kolozsvárra Váraljáról, ahol óvónő vagyok. Meg akarok tanulni minden lépést. A távolság sem akadályozhat meg. Meg kell ismernem a fiúk lépéseit is, hogy betaníthassak párokat. Esetleg. Mert egyelőre ott, ahol tanítok, nem sok kilátás van erre. Nem érdekli a kollégákat az ilyesmi, nincs, aki mellém álljon. Ha elkerülök... (Óvónő)

– Van egy belső kényszere az embernek, hogy megismerje a régit, így a népművészetet is. Ehhez pedig arra van szükség, hogy benne éljünk. Megismerni a népművészetet és átszűrni saját világunkon. (Középiskolás)

– Szeretem ezeket a táncokat, úgy megszoktam, hogy a tánc ház é minden csütörtök és péntek estém, mint ahogy megszokja az ember, hogy lélegeznie kell. Vagy kétszázad magammal ingázom. Négyen járunk ide. A többiek? A tévé előtt ülnek, s ennyi elég nekik. Egyszer eljött velem egyik kollégám, de azt mondta, hogy nem magyar tánc ez már, s többet nem jött. (Méra i ingázó munkás)

– Mivel magyarázod, hogy csak mostanában keletkeztek a tánc házak, és a fiatalság érdeklődését annyira megnyerték?

– Szükség van a tánc házra mint olyan lehetőségre, ahol egy közösség verődik össze. Itt nem érzi egyedül magát az ember. Én falun éltem sokáig, és a tánc ház valamit pótol az otthonból. (Középiskolás)

– Amit itt táncolnak, az nem igazi. Nem így van az akasztós. Azt már csak a nagyon öregek ismerik. Anyám is tudja. Szégyellem megkérni, hogy tanítson meg. S ha nem tudom, inkább nem is járom. (Ingázó munkás)

– Hát már hogyan járnék ide, mikor a Kalákában is állandóan táncolok. Csak az a baj, hogy kevesen vagyunk ott, négy pár. Nagyon szeretek táncolni, s szerencsére, most már van hol. (Ingázó munkás)

– Többször támadt olyan ötletem, hogy elinduljak falura gyűjteni. Hiányzik az életünkből valami eredetiség, és az hajtott ide, hogy itt megtalálom. Hallottam barátaimtól, hogy itt van tánc ház, eljöttem, többé nem hagytam el. (Középiskolás)

– Most jöttem először ide. Diszkóba menni csak úgy érdemes, ha vagy valakivel. Itt mintha otthon lennék, a lányokat is le lehet kérni, meg egészen más ez a tánc. A diszkóban mindenki tud táncolni, de itt... Ide már művészet kell. (Munkás)

– Alkotó hatással van ránk. Amit a tánc háztól kapunk, maradandó érték kévé válik bennünk. Ezért nem lehet ez csak divat, úgy érzem. (Középiskolás)

– Hát eljöttem, egy kicsit haza... (Ingázó munkás)

[...]

(Művelődés, 1979/8. 11.)

Folkloristáink kapcsolata a Kalákával, tánc házzal

A kérdezettek: Szenik Ilona, Faragó József, Kallós Zoltán, Almási István

Figyelemmel követi-e a televízió magyar szerkesztőségének Kaláka műsorait és a tánc házak tevékenységét?

Szenik Ilona: Egyetlen Kalákát láttam, tánc házban pedig nem jártam, úgy-hogy csak elvileg szólhatok hozzá. Amit csinálnak a fiatalok a tánc házban – a még

elő, régi stílusú népzene és tánc továbbéltetése –, az eddigi próbálkozások közül a legéletképesebbnek bizonyul, és a legjobban közelíti meg az eredeti népköltészeti alkotást. Hogy az iskolában a tanulók milyen mértékben fogadják be és lesz szerves része a zenei anyanyelvünknek a népdal, az a tanár hozzáállásától függ, no meg attól – s ez érvényes a művészetek bármelyik ágazatára –, hogy meg tudja-e teremteni a tanár azt a hangulatot, amelyben a diák a legkevésbé érzi, hogy kötelező tantárgyat tanul. A táncházban viszont felszabadult a hangulat. Oda önkéntesen mennek el a fiatalok; érzelmi síkon ragadja meg őket a népzene és néptánc. Ez olyan szórakozási forma, melyben fel tudnak oldódni mindazok, akik vonzódnak iránta.

Kallós Zoltán: Eleinte csak nézőként követtem a műsort. Ami a táncházakat illeti, a Kolozsváron működőben mindig ott vagyok, a többit is gyakran látogatom.

Almási István: Különösképpen a Kalákát követem figyelemmel. Eddig nem vettem részt egyetlen műsor megszervezésében sem, de a képernyőn végignéztem a besztercei, csíkszeredai, tordai és kalotaszegi Kalákákat, Kolozsváron néhány táncházban is voltam: egyszer szó volt arról, hogy rövid, ismertető jellegű előadást tartsak a Vasas klubban működő táncházban, de ez elmaradt, úgyhogy csak szemlélőként vettem részt ebben a tevékenységben.

Faragó József: Szándékom szerint rendszeresen figyelem ezt a műsort, de sűrű munkák, utazások, családi kötelezettségek stb. miatt némi kihagyással.

Milyen kapcsolatot lát a Kaláka és a táncház között?

Szenik Ilona: Mindkettőnek célkitűzése a népművészet művelése és terjesztése; a táncházban a népzene és tánc tanítása van előtérben, a Kaláka, bővebb keret lévén, a népművészet több ágazatának bemutatására ad lehetőséget.

Kallós Zoltán: Habár két külön síkon halad a tevékenységük, a kapcsolat mégis létezik a közös célban: jellegükből adódó sajátos formákban tudatosítják a hagyományaink iránti érdeklődés szükségességét.

Almási István: A táncház és a Kaláka a hagyományos népi műveltséget igyekszik megismertetni a fiatalsággal, a nagyközönséggel, és próbálja átmenteni a jövő számára a „divatból” kimenőfélben levő táncokat (és a vele együttjáró tánczenét) és más hagyományokat.

Faragó József: Mindkettő egy-egy lehetséges kísérlete vagy módja annak, hogy néphagyományainkat egykori folklórszintjükről mai művelődésünk szintjére emeljük, hogy a parasztság néhai kizárólagos tulajdonából össznemzetiségi kultúránk birtokába vegyük. Módszereik és célkitűzéseik lényegében azonosak, ugyanaz az ifjúság teremtette meg, tartja fenn és fejleszti tovább mindkettőt, szerepük azonban különbözik: a Kaláka a képernyőn át egész nemzetiségünknek szól, ezért több benne az alkalmiság, a mutatóanyag és oktató jelleg; a táncház résztvevőieért van, több benne a folytonosság és az önévelés. Bonyolultabb a hivatása, mint a hagyományörzés. A fentiekhez még tegyem hozzá: embernevelő időtöltés és szórakozás; a városi és falusi, munkás, paraszt és értelmiségi fiatalság közeledése; a társadalmi, közösségi lét és sors ízelelése, illetőleg vállalása; a nemzetiségi önismeret és öntudat ápolása, elmélyítése.

Kikérték-e véleményét vagy segítségét?

Szenik Ilona: A tánc házzeneszek többnyire tanítványaim, úgyhogy tartjuk a kapcsolatot. A kalákások kezdetben kérték a segítségemet, habár elvben benne voltam, akkori egészségi állapotom nem tette lehetővé az együttműködést.

Kallós Zoltán: A kalotaszegi Kaláka egyik szaktanácsadója voltam. Az addigi műsorok filmezésén, mint már említettem, nézőként vettem részt. A tánc házzeneszeket lehetőségemhez mérten segítem; gyűjteni viszem őket, régi gyűjtéseim anyagából a felhasználható dallamokat rendelkezésükre bocsátottam. Támogatást kaptak és kapnak tőlem.

Almási István: A most készülő szilágysági Kalákának egyik szaktanácsadója leszek. Eddigi műsorok előkészítésében – a tordain kívül – nem kérték ki a véleményem. Erre az aranyosszéki gyűjtéséből kiválasztott legjobb dallamokat javasoltam.

Faragó József: Olyan komoly formában sohasem, hogy komolyan válaszolhattam volna. Ez sokkal bonyolultabb ügy, minthogy igennel vagy nemmel lehetne elintézni.

Hogyan javulhatna a Kaláka együttműködése a folkloristákkal?

Szenik Ilona: A Kalákából elmaradhatatlan a folklorista. A szakmai melléfogások elkerülése érdekében – az anyaggyűjtéstől kezdve, a filmezés alatt és a stúdióvágással bezárólag –, tanácsait követni kell.

Kallós Zoltán: Jobb együttműködésre és a szaktanácsok szigorú betartására van szükség. Nagyon fontosnak tartom azt, hogy a szakemberek közös gyűjtőútra induljanak a fiatalokkal. Oktatási rendszerünkben hiányzik a folkloristaképzés; az utánpótlást csak úgy lehet biztosítani, ha tudásunkat, tapasztalatainkat – személyenként adjuk át a következő generációnak. Erre jó alkalom és lehetőség a Kalákát előkészítő gyűjtés.

Almási István: Minden Kalákán volt jelen folklorista. Szerintem még több szakember véleményét kell kikérni, és főleg azokat, akik az adott tájegységben többet gyűjtöttek. És ezen kívül az adás minden szerkesztője, szervezője kellőképpen készüljön fel, legyen a filmezendő tájegység néprajzi anyagának ismerője.

Faragó József: Legjobb lesz *Folkloröntudat* című tanulmányom (1978) záradékát idéznem: „...A folklor népszerűsítésének, éltetésének, továbbfejlesztésének, alkalmazásának és nemzetiségi művelődésünkbe való beépítésének egyedüli szilárd alapja *előzetes* összegyűjtése, feltárása, tanulmányozása és megismerése. Előbb a tudomány, azután a lelkesedés: előbb a tanulás, azután az alkotás. A halhatatlan értékeknek kijáró alázattal, tisztelettel és szeretettel.”⁵¹ Egyetlen példa a sok közül: szinte hihetetlen, hogy a kalotaszegi Kalákában a népviseletet egy – különben igen kiváló és általam nagyra becsült – harmadéves háromszéki (!) magyar szakos egyetemi hallgató mutatja be a tévé nézők százezreinek, miközben a romániai magyar népviseletek legkiválóbb szakértője, a kalotaszegi népviseletmonográfia egyik szerzője ott ül a nézőközönség soraiban és ujjnyújtásra kap szót. Vajon mire jók a szakemberek? Vajon miért és mire nevelte társadalmunk őket?

51 Lásd Faragó József: *Folkloröntudat*. In: *Művelődés*, 1978/9. 17.

Mit javasol közelebről?

Szenik Ilona: Előnyben kellene részesíteni az énekelt táncdallamokat. Erre azért van szükség, mert tisztább formában maradtak meg, mint a hangszeres dallamok. Ennek az a magyarázata, hogy az előbbit falusi énekesek őrizték meg, míg az utóbbit az úgynevezett népzeneészek. Nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az ízlésnevelésre. Többet kellene beszélni a tárgyi és szellemi hagyományaink belső funkciójáról, kerülve a didakticizmust. A közönségbevonás legyen állandó gond; ha csak egy közös éneklés erejéig is, de kapcsolódjon be mindenki. Javasolom a legújbb generáció, az „aprók táncházának” beindítását. A 18 éven aluliak az iskola belső szabályához kell hogy igazodjanak, úgyhogy valamilyen formában az iskolákban is kellene táncházat létesíteni.

Kallós Zoltán: Fokozódjék a Kalákában a táncoktatás. Nagyon sokat segít az indulófélben levő vagy tervbe vett táncházak táncoktatói számára az, hogy a képernyőn gyors, bevált tanítási módszert láthatnak. Ki kellene használni a tévényilvánosság adta alkalmat, és konkrétan fel kell hívni a falusiak figyelmét a tárgyi és szellemi hagyományok értékére. Erre a kolozsvári táncházba járó vistai⁵² fiatalok esete jó példa: előkotorták a ládák mélyéről a régi ruhákat, sőt, újat is készítenek a régi motívumokat felhasználva. A Kalákában arra kell törekedni, hogy hiteles anyag kerüljön a képernyőre.

Almási István: Többet kellene filmezni, hogy legyen miből válogatni. Nagyon jónak találom a kihalófélben levő mesterségek, szerszámok bemutatását. Mint nézőt zavar, hogy előzetes felkészületlenség miatt a filmezéskor „hozzák össze” a műsort. Hogy például tornateremben készül a felvétel és nem csűrben. Ha már nem lehet a tévé ennyire spontán, akkor ismerjék legalább a résztvevők az egymás után következő sorrendjét, s ne kapkodjanak összevissza. A régiesen táncoló öregeket nem szabad túl sokat táncoltatni. Csak addig járattassák velük, amíg a fáradtság jelei meg nem jelennek arcukon, mozgásukban. Ahhoz, hogy a széles közönség megszeresse a Kalákát, vonzóbbá kell tenni. Szép emberpéldányokat kell szerepeltetni. Ez főleg az énekesekre vonatkozik, akiknek többnyire az arcukat mutatják. Mellőzni kellene az olcsó tévés szellemeskedéseket. Az igaz művészetet valamilyen formában mindenki megérti, tehát erre kell törekedni.

Faragó József: A Kaláka nem tudományos adás, ám a fentiek értelmében, bár megkésve, de elodázhatatlanul szükség van szilárd néprajztudományi alapjainak megeremtésére. Ezt a feladatot a tévé magyar szerkesztősége nem tudja és nem is akarja egymagában megoldani. Ha nem tudja és nem is akarja, akkor a teendő kézenfekvő: aknázzon ki minden erőforrást, és mozgósítson minden hozzáértőt a Kaláka minőségének és nevelő hatásának növelésére. Ezt a megoldást egész nemzetiségünk joggal elvárja, hisz végül is a Kaláka nem a tévések meg a néprajzosok belső ügye, hanem a nézőkért van és nekik szól.

(Művelődés, 1979/8. 15–16.)

52 Ez is valószínűsíthetően elírás: Kallós Zoltán a mezőségi Visa fiataljairól beszélhetett.

Reflexiók

A kalotaszegi Kaláka-adást követően az a benyomásom, hogy a népviselet jelrendszerét hordozó tárgyi kellék kezd eluralkodni az embereken. A vistai téesz⁵³ elnökének, András Istvánnak adok igazat, aki a vándormikrofon teremtette lehetőséget kihasználva szóvá tette, hogy a tájegység minden falva más-más helyi jellegzetességekkel rendelkezik táncban, éneklésben, viseletben, szokásokban. E másságnak kijáró megbecsülést és tiszteletet hiányolta a vistai elnök, amikor a szervezés elégtelenségéről beszélt.

Részemről hiányolom a műsorban részt vevő emberek egyéniségének kellő megbecsülését, akik nemcsak tárgyakkal, viselettel jelentek meg, hanem egy közösséget képviseltek. Mert az énekelni, táncolni induló, a kifejezett tartalommal teljesen azonosuló emberek, éppúgy, mint farmernadrágos fiataljaink, akik a vidékről városba kerültek, képesek belefeledkezni táncfiguráikba, énekeikbe, abba a valósággrészletbe, amit szereplőkként képviselniük kell. Ez a közeg biztonságérzetet kölcsönöz nekik; magabiztosságukat a felvétel helyszínén megrendíteni nem lenne szabad. Nem azt szeretném felróni, hogy a szerepeltetett pantomimesek a felvétel és az adás műsoridejének jó részét kisajátították és a műsor egységét „szétrobbantották”. A bemutatott Kaláka-paródiára gondolok, amely inkább a kolozsvári táncházba járó fiatalok paródiájának tűnt. A körül ülő beöltözöttek viszont azt olvashatták ki a mozdulatokból, hogy a maszkokat viselő farmeresek ilyeneknek látják őket s táncaikat.

Juhász András

Érvényes hatóereje a táncházmozgalomnak elsődlegesen érzelmi síkon van. Kívülről szemlélni egy elsősorban meggyőződésre-hitre épülő jelenséget, ez föltételezi a racionális szemléletet, rálátást. Márpedig ily módon éppen abból a síkból emelkedünk ki, amelyben a mozgalom hatóereje működik, tehát eltekintünk a jelenség leglényegibb, meghatározó elemétől. Az érzelmi hatóerő síkján maradván viszont elképzelhető-é az érvényes és egyébként valóban szükséges elméleti összegezés?

A fő kérdés talán, hogy – szinte minden paradoxonba torkolló kérdéshez hasonlóan – egy ilyen boncolgatás mennyiben tartozik az alternatívákból csupán a számára tetszetőseket választó nagyon széles nyilvánosság elé? Nyilván tisztelni kell az igazságot, és ezért ki is kell mondani! De vajon mennyire szabad az érzelmi ragaszkodás, a hit kérdéses voltát fölmutatni olyan adottságban, amelyben a hitnek nagyobb szerepe, súlya van, mint az oly nehezen és manipuláltan megközelíthető tudásnak (igazságnak)? – Nem a tudatlanság az alternatíva (ez az örült lehetőség nyilvánvalóan katasztrófába vezet), hiszen az emberi mivoltunktól fosztana meg, és végső soron *megszüntet*. De hitünk megkérdőjelezése sem mindig üdvös.

Vajon nem katasztrófához (azonnalihoz) vezetne az érzelmi elem kikapcsolása helyzet-tudatunkból, lévén, hogy a megtévesztő igazságok útvesztőjében iránymuta-

53 'Termelőszövetkezet'.

toán kikezdhethetlen hit-elem éppen általunk válnék egyáltalán megkérdőjelezhetővé, és ezáltal nyomban megszűntté? Vajon nem katasztrófához (a következő lépésbeni katasztrófához) vezetne a racionális elem kikapcsolása tudatunkból, hiszen azáltal adott-ságunkba zárulunk, és a kedvezőbb helyzetben és tudati fejlődésben lévő Erő fölénk nő, és végül, a következő lépésben, mondjuk úgy: kikapcsol a nagy Vérkeringésből?

Nem a tudatlanság az alternatíva, nem is a pusztá hit; a kérdés az, hogy milyen arányt kell megtalálnunk az egymást föltételező hit és tudás között, amikor az egyik véglet méltó emberi önmagunk megszűntéhez vezethet, a másik véglet pedig az erőtlenség azonnali végztéhez?

Jelen kérdésünk: az elméletileg tudatosított hit gyakorlatilag az első lépés az intézményesülés felé, a következő lépés az ideológiává válás, annak minden bukta-tójával, merevségével, ellenhatásával. Mekkora lehet a kérdőjel?

Azt hiszem, e paradoxális helyzetben és kérdésföltevésben a válasz (paradoxális módon) eleve a hit besorolásába tartozik.

Beke Mihály András

Ha előfeltevésként elfogadjuk, hogy a Kaláka olyan rendszer, mely önma-gát írja, állandó nyitottságra törekszik, jogunkban áll-e elvonatkoztatásig elmelked-ni? S ha igen (és értelmes létünk emellett szól), ez nem vezet-e oda, hogy teljesen elszakadjunk a vizsgált-elemzett rendszertől?

A dilemma (mert a választás két, egymással egyenrangú, ellentétes irányú, egy-mást kizáró válasz elé állít) nem feloldhatatlan, hiszen gondolati távlatból az álta-lános kategóriákkal körülhatárolt rendszer, azaz a Kaláka, és mi, annak időszakos résztvevői – egyazon valósághoz tartozunk. Személyes jelenlétünk, a rendszerbe való „beavatkozásunk”, amely lényegileg érzelmi fogantatású, tulajdonképpen az el-méleti megközelítés ellenpólusa.

A „befogadás” az egyéni pszichikum e két síkja közötti állandó átcsapás eredmé-nye. Sajátos köztes állapotunk – rendszeren belülség és rendszer fölöttség közös határvidékén való elhelyezkedésünk –, ami egyféle meggyőződéssé tisztulhat, érte-lmi és érzelmi hozzáállásunk közötti folytonos átcsapásokból, az általa benne meg-valósuló, állandósítható önkorrekcióból születhet meg. Az önkorrekcióhoz pedig (a különböző részleteket, körülményeket leszámítva) szükségünk van az eddigi, már meglévő érzelmi sík mellé a másakra is, az értelmire.

Lengyel Ferenc

Mozgalomnak tekinthető-e a Kaláka és a táncház? Széles körű visszhangjuk, népszerűségük, egymásbafonódásuk szinte önkéntelenül késztet a párhuzamba ál-lításra.

Egy kezdeményezés (jelen esetben a népi kultúra értékeinek megőrzését és to-vábbvitelét szolgáló) mozgalommá való növekedésének alapvető feltétele a tömeg-alap, a követendő út és célok kellő tisztázása, valamint a szervezeti keret biztosítása.

A Kaláka teremt ugyan egyfajta tömegalapot egyre több ember bevonásával, de cselekvésük folytonosságát nem biztosítja. Azoknak a munkája, akiket a Kaláka vala-

milyen formában megszólaltatott (kevés kivételtől eltekintve), csak a filmezést megelőző hosszabb-rövidebb időre korlátozódik. A Kaláka mint tévéműsor, a kép (látvány) és a hang egybekapcsolásával, olyan eszközökkel rendelkezik hívei megszerzésére, amelyek a tömegkommunikáció más láncszemeinek nem állnak rendelkezésére. E lehetőségek kihasználásával (és a tévé megnövekedett szerepének köszönhetően) tehát a Kaláka olyan kezdeményezés, amely mozgalommá nőheti ki magát, és más, hasonló jellegű adásokkal ösztönzője lehet az olyan próbálkozásoknak, mint például a táncház, amelynek már van (lehet) működési folytonossága. Adottak a lehetőségek, hogy szélesebb körben elterjedjen, biztosítható a kellő szakirányítás és szervezés is annak a célnak az eléréséhez, melyet elindító kitaláltak maguk elé.

A táncház (mint más hasonló jellegű „mozgalmak”) valóban beépülhet szervesen a ma emberének életébe, elsősorban a városi és falusi fiatalokéba, megismertetheti velük népi hagyományaink igazi, romlatlan értékeit. A szervezőkre, irányítókra pedig az a feladat hárul, hogy megtalálják a táncház vonzóná tételeinek, adott esetben megújításának formáit, hogy a táncházba járás ne legyen csak egyszerű szórakozás, mint a többi, azaz ne legyen pusztán divat táncházba járni.

Székely János

Divatjelenséggel van dolgunk? Az utóbbi éveknek a népi kultúra felé fordulására tömegszinten a népi kultúra felszínes kultusza a jellemző. Ez a divatjelenség azonban számos olyan pozitívumot is hordoz magában, melynek kibontakoztatása korunk embereszményének megvalósításához szükségszerű. Nem arról van szó, hogy – Rousseau-t parafrázálva – kiadjuk a „vissza a népihez” jelszót. Lobogó szárú gatyában járni, gémeskútból inni, s úton-útfélen csujogatni anakronikus képtelenség. De szintén nonszensz, hogy a tudományos-technikai forradalom, az információrobbanás kora emberének már nem nyújt, nem nyújthat semmit a népművészet. Egy nép, nemzet fejlődésében a folytonosság csakis úgy biztosítható, hogy az elmúlt korok kultúrájának (tehát a népi kultúrájának is) pozitívumait – az ún. haladó hagyományokat – integráljuk korunk kultúrájába. Ahhoz, hogy egy kultúrának számunkra latens pozitívumai ne maradjanak a potencialitás körében, hanem aktivizálódjanak, s célirányosan hassanak, funkcionalitásában kell megismernünk és elemeznünk az adott kultúrát. Ez messzemenően tudatos tevékenységet feltételez. A népi kultúrához való viszonyulásunkban is alapvető követelmény ez. És kötelességünk is: ahhoz, hogy eljuss az emberi lét paraméterei között adott célhoz, tudnod kell, honnan indulsz és ki vagy.

Reinitz Mária

Valaminek egészen a kezdetén állunk. Mozgalomnak nem nevezhetjük, mert hiányzik egy összpontosító irányítás, és aktív résztvevője csak a fiatalság. Mi indítottuk el, a mi generációnk, részben a néprajzi kutatások hatására, részben pedig helykeresésünk egyik kísérleteként. Folytonosságát az biztosíthatja, akkor válhat széles körben ható tényezővé, ha az első táncházas generáció – itt a mostani egyetemista részvevőkre gondolok – elkerülve az ország különböző részeibe, magával viszi a felfedezés élményét, és most már mint közvetítő, továbbadja, beépíti környezetébe

értékrendszerébe a megfelelő helyre, létünk, együttlétünk egyik motívumaként. És akkor épülhet be a huszadik század végi ember életébe itt és most, és ez továbbélésének elsőrendű feltétele: ha funkcionális tényezővé válik, és törésmentesen rezeg be életritmusunkba, megerősíti lét- és értéktudatunkat.

Szócs Katalin

Egyre bonyolódó és gyorsuló világunkban évszázadok próbáját kiállt, tisztább forrásokig próbálunk visszanyúlni. A népi kultúra megismerése lehetőség számunkra, út teljesebb énkünk felfedezéséhez. Itt mindenki talál a maga számára hasznosíthatót, s ugyanakkor továbbvitelével bekapcsolódhat a mindeddig meg nem szakadt folyamatba, mely kultúránk folytatását biztosítja. E kettőség lehet célja a kezdeti fellobbanásokon túljutó, célt és utakat önmaga számára tisztázó fiatalnak, aki táncházba jár, népdalokat tanul, népviselettel ismerkedik, s ott van a Kalákák nézői vagy szereplői, szervezői között. E friss mozgalom valós értékmérője az idő, a folytatás állandósága, további generációk hasonló lendületű tenniakarása.

Jakabos Enikő

(Művelődés, 1979/8. 17–18.)

Rákossy Emőke és Kallós Zoltán

Udvarhelyi sokadalom

Mintha műfajváltásnak lennénk tanúi közművelődésünk életében. Nem egy hagyományos műfajunk fogyatkozik tagokban, pártolóiban, és hiába minden társadalmi, intézményi támogatás, csak színtelenedik, néptelenedik. Aggodalomra még sincs ok, hiszen az új igények, változó társadalmi feltételek talaján új műfajok születnek, mások megerősödnek, intézményi jelleget kapnak. Új közművelődési alakulatok táborában úgy négy-öt esztendeje egyik legrokonszenvesebb porta a táncházaké, amelyek a táncművészeti anyanyelv megalapozásának fórumaivá váltak. Egymás után születnek (számbavétel sem lehetséges, mert mire e sorok megjelennek, reméljük, új zászlók jelzik közművelődésünk térképén a frissen alakult táncházakat), gyorsan erősödnek; a legkülönbélebb társadalmi kategóriák szervezik és látogatják a néphagyomány értő, aktív pártolásának közös céljával.

De ezen a portán is – elméletileg-gyakorlatilag – sok még a tennivaló; a módszertani vonatkozások sem tisztázottak maradéktalanul. Mivel a táncház jellegénél fogva legkevésbé „az egyenruhát” tűri, a gondok, szervezési vonatkozások megbeszélésére, a néprajzi továbbképzésre megfelelőbb keret, alkalom a találkozó jellegű tapasztalatcseréknél nem is lelhető. A tavaly megtartott első találkozó szervezését, meg az idén is, miként az úgy is illendő, a táncházak tömegalapját alkotó fiatalok szervezete, a KISZ vállalta. A megyei KISZ-bizottságnak az idén a Román Televízió Magyar Nyelvű Műsora meg a Kriterion Könyvkiadó személyében olyan segítőtársai akadtak, akik a találkozót nagyszabású tudományos szimpozionná és a népművészeti értékek (színpadon felvonuló) seregszemléjévé alakították. Faragó József – tapasztalatai jogán – meg is állapította, soha egyhelyütt ennyi folklorista, néprajzos egybe nem gyűlt, soha ennyi néprajzi előadás el nem hangzott. De soha ilyen gazdag, változatos néprajzi övezeteket, autentikus régi anyagot felvonultató rendezvényt sem láttunk. Így tisztelték meg a rendezők a táncházak részvevőit, a kolozsváriakat, a csíkszeredaiakat, az udvarhelyieket, a marosvásárhelyieket stb. A meghívottak sokaságával, a kevéssé ismert néprajzi övezetek folklorisztikai értékeinek bemutatásával a táncház életképességét is igazolták, mintegy fölszólításul mindazoknak, kik valamit e téren tehetnek: úgy pártolják táncházainkat, miként ők tették azon a szombat-vasárnapon.

Szervezés, célkitűzés. A találkozók célját Pászka Imre, a KISZ Hargita megyei bizottságának propagandatitkára és Molnos Zoltán, a municípiumi pártbizottság titkára egyértelműen meg is fogalmazta: a táncházak tagjainak néprajzi képzését szolgálni – elméleti, gyakorlati vonatkozásban egyaránt. Hazánk nemzetiségi néprajzi övezetei során haladva az idén az elképzelés a helyi néprajzi kiadványok (Lövétei szedettes, készülő Homoród menti bútorfestő tanulmánygyűjtemény) és két Kriterion könyv (Kis-Küküllő mente magyar népművészete és a készülő moldvai magyarság néprajzi szintézise) kapcsán a Homoród mente, a Küküllő mente és a moldvai magyarság néprajzi sajátosságainak körvonalazása tudományos kutatók előterjesztéseiben, majd utána e téjegységek felvonultatása a helybeli lakosok bemutatásában. Soha okosabb, gazdaságosabb elképzelést! Az elméletet és a gyakorlatot e második

részben is értőn és inspiráltan hangolták össze: a tudományos kutatók a néprajzi övezet küldötteinek fellépése előtt elhelyezték az illető helységet földrajzilag, röviden vázolták a néprajzi sajátosságokat, közölték a nótafák, táncosok és az egyéb szereplők nevét.

Tudományos előadások. Ülünk az előadóteremben, dr. Kós Károly előadását hallgatjuk. Jobbomon Hanni Markel szász néprajzkutató, balra Tamás Margit, a pedagógiai líceum Orbán Balázs nevét viselő néprajzi körének vezetője, nem sokkal odébb Ivan Rebușapcă, hazai ukrán folklorista, az elnökségben Mihail Marinescu egyetemi tanár, akiről mind Farkas Árpád verse jut eszembe (Lipovánok), lévén ő a lipovánok folklórjának kutatója. Előadóként ül még a teremben Faragó József, Nagy Jenő, Geréd Gábor, Tamás Margit, Nagy Olga, Kőnczei Ádám, Albert Gizella, Kósa Szánthó Vilma, Kallós Zoltán, Szentimrei Judit, másnap megérkezik Seres András és Ráduly János.

Nemzetiségi néprajzkutatásunk jeleseinek előadásait azonban nagyon „zártkörűen” hallgatjuk. A táncházások be-bemerészkednek, egy előadás idejére-felére le is telepednek, de csakhamar újra magunkra maradunk. Milyen kár!

Tavaly is hasonlóképp történt. Hasznos lett volna az eltelt idő alatt megtanácskozni a fiatalokkal: ők a néprajzi képzésre milyen formát választanának. Talán az ő kérdéseik alapján, azoknak előzetes közlésével kellett volna az előadókat fölkeríteni, mert bármiként is szépítjük a dolgot, az előadások nagy része pusztába kiáltott szó maradt. És közben általános volt a békétlenkedés. Az előadó eltékozolt időnek vélte ittlétét, a fiatal a forma miatt önmagát fosztotta meg a gazdag néprajzi információktól. (Menteni a menthetőt: folyóiratunk vállalta valamennyi tudományos dolgozat közlését.)⁵⁴

A színpadon a Homoród mente, a Küküllő mente, a moldvai csángók dalosai, táncosai váltogatják egymást. A nézőtér is tömve érdeklődő közönséggel, de főként táncházásokkal – minden lélek ott van „csudamalom látni”. A Homoród mentéről Homoródalmas és Lövete, Kolozs megyéből Méra, Szék és Györgyfalva, aztán Küküllő mentéről Királyfalva, Ózd, Magyarlapád, Moldvából Lészped, Lujzikalagor, Pusztina, Klézse, Külsőrekecsény, a Mezőségről Visa meg Buza táncosait-énekeseit, táncházait láttuk. A táncházások számára kettős láttatással és célzattal: ismerked-

54 Az írás mellett – külön keretben – közlésre került *A székelyudvarhelyi néprajzi szimpozion előadásai (1979. június 9–10.)* listája, sorrendben: Dr. Kós Károly: Adalékok a moldvai magyarság körében végzett gyűjtőmunka történetéhez; Faragó József: A moldvai magyar folklór körül; Nagy Jenő: A moldvai magyarság öltözetének általános jellemzése; Mihail Marinescu: A lipován folklór bemutatása; Geréd Gábor: A Homoród menti bútorfestés sajátos jegyei; Tamás Margit: Táncszokások, táncrend Lövétén; Nagy Olga: Szempontok egy falu néprajzi monográfiájához; Ivan Rebușapcă: Az ukrán folklór bemutatása; Kőnczei Ádám: A pontozó ritmikájáról; Albert Gizella: Adalékok Kénos népi építkezéséhez; Kósa Szánthó Vilma: Székely és moldvai magyar rokonságnevek összehasonlító vizsgálata; Kallós Zoltán: Lujzikalagori hejgetés; Seres András: Inghímzések összehasonlító vizsgálata; Szentimrei Judit: Moldvai magyar inghímek; Ráduly János: Mondák a mai kibédi köztudatban; Hanni Markel: A szász népköltészet egy sajátos műfajról. A felsorolt előadások közül a Művelődés folyóirat közölte Faragó József (*A magyar folklór gyűjtése Moldvában*. In: Művelődés, 1979/11. 29–30.) és Nagy Jenő (*A moldvai csángó öltözetéről*. In: Művelődés, 1980/11. 32–34.) előadását, illetve az ülészaktól függetlenül Seres András és Szentimrei Judit több témába vágó írását.

jenek meg a tájegységek folklórkincseivel, másrészt kapjanak kedvet a színpadon látott táncokhoz, dalokhoz. És zajlott a műsor legfőképpen közös gyönyörűségünkre: olyan felvonulás volt ez, hogy a legkritikusabb szem is csak apróságokban talált kivétnevelőt (a szoknyák hossza, gyöngyrengeteg a moldvai asszonyok nyakán, dal és kíséret diszharmóniája, némely műsorok időtartama stb.).

Tokos Péterné Orbán Rózsa énekelt Lövétéről, Marcika Zsuzsa Királyfalváról, Puskás Antiné Járó Anna, Puskás Antiné Bálint Anna meg Márton Erzsike Lészpedről, Zsigmond Maric Lujzikalagorból; a pusztinai Laczkó Györgyné Püspál Anti Marika néni bottal kocog ki a színpadra, milyen szépen énekel (Fényes csillag, jaj de rég, hogy vándorolsz), és hogy ünnepelik ezek a fiatalok! Csak ámul az ember, milyen tökéletesen szelektált a népdalanyag, csupa kevéssé ismert, régi stílusú népdal. Ép, gazdag figurájú táncrendek, szemgyönyörködtető egyéni díszítésekkel, a táncosok önmaguknak táncoló belefelejtkező örömeivel. A helységek, a nótafák, a repertoár megválasztása a hozzáértés csillogó jelei. De nincs itt semmi rejtély, hisz itt ül körülünkben Kallós Zoltán is, e vidékek kutatója, akihez a műsor közben is odajön egy-egy későbbi szereplő, „tanácskozás” végett.

Az előcsarnokban és jégpályán a színpadi műsorhoz méltón énekeltek-táncoltak a sok irányból érkező tánc házasok: diákok, munkások, falusiak, értelmiségiek. A meghívottakkal nagy egyetértésben. A lánjbisfersingű visai lány a hejgető lujzikalagori emberrel, a „virító, de nem rikító” viseletű mérai lány a lapádi legénnyel, a Tázló menti pusztinai ember a homoródalmási asszonnyal, farmernadrágos fiú a külső-rekecsényi csángósingű kislánnyal. A tánc házzenekarok együvé telepednek, együtt húzzák, mindenki egyet énekel, egyet táncol... Sokadalom van, vásár. Egymásnak adják és veszik – szívből ingyen – a dalt, a táncot, mutatják a viselet szabását, díszét...

Utóhangul. Ma még talán föl sem mérhető, milyen „haszonnal” járt ez a találkozó a tánc házmozgalom gyarapodásában. De mintaként és mérceként már is odaállítható minden elkövetkező hasonló „sokadalom” elé. Főként tartalmi vonatkozásban, amelynek a legnagyobb erényei kétségtelenül a három szervező szerv és intézmény összefogásának tudható be. De ha e szerveket elő is soroljuk, mégis neveket kell emlegetnünk, hiszen személyileg többről van itt szó, mint hivatali kötelességteljesítésről. Kellott Pászka Imre kezdeményező készsége és bátorsága, Csáky Zoltán kitűnő szervező adottságai, Katona Ádám és Kallós Zoltán szaktudása, önzetlen segítsége, a helybeliek: Tamár Margit, Vass Albert és mások „térdig jártam le a lábam érte” magatartása.

Az ember gyarló, mert sohasem elégedett. Elmereng azon, hogy mennyi mindent kellett volna megbeszélniük azoknak a tánc házasoknak kötetlenül, őszintén. Bizonyos, hogy azon a másfél napon a táncolás, dalolás mellett erre is sor került, de talán szervezeten sem ártott volna szót váltani éppen a szervezési kérdésektől egészen az apró szakmai gondokig. Bizonyos, hogy a jelenlévő tudós emberek sok mindenben segítségükre lehettek volna; az is bizonyos, hogy a fiatalok is tudtak volna – gyűjtéseik alapján – értékes adalékokkal szolgálni a néprajztudomány szintézisei számára. Jó lett volna meghívni egy-egy lelkes embert Váradról meg Szatmárról, Aradról meg

Temesvárról és máshonnan, ahol nem működik táncház, háztűznézőbe; hátha vinne haza is a parázsból, fúvogatná útközben, tartson ki hazáig. Jó lett volna, ha több koreográfus gyűlt volna ide, lett volna miből okulnia annál is inkább, hogy hasonló rendezvényekben igazán nem bővelkedünk. Igaz, nem is volt olyan előzetes hírverés, hogy tudni lehetett volna, milyen ritka ügyes dolog készül itt Udvarhelyen. Az elmaradóknak tanulságul: figyeljék a következő évi találkozói híreit, nehogy valamiképp újra elszalasszák ezt a különleges sokadalmat.

Béres Katalin

(Művelődés, 1979/8. 19–20.)

Korunk Galéria

Szombaton délben fél egykor a korondi Józsa János (több országos díj nyertes) bokályaiból, tányéraiból, vázáiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. A megnyitó műsorában Molnos Lajos olvas fel verseiből; az Ördögszék együttes (Székely Levente, Sinkó András és Könczei Árpád) maroszséki népzenei játszik.

(Igazság, 1979/216. 2. – 1979. szeptember 14., péntek)

Tetszett a visai

Sajnos, csak menet közben bekapcsolódott nézőként gyönyörködhettem a hétfői magyar adás során közvetített II. Táncháztalálkozóban. Ha jól értettem, további részleteket láthatunk, hallhatunk majd. Addig is szeretném elmondani, hogy a visai táncrend igen-igen tetszett. Ha tán valaki nem tudná: Visa Zsuk községhez tartozó, vagyis a Mezőség észak-nyugati peremén fekvő falu. Hagyományörzése lakóinak magatartásában gyökerezik, amihez némileg magyarázatul szolgál, hogy a helységet a közeli múltig csak közvetlen út kötötte a külvilághoz.

A visaiban gyönyörködve teljesen közömbössé vált számomra, hogy a talán féltucatnyi párból hány a valójában odavalósi, s hány a táncázás fiatal – maga a tánc kötött le. Mondhatnám azt is, hogy a népi tánc. De szándékosan nem mondom, mert a fogalommal manapság gyakran illetnek olyan produkciókat, ami legfennebb kecses, helyenként éppen szilaj, szemet gyönyörködtető és magával ragadó, egymásba kapcsoló, betanított figurák sora, amiből összképként mindig kisikeredik a népies. Ami viszont éppen csak annyira népi, mint amennyire a színes papírokból ügyeskedett virág is virág. Az ilyen „népi táncokat” mindig pontosan addig rojják az együttesek – hivatások és műkedvelők, akár a Televízió kérésére is – ameddig a betanult mozdulatokból ki nem fogynak. (Ismételni akárhányszor tudják, folytatni viszont

tapodtat se.) A visaiak, illetve az egyszerű, de fenséges visait tudók járhatták volna, százszor ismétlődő s mégsem egyazon variációban, a csendestől a gyorsig, akár más dallamra is, míg csak meg nem virrad, míg csak mind el nem szakad a muzsika húrja.

A társításból természetesen adódik a folytatás is: érdemes odafigyelni a táncházásokra. Képzett muzsikusaikra, s a „pártoló tagokra”. Főként arra, amit a már-már feledésbe merülő népből, az egyedüliből megmentetnek.

Bazsó Zsigmond

(Igazság, 1979/220. 3. – 1979. szeptember 19., szerda)

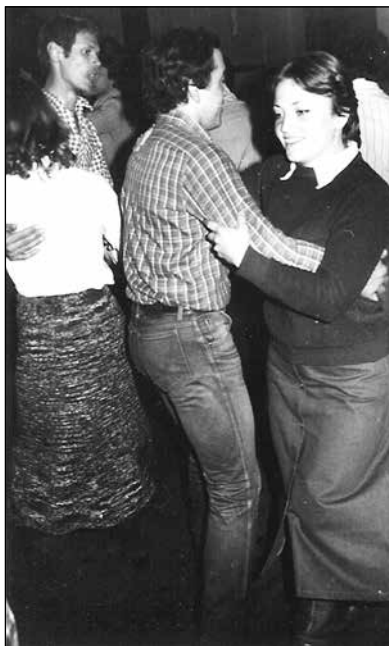
Táncház a Monostori úton, legényest táncol az inaktelki Gergely Csaba

*Táncház a Monostori úton:
Mitruly Anikó, Csete Anna*

Rákossy Emőke

*Szalay Zoltán, Muszka György,
Kós Katalin*

*Kalló Gyöngyi, Lengyel László,
Tötszegi András, előtérben
Mitruly Anikó és Gergely István*

1980

*„a pró vagy kontra
állásfoglalásokról”*

Táncház

Néhány éve a hazai fiatalságot egyre jobban érdekli népünk tánc- és zenekultúrájának aktív művelése. Erre legalkalmasabb keret a falusi táncmulatságok mintájára szervezett táncház. De több ennél. Táncházainkban a fiatalok többértűen ismerkednek népi kultúránkkal. Tánc- és énektanulás mellett néprajzi ismereteket is szereznek.

Közel 3 évi munka eredménye 6 városban 6 együttes, 7 táncház. A mozgalommá nőtt táncház-jelenség sajátos kérdései megvitatására nyújt fórumot az Ifjűmunkás új rovatával. A gyűjtőmunka, zenekarok szervezése, tánctanítás, énektanítás problémái, a tapasztalatok átadása egymásnak és az újaknak, s más hasonló témák képezik a rovat anyagát. Ezért elsősorban a táncházakkal konkrét kapcsolatban állók segítségére számítunk Oláh István rovatindító, lírai hangvételű írása után.⁵⁵

Pávai István

Tisztelt Társaság

táncház társasága, most épp azt a háromszor-hármas, azt a kilenc négyzetméteres felületet vettem szemügyre, amelyben, illetve amelyen most összegyűltünk: gondolom, vagyunk néhány ezren. Ott a fűtőtest mellett a marosvásárhelyiek – úgy látom, nem szoktak a csiki hideghez. Marosvásárhelyiek mellett kolozsváriak, kincses város fiataljai, kezükben a kalotaszegi kaláka munkaeszközei. És a fővárosból, a Petőfi Sándor Művelődési Házból ismerős fiúk, lányok is íme, itt: akárcsak Arad meg Temesvár meg Nagyvárad, meg Szatmár ifjú emberei. Aztán itt vannak a nehezebben azonosítható csoportok. Sértődés ne legyen, kérdezzük meg őket, hova valók, mi újság szűkebb pátriájukban?

Táncházban vagyunk most, barátaim. Én pedig a művelet eredeti értelmén tündööm, korábbi táncok színeváltozásán. No persze, itt a jó alkalom, az első székelyudvarhelyi találkozó óta.

De a szintér, az egy iskolai internátus ebédlője, ahogyan hús esztendővel ezelőtt kinézett. És egy szabályos táncanfolyam a szabályos táncmesterrel, és a – feltételezhetően – szabályos közönséggel. Hang: kérem a tangót. Zene: az egyik szemem sír, a másik nevet. Szabály, skandalva: kettőt jobbra, egyet balra, kettőt jobbra, egyet balra...

⁵⁵ Az 1980–1981 között működő rovat keretében összesen nyolc írás jelent meg. A jelen kötet ezek közül nem tartalmazza Ambrus Ágnesnek a kézdivásárhelyi táncházat bemutató írását (lásd: „a dió, a mogyoró törve jó”. In: Ifjűmunkás, 1980/10. 5.), valamint Pávai István két részben megjelenő ismeretterjesztő táncfolklorisztikai értekezését (lásd: *Néptáncaink történeti rétegei*. In: Ifjűmunkás, 1981/8. 5. és 1981/9. 5.).

Ha kacagok, magamon kacagok. Pedig akkoriban másokon kacagtam – akik nem tangóztak, nem valcereztek a hétvégi bálon, vagy a Somostető multságain, vagy a Sáros utcai munkásklubban. Akik másként járták, mint én.

Pedig már akkor voltak ilyenszerű kijelentések: a tánc közösségi élmény. De mérhettem igazát a megállapításnak, látván, hogy a tánc ellenkezőleg, elhatárol? Mert másként táncol a városi, és másként a falusi, egyet táncol az öregebbje, mást a fiatal.

Mentségemre szolgáljon, azóta hozzátok komolyodtam, táncházások. A **Bodza-fához**, Ördögsekérhez, **Regősökhöz**, **Szakajtóhoz**, **Barozdához**, **Venyigéhez**.

A táncházhoz – tehát a házhoz, ahol táncolnak, a táncosokhoz, akik táncolnak.

Minden sajátosságán túl az ügy, vagy mint az előbb mondtam, a művelet tisztán népismereti. Azaz a nemzetiségi kultúra, a nemzetiségi tudat része. Ezért sem téveszttem össze valamiféle népies nosztalgiával, ellenkezőleg, – módszerében és céljaiban roppant tárgyilagos a táncház, valahány városban csak létezik.

És miért ne létezne? Tudom, a rovat szerkesztői számoltak a létezés lehetséges akadályaiival is. Hogy a táncházegyüttesek összeszoktak, állandósultak, nem véletlen szerencse. Ami másutt tán még a véletlen képében sem mutatkozik... Aztán a hangszerek. Az ütőgardon a gyimesi táncokhoz, például. Aztán az oktató. S a gyűjtőmunka, mert ugye a táncháznak könyve, tankönyve éppenséggel nincs. És mégis: tudok kisvárosi fiatalokról, akik a hanglemezyártó vállalat újdonságára várnak – a válogatásra táncházegyüttesek műsorából – akkor ők is táncházat szerveznek, igaz, zenekar nélkül, de zenével.

Divat lenne a táncház? Divat a néptánc városon? Mit számít – Lajtha László a népzene megmaradásának, életfolytonosságának egyedüli lehetőségeként a divatot mondta.

Nem kétséges, ez a néptáncra is alkalmazható. Akkor hát legyen divat – de időtálló.

Oláh István

(Ifjúmunkás – *Táncház* rovat, 1980/1. 5.– 1980. január 6., vasárnap)

A Kolozsvári Táncház keretében Gazdáné Olosz Ella vetítettképes előadást tart közel-keleti tanulmányútja néprajzi vonatkozásairól **Közel-Kelet népviselete** (Egyiptom, Irak, Szíria, Törökország, Irán, Pakisztán, Afganisztán) címmel csütörtökön este 19 órától a Monostori, pénteken este 19 órától meg a Vasutas (volt Vasas) Művelődési Házban.

(Igazság, 1980/18. 2. – 1980. január 23., szerda)

Táncház. Vasárnap du. 16 órától farsangi bál a monostori Művelődési Házban. Részt vesznek a Bábszínház mimesei, mezőszéki maszkurások és mesemondók. (Igazság, 1980/45. 2. – 1980. február 23., szombat)

„jön a tévé”

A már három éve működő táncházaink szerepéről, jelentőségéről sokat hallottunk, annál kevesebbet gondjainkról, nehézségeinkről. Arról például, hogyan vészelték át az ugyancsak sokat emlegetett „divatjelenség”-korszakot.

Kezdetől valamennyi táncházunkban a **legarchaikusabb** vonásokat hordozó erdélyi magyar táncrendeket járták és járják – így biztosítva nemzetiségi táncházmozgalmunk közös és egységes alapját. Mellettük került sor a különböző városokban működő táncházak úgynevezett „helyi” táncrendjeire. Kiemeltem a **helyi** megnevezést, mivel ezt annyit hangoztatják, és igénylik – **a kívülállók**. Akik persze (tudatlanságból vagy rosszhiszeműen) szem elől tévesztik azt az igazságot, mely szerint az egész magyar nyelvterületen valamennyi népi táncunk a még nem is olyan távoli múltban sokkal jobban hasonlított egymáshoz, mint századunkban. Egyszóval: archaikus néptáncunkunk egységes volt! Csak az új táncstílus (verbunkos, csárdás) megjelenése után kezdett az egyes tájegységeken, nyelvjárasterületeken belül igazán „helyiekre” tagolódni néptáncunkunk.

A legrégebbi – azaz legértékesebb – népi táncaink tehát, akárcsak régi stílusú népzeneink egésze, közös forrásból származnak. Ennek a forrásnak fölfedezése, tisztántartása és tudatos továbbhasználata nemzetiségi táncházmozgalmunk legmaradandóbb eredménye és értéke.

A mindenütt bevezetett és megkedvelt széki és mezősegi táncaink mellett persze **a valóban értékes** helyi táncainkat sem mellőztük. Csíkszeredában a gyimesit, Kolozsváron a kalotaszegit, Marosvásárhelyen a Kis-Küküllő mentit, Székelyudvarhelyen pedig a gagyit táncokat játsszuk és járjuk táncházainkban: tehát az adott területek legértékesebb régi táncait.

A zenészek korábbi vagy újabb magnófelvételekről vagy ritkábban a helyszíni gyűjtőutak és a falusi muzsikussal együttzenélés révén tanulták-tanultuk meg bizonyos (és különböző) mértékben az előadásbeli, a stílussajátosságokat. A kiválasztott táncok pontos megismerése és továbbadása ennél nehezebb feladatnak bizonyult, mert az erre vállalkozók kevés előképzettséggel és gyakran nem a legautentikusabb falusi táncostól gyűjtve próbálták eredményt elérni. Ezért bizony „a divat” kezdetén egyik-másik táncházunkban úgynevezett „seholsem-látott, vadonatúj népi táncokat” kezdtek járni városi fiataljaink. A színpadi tánc szakembereinek, a népi együttések táncmestereinek bevonása a tanítás munkájába sehol sem járt sikerrel...

Nagyobb számú táncázás fiatal (a kolozsváriak kivételével többségükben középiskolás diákok) helyszíni gyűjtőútjára, tehát élő tánctanulásra sokáig gondolni sem lehetett, az önerőből készített filmek táncoktatásra való fölhasználása (javarészt technikai okok miatt) nem nagyon vált be. Az anyagilag erős, tehetős intézmények nem támogatták, ma sem támogatják táncházainkat, egyedül a székelyudvarhelyi municípiumi KISZ-bizottság és Ifjúsági Klubja nyújtott anyagi segítséget is: egyik kezdeményezésünk, az 1978-as, majd az 1979-es Országos Táncháztalálkozó vállalá-

sával. A második találkozó ugyan hatalmas sikert hozott, országszerte fölkelte az érdeklődést kísérleteink iránt, de a táncitanítás minőségén még nem segített.

Jómagam a székelyudvarhelyi **Siculus táncházban** tanultam meg, hogy hol szorít a cipő. Aztán részt vettem a székelyudvarhelyi **Kaláka** előkészületeiben, melyek a felvételnél különböző okok miatt való elhalasztása következtében, mintegy hat hónapig, 79 ószétől 80 tavaszáig, tartottak! A fölkészülés keretében Siculus táncházunkból mintegy 40 diák és tanár előre jól megszervezett, előkészített, gyűjtőúton vehetett részt, amelyeken a kitűzött közvetlen cél (téli napfordulós népszokásaink megismerése) mellett, jelentős szerep jutott az ének-, zene- és táncgyűjtésnek, valamint **helyszíni, élő, közvetlen megtanulásuknak**. Középiszolás tanulóink ezeken a gyűjtőútjainkon láthattak olyan szokásokat, melyeket csak kedvükért elevenítettek föl egyik-másik faluban, és meghallgathatták, magnófelvételeken megörökíthették, sőt megtanulhatták a bejárt vidékek, falvak legjobb zenészei, nótafái művészetét: együtt énekelhettek-táncolhattak a széki, buzai, mezőkeszúii, gyimesi, valamint lövétei, kénosi és gagyi emberekkel. Nem csekély haszonnal járt a legalapvetőbb zenefolklor, valamint a népszokások szakirodalmának áttanulmányozása és szemináriumokon való megbeszélése. A közös munka során olykor képzett néprajzosokkal, folkloristákkal, művelődéstörténészekkel válthattak szót, tanulhattak tőlük. A legkorábbi és a legfeltűnőbb eredmény azonban több tucatnyi régi stílusú, gazdagon díszített, szép népdalunk megtanulása volt, melyeket nyomban viszonthallhattunk a tánc házi estjeinken.

Lényeges tényező, hogy többségükben tanítóképzős-diák tánc házasaink vettek részt az említett Udvarhely környéki, mezőségi, gyimesi gyűjtőúton, akik néhány év múlva már munkahelyükön, népnevelőkként, tanítói hivatásuk gyakorlása közben – remélhetőleg – hasznosíthatják a most, legfogékonyabb diákkorukban szerzett élményeiket, ismereteiket, tapasztalataikat. (A tanítóképzős diákok már korábban, évek óta rendszeresen ismerkednek a néphagyomány ápolásával az iskolájukban szép eredménnyel működő Orbán Balázs Néprajzkörben).

Siculus tánc házunk számára bizonyosan többet nyújtottak a Kaláka előkészületei, mint maga a vadonatúj Sportcsarnokban megtartott fölvetel. Televízióink csupán erkölcsi támogatással „állott be a táncba”. Az anyagi támogatás közvetve érkezett: mikor híre futott a városban, hogy „jön a tévé”, iskoláink, hivatalos szerveink azonnal magukévá tették a fölkészülés: a próbák és a gyűjések ügyét.

Öröm volt látni a Kalákára készülődés időszakában, miként javult a székelyudvarhelyi tánc házban keddről keddre a tánc színvonala. Előbb csak 20, aztán 40, 80, 120, 160 fiatal ropta pontosabban – és egyre átéltebben, egyre forróbb hangulatban – a széki, mezőségi, gagyi táncokat.

Akárhogyan is sikerült az udvarhelyi Kaláka – tánc házunk lendületet kapott tőle. Sokáig emlékezetesek maradnak számunkra a múlt őszi széki és buzai falusi táncok, és talán még inkább azok a februári udvarhelyi tánc házi esték, melyeken a tévéfelvételre hívott falusi táncosokkal, a dési, segesvári és udvarhelyi diákok együtt járhatták a széki, mezőkeszúii szebbnél-szebb táncainkat! Ugyancsak feledhetetlenek a felkészülés és a tévéfelvételek napjaiban kötött barátságok, melyeket a sok falura küldött

üdvözlő és köszönő levél, vagy például a dési és segesvári diákok énekes búcsúztatása fűzött még szorosabbra.

Az ország különböző vidékein egyre szaporodnak, erősödnek táncházaink, és ezzel egyidőben egyre inkább elveszti divatjellegét ez a spontán mozgalom, mert mind több fiatal számára válik természetes (átgondolt, átélt) igényyé a népi tánc és zene-kultúránk ismerete, megbecsülése, művelése = továbbhagyományozása.

Szép Gyula

(Venyige Táncházenekar)

(Ifjúmunkás, – *Táncház* rovat, 1980/12. 5. – 1980. március 23., vasárnap)

Aki tudja – adja tovább

Beszélgetés Gergely István inaktelki fiatallal

– Mivel foglalkozol szabadidődben?
– Szabadidőmet táncsal töltöm el. 79 tavaszán egész véletlenül elkerültem a kolozsvári táncházba, s azóta állandó tag lettem. Megszerettem, láttam, van alkalmam megtanulni táncolni. Első este megismerkedtem Zoli bácsival. Megtudták, hogy tudok egy kicsit legényest, beálltam táncolni, és azóta táncolok. Megismerkedtem Töt-szei Andrással, aki az egyik legjobb táncos, tanítja a táncokat is.

– Legjobb táncos hol?

– A táncházban. És utána érdemesnek láttam, hogy járjak fejleszteni a tánc-tudásomat.

– Mit jelent neked a tánc? Milyen élmény?

– Legjobban azzal tudok elszórakozni. Nagyon szerettem sportolni, de mivel köz-bejött, hogy dolgozom és esti líceumba járok, nem nagyon jut idő a sportra.

– Sportszerűen űzöd a táncot?

– Szeretném. Ha megalakulna komolyan egy táncgyűttes a táncház keretében. Csak problémák vannak, szeretnők új generációkat betanítani, mert egyesek vége-znek, kihelyezik őket. Szeretnők új táncokat betanítani, szeretnők ha mennél több fiatal jönne kisebb osztályokból is.

– Nézd, ez is relatív, mert mind a két terem, illetve különösen a Vasas klubbeli elég kicsike még az eddigi létszámnak is.

– Jó lenne, ha bevezetnék az iskolákba is a tánc-tanítást, mintsem a disco szom-batonként. Sokkal nehezebbek a népi táncok és sokkal jobban el lehet szórakozni velük.

– Tökéletesen igazad van.

– A disco-táncokat akárki tudja, de a népi táncokat, főleg a nehezebb részét a fiúknak a legényest s a lányoknak is a sok forgást nehét megtanulni.

– Hogyan képzeled el az iskolai tánctanítást? A Brassaiából most sokan járnak a pénteki táncházba.

– Éppen ezért szeretném, ha közülük valaki komolyan venné és megtanulna anynyira, hogy tudna tanítani.

– Tehát valahogy úgy képzeled el, hogy aki tudja, az adja tovább.

– Igen. És még itthon is falun, mikor időm van, szeretném ha a fiatalabbak, akik már nem nagyon akarják megtanulni a táncot, hozzám fordulnának. Főleg a legényes, amelyik egész Kalotaszegen a legelterjedtebb, kíván irányítást.

– Milyen kortól kezdenéd?

– Nálunk már a kicsi gyermekek táncba táncolnak, megkezdve óvodás koruktól. És szeretném már akkor megkezdenni a legényest is, mert sokkal hajlékonyabbak a táncra. Én is akkorjába sokkal jobban szerettem táncolni, mint egy pár évvel ezelőtt.

– Az idén érettségizel estiben. Hogyan tovább?

– Sportra szerettem volna felvételizni, de mivel itt nincs Kolozsvárt, csak Bukarestben, lemondtam.

– De van Váradon...

– Hát lehet, hogy katonaság után megpróbálom. Szeretnék azonban egy komoly táncsoportot alakítani és abban táncolni.

– Kolozsváron? Nem Inaktelkén?

– Nem. Inaktelkén meg fogják tanulni, az édesapja mindenkinek tud táncolni és bárki megtanulhat. Nagyon szeretném, ha itt is alakulna egy táncsoport. Volt is, nagyon szép sikert arattak mindenfelé, akárhol megjelentek, mert végképpen nem csak az áll, hogy nagyon szépen táncolnak, de a viselet is kiemeli a táncot.

– Te fontosabbnak tartod, hogy a városiak tanulják meg a népi táncokat?

– Igen, mert falun azért mindenki tud táncolni. Szeretném, hogy minél többen jöjjenek, minél többen tanuljanak meg táncolni, táncot tanítani, ami rám is vonatkozik...

– Vállalod azt, hogy segítesz mindenkinek úgy, ahogy eddig is?

– Ezután még jobban kell segítenem.

Lejegyezte: **Lakó Ildikó**

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1980/93. 3. – 1980. április 19., szombat)

[...] A Matiné egyik újdonsága volt az, hogy a kolozsvári táncházzenekar (tagjai: Székely Levente, Papp István, Sinkó András, Kostyák Alpár, Köncei Árpád) ezúttal magával hozta legjobb táncosait (Tötszegi András, Csete Anna, Gergely István, Bogdán Éva, Ferenczi Csaba, Balla Judit, Ambrus Sándor, Györfi Erzsébet) – szavak helyett táncal bizonyítva a népzene, a néptánc szépségét, gazdagságát.⁵⁶

(Ifjúmunkás, 1980/17. 3. – 1980. április 27., vasárnap)

56 Részlet a Maros megyében lezajlott Ifjúmunkás-Matinéről szóló *Itt és hogyan* című írásból.

„A magyar nyelvű színjátszó csoportok közösségi életünk szép hagyományát folytatva, összefogva, egymást segítve és kiegészítve léptek elénk filológusok, zenészek, táncmuzások. Ez mindkét színdarabban; mind az Úri muri, mind a Bakaruhában előadásán így történt. Eképpen a darabok életessé, dinamikus-sá, valóságossá váltak. Történtek. Dicséret illeti ezért a rendezőket, Bereczki Pétert, Czikei Lászlót és J. Nagy Máriát, valamint az Ördögszekér együttest (Székely Levente, Kostyák Alpár, Gázsa Pista, Porzolt Antal) és a táncosokat (Gergely István, Gergely Csaba, Sükösd István, Könczei Csilla, Mitruly Anikó, Rákossy Emőke). A színjátszók közül a Kovács Éva, Daubner Zoltán és Dávid Edit alakítását szeretném kiemelni. Természetesen, a csoport többi tagja, valamint a Diákház színjátszói és szavalói is jó teljesítményt nyújtottak. Köszönjük.”⁵⁷

(Igazság, 1980/101. 2. – 1980. április 29., kedd)

Táncház a Monostori úton, legényest táncol az inaktelki Gergely István

57 Részlet Lakó Ildikó *Főiskolás tavasz* című írásból.

A harmadik

Az elmúlt években sok jelentős, életrevaló kezdeményezés indult, Székelyudvarhelyről, olyanok, amelyek a romániai magyar nemzetiségi kulturális élet szempontjából is figyelmet érdemelnek.

A nemzetiségi táncháztalálkozót – a Hargita megyei pártszervek támogatásával – három évvel ezelőtt kezdeményezte a székelyudvarhelyi municípiumi KISZ-bizottság és a Siculus ifjúsági klub.

Idén május 24-én és 25-én, immár harmadjára, kerül sor a táncháztalálkozóra. Vass Alberttel, a Siculus ifjúsági klub igazgatójával, a rendezvény tulajdonképpeni gazdájával, beszélgettünk az elmúlt napokban Székelyudvarhelyen.

– A táncháztalálkozók célkitűzése közismert – mondta – megővni a feledéstől az eredeti, nemzetiségi népi kultúránk valódi értékeit, lendületet adni a folklórkutatásnak, a gyűjtő munkának. A találkozó témája, akárcsak a megelőző kettőn, a népi kultúra régen és ma. A találkozó első napján a meghívott csoportok mutatkoznak be, a második nap délelőttjén tudományos ülészakra kerül sor, befejezésképpen – ha az időjárás is megengedi – a szabadban rendezett táncházra.

– Kiket hívtak meg az idén?

– Az első két találkozón itt voltak a moldvai csángók, a másodikon a súlypont a Kolozs megyeiekre esett: a kalotaszegiekre, székiekre. Az idén megpróbáljuk átfogni Erdély magyar lakta területeit: falusi csoportokat hívtunk meg Hargita, Kovászna, Kolozs, Maros, Fehér, Szilágy és Beszterce-Naszód megyéből.

– Kolozs megyéből kikre esett a választás?

– A szovátiakra és természetesen, meghívtuk – akárcsak a többi megyéből – a kolozsvári táncházásokat is, hisz e találkozó másik fontos célkitűzése: a táncházmozgalom pártolása, fellendítése.

– A tudományos ülészakra kiket várnak?

– A szervezésnek ezt a felét a Kriterion Könyvkiadó vállalta magára. Akárcsak eddig, szeretnők, ha most is itt lenne Jagamas professzor, Almási István, Kallós Zoltán, hogy csak a kolozsváriakat említsem.

– Hány meghívottra számítanak?

– Az eddigi találkozókon közel háromezren vettek részt, gondoljuk, az idén is lesznek ennyien.

Hagyományaink, népi kultúránk ápolásának nemes szolgálatát vállalták az udvarhelyiek. Illesse érte dicséret a szervezőket!

Molnos Lajos

(Igazság, 1980/113. 3. – 1980. május 14., szerda)

A tánc háznemzedék szerepe művelődésünkben

A tánc házmuzsika térhódítását mi sem bizonyítja jobban, minthogy elmaradhatatlan része a rádió zenei műsorainak, s főszerepet vívott ki magának a televízió ifjúsági adásaiban. Persze, önmagában is nagy dolog ez, de úgy érzem: jóval többről van szó. Felnőtt egy nemzedék, amelynek egyetemi tanulmányai során nagy élményévé vált a népi kultúra, és ez a nemzedék továbbviszi új munkahelyére, új környezetébe a népi műveltség *átélése* során szerzett tapasztalatait, felismeréseit. Az egyetem padjaiból frissen kikerült tanárokat, mérnököket, orvosokat, közgazdászokat stb. nemcsak hogy nem kell arra biztatni-noszogatni, hogy vállaljanak aktív részt a mostanság mindenütt megélenkülő [...] közművelődési tevékenységből, de sok helyen maguk válnak kezdeményezőkké, tánc házalapítókká.

Az a tény, hogy a tánc házmozgalom kibontakozásával városi környezetben is megnőtt a népi kultúra szerepe, vitathatatlanul pozitív jelenségnek tekinthető – és egyre inkább visszahat a mai falu szellemi életére. A tánc házak fiataljai bárhová kerüljenek kihelyezés után, rögtön azt kutatják, hogy milyen értékeket őriz a falu dallamvilága, milyen volt az eredeti táncrend, milyen népviseleti ruhadarabokat készítettek és viseltek – s újból megpróbálják életre kelteni, új funkcióval „felruházni” a hajdani értékeket.

Mérában például tánc házunk egyik állandó tagjának, Tötszegi Andrásnak a kezdeményezésére nagyon egészséges folyamat indult be a fiatalság körében. Előbb arról győzte meg a falubeli lányokat, legényeket, hogy az éppen sorra kerülő lakodalomban ők is a színpompás kalotaszegi népviseletben jelenjenek meg, akárcsak az idősebbek. 1978 augusztusában már nagyon szép viseletes lakodalomnak lehetünk szemtanúi. A menyasszonyon és vőlegényen kívül 14 pár fiatal fedezhettünk fel a ritka látványt nyújtó lakodalmi menetben (átlagéletkoruk nem haladta meg a 19 évet). Külsőség? Aligha. Hiszen ezek a fiatalok megértettek valamit a népi kultúra közösségi jelentőségéről, és azóta ott látni őket a különböző kulturális rendezvényeken, tánc házfesztiválokon, és a tévé is mindig számíthat közreműködésükre.

Hasonló példákat még sorolhatnék, de inkább egy különleges esetre, határhelyzetre hívnám fel a figyelmet. Van olyan társunk is, aki visai létére a mi kolozsvári tánc házunkban tanulta meg a népi táncokat, s amikor elkerült a katonasághoz, ilyen sorokat olvashattunk tőle: „Hallottam két reggel a rádióban a Bodzafát, és megszeppentem, amikor meghallottam a zenét, de ugyanakkor nagyon-nagyon örültem. Kívánok a tánc ház minden egyes tagjának eredményes munkát és jó szórakozást, legyenek minél többen és tanuljanak meg minél több táncot... Hogy ismét legyen, amit tanulnom tőlük, ha majd újra elmegyek a tánc házba...” Kiss Mihálytól később azt is megtudtam, hogy népdalokra meg a népi tánc alaplépéseire tanítja ottani cimboráit: „Először csak füttyöltem a dallamot, és magamban jártam a táncot. A fiúknak tetszett, és arra kértek, tanítsam meg őket is. Ketten, majd négyen csoportosultak körém, és együtt jártuk. Beszterce környéki falusi fiúk, de eddig csak könnyűzenére

tudtak táncolni, a népi táncot nem ismerték. Meséltem nekik a Mezőségről, a mi falunkról, a táncházról. Hallottak róla, de eddig nem mertek elmenni a táncházba, mert egy lépést sem ismertek. Bátorítottam őket, belekóstoltak, és most már igénylik... Egy részük hamarabb leszerel, mint én, többen felvételre jelentkeznek katonaság után, elküldtem őket hozzátok, próbálják ki, mit tudnak...”

A táncház ügye ma sokakat foglalkoztat. Az említett példák az érzelmi hozzáállás és a tudatos viszonyulás két vetületét bizonyítják. Persze, felmerül a kérdés: szükséges még bizonygatnunk a táncházmozgalom létjogosultságát? Amíg a közvélemény előtt is elhangzik olyan vélekedés, miszerint a táncházat helyettesítheti akár a házi-buli is, addig nekünk, az első táncháznemzedék tagjainak egyenesen kötelességünk tudatosítani, hogy mi a táncházak szerepe sajátos művelődési helyzetünkben. Hiszen nemcsak szórakozásról van szó. Akkor, amikor olyan nagy hangsúlyt helyeznek minden szinten az ifjúság közösségi szellemű nevelésére, arra, hogy mindenütt biztosítsák a fiatalság tartalmas szórakozását, éppen akkor nem becsülhetjük le a táncházak szerepét. Világosan kell látnunk: közművelődési funkcióval rendelkező szórakozási forma a táncház, közösségi kultúránk átélésének és a korszerű műveltségrendszerbe való beépítésének lehetősége.

Kostyák Alpár
 egyetemi hallgató

(Falvak Dolgozó Népe, 1980/20. 4. – 1980. május 17., szombat)

Igazi táncháztalálkozókat!⁵⁸

Senki sem akarja kétségbe vonni sem az első (az 1978 szeptemberére, kevésbé alkalmatlan időpontra összehívott), sem az 1979-es második (a szintén Székelyudvarhelyre, de immár júniusra, a vizgák kellős közepére rögzített) seregszemléken látott-hallott fölbecsülhetetlen értékeket, vagy elhallgatni e találkozók bizonyos eredményeit.⁵⁹ Ez máskülönben a kolozsvári táncház szemszögéből nézve lélektani képtelenség volna, hiszen egyúttal saját sikereinkről és nem kis erőfeszítéseinkről is meg kellene feledkeznünk. „A másodikon a súlypont a Kolozs megyeiekre esett”

58 Kőnczei Ádám az írást 1980. május 22.-i keltezéssel küldte el az Ifjúnunkás szerkesztőségének, de – valószínűleg az igen éles kritikai hangvétele miatt – nem jelentették meg. Ugyanakkor érdekes – és tulajdonképpen ezért is került be a jelen válogatásba –, hogy erre már a kor sajtójában utalás történt, Tar Károly *Szorzás lábjegyzetben (is)* című, az adott korszak kulturális életét szervező különböző fórumok, intézmények közötti versengésre reflektáló írásában, lásd ? oldal. (Első megjelenését lásd Kőnczei Ádám – Kőnczei Csongor: *Táncház. Írások az erdélyi táncház vonzasköréből*. Kolozsvár, 2004. 35–39.)

59 Az első székelyudvarhelyi Táncháztalálkozóra 1978. szeptember 23–24., a másodikra 1979. június 9–10. között került sor.

– nyilatkozta nemrég maga az udvarhelyi házigazda. Tárgyilagosan, ám mégis kiegészítésre szorulóan, tudniillik az elsőt még inkább, sőt annyira a Kolozs megyeiek, a kolozsvári táncház meg a közvetlenül általa szervezett, mozgósított csoportok „uralták”, látványban, lemérhető időben egyaránt (a tv-adásban is), melleleg az előadás-sorozatot, a tudományos tanácskozást is (lásd a Művelődésben megjelenteket!)⁶⁰, hogy rossz rá gondolni, mivé zsugorodott, mivé szegényedett volna a találkozó a Kolozs megyeiek távolmaradásával. (A csíkszeredai barozdások sajnálatos módon nem tudtak ezen részt venni.)⁶¹ A másodiknak viszont éppen egy bizonyos fokú kiegyenlítődés volt az egyik legörvendetesebb tünete, sőt részben rendkívüli sikere: kitűnő közép-erdélyi és moldvai táncosok és énekesek részvétele által. Melleleg a kolozsvári táncház ezek megszervezésében is közreműködött, az előbbiekében részben közvetlenül, az utóbbiakéban jobbára közvetve. A másodikon ellenben már úgy vettünk részt, hogy fiataljaink jelentős hányadának vizsgái sikerét kellett kockáztatnia (a kikerülhetetlen ütközés miatt sokan el sem indulhattak, sajnos, több kulcs-emberünk sem jöhetett velünk, így Sepsi Dezső, az Ördögcsékér primása, Tötszegi András szólótáncos), de miután semmilyen józan szóval sem tudtuk elérni a rossz időpont megváltoztatását, minden tőlünk telhetőt megtettünk a találkozó sikeréért.

Bevezetőben mindezt azért részletezem, hogy jobban kitéssék: mennyire közös ügyünknek éreztük eleitől fogva, mennyire a *mi* ügyünk is! Annyira, hogy megmáslásának, eltorzulásának fenntartásáról sem hallgathatunk. Mert értékben és látványban ugyan nem volt hiány egyikén sem, de vajon az volt-e az eddigi két találkozó, s az lesz-e a mostani újra elhamarkodott harmadik, aminek lennie kellett volna s lennie kellene: *a táncházak igazi találkozója*, sajátos szakmai kérdései megvitatásának a fóruma a továbblépéshez elengedhetetlenül szükséges tanfolyammal? Holott nem is indult a legrosszabbul. Habár a sajátos kérdések már az elsón is eléggé a háttérben maradtak („testületileg” jóformán csak két táncház vett részt), némi eszmecserére és vitára – a legérdekeltebb fél, az ifjúság részvételével – mégis sor került, s az esti közös tánc keretében a tánctanításra is történt némi bátortalan kísérlet.

Ehhez képest (nem látványosságban, „mozgalmasságban”!) a második, sajnos, visszalépést jelentett. ezt még a józanabbul ítélő és tisztábban látó udvarhelyiek is beismerik: „A második találkozó ugyan hatalmas sikert hozott [...], de a tánctanítás minőségén még nem segített” – írja maga a venyigés Szép Gyula az Ifjúnunkás idei 12. számában.⁶² De nemcsak a „minőségen”, semmin sem segített, mert szervezett keretek között semmilyen tánc-, dal- vagy más tanítás nem folyt. Megtanítottunk-e legalább egyetlenegy táncot (a tanításhoz szükséges jó módszerrel együtt), hogy a résztvevők a saját táncházukban hitelesen és megbízhatóan adhassák tovább, terjeszthessék? Mindenki gazdagodhatott a szebbnél szebb táncok és dalok kavargó

60 Lásd *Táncház-szimpozion Székelyudvarhelyen*. In: Művelődés, 1979/1. 28–36.

61 Pávai István írja a Barozda-történet 1978-as adatai között: „Összel Pávai Istvánt és Simó Józsefet katonai szolgálatra hívják be, ezért a Barozda tevékenysége fél évig szünetel. Az első székelyudvarhelyi Táncháztalálkózón, Bokor Imre az udvarhelyi Venyigével muzsikál.” Lásd Pávai István: *Barozda 1976-2001*. Csíkszereda, 2001. 42.

62 Lásd Szép Gyula: „*jön a tévé*” In: Ifjúnunkás, 1980/12. 5.

látványával és hangulatával, érzelemben és élményekben, és ennél hatásosabb kedvcsinálást a tanításra-tanulásra nem is találhatnánk, önmagában azonban az ilyen seregszemle nem sokban különbözik a régi táncok marosvásárhelyi seregszemléjétől és hasonlótól, végeredményben a sajátosan nemzetiségi jellegű Kalákától sem. Fiatalkoraink nyersebb kifakadása szerint: „Nagy produkció, nagy népi parádé sok költséggel és kevés haszonnal.” Elszólás-e, hogy a már érintett nyilatkozatban is a „táncházmozgalom pártolása, fellendítése” már csak mellékesen érintett „másik” fontos célkitűzés-ként említődik? Holott még ez a rangsorolás is csak a gyakorlat megszépítése.

Nem a vonzó látványosságról kell lemondanunk! Csakhogy nem szabad elszakítanunk a hasznos munkától. Tévedés volna azt hinni, hogy már az első találkozón nem merültek volna fel ilyen észrevételek, figyelmeztetések. A többi között én magam is javasoltam (megjelent a Művelődés 1979. januári számában is), hogy „meg kell szervezni [...] a népzene-, a tánc- és a népdalgyűjtők, illetve -tanítók nyári tanfolyamait, táborozásait a legjobb szakemberek bevonásával”.⁶³ Ezekon sorra kell kerülniük a táncházak alapvető kérdéseinek, összekötve a gyakorlati tanítással: *néptáncainkról* (táncdialektusaink; táncaink történeti és leíró bemutatása, elemzése; táncélet, a tánc helye és szerepe a közösség életében; táncírás és -olvasás; a néptáncok tanítás módszertana), *népzeneinkről* (tájegységeink népi zenekarainak hagyományos hangszerösszetétele és városi táncházas együtteseink ilyen irányú kiegészítései; a hiteles előadásmód általános és sajátos technikai kérdései, a játék minőségének összetevői; hangszeres népzeneink és népdalaink rétegei, a válogatás szempontjai) és más területekről, nélkülözhetetlen „járulékokról” és összefüggésekről (tánc és zene; tánc és népviselet; a városi táncházakban is felkarolható, feleleveníthető népszokások; a táncházak öntevékeny művészi-művelődési élete gazdagításának további lehetőségei), nem kerülvén meg táncházmozgalmunk nehézségeit sem (a szervezési feladatok, a tudományos gyűjtőmunka és hasznosítása, a kutatás és a tanítás-tanulás anyagi-műszaki feltételeinek, eszközeinek – felvevők, vetítők – biztosítása).

Amikor szakembereket említek, mindenekelőtt nem volna szabad megfeledkezni a legközvetlenebb tartalékainkról: táncházaink alkotó szakembereiről. Gondolok elsősorban olyan kész dolgozatokra, mint Pávai István sorozata a Művelődésben a népi harmóniavilágról⁶⁴ vagy Sepsi Dezső szintén táncházas indíttatású, sőt nyíltan a táncházmozgalom szakmai céljait szolgáló – Szenik Ilona tudományos irányításával készült – államvizsgadolgozata a székely népi zenekarok előadásmódjáról és hangszerkezelési technikájáról.⁶⁵ Ezek és az ilyen dolgozatok bemutatása és megvitatása a táncházatalkálkozók elsőrendű feladatai közé tartozik. És sorra vehetnők néptánc-

63 Lásd Könczei Ádám: *Hol, mit és hogyan?* In: Művelődés, 1979/1. 29.

64 Lásd Pávai István: *Népi harmóniavilág I-III.* In: Művelődés, 1979/12. 25–26., 1980/1. 25–26. és 1980/2. 27–28.

65 Sepsi Dezső említett szakdolgozatát *Hangszerteknikai kérdések a székely banda kíséretében* címmel a Művelődés folyóirat 1980. decembere és 1981. májusa között egy hatrészes sorozatban szintén közölte (lásd: 1980/12. 25–27., 1981/1. 26–29., 1981/2. 25–28., 1981/3. 18–20., 1981/4. 26–27. és 1981/5. 26–27.), ahogyan később, 1982-ben egy négyrészes sorozatként még egy „táncházzenész”, Bokor Imre dolgozatát is (lásd: *Kérdőívek hangszeres népzenei monográfia készítéséhez.* In: Művelődés, 1982/1. 34–35., 1982/2. 29., 1982/3. 32. és 1982/4. 27.).

szakértőinket, kik hitelesen taníthatnák – és reméljük, fogják is tanítani – táncainkat az elkövetkezendő tanfolyamainkon, az Udvarhely és Keresztúr környéki szakértő Vass Alberttől, a kalotaszegi férfitáncainkat ismerőkgig, kiegyenlítően fiataljaink rosszállásait, hogy valóban „ne csak olyanok tanácskozzanak és nyilatkozzanak a táncházról, akik be sem lépnek oda, vagy csak minden szökőévben”.

Mellesleg a szakszerű, kitartó és eredményes munka tudja a leghatékonyabban közbömbösíteni a táncházmozgalom körüli téves nézeteket és hamis legendákat, a táncházmozgalomban is a feltűnési, „publicitási”, tv-beli szereplési lehetőséget látó és kereső ügyeskedéseket, a valódi értékekről és érdemeikről a figyelmet a befolyásolt, manipulált sikerre terelő, a tudás- és teljesítményszinteket összezavaró, a valódi teljesítményeket és minőségi törekvéseket megzavaró vagy éppenséggel akadályozó, hátráltató, a táncházmozgalmat is megkísértő, ám szellemétől oly idegen *sztárkultuszt*, amelynek erősítésére, sajnos, éppen az egyik hetilapunk nyújtott kínosan túlhajtott rossz példát.

Táncházainkat a túlszervezettség kiforgatná igazi arculatából, de a tudást, amely nélkül az a bizonyos harmonikus kötetlenség üres értelmetlenség maradna, *városi* táncházaink időszámításában csak *módszeres* tanítással lehet behozni! De az folyik-e mindenütt? (És milyen szinten?) S ha nem, szétforgácsoltan és minden megoldódik majd önerőből? Nem folytatom. Összefogva, a tanfolyamok még azokra a táncházakra is rendkívülien kedvezően hatnának vissza, amelyek kivételes helyzetük folytán eddig önjelöltől is a legtöbbszörre vitték. Ha viszont továbbra is belenyugodnánk a tanfolyamok sorozatos elodázásába, egész táncházmozgalmunkat tennők ki a minőségi s egyúttal talán a területi megtorpanás, helybetopogás, sőt visszaesés veszélyének, tápot adva a nehezen helyrehozható szakavatatlanság és felszínesség elburjánzásának.

Tanfolyamra gondolva viszont nyomban kiderül: mennyire nem mellékes kérdés az időpont. Máskülönben még egy tanfolyamától megfosztott találkozót sem helyes vizsgaidőszakra kitűzni, hiszen a táncházmozgalomnak nem célja és nem érdeke, hogy bármivel is akadályozza a tanulóifjúság felkészülését. Egy tanfolyam, még ha rövid is, eleve csak szünidőre eshet. És fordítva: az udvarhelyi szervezők által, hogy csökönnyösen rossz időpontokat szabtak ki, eleve lehetetlenné tették és teszik tanfolyamok megrendezését.

A szervezés gyengülése ráadásul veszélybe sodorhatja a látványosságot is. A kapkodásnak, a sietség és a késlekedés vegyülékének a fokozódását még a falragaszok alakulása is mutatja. Az első még tárgyyszerűbb volt (és idejében kifüggeszthettük), mivel azonban műsorából túl sok borult fel, a másodikról minden konkrétat lesepertek. Harmadikról pedig nem is tudunk – napokkal a találkozó előtt.⁶⁶ No de ne kicsinyeskedjünk – táncházmozgalmunk legrégebbi és talán legtevékenyebb táncházát más módon sem avatták bele semmilyen részletbe, mint ahogy a csíkszeredaiakat is csak az utolsó héten érdekesítették egy szóbeli meghívásra. De hát hogyan is lehetne előre rögzíteni a műsort, ha valakihez mindössze egy héttel a találkozó előtt jut el – másod- vagy harmadkézből – egy cédula, hogy az utolsó pillanatban próbáljon mozgósítani szomszédos és távolabbi megyék tucatnyi ismeretlen helyén ismeretlen zenészeket, táncosokat és dalosokat?

66 A harmadik székelyudvarhelyi Táncháztalálkozó 1980. május 17–18. között került megrendezésre.

Az első találkozóról a közös öröm és lelkesedés – hogy egyáltalán megvalósult – az őszintébb és szigorúbb vizsgálódást elhárította. De hogy tavalyi kitartó meggyőző kísérleteink és figyelmeztetéseink ellenére most újra csak kész tények elé állítanak, s a tanfolyamot eleve megakadályozva, ezt akár mulasztásnak is tekinthetjük a táncmozgalom valós érdekeivel szemben.

Mit javasolunk? A táncmozgalomnak továbbra is számítani kell a televízió magyar adásának nagyvonalú, áldozatos és folyamatos támogatására, amely nélkül az eddigi két találkozó is vajmi szűk keretek közé szorult volna. A mozgalom országos összefogására és a találkozók összehangolására azonban – táncszövetség vagy néptáncosok országos tanácsa és hasonlók hiányában – úgy érezzük, az Ifjúmunkás a leghivatottabb, felsőbb, központi szervével karöltve (az egyes táncházak megtartván eddigi külön támogatójukat, védnöküket is, a marosvásárhelyi például az Igaz Szót, a kolozsvári meg a Korunkot). Elvi és gyakorlati megfontolásokból egyaránt. Az Ifjúmunkás volna a leghivatottabb, mivel sajátosan *ifjúsági* mozgalomról van szó, de ugyanakkor *országosról* is, és mint ilyen nem egy helyi klubnak kellene alárendelni (amelyet más-különbben az eddigiek is erejét és anyagi lehetőségeit messze meghaladó erőfeszítésre kényszerítettek). S a táncházakért eddig is az Ifjúmunkás tette a legtöbbet.

Javasoljuk továbbá, hogy az Ifjúmunkás matinéihez és a tv Kaláka-műsoraihoz hasonlóan (de jellegben azoktól jobban elkülönülve) a táncházatalálkozókat is vándortalálkozókként tartsuk meg: minden esetben más-más táncház vendégeként. Úgy érezzük, helyi szempontokon felülemelkedve, nemzetiségi művelődésünknek az az érdeke, hogy táncházatalálkozóink mindenüvé eljussanak, mindenütt elősegítvén a táncházak helyi népszerűsítését és fellendítését a méltányosság jegyében, s egyúttal – a közös ügyek háttérbe szorulása nélkül – minden táncház sajátos kérdéseinek, táncainak és más értékeinek alaposabb megismerését.

Az Ifjúmunkással és a tv-vel karöltve, s a soron levő táncház összehangoló munkájával gondoskodnunk kell arról, hogy találkozóinkon valamennyi táncházunk képviselve legyen (s lehetőleg ne csak passzív nézőként), sőt – a dolgok elébe vágva – olyan helyekről is hívjunk rátermett és vállalkozó fiatalokat, ahol a táncházak megindulásához megértek a feltételek.

A találkozókat idejében és alaposan, körültekintően kell előkészíteni, a tudományos intézmények tanácsadására és segítségére is támaszkodva, valamennyi táncház bevonásával az egyenjogúság szellemében, az előzetes tanácskozásokon pontosan felmérve és egyeztetve, hogy melyik táncház mit ajánl, mit javasol és mit vállal.

A tanfolyammal összekötött találkozóra, közvélemény-kutatásunk és a csíkszeredai barozdások szerint is, július második fele volna a legalkalmasabb időpont. A soron következő házigazdának a csíkszeredai táncházat javasoljuk (a vendégjárás idővel természetesen visszakörözne Székelyudvarhelyre is). Júliusban ott látványos, de egyúttal táncházközpontú találkozót tudnánk szervezni a nélkülözhetetlen tanfolyammal egybekötve.

Könczei Ádám

Táncművelés

Székelyudvarhely, 1980. május 24.

Szemerkél az eső, csíp a szél is. A buszmegállóban tévések idegeskednek: várják a meghívottakat, filmezni szeretnék érkezésüket...

Délutánra csak összegyűlnek a csoportok, a tudományos ülészakra meghívott neves folkloristák is.

Kezdetét veszi a III. Nemzetiségi Táncművelés. Perdül a tánc, csodálatosan szép, eredeti táncrendekben, ruhákban gyönyörködhetnek a nézők; felcsendünek a tiszta forrásból fakadó népdalok.

Erdély magyarlakta megyéiből hozzák az üzenetet, de a román folklor is jelen van, színeivel, viseletével, táncrendjével.

Aztán a táncművelés megbeszélése. 25-én, vasárnap délelőtt a tudományos ülészak – és délután-este táncművelés.

Távirati stílusban fogalmazva, körülbelül ennyi történt azon a két májusvégi napon Székelyudvarhelyen, e kezdeményező szellemű-akaratú Hargita megyei városkában.

A három éve itt lezajló események azonban jelentőségükben, erkölcsi és szellemi, lelki hasznukban jóval túlmutatnak önmagukon. Nemzetiségi népi kultúránk ápolására, megőrzésére buzdítanak, felelősségtudatunkat táplálják-erősítik örökségünk, lelkületünkből fakadó kincseink iránt.

És egyszersmind a barátság, a testvériség ápolója is ez a lassan hagyományossá váló Táncművelés. Egymás megismerését biztosítva, egymás megbecsülésére serkent, románokat, magyarokat.

Évekkel ezelőtt sarjadt a táncművelés. Hogy egyre szaporodnak táncműveink, a fiatalság egyre jelentékenyebb hányada fedezi fel, szereti meg és becsüli a folkloort, a népi táncot, a népdalt, a népviseletet, szokásokat – abban elvitathatatlan szerepe van az udvarhelyi találkozóknak.

Ki részt vesz e találkozók valamelyikén is – lelkiekben is gyarapodva távozik.

És ez nem is kevés!

Molnos Lajos

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1980/128. 3. – 1980. május 31., szombat)

Táncművelés: A fokozódó érdeklődésre való tekintettel a kolozsvári táncművelés megindítja az Aprók táncát székely és más néptáncok és népdalok tanítására. Június 19-től július 17-ig minden csütörtök este 7-től 8 óráig módszeres táncoktatást szervez 10–15 éveseknek a Monostori Művelődési Otthonban (Monostori út 16.). (Igazság, 1980/143. 2. – 1980. június 18., szerda)

Hívogató

Beindult a meghirdetett Aprók Táncháza, s csütörtökön esténként ezután a kicsik is koptathatják a lábbelijüket a Monostor úti kultúrotthonban.

Június 19-én, az első alkalommal a 13-as, a 17-es, 21-es általános iskolák, a zeneiskola és a 3-as számú Matematika-Fizika Líceum tanulói ismerkedtek a széki táncrenddel. Elsőtől hetedikig minden osztály képviseltette magát. Annak ellenére, hogy több helyről verődtek össze, a közös hangot hamar megtalálták – az első, jókedvű tánclépésekben.

Jó volt, hogy a hirdetésben megjelölt 10–15 éves korhatárt senki sem vette egészen komolyan, s úgy vélem, hogy aki a csárdással meg a széki táncrenddel meg akar ismerkedni, ezután se kösse magát a korhatárhoz. A nagyobbak amúgy is a Vasas klubban tanulhatnak táncolni (minden pénteken).

Vegyük hát ezt hívogatónak: aki népdalt, népi táncot, népzénet akar tanulni és kellemesen kívánja eltölteni a szabadidejét, csapjon fel táncházasnak! Mindenkit szívesen látunk.

Mitruly Anikó

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1980/146. 3. – 1980. június 21., szombat)

Táncházatalálkozó – 1980

1980. május 17-én és 18-án rendezték meg Székelyudvarhelyen a III. Országos Nemzetiségi Táncházatalálkozót. A kétnapos rendezvénysorozat szombaton a táncházaink és a tánckutató feladatait számbavevő, számonkérő vitával kezdődött, este pedig az ország különböző néprajzi területeiről meghívott magyar népi táncosok, énekesek, zenészek parádéjával folytatódott. Másnap került sor az idén is a Kriterion Könyvkiadó által patronált néprajzos-folklorista kerekasztal-értekezletre. Szombaton és vasárnap éjjélig tartó közös táncház zárta a Művelődési Házban tartott rendezvényeket.

Vass Alberttől, a Siculus táncházat fenntartó székelyudvarhelyi KISZ Klub vezetőjétől, a találkozó egyik szervezőjétől érdeklődöm a brassói, csíkszeredai, kézdivásárhelyi, marosvásárhelyi, sepsiszentgyörgyi, székelyudvarhelyi táncházak szombati vitája felől.

– Ismét szóba kerültek táncházaink Bartók és Kodály tanításait követő alapelvei. Az autentikus, archaikus táncainkat-zenéinket-dalainkat alaposan (tehát pontosan úgy mint a legjobb falusi előadók) táncoljuk, énekeljük, zenéljük táncházainkban. Negyedik alapelveként idesorolnám azt, amelynek érvényesítése végett vállaltuk az

eddig három táncháztalálkozó szervezését: nemcsak saját környékünk hagyományát, hanem az egész ország magyar nemzetiségű lakosságát kell vállalnunk. Ezért hoztuk immár harmadszor táncházaink okulására, tapasztalatszerzése érdekében Szatmártól Vranceáig fél tucatnyi megyéből Székelyudvarhelyre a sok-sok kitűnő falusi táncost, zenészt, énekest. A hozzászólók megfogalmazták legfontosabb gondjainkat is: a jól felkészült szakemberek hiányát és a táncgyűjtés-kutatás anyagi gondjait. Újra szó esett a táncgyűjtés egyetlen lehetséges módjáról, a komplex gyűjtésről: zeneileg is képzett szakemberekre van szükség, akik ismerik a Lábán-féle táncjegyzést; a táncok rögzítése pedig 16 mm-es filmszalagra történik. A szakmai képzéshez és a sürgős gyűjtői feladat elvégzéséhez támogató intézményre lenne szükség.

András Kálmán elvtárs, a KISZ Hargita megyei bizottságának propaganda titkára a nyilvánosság előtt vállalta, javasolni fogja a megyei KISZ bizottságának, hogy megyénk különböző helységeiben szervezzen a táncutatóknak és táncmuzsikusoknak továbbképző tanfolyamot. Viszont – hangzott el az ellenvélemény – továbbképző tanfolyam megtartása csak azután lenne célszerű, ha minden meghívott táncos előzőleg megtanulna szolmizálni, hiszen enélkül nincs táncírás.

– Tömegalapot kell teremteni táncmozgalmunknak – összegezte véleményét András Kálmán elvtárs –, s ez csak úgy lehetséges, ha a különböző szintű KISZ bizottságok bevonják a táncot élő életbe a munkásifjakat is. Ki kell használnunk minden nevelési eszközt, mely fiataljaink kulturális, jellembeli és erkölcsi gyarapodását elősegíti!

Vasárnap délelőtt tartották az immár hagyományos tudományos ülészeket *Népművészetünk ma* címmel.

A nemzetközileg elismert tudós szakemberek – Almási István, Jagamas János, Kallós Zoltán, Szentimrei Judit előadásai után két gyűjtő: Barabás László Szászrégenből és Derzsy András Székelyudvarhelyről ismertették dolgozataikat. Derzsy Andrásnak – Kaláka műsorából már ismert – székely harsogtatásról (regősénekeink most felfedezett rokonságáról) elhangzott felolvasását élénk vita követte.

Szombaton és vasárnap este került sor a falusi népművészek bemutatkozójára. Minden falut, csoportot a tudományos ülészekon szereplő szakemberek mutattak be, kiemelve egyes falvak, tájgységek sajátos jegyeit.

A műsort a Beszterce-Naszód megyei magyardécseiek kezdték. Kecsetáncuk és bottörős táncuk nagy érdeklődést keltett. Szilágypanit, a Kolozs megyei Vice,⁶⁷ a kovásznai Vargyas, a Hargita megyei Kecset és a tövisháti Lele táncosai igen nagy tetszést arattak. A kecseti székely verbunkost táncoló Szélyes Jánost és az inaktelki Gergely István kalotaszegi verbunkját többször visszatapsolták.

A színpomás ruhák, a koreografálatlan, hiteles régi táncok mindenkit lenyűgöztek. Petók Dezső lelei furulyás, a kendilónai (Kolozs megye), magyardécsei és szilágypaniti zenészek is remekeltek.

A moldvai magyarokat a III. Táncháztalálkozón a Bákó megyei – tévénk révén ismert – lujzikalagori Zsigmond Mária mellett a legdélibb csángó vidék, Vrancea

67 Vice Beszterce-Naszód megyéhez tartozik.

megye két települése: Vizanta és a Măreșești melletti – eddig a folklór és néprajztudósaink által még nem ismert – Garofa lakosai képviselték. Régi stílusú népdalaik, a csodálatosan szép *Madarka, madarka ne zavard a vizet...* ballada a kecsetiesek és leleiek mellett az est fénypontját jelentették.

Különben egy sokat hangoztatott tétel dőlt meg a kecseti táncrend bemutatkozásával. Néptáncszakembereink általános véleménye az volt, hogy a székelyföldi néptáncok viszonylag újabbak, ezért kevésbé értékesek. A kecseti táncok bemutatása éppúgy, mint a tavalyi találkozón látott – s azóta a székelyudvarhelyi Siculus táncházba bevezetett – gagy, vagy a lövétei leánykörtánc a további és mielőbbi kutatások fontosságára is figyelmeztet.

Lőrincz György

(Utunk, 1980/26. 7. – 1980. június 27., péntek)

Tények és kérdőjelek

A táncházmozgalomról

Táncolni jó. Táncolni igazi, emberi öröm. A táncban a tér és ritmus dimenzióiba behelyezett ember önmagát fogalmazza meg. Az egyéniség megnyilatkozásán túl, szükség van a társra is, akivel párt alkothat, s így megteremtődik az érzéki-érzelmi közeledés lehetősége. A tánc a fiatalok alapvető pszichikai-szociális életfolyamata, és nem egyszerű szórakozási forma. Régebb is volt, ma is van számtalan olyan fiatal, aki semmilyen műkedvelő tevékenységet nem végez, mondhatni semmi sem érdekli – de olyan, aki nem táncol rendszeresen, nagyon kevés akad.

A történelmi korszak, a társadalmi hovatartozás, s ezen belül a változó divatok határozták meg; kik, mit, hogyan táncolhatnak – és hogyan szerveződnek, zajlanak le a táncalkalmak, hogyan működik az „etikett”. Szabályoknak létezniük kell: a mindenkor táncoló közösségekben kialakultak a kommunikációs kánonok, megfogalmazódott a viselkedésnyelv, s éberrel kellett ügyelni a kommunikációs (és hagyományozódási ez esetben) zavarok (perturbációk, devianciák) elkerülésére, magának a tevékenységnek a lényeges pontjait megkérdőjelező, módosító kísérletek leszerelésére. Szertartásmesterek, tánctanárok, előtáncosok, táncház-gazdák – no meg a közösség aktív közvéleménye ellenőrizte a viselkedési normák betartását. Megvoltak az újítók is: ők kreálták a divatot. A tömeg pedig kitöltötte a normák szabta teret: szórakozott.

A múlt század kelet-európai parasztfiataljának a tánc egész életére kiható, alapvető fontosságú egyén – közösség, egyén – pár viszonyok megtanulásának-kialakításának az alkalmá is volt. Vagyis mindkét nembeli nemzedéktársak közös szórakozása, az egyén önkifejezésének-önmegvalósításának (férfitáncok) a normája; de

leginkább: alkalom a nemek közeledésére. Akárcsak a munka vagy az ünnepek, kötelező volt: a közösségből zárta ki – távlatilag is – magát az, aki ezt nem vette figyelembe. Hiszen a kötött paraszti életrend pontosan meghatározta a szórakozás idejét és jellegét is: évszázadok, nemzedékek sokasága életével valósította meg, emelte ezt hagyománnyá. Amikor szórakozott ez a közösség, akkor teljes lényével ezt tette, és nem közvetlenül a földdel, a természettel küzdött, hanem a közösségérzés kialakításáért, az önaffirmációért, a párkereséssel a biológiai fennmaradásért – azaz az ebben a világban megvalósítható totalitásért. Kultúramegtartó s -fejlesztő, az érzelmi teret megszervező tevékenység volt ez. Létfontosságú, már csak azért is, mert ha a parasztságnak volt is véleménye az életéről, volt is világnézete – nem volt írásbelisége, s így az ilyen tanulási-örökítési alkalmaknak fokozott jelentőségük lehetett.

Ha a parasztleányek összeálltak, egy házat kibéreltek, pálinkát vettek, zenészeket fogadtak, s

táncházba hívták a lányokat,

nem tevékenységet választottak, csupán az életkorral járó tartalmak kiépítésére-kiteljesítésére egy formát. A tevékenység: adott, szükségszerű volt.

És íme, nem kényszerítve, hanem szabadidő-tevékenységnek választva, városi fiatalok között terjed ez a szórakozási forma: a táncház. Erről a jelenségről szeretnék szólni. Talán pontatlanul, talán elfogultan: hiszen belülről, részvevőként tudom csak szemlélni a táncházmozgalmat.

Érdekes jelezni mindjárt az elején

egy paradox jelenséget:

holott a közvélemény az, hogy a fiatalágnak a tánc hagyomány, néphagyomány felé fordulása nagyon hasznos és szükséges dolog, mondhatni nemzetiiségi megrendelésre történik, tehát az idősebb nemzedék teljes támogatását élvezi – mégis, a táncházról az első cikkösszeállítás a körön belül levőktől származik. Egyrészt: néhány szimpatizánstól s a néprajzi szakemberektől eltekintve, az idősebb nemzedék nem tulajdonít különösebb fontosságot a jelenségnek, másrészt: a részvevők nem várják meg, amíg kategorizálják őket, igyekeznek vizsgálni, megteoretizálni tevékenységüket.

1976 őszen alakult Kolozsváron az első táncház⁶⁸ – s 1979 augusztusában, a Művelődésben jelent meg a Táncház, kaláka és mi című összeállítás. Filológus hallgatók, táncház-tagok írták, olyanok, akiknek jelenleg ez egyik legfontosabb problémájuk, s ezt nemcsak nemzedéktársaikban, de az idősebbekben is tudatosítani akarják. A leghelyesebb álláspontot, amely tájékozódni segít e mozgalomban, Szócs Katalin fogalmazza meg: „Valaminek egészen a kezdetén állunk.” A II. Táncháztalálkozó tapaszaltakon kívül, talán erre a gondolatra reflektálva jelenti ki Béres Katalin a Művelődés ugyane számában: „Míntha műfajváltásnak lennénk tanúi közművelődésünk életében.” És ehhez minden bizonnyal a nemzedékváltás is hozzájárul: a Művelődés sem folkdalok kottáját, szövegét közli mostanában az ifjú olvasók számára,

68 Gagy József szintézis jellegű írásából nem derül ki, hogy mire alapozza ezt a megállapítását (lehet, hogy a Katona Ádám 1978-as, *Néptáncaink jó divatja* című írásában közöltekre?), viszont az datált tényállás, hogy Kolozsváron – és így Erdélyben – 1977 februárjában indult az első, közönségnek szervezett táncház.

hanem Pávai István Népi harmóniavilág című sorozatát. Harmincadik évüket taposásák az egykori Siculus-fesztiválok zenészeinek, közönségének nagy része; túlvannak a családalapításon, a megállapodáson; a muzsikusok egy része már nem zenél, a közönség is – jobbik esetben – átpártolt a szimfonikus zenéhez. Az akkori tizenévesek pedig: átpártoltak a táncházhoz. Vagy egyenesen

a táncházmozgalom úttörői

lettek. A Zakariás testvérekről van szó, a Siculus-nagydíjas Harmat együttesről. Zakariás Attila 1975 telén citera hangolású gitáron énekelt a Hol jártál az éjjel cünegemadár című népdalt a kolozsvári Visszhang-fogadóesteken. A kolozsvári Egyetemi Diákközpont magyar nyelvű vezetékés rádiójának szerkesztői, az akkori főszerkesztő, Patrubby Miklós szervezték a fogadóesteket, előbb a filológiai kar, majd más fakultások klubjaiban. Állandó műsorszám volt Csutak Judit ballada-szavalata, Zakariás énekei. 1975 novemberében a Mócok útján levő művelődési házba (itt nyílt meg később az első táncház),⁶⁹ a Harmat koncertjére nagyjából a fogadóestek közönsége jött el. A megszokott folklalok után Zakariásék három moldvai csángó népdalt s egy román börtöndalt énekeltek. Nem népi hangszereken kísérték magukat, de: először hangzott el nálunk fiatal zenészek (s nem hivatásos népdalénekesek) előadásában több népdal. „Lesz még egyszer, lesz kikelet / Hej legények, hej!” – hallgatták a Visszhang-gálaest résztvevői a dalt 1976 tavaszán. S ugyanekkor, ugyanitt énekelt balladákat Panek Katalin, vitatkozott a közönség előtt folkról, népzeneről Pávai István, Simó József (a későbbi Barozda tagjai) és Kostyák Imre (a táncházenész Kostyák Attila és Kostyák Alpár bátyja); népdalokat énekelt Sepsi Dezső. S nemcsak a színpadon – a kulisszák mögött is fokozott hévvel folyt a vita, az elméleti tisztázás: milyen zenekar kísérje (hitelesen) Panek Katalint? A tévéfelvételre falusi paraszzenekart vittek Bukarestbe.

A Harmathoz csatlakozott a hegedűs Sepsi Dezső, Zakariás Erzsébet megtanul gardonyozni, s 1976 őszén már gyimesi csángó népdalszvitjüket adják elő; s ugyane fogadóesten lépett fel Panek Katalin; népdalokat énekelt. Közben megalakult az első táncházenekar, a Bodzafa hm: Székely Levente, Könczei Árpád, Sepsi Dezső, Porzsolt Antal. Most már csak termet kellett keresni, ahol beindulhat a tánctanulás. Ez bizonyult a legnehezebb kérdésnek: a Bodzafa hm Panek Katalinnal együtt fellépett az Ifjúmunkás-matinékon, s próba címén hol a Vasutas klubban, hol a Bábszínház próbatermében sikeredett egy-egy táncház. A törzsközönséget nem kellett oktatni: ezek ugyanis székiek voltak, háztartási alkalmazottak, munkások, akik évtizedek óta kimenőnapokon a Telefonpalota mellett szoktak gyülekezni, s ott a szabad ég alatt énekelnek, összefogózkodva táncolnak. A fiatalok közül pedig csak a leglelkesebbek voltak ott 1976 késő őszén a Mócok útján a klubban,⁷⁰ ahol beindult matiné-próbák ürügyén az első táncház.⁷¹ Akadozott a tánctanítás: állandó oktató nem volt, Könczei

69 A szóban forgó művelődési ház a Monostori úton van, amelyik a kolozsvári Mócok útjának folytatása nyugati irányba.

70 Lásd a 68. lábjegyzetet.

71 A jelen kötet szerkesztőjének véleménye szerint az alakuló és az Ifjúmunkás-matinékra és / vagy Visszhang-fogadóestekre gyakorló / készülő Bodzafa együttes próbáit még nem tekinthetjük szervezett és hirdett nyilvános táncháznak.

Ádám, Kőnczei Árpád vagy a széki táncosok tanítottak alkalmoszerűen, de ez utóbbiak kevés kitarással: táncolni, szórakozni jártak ide, nem volt türelmük elviselni a csetlést, botlást. Inkább ők táncoltak: ezt nézték, tanulták el a fiatalok.

Közben Pávai István és Simó József megalakította Csíkszeredában a Barozda együttest, s beindították az Ifjúsági klubban a táncházat; Székelyudvarhelyen a Siculus klubban alakult táncház, a zenét a Venyige együttes szolgáltatta. Kolozsváron megalakult az Ördögsekér együttes, majd 1978. május 5-én annak a rendje s módja szerint, bevezető beszéddel s diavetítéssel beindul a Vasas klubban egy második táncház; a Harmat s az Ördögsekér zenél itt.

Újabb útjelzők: 1977 novemberében az első Kaláka (ez a tévéműsor a mozgalom legjobbait foglalkoztatja, lépteti fel); 1978 őszén, Székelyudvarhelyen az első Táncháztalálkozó, a különböző tájak öreg táncosainak találkozója a fiatalokkal. Zakariásék megalakítják a Regösök együttest, s táncházat szerveznek Marosvásárhelyen (az Igaz Szó patronálásával) és Sepsiszentgyörgyön. S 1979 májusában Székelyudvarhelyen az eddigi csúcs: a Művelődési Ház, a tévé magyar adása és a Kriterion Könyvkiadó szervezésében II. Táncháztalálkozó. Moldvától Kalotaszegig mindenhonnan jöttek idős táncosok, énekesek; a néprajzi szimposiumon 16 tudományos dolgozatot mutattak be; mindkét nap előadás volt, utána hatalmas ösztánc. És disszonancia is: úgy tűnik, a fiatalok néprajzi képzésére nem a legmegfelelőbb módszer előadások előtt tudományos dolgozatokat felolvasni (mely dolgozatokat a szép számban összegyűlt néprajzosok, folkloristák nagy figyelemmel hallgatták); inkább a parkban a falusiakkal ismerkedtek, majd előkerült egy zenekar, hát énekeltek, táncoltak. Róluk ugyanis: a városi táncházmozgalomról, szervezési-tánc tanulási kérdésekről, s az alapproblémáról – mennyiben nemzedéki, mennyire távlatos mindez – nem esett szó. Pedig nyilvánvaló: tevékenységük két alapösszetevője: a paraszti közösségi-kulturális hagyományok megismerése, ebből bizonyos formák kiválasztása – és ezek beépítése mindennapi életükbe. E második összetevő legalább olyan izgalmas, mint az első; de

sokkal bonyolultabb, sokkal kevésbé világos.

Mert íme, nem kényszerítve, hanem szabadidő-tevékenységnek választva: városi fiatalok között terjed ez a szórakozási forma: a táncház.

A XX. század városaiban a szabad idő eltöltésének számos változata adódhat. Sokfajta személyi beállítódás is lehetséges, s az adott keretek is sokkal rugalmasabbak, mint a paraszttársadalomban. Lehet válogatni: hiszen, ellentétben a munkával, az emberi tevékenységnek ez az oldala, amely a „szabad idő” kategóriába illeszthető, egyre kevésbé szabályozott. Az lenne az ideális, ha ez a tevékenység az emberi személyiség kibontakozását szolgálná –, de a munkamegosztásban elfoglalt hely, az osztály-, réteghovatartozás erősen meghatározzák e tevékenység formáját, valamint azt, hogy a forma művelődés vagy szórakozás jellegű tartalommal alkot-e egységet.

A fiatalok közül a falusi, parasztszármazású munkások szórakoznak (kocsma, bál, tévé, mozi); a városi fizikai munkások már ismerik a művelődés lehetőségeit, de kevésbé gyakorolják (klubtevékenység, amatőr csoportok, munkásegyletek); a nem fizikai munkás fiatalok körülbelül egyenlő arányban művelődnek és szórakoznak. A tanulmá-

nyaikat végző diákok, egyetemisták külön csoportot képeznek: a diákok származásuk, valamint iskolájuk jellege (szakiskola, ipari líceum, elméleti líceum) szerint más-más arányban művelődnek és szórakoznak, az egyetemisták pedig a társadalom leginkább művelődésre orientált rétege. A mozgás a két különböző szabadidő-szféra között a szórakozás felől a művelődés felé történik, ezt kéri a társadalmi haladás igénye is. Szükségszerű, hogy új és új formákat találjon magának a művelődés- és önképzésigény – minél hatékonyabb, minél vonzóbb formákat, hogy az általános mozgási (átcsapási) tendencia minél erősebben hathasson. Hiszen minél több olyan emberre van szükség, aki a szórakoztató ipar termékei helyett (vagy legalább: mellett) a művészet adekvát világot mutató alkotását érthesse meg, fogadhassa be, s így értelmet kutató, világot boncolgató kérdéseire ne csak elodázó megnyugtatót, hanem pontos választ kapjon.

Bizonyára ennek a formakeresésnek, az igény meglétének eredménye a hetvenes évek közművelődési eseménye: a táncház. A tevékenység célját Pávai István fogalmazta meg a *Művelődés* 1978. októberi számában: „a cél az, hogy minél több fiatal képességei szerint elsajátítson egy bizonyos mozgáskultúrát, amely ilyen jellegű igényeit kielégíti, s ugyanakkor szorosabban kapcsolja szülőföldjéhez, ahhoz a közösséghez, amelyhez tartozik.” E meghatározás értelmezéséhez, kiegészítéséhez tudni kell, hogy számosan, publicisták, társadalomtudósok vizsgálták a szomszédos magyarországi táncházmozgalmat, s úgy találták, hogy a jelenség úgy értelmezhető, mint a közművelődésnek, ezen belül

az ifjúsági művelődésnek újabb hulláma, újabb útja.

Az ifjúságra jellemző a még nem felnőtt helyzet, s ennek sajátos következményei: jelentkeznek úgynevezett dezintegrációs viselkedésformák, azaz a fiatalok „a velük szemben érvényesnek hirdetett és érvényesnek mondott viselkedési normákat tagadják valamilyen mértékben” (Andrássy Mária – Vitányi Iván: *Ifjúság és kultúra*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1979). Az ebben rejlő pozitívum: „újfajta életformák vagy normák tudatosabb vagy ösztönösebb kereséséről, egyfajta avantgardizmusról van szó” (u.o.). Ez azonban időleges: általában 25 éves kor után, ha megtörténik az úgynevezett „teljes szocializáció” (házasság, munkavállalás, otthonteremtés), életformájuk, kevés kivétellel, az elődökéhez igazodik. Ezen belül pedig a szabadidő-tevékenység is módosul. Amíg iskolás, egyetemista vagy dolgozó, de nem házas fiatal, addig több a szabad ideje, és más rendszerű a szabad idő eltöltése.

Az amatőr művészeti mozgalmak a fiatalokra építenek – s az általános tapasztalat az, hogy a művészetet értő közönség azokból lesz, akik fiatal korukban maguk is amatőrök voltak, nemcsak fogyasztották, de bizonyos szinten átérték, elemezték, tanulták a művészeteket. Az amatőr művészkedés ugyanis nemcsak közvetít, nemcsak kiegészíti a hivatásos művészetet, hanem külön funkciói is vannak. Vitányi Iván három sajátos funkciót állapít meg. Az első: a táncház divat, többeket ez csal oda; s a kérdés az, hogy ha ezek a fiatalok *az önművelő* – ugyanis „az amatőr alkotó módon él a művészettel, ezáltal jobban tudja befogadni, s életének szerves részévé, emberi fejlődésének, gazdagodásának részévé teszi”.⁷² A tevékenység elkerülhetetlenül kö-

72 A szövegből itt valószínűleg hiányzik valami, de így volt publikálva.

zösségben történik, az egyén „a közösséget mint élményt éli át” (s ez felmérhetetlen fontosságú folyamat!), nyilvánvaló tehát az amatőr művészi tevékenységnek a *közösségnevelő* funkciója is. S a közösség jövőjét a progresszív gondolatok, elvek melletti kiállással lehet előkészíteni, az amatőr művészeti tevékenység is erre orientálja tagjait – nyilvánvaló a tevékenység *politikai* funkciója is.

Arra, hogy ez a tevékenység alapvető formái jegyeiben milyen legyen, kétféle út kínálkozik; az újítás, a hagyományok lerázása, az érzelmek gátlástalan kifejezése (ez tulajdonképpen a nehezebb, mert a deklarált újítás gyakran – s nem tudatosan – valamely régi sablonra köthet ki) –, vagy megragadni, megtanulni valamiféle hagyományt, egy olyan FORMÁT, melynek lényege az, hogy az alkalmazkodónak kevésbé kell önmagára figyelnie, hiszen megvan az adott, amelyet reprodukál. De ha elfogadta azt az adottat, ha ebbe belehelyezkedett, az önkifejezésnek, a variálásnak több jelentősége van. A történelmi kor függvénye, hogy mikor melyik út járható. Az, hogy a szórakozás-művelődésrendszer melyik pólusán helyezkednek el a fiatalok, azaz a szabadidő-eltöltés milyen módját választják, az nem pedagógiai, hanem társadalmi kérdés, a gazdasági-társadalmi fejlődés következménye. A népi kultúra formáinak ápolásából is csak akkor és ott lesz mozgáster, amikor és ahol kezd feledésbe merülni.

Ezzel kapcsolatosan furcsa kettősség jelentkezik a szakemberek s a közvélemény vélekedésében. Az előbbi hangsúlyozhatja, hogy a népművészet, népköltészet mint élő, ható, gyarapodó kultúra már nincs, megszűnt, ha az utóbbi felemás, *hagyományos elemeket* is magába foglaló kulturális közegét még mindig az eredetinek, értékesnek hiszi. De ez már a változó értékek, az érték tudat problémája. A lényeg az, hogy a társadalmi körülmények, az urbánus vagy rurális jelleg, a foglalkozás, végzettség, valamint a hagyományos paraszti kultúrától való eltávolodás mértéke határozza meg elsősorban azt, hogy mivel tölti szabad idejét a fiatal, konkrétan: jár-e néha táncházba, tagja-e a törzstagok gárdájának, jól érzi-e ott magát. Ez persze akkor lehetséges,

ha már van táncház.

Ehhez pedig zene kell, parasztzene. Jelenleg csak elvétve, egy-két elzárt helyen maradt fenn az a stílusú zenélés – a kötött táncrenddel együtt –, amely a múlt század parasztkultúráját jellemezte, s ami most a táncházban felcsendült. Ide kellett eljutniuk, itt kellett tapasztalatot szerezniük a táncházzeneészeknek. Nagyon szerencsés körülmény, hogy a népzenei gyűjtés munkáját Vikár Béla, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, majd a hazai szakembergárda: Jagamas János, Szenik Ilona, Demény Piroska, Kallós Zoltán, Almási István, Könczei Ádám elvégezték. Gyűjtését első pillanattól a táncházzeneészek rendelkezésére bocsátotta Kallós Zoltán, aki így is, másban is a legkitartóbban támogatta az alakuló zenekarokat és táncházakat. A zenészek egy része konzervatóriumot végzett vagy végez; a Barozda vezetője, Pávai István, muzikológus pedig a fiatalok közül a legjelentősebb gyűjtőmunkát mondhatja magáénak. De például Zakariás Attila, Szép Gyula is sokat jár gyűjteni; s mások is, a Kalákával vagy magányosan, igyekeznek magnószalagra rögzíteni a még feltáratlan anyagot.

A zenére pedig már táncolhatnak, akik tudják a táncokat. Sajnos, szakoktatók, akik a sajátos műfaj: a táncházban eredeti néptáncstanulás metodikájával tisztában lennének, egy-két kivételtől eltekintve, nincsenek. Zakariás Erzsébet kezdte el majd minden táncházban a tánctanítást, szerencsére akadtak követői is, s ma már a legtehetségesebb táncházasok közül kiemelkedett „tánctanárok” terjesztik a széki, Küiküllő menti, vistai,⁷³ gyimesi táncrendet, táncokat.

S ha már kialakult a zenészek és a táncot tudók törzsgárdája, akkor válik megvalósíthatóvá a mozgalom. Ekkor dől el, ki az, aki eljár táncházba, ki tanul táncot, ki az, aki csak nézelődik, ki az, aki többet nem is jön vissza. Kialakul a táncstudás szerinti, meg a „szerelés” szerinti hierarchia: farmerek, parasztingek, bársonynadrágok rangsora, kialakulnak a társaságok, előbb a zenészekhez való viszony (baráti kör), majd munkahelyek (diákoknál osztálytársak, évfolyamtársak) szerint. Kifejlődnek a szimpátiák s az ellenérzések, s érveket keresnek, létüket megindokolandó. De ez már a szociológiai kutatás, felmérés tág tere.

A mozgalom alakulóban, változóban, felfelé ívelőben van, s ezért kevésbé átlátható. De a kérdést feltehetjük, ha nem is kapunk rá kimerítő választ: mi is hát *a táncház itt náluk?*

Tagadhatatlan, hogy a fiatalok egy részét foglalkoztatta és foglalkoztatja a hajdani parasztság világa. Van egy kutatógárda, amelyik kötetek sorában jelenteti meg hosszú évtizedes feltáró munkájának eredményeit. A táncházban a két nemzedék törekvései, szándékai találkozhatnak – s az ideális az lenne, hogy ez ne csak deklaráltan, kis mértékben, hanem valóban és teljes mértékben megvalósuljon. Kutatók mindig is hangsúlyozták, örülnek annak, hogy a „táncház... a hagyományos népi műveltséget igyekszik megismertetni a fiatalsággal, a nagyközönséggel” (Almási István, *Művelődés*, 1979. 8.), valamint „jellegéből adódóan sajátos formában tudatosítja a hagyományaink iránti érdeklődés szükségességét” (Kallós Zoltán, *uo.*). De jellemző alapállás: „Előbb a tudomány, azután a lelkesedés; előbb a tanulás, azután az alkotás. A halhatatlan értékeknek kijáró alázattal, tisztelettel és szeretettel” (Farágó József, *uo.*). Ez bizonyos szempontból téves, ugyanis a halhatatlan értékek a fiatalokat annyiban készítetik alázatra, amennyiben ezek az értékek általuk is választhatók, továbbépíthetők. Ügyelni kell a követelmények felállításánál: könnyen megtörténhet, hogy a nemzedéki, kétféle, két oldalról való közelítés sajátosságai miatt, a közös célok megvalósításában párhuzamosan, s nem érintkezve halad a két nemzedék. Mindig vannak átmenetek – de világos, hogy a kutatóknak a tudomány, a tanulás a fontosabb, míg a fiataloknak ezen túl az önmegvalósítás, az alkotás, s ehhez csak formát, elemeket vesznek át a paraszti hagyományból. Ha valóban ható, nevelő munkát akarnak végezni, a kutatóknak ezt is mérlegelniük kell. A táncház nem ifjú kutatók gyülekezete – bár bizonyos, hogy aki ide eljár, szükségszerűen sok mindent megtud a népi kultúráról; de a fiataloknak hányadrésze jár ezért, s hányadrészük akar csupán táncolni, zenét hallgatni, szórakozni, hiszen: táncolni igazi, emberi öröm.

⁷³ Lásd a 46. lábjegyzetet.

Mert a táncház elsődleges funkciója itt, ebben a környezetben is: *zenés-táncos szórakozás*. Ehhez járul egy másik fontos funkció: *közösséget nevel* a közös tánctanulással, az értékek közössé tételével. Táncházainkban anti-institucionista jellegről nem beszélhetünk, hiszen első pillanattól kezdve, éppen a szakemberek, valamint a tévé támogatása, a szervezés jellege miatt volt egy erős intézményesülési tendencia, melynek oka a kulturális mozgalmakon túl keresendő. A táncház harmadik, a sajátosságok miatt kiemelt funkciója (erről már szó esett): *a kulturális hagyomány-tisztelet (és ismeret) fenntartása*; ez annál is inkább létező és erős, mert találkozik a történelem, a változás megismerésének, magyarázásának igényével. A kirajzolódó kép pontosítása érdekében a funkciók köréhez kapcsolódó, erre ható problémákról is szólni kell. Jelenleg rendszeresen eljárnak táncházba, hatnak-e rájuk a divaton túli tényezők? A táncház: még csak elitmozgalom, még nincs igazi tömegalapja – hiszen még fiatal, nem volt kifutási ideje, mondhatnánk. De vajon nem általánosabb tendenciák rejtőznek emögött? Vajon nincs-e megvalósulásukban (és lásd: a szabadidő-eltöltés módja elsősorban társadalmi kérdés!) egy kizáró jelleg, hiszen nyilvánvaló: jelenleg diák, egyetemista (és értelmiségi származású) a mozgatók és az alaptagok nagyobb része? Mi lesz velük öt év múlva, ha elvégzik tanulmányaikat, s elhelyezkednek? Mi lesz a fő szabadidő-tevékenységük? Az alapokon túl (van 6 városban 6 együttes, 7 táncház; a törzsközönség kielégítően tud néhány táncrendet) merre, hová fejlődik a mozgalom? Lesz-e szó Táncháztalálkozón a városi táncházakról? Mennyiben alakul ki, érvényesül a zenei nyelvek iránti intolerancia-tolerancia; milyen zenében látnak majd művészi, melyikben használati értéket, s melyiket utasítják majd el a táncházasok?

Az eddig elhangzott, deklarált célokat (egy-két kivétellel), sajátjaikból kiindulva, az idősebb nemzedék képviselői fogalmazták meg. Mikor kerül sor a korrekciók elvégzésére? Mikor fognak a mozgalomnak a jelenlegi tömegkultúra feltárására, megértésére gondoló tagjai első kutatási eredményeikről beszámolni, mikor fogják saját, nemzedék-specifikus értékeiket megalkotni? A társadalomtudományok jelenlegi nagy becse vajon azt jelenti-e majd, hogy a társadalom valóságát jól ismerő, abban jól tájékozódó, hagyományt s haladást mérlegelő egyéniségek lesznek ennek a nemzedéknek, éppen azért, mert valamikor ifjúkorukban, a közös táncban, oly jó volt együtt figurázni; és aztán, egyszerre átalakul – de mintha elveszne – az az ifjúkori közösség?

Elhangzott a titulus: táncháznemzedék. Pedig „valaminek egészen a kezdetén állunk”. Pár száz fiatal rendszeresen jár táncházba, Kalákában vettek részt, s érdeklőket, mint az alap, amelyen állnak, a népi kultúra. De ezzel együtt (s az azért, mert): a ma érdeklőket. A ma tartalmaitól, kényszerítéseitől meghatározva vizsgálják a népi kultúra formavilágát: milyenek ezek a formák, hogyan működhetnek a mában?

Gagy József

(Igaz Szó, 1980/8. 149–155.)

Táncház a Monostori úton

A III. Székelyudvarhelyi Táncháztalálkozó

Az idén is megtartották Székelyudvarhelyen találkozójukat a táncházak. Az idén harmadszorra. Miként a tavaly meg a tavalyelőtt, az idén is sor került tudományos ülészekre. Meghívtak (az előadások sorrendjében): Jagamas János, Szentimrei Judit, Kallós Zoltán, Almási István Kolozsvárról, Barabás László Régenből, meg a helybeli Derzsy András. Az idén is hívtak falusi táncosokat, énekeseket; ezúttal Magyardecseről, Vargyasról, Magyarzovátról, Kecetből, Lujzikalagorból, Alsósófalváról, Leléből, Szilágypanitból, Vrancea megyéből Garófa és Vizánta községekből.

De az idén immár megérett az idő (és odasokasodtak a gondok), hogy megbeszélésre kerüljön sor a táncházak közt éppen a Hogyan tovább kérdésében. Az őszinte vélemények egyben a táncházak iránt érzett felelősséget hordozták. Sőt, az eddigi megbeszélésektől eltérően, konkrét eredmény is született: a megyei KISZ-bizottság nevében András Kálmán propagandatitkár vállalta a táncházzenekarok és táncosok továbbképzésének megszervezését, fiatalos, táborjellegű formában.

És az idén is sor került a táncházak két estén át tartó közös multságára (ahol velük táncoltak a falusi táncosok is). Itt készültek ifj. Szabó László felvételei. Figyeljük a fényképeket, sok régi ismerősünket látjuk rajtuk, de olyanokat is, akikről ez az első dokumentum.⁷⁴

A táncházak abban maradtak, hogy jövőben újra találkoznak.

(Művelődés, 1980/8–9. 6.)

⁷⁴ A szerző nélküli rövid beszámoló egyben „fényképriport” is: négy fotót közöl az esti táncházakban táncolókról, zenélőkről.

Gyűjtéstől előadásig⁷⁵

Ezen a tavaszon a Művelődés szerkesztősége kerekasztal-beszélgetést szervezett Kolozsváron a végzős diákokkal közművelődésünk kérdéseiről, ahol elhangzott az a javaslat is, hogy szívesen közölnek rövid tudósításokat a műkedvelő mozgalomról, éppen ezért úgy gondoltam, hogy írok egy pár sort a kolozsvári székely táncsoportról.

A kolozsvári székely táncsoport 1979 őszén alakult meg a filológus diákok kezdeményezésére, de a tagok közt szép számmal vannak műegyetemi hallgatók, kémikusok, közgazdászok és jogászok. Szakirányító hiányában én vállaltam a koreográfiát, majd nagy nehezen sikerült meggyőzni két-három zenészt, hogy segítsen a munkánkban, mert a magnófelvételekre való táncolás nem vált be. A kezdeti nehézségeken túljutva 1980 tavaszára a táncsoport jól összekovácsolódott és sikerült bemutatnunk a Visszhang-gálaesten egy sóvidéki párostáncot – 12 párral, egy háromszéki párost és egy csíki legényest. Május 24-én pedig Mérán adtunk elő egy másfél órás műsort, ahol az említett táncok mellett bemutattunk egy székely lakodalmast, néhány népdalt énekeltünk és Kriza János gyűjteményéből balladát adtunk elő.⁷⁷ A méraiaknak nagyon tetszett a műsorunk és hívtak, hogy minél többször keressük fel őket, mert hiányát érzik az ilyen jellegű előadásoknak. Mérai kiszállásunkkal zártuk az e tanévi tevékenységünket. Ugyanakkor összegeztük az elért eredményt is. Az első nézésre nem sok, de az indulás nehézségei, táncterem, koreográfus és főleg a zenészek hiánya sokáig hátráltatta a csoport munkáját. Időközben a csoport lassan-lassan tánc házzá alakult át és így a Filológia-klub lett a harmadik kolozsvári tánc ház. Olyan estéink voltak, ahol 50–80 ember is összegyűlt táncolni, énekelni vagy csak nézni a táncot. Sajnos, éppen a széki tánc házasok részéről ítéltettünk el a legerősebben, egyrészt azzal vádoltak minket, ti. a székelyeket, hogy elvonjuk a tánc ház közönségét, másrészt az volt a vád, hogy az, amit teszünk, táncolunk nem eredeti stb., stb. A tanév vége felé végül is kompromisszummal oldottuk meg torzszalkodásainkat, hiszen mi is szívügyünknek tekintjük a néptánc, népzene kérdését és szívesen megtanuljuk a széki, kalotaszegi és mezőségi táncokat, de hát nemcsak ennyiből áll Erdély magyarságának néptánc és népdalkultúrája... Mi nem akarjuk elhanyagolni Székelyföld néptáncát, népdalkincsét, hiszen ott is található még valami „eredeti”. Nem akarom, hogy félreértés essék, hogy esetleg gúnyolódnék az eredeti jelzővel, de túlzásnak tartom az ilyen szószálhasogatást,

75 Az erdélyi városi tánc házak által népszerűsített eszmék közül a tánc hagyomány eredeti formában való átörökítése nemcsak a már létező „népi együttesek” működését zavarta, hanem az újonnan alakuló, viszont a tánc házak tevékenységét figyelmen kívül hagyó, sőt, gyakran azok eszmeiségét tagadó tánc csoportokat is. A fenti írás egy ilyen, önmagát a kolozsvári „széki tánc ház” ellenében meghatározó csoport szemszögéből szolgáltat adalékokat a hagyományörzés széles körben elfogadott korszelleméről, az előszóban is említett, a tánc házakkal teljesen párhuzamosan létező műkedvelő néptánc együttesek világáról.

76 A korszak általános tánc ház-felfogására jellemző volt egy bizonyos fogalmi zavar, amikor – amúgy tévesen – a néptáncok helyett többször is a tánc házak megfogalmazást használták.

77 A szóban forgó „kolozsvári székely” tánc csoportot a helyi napilap Fellegvár ifjúsági oldala mint a Visszhang Diákrádió tánc csoportját mutatja be, lásd Fülöp Tünde Emese: *Visszhang-tánc csoport*. In: Igazság, 1980/140. 3.

mármint az olyan véleményt, hogy a Székelyföldön már kihalt volna az eredeti néptánc és a dal.⁷⁸ Természetesen, szükségünk van segítségre, de az ilyen elutasítást nem fogadhatjuk el, hiszen mi, a székelyföldi diákok is azt szeretnők és azt akarjuk, hogy ne haljon el szánkról a dal, s a lábunk még sokáig járja a verbunkost, a csúrdöngölőt. Hangsúlyozom, égető szükség van jó szándékú segítségre, szakemberekre. Addig is, míg ez megvalósul (vagy nem?), a nyári vakációban táncokat és dalokat gyűjtöttünk, hogy bővíthessük repertoárunkat s megtaníthassuk másoknak is a sóvidéki, gagyai, Homoród menti, csíki, háromszéki és Nyárád menti táncokat és dalokat.

Szekeres Sándor

(Művelődés, 1980/8–9. 7.)

Táncházások tábora

A III. Székelyudvarhelyi Táncháztalálkozó nyomán nyélbe is ütötték a táncházzenekarok, néptáncgyűjtők nyári táborát. Gyimesvölgyi főhadiszállással, ahonnan aztán portyák történtek a híresebb táncos vidékekre. Nem multság jellegű volt ez a tábor, inkább szorgos munka jellegű. Van mit tanulni! Egymástól is, hiszen táncházzenekaraink tagjai egyre megbecsültebb – népzene szakembereink. (Művelődés, 1980/8–9. 45.)

STM-EPE 01634

A Hungaroton hanglemezvállalat Élő népzene sorozata után az Electrecord is forgalomba hozta első táncházlemezét. [Táncház. Kis-Küküllő menti, Gagyai, Belső-mezőségi, Széki, Kalotaszegi népzene, STM–EPE 01634.]

Ha figyelembe vesszük, hogy az előbbieik anyagának nagy részét erdélyi népzene képezi, akkor talán fölösleges e kiadvány közreadásának fontosságát hangsúlyozni. Annál inkább, mivel az eredeti népzene-lemezek száma még mindig sajnálatosan kevés például a nótalemezek számához viszonyítva.

A táncház régi népi hagyománya éledt újra körülbelül három évvel ezelőtt jó néhány városunkban (Kolozsvár, Csíkszereda, Székelyudvarhely, Marosvásárhely, később másutt is), ahol a falusi társas szórakozás, a tánc – s azon belül legtöbbször bizonyos sorrendet követő táncsor, az ún. táncrend végigjárásának gyakorlata – került

⁷⁸ Ennek a kijelentésnek az igazságtartalma – például a jobbágytelki Balla Antal többszöri kolozsvári táncházban való tanítása fényében – eléggé megkérdőjelezhető. Az erdélyi, kolozsvári táncházas közösség nem a székelyföldi táncok, hanem azok színpadi megjelenítésében kérte számon az eredetiséget. Amúgy a néptáncudomány szemszögéből is kérdés például, hogy vajon mi lehet a „háromszéki páros”...

át városi környezetbe. E mozgalom úttörője az a néhány zenészfiatal, aki e népi tánczenét felkutatta, elsajátította, majd közkinccsé tette, hogy a népi tánc visszanyerje eredeti rendeltetését, közösségteremtő és -alakító erejét.

E lemezek Erdély népzeneileg legértékesebb és legjellegzetesebb tájegységének tánczenéjéről és legjobb fiatal előadóiról nyújtanak rövid áttekintést, ízelítőt adva a régi stílusú népdal gazdag díszítőművészetéről, különös szépségű hangzásvilágáról, dallamfordulatairól, melyek a környező népek zenéjében is nyomon követhetők – például az erdélyi román népzeneben.

A népi táncanyag táncos jellege már az első táncházegyüttes, a marosvásárhelyi Regösök – megállás nélküli, rövid táncokból (Magyaros – Lassú – Korcsos – Székely verbunk – Szökös) összeálló Kis-Küküllő menti táncrendjének tánckiáltásokkal, csujogatásokkal színezett – műsorában nyilvánvaló. Ismerősként fogadjuk (harmadik dallam) a legutóbbi (székelyudvarhelyi) kalákában megtanult éneket, a Királyfalvi nagy hegy alatt címűt.

Bár a székelyudvarhelyi Venyige műsora: Gagy menti táncrendje (Székely verbunk, Lassú csárdás – Szöktetés – Marosszéki forgató) más vidék tánczenéjét mutatja be, tartalmában, felosztásában bizonyos mértékig hasonló az előbbihez. Az együtthangzás színezését a csujogatásokon kívül az általános zenekari felállítás mellett (hegedű – brácsa – bőgő) a cimbalom száraz, akkordikus, ritmikus kísérete biztosítja.

Az első kiadás, jelentős anyag alapos kidolgozását a kolozsvári Bodzafától halljuk: belső-mezőségi párostáncok (Akasztós – Ritka csárdás – Ritka szökő – Sűrű csárdás) életre keltésével. A rájátszásos technika felhasználása itt Györfi Erzsébet magas ívelésű hangját kettőzi meg. De ez az eljárás mód fokozza a másik alapvető anyag – a széki pár műsorának: Négyes – Lassú és Csárdás – férfi és női énekszámmainak hatását is. A lírai elem itt még inkább érvényesül, amit a tánckiáltások elmaradása is igazol. A két utóbbi együttes⁷⁹ anyaga és előadásmódja a leggazdagabb, legtípusosabb erdélyi népzene legteljesebb értékű megszólaltatása.

Utolsónak a Kalotaszegi keserverst és táncrendet (Legényes – Lassú – Lassú csárdás – Szapora) játssza a másik kolozsvári együttes: az Ördögsekér – az első két együttes műsorához hasonló rövideggel és az utolsó tánc (Szapora) virtuóz hegedűszólójával.

Ezeket az együtteseket és műsorukat (legalább részben) már máskor is láthattuk-hallhattuk, főleg a tévé és rádió jóvoltából, de a lemez előnye, hogy a zene megismételhető (hátránya, hogy nem élő zene és ez esetben régi, kétéves anyagot mutat be). Hatása a táncházegyüttesek mennyiségi-minőségi szintjének emelkedésében, valamint az egész táncházmozgalom kiteljesedésében lesz lemérhető. Várjuk az ElectreCORD új táncházlemezét (az anyag két év óta készen áll, csak közlésre vár).

Orbán Balázs

(Ifjúmunkás – *Táncház* rovat, 1980/37. 5. – 1980. szeptember 14, vasárnap)

⁷⁹ A lemezismertetőt író itt elfelejtette megnevezni „a két utóbbi együttes” közül a csíkszeredai Barozda együttes nevét.

Táncház: A rövid nyári szünet után ismét folytatja tevékenységét a Kolozsvári Táncház. Minden csütörtökön este a monostori Művelődési Házban 18.30 órától aprók tánca, majd 21.30 óráig a fiataloké. Minden pénteken este a Vasutas (volt Vasas) Klubban 19 órától 21.30 óráig rendszeres és módszeres tánc- és énektanítás. A táncházakat rövid műsorok, előadások és vetítesek teszik majd sokrétűbbé. (Igazság, 1980/221. 2. – 1980. szeptember 17., szerda)

Táncház

A Monostori Művelődési Házban 9-én, csütörtökön este a Táncház keretében a Zsebszínház lép fel. (Igazság, 1980/239. 2. – 1980. október 8., szerda)

Táncház

A Vasutas (volt Vasas) Klubban 17-én, pénteken este a Táncház keretében Kallos Zoltán tart vetített képes előadást (színes diapozitívek alapján) a mezőség népi hagyományairól, népművészetéről. (Igazság, 1980/246. 2. – 1980. október 16., csütörtök)

Erdélyi táncházenészek az 1977-es gyimesi gyűjtőútfjukon. Balról jobbra állnak: Györfi Erzsébet, Sinkó András, Porzolt Antal, Könczei Árpád, Bokor Imre, Székely Levente, Zakariás Erzsébet, Kostyák Alpár, Pávai István, Sepsi Dezső, elöl Simó József, Papp István Gázsa és Zakariás Attila.

Hova megy a táncház/Kaláka?

Az itt-ott már jelentkező válságtünetek irányították rá a figyelmet a táncház- és Kaláka-jelenségre. Élesen szembenálló nézetek csapnak össze, egyelőre inkább csak a szóbeliség rejtett pázmáján, de szórványosan már a sajtóban is. Úgy tűnik, egy igen bonyolult jelenség nagykorúsodási válságának vagyunk szemtanúi. Mindenképpen a nagykorúsodás jele, ha már nemcsak a pró vagy kontra állásfoglalásokról, nemcsak erkölcsi-magatartási kérdésekről, hanem az önerőből létrehozott, illetve a rendelkezésre álló intézményi formákból „megszerzett” keretekről és a kereteket szentesítő „teoretizálási” kísérletekről is vita folyik.

Tudatában vagyunk annak, hogy a téma nagyfokú nemzetiségi-történeti megterheltsége – mint utóbbi vitáink legjavát – a táncház/Kaláka-vitát is könnyen a végletekbe ránthatja, majd ideiglenes „gyógyírként” a „mindkettővel és egyikkel sem értünk egyet” megoldásai felé csábítja a vitavezetőt. Hogy a ránk leselkedő veszélyektől minél távolabb lehorgonyozva indítsuk a vitát, már az első menetben minél többféle nézetnek és megközelítési módnak próbáltunk helyet adni.

Divat-e a táncház? Milyen szerepe van a városi (és nálunk nemcsak városi) ifjúság életében? Mozgalommá fejlődött-e vagy inkább az intézményesülés útját járja? Hogyan kapcsolódott össze egy hazai ifjúsági vetélkedő műsorral, és hogyan sajátította azt ki magának? Vagy megfordítva a kérdést: hogyan sajátította ki „a látvány logikája”, a tv-műfaj „logikája” nemcsak a mozgalmat, hanem egy spontán élő jelenlét-formát? Összeegyeztethető-e a tv-szerűség a népi kaláka-hagyományok eredendő meghittségével? Lehet-e a Kaláka a közös munka, a nemzetiség modern, városi kollektivitásának, mindnyájunk kölcsönös és viszonzásra váró egymásrautaltságának új típusú szimbóluma? Népi kaláka mint kulturális szervezőmodell élő hagyományunk-e? Hát mint gazdasági szervezőmodell? A mai ember városi egymásrautaltságának gazdaság-alatti kölcsönösségformáiról (az „összeköttetésről”, a „kéz kezest most ügyletekről”, a „protekciónról” stb.) vajon „szemlesütve illik-e szót ejtenünk”, ha a kalákahagyomány etnológiai-antropológiai gyökereivel is számot akarunk vetni?

Hova megy a táncház? Megmarad-e ifjúsági szórakozási formának vagy átalakul a népi kultúrához való elkötelezett viszony kötetlen keretévé? Szüksége van-e az intézményesedés mankóira, vannak-e sajátos intézményesedési formái (táncháztalálkozók, táncházoktatók nyári táborozása), éljen továbbra is a Kaláka-műsor adta lehetőségekkel, vagy jobb, ha elválnak útjaik? A zenei tömegnevelés modern, vonzó formáját ígéri-e az Aprók Táncháza? Mi a zenei „szakértők”, a „táncházegyüttesek” művelődési érdeke ebben a mozgalomban/intézményben? Hogyan viszonyul ez a mozgalom a korábbi ifjúsági művelődési mozgalmakhoz (klubmozgalom, beatmozgalom)? Ha valaki úgy téved be a „ciniházba”, mint egyfajta házibulira vagy diszkóba (mert ilyen is van!), annak jogában áll-e fanyalogni? Ha a pop-, rock- vagy diszkózenére való téblábolás teljes individuális „szabadságához” képest nyomasztónak érzi az oktatásforma, illetve a megtanulandó népi táncrendek kötöttségét, érdemes-e benne keresni a táncház válságtüneteinek bűnbakját? A táncház-elkötelezettség

mindenáron való megteoretizálása kiket nyer meg, és kiket riaszt el? S hogyan viszonyulnak a táncház-teóriák jelkép-tudatunkhoz, a nemzetiségi önazonosságot kifejező megannyi szimbolikus formához?

A vita a kérdések csak egy kicsiny hányadát tudja, fogja megválaszolni. A nézetek szembesítése éppen ezért – bármilyen korlátozottak legyenek is a megegyezés (mi több: a közös metanyelven való értelmezés) esélyei – szükséges, sőt elkerülhetetlen.

Aradi József

(Korunk, 1980/10. 744.)⁸⁰

Táncháznemzedékek

Mindannyian lépten-nyomon tanulunk, a nálunk bölcsőbbek, okosabbak oktatnak, nevelnek. Végre egy olyan szórakozási lehetőség, ahol felszabadultan, jól érezzük magunkat. Ahhoz, hogy a társaságba beilleszkedhessünk, természetesen meg kell tanulnunk táncolni, énekelni, de ez nem esik nehezünkre; a táncot, éneket korosztályunkbeliek tanítják, és máskülönben is mindenki csinálja, miért ne állnánk be közéjük?

Ekképpen gondolkozhattak a táncházba becseppenő fiatalok. De mi is a táncház, hogyan alakult ki, kik szervezik?

Táncházalapítás

A kívülálló a faluval, népzenével, népi tánccal hozza összefüggésbe. Valóban falusi örökség, gyökereit a város falain kívül kell keresnünk. A „kezeseknek” (cigányfogadónak) nevezett táncszervezők béreltek egy táncra alkalmas helyiséget. Az időjárási viszonyok szerint nyáron csúrt, a hidegebb hónapok beálltával pedig egy körben a fal mellett padokkal, az egyik sarokban a zenészek számára húzott emelvényvel ellátott szobát. A nagyobb fiúk a kisebbeket elküldték a lányok után; kinek szeretője volt, maga kéreztette el. A házások – közös tánc esetén – együtt jöttek. A táncház a közösségi élet egyik formája volt, mely alkalmat adott az együttlétre, baráti és érzelmi kapcsolatok kialakítására, szórakozásra.

Hogyan került ez a szórakozási forma városra?

Az elmúlt években az ifjúság egy része különös érdeklődéssel fordult a népi hagyományok felé; sokan tűzték ki céljukként a falu tárgyi és szellemi kincseinek felkutatását és megismerését. Ezek rendszerint egyéni akciók voltak, csak annyiban nevezhetők közösséginek, amennyiben valamilyen intézményes keretben ismertették

80 A Korunk 1980/10. lapszámának Fórum rovatában lezajló vitát Aradi József szerkesztette.

gyűjtéseiket, szerzett tapasztalataikat. A szépérvék, valamint az értékek felé fordulás ösztönözhetette a tánc népzene a hangszeres népzene elsajátítására. A zenei ízlés jó irányba fordítását már az iskolában biztosították zenetanáraink, amikor a zeneelmélet tanítását a népdalra alapozták. Egyesek – zenész szülők gyerekei lévén – a beszéddel majdnem egyszerre tanultak meg népdalt énekelni. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk a kolozsvári zeneóvodát sem, melynek jól felkészült és magas fokú pedagógiai érzékkel rendelkező tanárai szintén a zenei anyanyelvre alapozták a zeneoktatást. Egyáltalán nem kell tehát csodálkoznunk azon, hogy az ilyen környezetben nevelkedett fiatalok újkéréső lendületükben újra felfedezték a népzene, majd a tánc házalapítás gondolatával kezdtek foglalkozni. A Harmat (Zakariás testvérek) folkegyüttesének repertoárjában már szerepelt néhány gyimesi dallam eredeti előadásmódban – hegedű – gardony kísérettel – és feldolgozásban. Előzménye köz é tartozik Panek Kati és Csorján Márton közös tévés szereplése: 1975-ben, az egyik magyar nyelvű adásban kutasföldi népdalokat adtak elő eredeti népi zenekar-kísérettel. A dallamokat a zeneművészeti főiskola folklórkörének csoportja gyűjtötte.

A falusi zenekarok mintájára tánc házegyüttesek alakultak városon is. Kolozsváron előbb a Bodzafa, majd két felé válva és külön-külön kibővülve a Bodzafa és Ördögszeker, Csíkszeredában a Barozda, Székelyudvarhelyen a Venyige, majd később a Harmat folkegyüttes átszerveződéséből a Marosvásárhelyen tánc házat vezető Regősök. Az együttesek a még élő eredeti népzene elsajátítását és az eredeti táncok tanítását tűzték ki célul maguk elé. Találón fogalmazta meg Csoóri Sándor, hogy: „A néptánc történetének két fontos történelmi pillanata volt: az egyik, amikor a tánc fölkerült a színpadra, és a másik, amikor a színpadról újra visszakerült a földre. Nem művészetként, hanem azért, hogy tánc maradhasson, mint ahogy szél a szél, eső az eső.”⁸¹

Nagy utánajárással sikerült termet is szerezni; egyik-másik művelődési otthon, ifjúsági klub, folyóirat, napilap nagyobb helyisége fogadta be a lelkes kezdeményezőket. Kolozsváron először például a bábszínház stúdiójában kaptak helyet.

„Tánc ház asság”

Mit is jelent városon a tánc ház? Hagyományörzést, egy eltűnőben lévő (szórakozási) forma újjáéltetését? Mindezeknél sokkal többet. Természetesen hagyományápoló jellege is van, de ezenkívül önismereti igényre és öntudatra nevel. A tánc házakat megelőző ismeretterjesztő előadások keretén belül a meghívott szakemberek kevésbé ismert tájegységek – például a gyimesi és moldvai csángók – szokásait, viseletét, embereit mutatták be, ami az ismeretbővítésen túl az ugyanazt a nyelvet és szellemi kultúrát használó közösség azonosságtudatának felébresztését és elmélyítését is szolgálta.

81 Csoóri Sándor sokat idézett gondolata a Hungaroton lemezkiadó *Élő népzene* sorozatának negyedik részét képező, 1978-as *Tánc ház I.* és *Tánc ház II.* lemezek borítóján olvasható.

Szerencsés esetben, például Kolozsvárott a környék népzene- és táncanyagának változatossága (széki, kalotaszegi stb.) megkönnyítette a falusi fiatalság bevonását is az itteni táncházba. Ez esetben a táncház olyan közművelődési funkcióval rendelkező szórakozási formává nőtte ki magát, amely lehetővé teszi a városi és falusi ifjúság egymáshoz való közeledését. A népdal, a népi tánc közössége nyílt közösség, bárkit befogad. Tájegységek és társadalmi eredet közötti határokat eltörlő közös éneklés, közös tánc, az együvé tartozás érzését kelti a jelenlévőkben. A közös szórakozás társkeresésre is alkalmat nyújthat. Több „táncházasságot” tartunk számon, és bizonyára sokról nincs is tudomásunk. Egy elejtett mosoly, egy szép mozdulat is bármikor lehet valamely mélyebb érzelmi kapcsolat kiindulópontja.

„Táncházalás”

Többször felvetődött a kérdés, hogy a Kolozsvárról elkerült egykori táncházások (táncházlátogatók) gyarapodtak-e valamivel, új munkahelyükön, tevékenységi területükön hozzájárulnak-e a mozgalom népszerűsítéséhez, terjesztéséhez. Örömmel láthattuk, hogy a táncház-hatás nem múlt el nyomtalanul. Az úgynevezett első táncházgeneráció képviselői, akik az induláskor vagy röviddel utána még köztünk voltak, új környezetükben bekapcsolódtak a már meglévő táncházak munkájába, sőt arra is van példa, hogy újabb táncházak alapítását kezdeményezték.

Két-három év múlva a második táncháznemzedék is befejezi majd kolozsvári tanulmányait, s felmerül a kérdés, folytatja-e valaki, amit mi elkezdtünk. Az utódlás gondjában egyelőre nagy a tanácstalanság. A belső készítés és céltudatosság hiányában senkire sem lehet ráerőszakolni, hogy megtanulja a táncrendeket. Újabb „táncházban-muzsikálni” vágyó fiatalok nem jelentkeztek. Bízunk abban, hogy az idő megoldja a helyzetet. Talán sikerül majd egy zenekarra való együtttest összehozni a Kolozsvárra visszaszivárgó egykori kezdeményezők közül.

Aprók táncháza

Másik gondunk a táncos-utánpótlás megoldása. A jövő táncházgenerációjának nevelését kis korban kell megkezdeni: kitűnő alkalom lenne ez a zenei anyanyelv bővítésére és az ízlésnevelésre. A módszeresen tanított népdal és népi tánc erkölcsi és fizikai tartást ad a gyermekeknek; céltudatosságra, kitartásra, öntudatra nevel. Mozgósítja a belső lelki tevékenységet, segíti a gátlások leküzdését. A szülők által kényelemhez, lustasághoz szoktatott gyermekben felébreszti a mozgásigényt. Az alaplépések, valamint a begyakorlott táncmotívumok elsajátítása után – lévén, hogy a magyar tánc kötetlen tánc – e motívumok variálása az improvizáló készséget is fejleszti. Ezért próbálkoztunk az úgynevezett „aprók táncházának” beindításával. Voltak már ilyen irányú próbálkozásaink, de kellő pedagógiai és módszertani ismeretek híján – és főleg egyetemi elfoglaltságunk miatt – a kezdeményezésnek nem tudtunk kellő folytonosságot biztosítani.

Ami a mozgalom jövőjét illeti, a táncház az intézményesedés ellentmondásait éli. Ez részben előny, részben hátrány. Az intézményi keret csak a működés feltételeit

biztosítja, a többi azokon múlik, akik lelkesedésből vagy ügyszeretből a fenti gondokat magukra vállalják. Táncházvezetőt a zeneművészeti főiskolán nem képeznek, táncházvezetői állás nincs. Ami egyedül a hivatástudat szempontjából nevezhető pozitívumnak. Az intézményesítés hátránya végső soron ugyanabban rejlik, amiben az előny van: a keretben. Mert a keretekbe nemcsak belépni nehéz, hanem belőlük kilépni is. És nemcsak nehéz, hanem főleg nem ajánlatos.

Táncház tehát van, a többi a táncházgenerációkon múlik. Az lesz a hagyományunk, amit céljainkból megvalósítani sikerül.

Kostyák Alpár

(Korunk, 1980/10. 745–746.)

Táncház – de meddig?

Ma már közhelynek számít, hogy az ember mindennapi életével, tevékenységével kapcsolatos folyamatok, jelenségek lefutási ritmusa felgyorsult, vagy legalábbis gyorsulóban van. Mi köze ehhez a táncháznak? Csak annyi, hogy ez a „versenyfutás” a kulturális jelenségeket, ezen belül az ifjúság gyorsan változó kulturális törekvéseinek hullámverését is érinti.

Csupán az utóbbi 20-25 évben négy különböző arcélű kulturális mozgalom (divathullám?) követte egymást egyre gyorsuló tempóban. A klubmozgalom annak idején az ötvenes-hatvanas évek atomizálódó, társtalan, magányos életmódjára keresett alternatívát. Kevés sikerrel. Ezt követte a beathullám. Majd sietős egymásutánban a színjátszómozgalom, s végül a napjainkig gyűrűző folklórhullám.

A folklórmozgalom elődjeihez képest nálunk sajtóságos vonásokat is felmutat. Mindenekelőtt abban különbözik tőlük, hogy nem tekinthető kizárólagosan ifjúsági mozgalomnak. A klubmozgalomtól (nálunk a beatdivattal összefonódó pincekluboktól), a beathullámtól (nálunk Siculus-fesztiváltól) és a pódium típusú (nálunk Stúdió–51 mintájú) színjátszómozgalomtól az idősebb nemzedék nagyjából távol tartotta magát, legfeljebb ki közönnel, ki fejcsoválva figyelte, merre is száguld az ifjúság újabb hóbortjának „tüzes szekere”. A folklórmozgalom egyszerre több nemzedéket is magához vonzott, bekapcsolt. A tévé számos műsora (és nemcsak a Kaláka), a különböző művelődési intézmények folklórérdeklődése, a népi táncegyüttesek s nem utolsósorban a hímzett ruhadarabok, varrottasok minden nemzedékre kiterjedő terjedése mind ezt bizonyítják.

Még hangsúlyozottabbnak mutatkozik az eltérés, ha e mozgalmak méreteit, szervezetségét, intézményesítési fokát vesszük szemügyre. Míg a klub-, illetve a beatmozgalomnak, majd a pódiumszínjátszásnak nálunk nem volt számba vehető tömegalapja (amiben talán a meglévő intézmények, azaz a hivatalosság tartózkodó

álláspontjának is lehetett némi része), addig a folklórhullám tényleges tömegmozgalommá nőtte ki magát, s e törekvését jórészt intézményesített keretek között éli ki. Elkerülhetetlen a kérdés: mégis mivel magyarázható, hogy a folklórmozgalom „elődei” nem fejlődtek igazi mozgalommá? Véleményem szerint az történt, hogy a Nyugat – Kelet irányba haladó mozgalmakról nem egy időben szereztek tudomást a szélesebb tömegek és azok, akik nálunk képzettségük és adottságaik révén e mozgalmak „szervezői” lehetnek volna. Ez utóbbiak különböző információs csatornákon az átlagnál jóval hamarabb kerültek kapcsolatba az egymást követő irányzatokkal, de csak szűk körökben fejtették ki tevékenységüket, cserélték ki információjukat. Mire pedig a tömegalapot képező, késéssel „felzárkózó” fiatalok kezdtek magukénak tekinteni az újnak vélt törekvéseket, addig a lehetséges „szakértők” már több lépéssel előbb menetelve nem vállalták vagy nem vállalhatták az irányító szerepet. E feltevést éppen a folklórhullám sorsának eddigi alakulása látszik igazolni. Külföldön és nálunk szinte egyidőben „jött divatba” (így tehát az a bizonyos fáziseltolódás teljességgel hiányzott), másrészt a korábbi mozgalmak kifejlődését gátoló tényezők eltűnése megteremtette az egyidejű kibontakozás lehetőségét. Rövid kitérőre mindenképpen szükség volt, hiszen meg kellett ismerni (ha csak vázlatosan is) azt az áramlatot, amelynek mellékágaként vált le és önállósodott a táncmozgalom. Ezek után tehetjük csak fel az alapvető kérdést: mi is a tánc, és hogyan lett belőle mozgalom? A laikus nyelvén fogalmazva azt mondhatnánk, hogy a tánc egy olyan többnyire nem intézményesített keretek közt kifejtett csoportos tevékenység, melynek során (nagyobbrészt) városi fiatalok (és nem fiatalok), értelmiségiek, diákok, egyetemisták és fizikai munkások teljesen kötetlen módon tanulják a népi táncot és népdalt. A zenészek kis létszámú csoportja (a táncegyüttes) ún. „tisza forrásból” gyűjtött népzenei játékokat, de az is előfordul, hogy a zene eredeti motívumokra épített saját szerzemény (stilizálás) vagy improvizáció.

A táncmozgalom egyik ismert szakértője, Sebő Ferenc szerint: „A tánc mint forma közösségi modell, ami nemcsak a tánc – népzene vonatkozásában képzelhető el, hanem minden egyes kulturális tevékenységben – mindenki azt a területet választja, ahol a leginkább ki tudja fejezni magát. [...] A modell lényege, hogy olyan önkéntes, az embereket minden irányból »nyitott kapukkal« váró, antihierarchikus kisközösségekben teremti meg az együttes tevékenység lehetőségét, amelyben senkit nem hajt teljesítménykényszer, senkinek nem kell megjátsania magát (mert bárkinek is mutatkozzék valaki, ugyanúgy csak a közösség egyik tagja marad); senkit sem rónak meg, ha elmarad, és bárki jelen lehet, bekapcsolódhat, akinek kedve szottyan rá.” Ez tehát a tánc. A róla elnevezett mozgalom Nyugat-Európa (!) országaiban sajátos körülmények között született a meglevő intézményesült formáktól idegenkedő ifjúság kezdeményezése nyomán, az ideológiákból való kiábrándultság, a velük szembeni passzív ellenállás, valamint egy bizonyos elhárító szellemi-lelki magatartás kifejezésekként.⁸²

82 Mivel Nyugat-Európában a városi táncmozgalom revival mozgalma ismeretlen volt az 1970-es években, itt nem igazán érthető, hogy Zattler László pontosan mire vonatkoztatott.

Mivel e törekvések célkitűzései távolról sem egyértelműek, s a jellemvonások éves kirajzolódását az országonként bekeverődő más-más sajátosságok nagymértékben nehezítik, a mozgalmakat egyesek olyan ideológiai skatulyákba próbálták besorolni, mint: „nacionalizmus, kozmopolitizmus, igénytelen dilettantizmus, szűk rétegnek szóló túl igényes arisztokratizmus, túlzott népieskedés, maximalizmus, felületesség” (Sebő Ferenc felsorolása).

Az bizonyos, hogy e mozgalomnak teoretikusai, programnyilatkozatai, elvi kiáltványai nincsenek. „Ideológiája” azonban van, amelynek legfőbb jellemvonása az, hogy „kitér, ellép minden hagyományos formájú, racionális fogalmi konstrukcióként kifejezhető rendszeres ideológia útjából” (Könczöl Csaba).⁸³

Természetesen a nálunk kibontakozott mozgalomra más sajátosságok jellemzők: a sajátos környezetbe átültetett mozgalom formai jellemzője és tartalmi töltete is megváltozik. Csakis ezzel magyarázható, hogy az eredeti célkitűzéstől eltávolodva a hazai táncházmozgalom aktív nemzetiségi létformánk. (Ha annak nem is egyedüli módja.) Azzal, hogy visszaadja az autentikus népi kultúra rangját, a mozgalom lényegében megtalálta a népi kultúra jövőbe való átmentésének formáját. De ha mindez így is van, tény, hogy a táncházas többség a tényleges összefüggésekből keveset tisztáz magában. Akkor hát miért járnak mégis a táncházba?

Egy biztos: a „táncházasdi” nem naiv parasztromantika vagy a rusztiikus élet szépségei iránt érzett nosztalgia. A táncházszellem kohéziós középpontja még csak nem is valamilyen rendszerezett formában megfogalmazható társadalmi, politikai vagy filozófiai eszme. A táncház sokaknak jópofa, izgalmas kaland, két-három órás kiruccanás a néha monoton városi életből. A táncházlátogatás számukra nem a népi kultúra ápolásának, gyűjtésének és továbbadásának elkötelezett, tudatos formája. Annál is inkább, mivel lényegében nem azonosulnak igazán azoknak az embereknek a vágyaival, érzelmeivel, értékrendszerével, akiknek énekét, táncát, olykor viseletét – tehát kultúráját – időlegesen „fogyasztják”. A mozgalomhoz inkább érzelmi síkon kötődnek, hajtja őket a valahova tartozás jóleső érzésének igénye, s talán az etnikai azonosság tettekben való kiélésének alkalmas kereteit keresik benne.

Mindezek mellett a hangsúly a közös tevékenységen, a közösség létrehozásán van, melyben mindenki képességei és kedve szerint vehet részt (tehát nem foglalkozás, iskolai végzettség, világnézeti meggyőződés, életkor, családi állapot és általában a társadalmat tagoló egyéb különbségek alapján). Az együttlét vonzerejét csak növeli, ha ez nem kötelesség, amelynek kényszerítő erejű meggyőződésből vagy erkölcsi késztetésből kell eleget tenni: mindenki akkor jön és akkor megy,

83 Lásd Könczöl Csaba: *Táncház és szubkultúra. Gondolatok Siklós László Táncház című könyvéről*. *Mozgó Világ*, 1977/6. Budapest. A fenti Sebő Ferenc idézetek is ebből az írásból származnak, igaz, nem szó szerint: már Könczöl Csaba is egy Nádra Valéria által készített interjúból szerkesztette a saját szövegébe a Sebő idézeteket (lásd: „*Semmi újat nem találtunk ki*”. *Beszélgetés Sebő Ferencsel*. In: *Kritika* 1977/2. 4–5.), Zattler László pedig tulajdonképpen parafrázálta ezeket, egyúttal Sebőnek tulajdonítva Könczöl saját megállapításait is.

amikor kedve tartja, hiszen nem a végterméken, hanem a folyamaton van a hangsúly, másrészt a jelenlét motívumait sem kell verbalizálni.

A mozgalom annyira irtózik a kötöttségektől, hogy a rendezvényen megjelenő résztvevőkkel szemben semmiféle igényt nem támaszt. Így történhet aztán, hogy együtt látható: farmer – hímzett ing (ami már lassan beolvad a természetes városi öltözetskálába, anélkül hogy kuriózumszámba menne), kapadohány – márkás külföldi cigaretta, csángó tarisznya – sportzsák, farmer szoknya – vállkendő, csizma – tornacipő stb. Egy kicsit szokatlan talán? Lehet. A mozgalom illetően való alakulása mindenesetre Pierre Bourdieu-t igazolja, aki szerint az ilyen típusú jelenségekben olyan mélyen pozitív szükségletek jutnak kifejezésre, amelyek „a megszokott szimbolikus rendszerekben” strukturálisan nem tudnak megnyilvánulni.⁸⁴

Mindezek után már jogos a kérdés: vajon mi az, ami a táncházmozgalom eddigi életrevalóságát biztosította? Nos, a táncház életképessége ugyanazokra a társadalmi szükségletekre vezethető vissza, amelyek a hetvenes évek Nyugat-Európájának különböző szubkulturális mozgalmait fellendítették. (Szubkultúrán itt olyan társadalmi művelődési alrendszer értünk, amely intézményeiben, szokásaiban, szerszámaiban, normáiban, értékrendszereiben, preferenciáiban, szükségleteiben stb. jelentős mértékben különbözik a mindenkori össztársadalom uralkodó intézményeitől – Rolf Schwendtner meghatározása.)⁸⁵ A szubkulturális tevékenységformára jellemző, hogy a résztvevők számára biztosítja a „közvetlen személyes felszabadulás” érzését. A tevékenység konkrét tartalma, a tárgyiasult végeredmény, a közös produkció szokásos értelemben vett művészi értéke másodlagos.

Összegezőképpen elmondhatjuk, hogy a táncházmozgalom sikerét a nem intézményesített közösségi tevékenységre irányuló szükségletek, a táncos-zenés szórakozás iránti igény és a fiatalok nagy részében ma is élő kulturális hagyománytisztelet szerves összekapcsolódása biztosította.

Az eddigiiek alapján azt hihetnők, hogy a táncházmozgalom mentes mindenféle káros hatástól, amely eredeti céljai elérésében befolyásolhatná. Az effajta meggyőződés azonban a legjobb esetben is csak utópiának minősül, hiszen a mozgalom – annyi más elődjéhez hasonlóan – magában hordozza az önmeghaladás-önfelszámolás csíráit, vagyis azokat a nemkívánatos tényezőket, amelyek a legjobb szándékot is keresztülhúzzhatják.

Gondolok itt elsősorban a középiskolai és az egyetemi diákság jellegzetesen „szubkulturális” tájékozatlanságára. Sokan, nagyon sokan, mai napig sem tudják (vagy nem akarják tudni), hogy mi a táncház. Jómagam is szem- és fültanúja voltam nem egy ilyen esetnek. Például a kolozsvári Vasutasok Klubja előtt elhaladva egy kisebb, középiskolásokból álló csoport elnéző mosoly kíséretében tárgyalt ar-

84 Megjegyzendő, hogy Pierre Bourdieu francia szociológus *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése* című kötete, amelyik 1978-ban jelent meg magyarul a budapesti Gondolat Kiadó gondozásában, igen nagy hatással volt a kor fiatal társadalomkutatóira, így *A szimbolikus tőke* tanulmányára is sokan hivatkoztak.

85 Lásd Rolf Schwendtner: *A szubkultúra elmélete*. In: Helikon, 1976/1. 78–90.

ról, hogy „azok ott benn” (ti. a táncházbeliek) hogyan tanulhatják a tangót, kerिंगőt, csacsát stb. Másoknak a táncházról a diszkó vagy szerencsésebb esetben a tévé magyar adásának Kalákája jut eszébe. Azokról nem is beszélve, akik még a létezéséről sem tudnak. Paradox módon mindebből az következik, hogy a mozgalmat óvni kell attól, amit „túlzott népszerűség”-nek, azaz „divat”-nak nevezünk, hiszen ahol a „divat hurrikánja” végigsöpör, ott az igazi értékek háttérbe szorulnak. Ettől az „eltérítő” mechanizmustól maga a táncházmozgalom háttérben álló folklór-hullám sem volt egészen mentes. Mihelyt divatba jött a varrottas, a hímzett blúz, azonnal ipari méreteket öltött a „termelésük”: megjelentek a hímzett tarisznyák, párnák, mellények, bujkák – megannyi intézményesített divatcikk, amelynek már semmi vagy legalábbis nagyon kevés köze volt a népművészethez. Ezért volna jó, ha a táncházmozgalom a mozgalmajleghez ragaszkodva elkerülné a divattá válás csapdáját.

A „merítsünk tiszta forrásból” jelmondat hívei puritán szellemük, könyörtelen radikalizmusuk, kizárólagos döntésjoguk, a szükségletek és funkciók sokféleségének figyelmen kívül hagyásával, olykor ingerült kioktatással igyekeztek érvényt szerezni elképzeléseiknek. Csakhogy ha nem veszik figyelembe a táncázás többség zenei ízlésállapotát, ha minden alkalommal „szamárfület” mutatnak az eredeti népzene mellett a nótákat is kedvelő ifjúságnak, ha nem értik meg, hogy a nemzedékről nemzedékre áthagyományozott ízlések és mentalitások „állandóját” nem lehet egyik napról a másikra eltüntetni, ha türelmetlenkednek és sértegetnek, akkor bizony a táncázak elnéptelenedésének a veszélye fenyeget, ami – egyébként dicséretes – szándékukkal éppen ellentétes következményekkel jár. Arra kell gondolnunk, hogy nem minden táncázás ismeri annak a mozgalomnak a sajátos jegyeit, amelyet már évek óta képvisel. Arra törekednek, hogy befolyásos hivatalosságok támogatását élvezzék, az utánpótlás „megszervezése” a legfőbb gondjuk, megpróbálják elsőtágozatos kisdíákok „kötelező” iskolai foglalkozásává tenni a népitánc-tanulást. Más szóval a lehető legnagyobb mértékben bürokratizálni kívánnak egy olyan mozgalmat, amelynek az önkéntesség illúziójában rejlik a vonzóereje. Amint a „hivatalos” vagy „kötelező” jelleg nyilvánvalóvá válik, a „cinházak” kiürülnek. Mi több, ha az utánpótlás nem jön magától, hanem „szervezni” kell, akkor a táncáz funkcionálisága is kétségessé válik. Legfeljebb annyit tehetünk még, hogy a mesterséges beavatkozással elnapoljuk azt, ami előbb-utóbb úgyis bekövetkezik.

Táncház – de meddig? A kérdéssel mindössze azt szerettem volna tudatosítani, hogy kizárólag a táncázak vezetőitől függ: biztosítják-e a táncázban rejlő sajátosságok érvényesülését, a táncázmozgalom többféle szükséglethez való hozzárendelését (plurifunkcionálisát) s ezzel a táncázak további működésének feltételeit, vagy a mozgalom – a divat „csábító” mechanizmusának engedve – hamarabb megszűnik létezni, mint ahogy azt megérdemelné.

Zattler László

(Korunk, 1980/10. 746–749.)

A mítosz és akinek kell

(*Megközelítések*) „Gondolom, nem kell senkinek különösebben bizonygatni, hogy régóta nem láttunk a tévé magyar nyelvű műsorában ennyire szívünkhöz szóló, roppant tanulságos és tettekre sarkalló műsort, mint amilyen a hétfő délutáni Kaláka volt. [...] Mert tényleg felfedezésszámba megy az, ha a beatehez szokott, annak hangulatában, búvkörében élő tizen- meg huszonéves lányok és fiúk előtt feltárjuk az ősi zene és tánc varázsos szépségeit, sallangmentes őszinte világát, olyan énekeket daloltatunk velük, amelyek mélyen zengő lelki húrokat pengetnek, s az együvé tartozás, a közösségi érzés olykor nyers, de mindenképpen nagyon erőteljes kifejezői.” (Péter Sándor: *Kalákások*. Megyei Tükör, 1977. november 25.)

„A vásárhelyi Kalákában bátran, vidáman ülték körül az építésre váró díszlet házat a fiatalok. A szatmáriak ismertették népviseletüket, a gyergyóiak »kuckóba« invitálták társaikat. A házigazdák jószívvel szolgálták fel a göngyölt puliszkát. Ettek lapítóról, marokból, majd csavarintos ésszel társasjátékként is használatossá vált a puliszka. Zálogosdi, kérdések, okos válaszok, nevetés, éneklés következett.” (Horváth Arany: *Hívogató emlékezni*. A Hét, 1978. február 3.) „Értsenek belőle azok, akik szokásaik közül, az anyatejjel együtt szívott ízes szavaik közül, ruháik közül, táncaik és dalaik közül éppen azt restellik, amire büszkék kellene hogy legyenek.” (Bazsó Zsigmond: *Kaláka*. Igazság, 1978. január 27.)

„Tudni a pártákról, kötényruhákról, hímzett gyolcsingekről, mikor, hol és kik viselték, kik és milyen paraszti rétegek öltötték magukra – hasznos és szép kötelesség, amint a besztercei találkozon a sepsiszentgyörgyi, temesvári és helybéli leányok és fiúk tudták, magukon bemutatták a közönségnek. Érdemük, hogy újra funkcionálissá tették a polgárosulás – iparosulás – falufogyatkozás által megkérdőjelezett százados viseletet.” (Sebestyén Mihály: *Tulipán a farmeron*. Utunk, 1978. május 12.) „Szaklíceumi diákokból toboroz önkéntes munkaközösségeket, akik saját vidékük, szülőföldjük hagyományait kutatják és mutatják be a tévé közönségének, akik megtanulják a széki, a dombói, a nagysajói táncrend egy-két alapfiguráját, akik vállalják az »összekötő kapocs« szerepét a tiszta forrás és a tévé nézők sokszázezres tömege között.” (Szabó Zsolt: *Értékmentés*. Igazság, 1978. április 21.)

„Így a jó, mindenki járja a saját kedvére és gyönyörűségére, mert hát ennek a műsorszámnak az ösztánc a lelke. Járja hát mindenki, mai fiatalok és örök fiatalok, így tartanak össze az egyelőre díszlet tánc ház gerendái, s holnap talán egy megizmosodott népi zenéi mozgalom, így farmernadrágosan is, miért ne, elvégre nem mi fedezzük fel először a disco helyett (vagy mellett) a tánc ház darabosabbán ácsolt, de a jelek szerint még így is elég tartósra érezett oszlopait. [...] Újra bekapcsolódtunk hát valami nagyon sokat ígérő, szívet-lelket éltető mozgalomba.” (Ekés László: *Csángó hímzés, farmernadrággal*. Brassói Lapok, 1978. június 3.)

„A Kaláka Tordán vendégszerepelt, pontosabban vásárolt, a híres vásárairol ismert aranyoszéki iparvárosban. Várfalvi táncosok ropták a táncot, a vajda-

szentiványiak is meghívót kaptak a tordai sokadalomba, s a főszereplők között, a székelykeresztúri és tordai diákok mellett, Kézdivásárhely képviselői vallottak a vargaváros hagyományairól. A sokadalom fiatalos, sodró, jó hangulatú volt ezúttal is.” (Magyari Lajos: *A közügyiség dicsérete*. Megyei Tükör, 1978. november 23.) „...rólunk, nekünk, értünk szól, cselekszik, szolgál.” (Sebestyén Mihály: *Hol folyik a „szerelem patak”? Utunk*, 1978. december 8.) „Szórakoztató és tanulságos, egyben gondolatébresztő volt az, amit Simonffy Katalin és Csáky Zoltán műsorában láttunk.” (Jámbor Gyula: *Tévéjegyzet*. Vörös Lobogó, 1978. december 22.) „A legutóbbi Kaláka, gondolom, mindenkit végérvényesen meggyőzött arról, hogy igenis szükség van ilyen műsorra, nem csupán azért, hogy a hétfő délutánok érdekesebbek legyenek, de önismeretünk gazdagításáért, hagyományaink ápolásáért, felelevenítéséért.” (Péter Sándor: *Újból kalákába hívtak*. A Hét, 1978. december 1.)⁸⁶

(*A viszonyulás paradoxona*) Adott egy jelenség, amely – mint mifelénk minden, amihez az etnicitás fogalma társul – több önmagánál: testet öltenek benne mindazok az emocionális tudattartalmak, melyek közvetlenül vagy érintőlegesen kapcsolódnak e fogalomhoz. A szemlélő, amennyiben értelmezni kívánja a jelenséget, elsősorban ezekhez az érzelmi tudattartalmakhoz való viszonyától függően *nyilvánít véleményt*. Ámde ha az etnicitásról való szólást (beszédmódot) tabunak tekinti, képtelen bármit is mondani, ami releváns módon érintené mindazok hiedelemrendszerét, akik így vagy úgy a jelenség érintettjei: vagy mint fogyasztók (nézők), vagy mint statiszták (beavatottak), vagy mint abban irányító szerepet betöltő „szakértők” (Bourdieu kifejezése). Az értelmezés a dekódolás intézményileg tagolt formája. Mivel az etnicitás ekképpen tagolt elgondolása ma még tabunak tekinthető, a kvázi-megértés gyakorlatilag előre betervezett kódolási hibán alapul. Az értelmezés alább elemzett kísérlete ezért paradigmaticus kifejezője a tabukhoz való közeledés nálunk szentesített módozatainak. (Tudjuk: a dolgok körüli sötétség fenntartása nem jelenvalóságukat számolja fel, hanem megszűrésüket szolgálja.)

Annak, aki a jelenséghez tudatosan közeledik, elsődlegesen *ezeket* az intézményileg tagolt korlátozottságokat „kell” felszámolnia, bármilyen rosszul hangzik is *itt* a felszólító módba tett követelés.

(*A kísérlet esélyei*) A Cs. Gyimesi Éva által irányított sajtószemináriumi csoportnak elsősorban is a fentiekben vázoltakkal kellett (volna) szembenézni (lásd: *Táncház. Kaláka és mi*. Művelődés, 1979. 8.). Az elméleti megközelítés lehetőségét azonban már az első lépésben feladta, ha a csoport két tagjában meg is fogalmazódott ez az igény (vö. Beke Mihály András és Lengyel Ferenc reflexiói). De a *Művelődés* olvasója ezt az igényt a kísérlet egészének szempontjából nem veheti figyelembe, így az összeállítás egészén belül csak gerilla-teória marad.

⁸⁶ A Megyei Tükör a Kovászna megyei, a Vörös Lobogó pedig az Arad megyei pártbizottság és néptanács magyar napilapja volt 1989 előtt.

Az értelmezési kísérlet által kijelölt előfeltevések:

1. Adott a Kaláka-mozgalom.
2. A Kaláka mint spektákulum (látványosság): nyitott forma.
3. A Kaláka címzettjei a fiatalok.
4. A Kaláka célja a hagyományok ma is élő értékeinek szerves beépítése a ma fiataljainak mindennapi életébe. (Vö. Simonffy Katalin és Csáky Zoltán: *Beköszöntő helyett*. A Hét, 1977. 46.)
5. A Kalákának és a Táncháznak „számos közös vonása” van.

Ezek az előfeltevések kétszeresen is problematikusak: egyrészt összetévesztik a megvalósítás lehetséges módozatait és a valóban létrejött alakzatokat, másrészt a szemlélő egyszerre akar szemlélődő és beavatott lenni, s így eleve le kell mondania bármiféle kritikai magatartásról, sőt a jelenséggel szembeni elméleti igényről is.

Nálunk már leírták: a kritika az előfeltevések lebontásánál kezdődik. Minden olyan fenomenológia, mely ezt mellőzi, akritikus. Számára legjobb esetben nem a jelenség létezésének közege fontos, hanem a létezés *kimondása*. Ez a gesztus mint elmélet, különféle erőterek vonzásába kerülve, azok játékszerévé válik.

A *Művelődésben* megjelent értelmezések éppen a fentebb jelzett nehézségek miatt nem tudják érzékeltetni a jelenség szociológiai háttérét. Előfeltevéseik (pl. „adott a Kaláka-mozgalom”) nem tekinthetők eleve adottaknak a jelenségen belül, tehát nem valódi premisszák. *Konkrétan*: a Kaláka lehet mozgalom, de ennek kijelentéséhez (kinyilvánításához) mindazoknak a történeti, intézményi és kulturális feltételeknek a feltérképezésére van szükség, amelyek megjelenését, egyáltalán létét meghatározzák, s amelyek függvényében mozgalomjellege legfeljebb következményként tételezhető, semmiképpen sem feltételként. A közölt szövegek meg sem kísérelik a valós előfeltevések kijelölését, miáltal a Kaláka meghatározása eleve önkényesen kiválasztott és irreleváns pontokon válik lehetségessé.

A belső kiindulópontok elemzése az alábbi kérdéseket veti föl: lehet-e mozgalom valami, ami elsődlegesen szervezett kezdeményezésnek köszönheti létét? Mennyiben tekinthető formának az a spektákulum, mely egyaránt magában foglalja a tömegkommunikációs műfaj „szervezett” látvány-igényét az önnön műfajiságból adódó szervezőelvekkel (formai kritériumokkal) együtt, s a közös társasmunka (kaláka) spontán folyamatát, a spontán együttlét demonstrációját? Mellőzve azt a tényt, hogy az adás címzettjei még akkor sem szűkíthetők csoportokra, ha az adás szándékai szerint rétegspecifikus, lehetséges-e egy tömegkommunikációs intézmény (adott esetben a televízió) valamely műsorösszetevőjét kizárólag egy bizonyos (ráadásul meghatározatlan) réteg szemszögéből értékelni? Vajon ez a vizsgálódás a beavatottak (a mindenkor kalákák résztvevői) és a kívülállók (a nézők) mindvégig következetes funkcióbeli különválasztásával történik? Vajon a különválasztás híján nem cserélődnek-e föl a szerepek? Vajon a Kaláka címzettjei-e, nem pedig a Kalákáé a fiatalok? Az eddigi adások gyakorlata bizonyítja, hogy egy, ma már a kultúra peremére szorult, fokozatosan szubkultúrává szűkülő népi (tulajdonképpen paraszt-)kultúra elemei pusztán a verbális és képi felmutatás révén nem illeszthetők egy városiasodó etnikum mindennapi világába. Amiből egyenesen következik, hogy e jellegében spontán

(intézmény melletti) mozgalom (a Táncház-jelenség) nem fér össze egy, a „felnőtt kultúra” támogatását élvező látványosságformával (a tévészerűsítés rítusával).

A kérdéseket tovább lehet sorolni. A kérdés manipuláltsága, gondolom, nyilvánvaló. A válaszok tagadó jellege úgyszintén. De ezek az elmélet székepszisének min-dössze egyik – nem is a legfontosabb – oldalát adják.

(*Dilemmák*) A Kalákával kapcsolatos dilemmák tulajdonképpen azt a hallgatóságos közmegegyezést érintik, amelynek sikerült a Kalákát a különféle „mitikus fogalmak” elrendeződési formáival körülvennie.

Elvileg a népi kultúra praktikussá tétele, vagyis a kultúrának az individuum magáért-való lét- (élet-)szférájában történő elsajátítása az esztétikum visszavételét jelentené az egyén cselekvési terébe, bővülne a „kulturális tárgyak világa” (Bourdieu). Az esztétikum tárgyi hordozója ezáltal visszanyerné eredeti funkcióját, a praxis szerves részévé válna. (A klasszikus néprajz könnyen megfélekedezik arról, hogy a népművészet egyetlen alkotása sem kizárólag az esztétikumteremtésért jön létre.) Ami viszont eleve leszűkíti a kört: mégsem válhat bármi a mindennapok életvilágának tevékeny elemévé, legfeljebb járulékos formában (például a lakásban dísz tárgyként elhelyezett kályhacsempe, sulyok).

A népi kultúra nem támasztható fel a maga teljességében: ezt kívánni illuzórikus volna. Maivá tehető a kultúra tárgyiasult elemei, de nem maga a rendszer. Kérdéses a tánc maivá tehetősége is. Azok a cél- és értékorientációs stratégiák, melyek a kultúra működését szavatolják, már eredeti közegükben is módosult (többé-kevésbé torzult) formában hatnak. A Kaláka – mint látványosságforma – elsődlegesen a díszítő funkcióval felruházható tárgyakra, öltözetelemekre és a népdalra összpontosít. Elképzelései szerint ezek mai integrálása a legkönnyebb. Csakhogy egy ilyenfajta integrálás figyelmen kívül hagyja a *motívum* és *rendszer* közötti különbségeket. Nekünk azt mondják: a népi kultúrát be *kell* építenünk, be *lehet* építenünk, s amit látunk, az legjobb esetben bizonyos elemek újbóli megjelenése, illetve bizonyos funkciók más kulturális közegében való mesterséges fenntartásának demonstrációja. Ez a jelenvalóság azonban nem az elsajátítás konkrét módozatainak alternatíváiból indul ki. A Kaláka adásainak legnagyobb részéből hiányzik az állandó visszacsatolás: a néző nem érti a tárgy (funkció) pragmatikáját (használhatóságát). Mindaz, amit a nézőnek mutatnak, egy elsüllyedt vagy elsüllyedőben levő alakzat láttatása és látványja. Ezzel azonban csak az eredeti közeg rekonstrukcióját végzik el egy alternatív közeg létrehozása helyett.

Az egyik leglényegesebb kérdés, amin a Kaláka áll vagy bukik, a népdalé és -táncé. Sokan úgy tudják, a népdalt a táncházak és a Kaláka támasztotta fel újra. A népdal használata azonban többet jelent az ismert változatok *újraéneklésénél*, különben létrejöttének és fennmaradásának alapvető ismérvétől fosztjuk meg. Ha azt akarjuk, hogy a népdal népdalként és ne slágerként funkcionáljon egy réteg értéktudatában, vagyis az általa teremtett, illetve hagyományként elfogadott értékekhez való viszonyában, lehetetlen lemondanunk a népdal folyamatos újraalkotásáról. „A népdalok azért kollektív jellegűek – írja Arnold Hauser –, mert szájról szájra terjednek, nem pedig azért, mert sokan éneklék őket egyidejűleg és közös torokból.” (A *művészet-*

történet filozófiája. Budapest, 1979. 237.) Úgy tűnik, a Kaláka- és tánc házbeli népdaléneklés ilyen értelemben egy valamikor autentikus kultúrforma rekonstrukciója egy más, számára idegen összefüggésben: múzeumi kellék. A maivá tehetőségnek egyetlen objektuma marad: és ez a tárgy mint díszítmény.

A Tánc ház-mítosz önnön értékelését is magában foglalja. A *Művelődésben* nyilatkozók – nyíltan vagy rejtetten – a „tartalmas szórakozás” címkéjét aggatják a jelenségre. Ennek a szórakozási formának illetően „megideologizálása” a diszkótól és általában véve mindenfajta divatjelenségtől való elhatárolódást szolgálja. De szükségképpen rá kell kérdeznünk arra, hogy mi az a többlet, amelyet más formákhoz viszonyítva a Tánc ház nyújtani tud. A válasz feltételezhetően az alábbi álkategória-készletből merítene: közösségformáló közös cselekvés, az önismeret egyik módja, a hagyományok átmentése a mába, a nem-divatosság (és ennek biztonsága), magasabb rendű esztétikai termék működtetője, maradandó értékek ápolása és a továbbsorolható egyéb hittételek.

A Kaláka és a Tánc ház kérdéséhez való ilyen viszonyulás, mely nem utal a külföldi alternatívák lehetőségére, jellemző arra, ahogyan a nemzeti ségi intézmények e nemzeti ségi lét problémájához viszonyulnak. Ezekben a dolgokban a néző és a beavatott azonos módon viselkedik, a jelenvalóság többfélesége egyneműsödik. A nemzeti ség kommunikációs tere viszont – talán éppen ezért – elkerülhetetlenül többértelművé válik, miközben egyedül csak önmagára utal. A Kaláka nézője számára nem egy virtuális megvalósulás látvánnyá szerveződése a fontos, hanem önnön szemlélésének spektákuluma, mely módot ad az etnikumhoz tartozás tudatának élményszerű, „élvezetszerű” elmélyítésére. Ez a fajta befogadás azonban nem több pót cselekvésnél. A Kaláka tulajdonképpen más hasonló jelenségekkel együtt *etnikai metaforaként* értelmezhető (és működtethető). Az „új egységekbe rendezett elvontság” (I. A. Richards) megőrzi a hierarchikus szerveződés elemeit. Az etnicitásbeli szintek (például népdal – anyanyelv – tájegység – alma mater stb.) a Kalákán belül is tökéletesen elkülöníthetők.

(*Végszavak avagy a folytatás alternatívái*) Az alternatívák csökkentésére törekvő kultúrában a Kaláka járható és járhatatlan útjai nehezen láthatók előre. A lehetőségek között könnyen akadhatnak idővel utópisztikusnak minősülő is. A teória nem adja fel a *legyen* lehetőségét, ami szintén hitbeli kérdés.

Tehát:

1. Ha lemondanánk a Kalákáról, ez befagyaszthatná az etnicitás megnyilvánulásának egyik intézményes csatornáját. Nem biztos, hogy ennek helyét *más fajta* hasonló funkciójú csatorna töltené be, lemondásunk tehát a nemzeti ségi intézmények aspirációival ellentétes helyzethez vezetne.

2. Ha a Kalákát az eddigi megvalósulások szellemében folytatjuk, dilemmáink állandó újratermelődésével kell számolnunk. Ezek közé az intézményesítés ténye is odatartozik.

3. Ha levonjuk az eddigi műsorokból adódó tanulságokat, két dolgot tehetünk:

a) a Kalákát vagy folytatásra méltónak ítéljük, mégpedig az eredeti kiindulópont módosításának többletével, a pót cselekvés említett aspektusának fenntartásával, és a reális cselekvés hagyományával gazdagítva, vagy

b) egy másik spektákulumra hártjuk át a Kaláka funkcióját, s ezzel lemondunk a *Beköszöntő helyett*-ben kijelölt előfeltevésekről. Lemondásunk ez esetben teljes és végleges – a Kaláka megszűnik *kaláka* (közös társas munka) lenni.

Ezeknek az alternatíváknak az átgondolása a jelenlegi adottságok függvényében válik halaszthatatlanná. Elmulasztván ezt, kockáztatunk: ezek az alternatívák egy más időpontban könnyen érvénytelenné válhatnak.

Keszthelyi András

(Korunk, 1980/10. 749–753.)

Táncház és/vagy Kaláka?

A néző leül a tévékészülék elé, és nézi a Kalákát. Természetesen előre elhatározta, hogy meg fogja nézni. Sőt, az is lehetséges, hogy munkahelyi vagy családi beszélgetés nyomán konkrét elvárásai is vannak a megnézendő „tárggyal” szemben. (Tárgy lehet mindaz, ami a képernyőn megjelenik. Például: a műsor maga, a műsor egy részlete – egy tánc, egy énekszám, sőt egy rövidebb képsor is, egy díszesebb ruhadarab premier planba hozása, a lábmozgás bemutatása tánc közben stb.)

Nézőnk – elvben – háromféleképpen viszonyulhat a tárgyhoz, a viszonyulás természetétől függően a tárgy háromféle formában jelenhet meg.

1. Megjelenhet a tárgy mint *sziükséglet*. A néző ez esetben fogyasztó, és nem több annál (élvezi a táncot). Mint minden fogyasztó, igen-igen önző, csak személyes érdekeit tartja szem előtt. Kell – nem kell alapon osztályoz, és a választás egyik formájához sem fűz részletesebb indoklást. Befogadás és elutasítás egyaránt határozott és egysíkú. Kitűnő példát szolgáltat erre az az eset, amikor a néző önmagát (vidékét, faluját, táncát, népdalait, ismerőseit) szemléli. Ilyen esetben elég egy kis eltérés a megszokottól, máris elutasítja az egészet.

2. Megjelenhet a tárgy a néző számára *értékként*. Ez a viszony gazdagabb, mint az előbbi. Egy tárgy akkor válik értéké, ha jel is. Ha önmagán túlmutat, valamire utal, ami nincs jelen, de amit a néző jelenvalónak érez. A néző – tárgy kapcsolat több szintű: a néző érzékeli a tárgyat anyagi mivoltában, és ugyanakkor érzékeli „mondanivalója” mivoltában is. A mögöttes tartalom (jelentés) érzékelése nem jelent feltétlenül szóbeli megfogalmazást sem a közvetítő, sem a néző részéről. Bonyolultabb ez a viszony abban az értelemben is, hogy létrejött interiorizált (élményszerű, tapasztalati úton bensővé tett, személyiséghez tartozó) ismereteket feltételez. Egy példa: a táncban a mozgás harmóniáját, karakterét, esztétikumát látni meg.

3. Végül: szerepelhet a tárgy *szimbolikus értékként*. Például egy dal, egy tánc, egy díszítmény kifejezi egy etnikum valamely vonását, tulajdonságát, és csak azt. Ez esetben a néző és a tárgy viszonya valamilyen – rendszerint szavakban is megfogal-

mazódó – külső doktrínán alapul, amely az egyedi tárgytól és az egyedi nézőtől idegen. A viszony eleve elrendelt, mechanisztikus. A létrejötte nem feltételez bensővé tett, személyiséghez tartozó ismereteket.

A háromféle viszony nem zárja ki és nem feltételezi egymást. Elkülönítésük módszertani szempontból indokolt, de e viszonyok a mindennapi kommunikációs gyakorlatban is jól elhatárolhatók. Egymáshoz való viszonyuk és jelenléti súlyuk elemzése érdekes és hasznos következtetésekre nyújt lehetőséget.

Lehetőségként mind a három viszonytípus adott. Nézzük meg, hogyan „léteznek” konkrétan.

A Kaláka tárgyaival kapcsolatban a kritikák, méltatások, beszámolók egyöntetű álláspontot foglalnak el: azokra *szükség van*, kellene, szorosan hozzátartoznak mindennapjainkhoz, a Kalákán részt *kell* venni, *jó* lenne már itt is, amott is egy Kaláka... stb. Miért van rá szükség? (Íme, milyen felháborító kérdés!) Mert *érték*, mert a mi értékünk... stb.

Miért problematikus ez az álláspont?

Először azért, mert megfelelnek arról, hogy az értékpreferencia *tárgyakra* nem vonatkozhat. Hiába kiáltunk ki valamit értéknek, a felmutatás nem jelenti azt, hogy mindenki értéknek fogja tekinteni. Másodsorban problematikus azért, mert magát az értéket (a tárgyhoz való kívánatos viszonyulást!) az erőltetett demonstráció, a túlzott verbalizáció révén, az állandó „ez kell nekünk” hangoztatásával szükségletté fokozzuk le. Bármilyen paradoxnak tűnik is, a tárgyakat, amelyek önmagukban nem értékek (nem lehetnek értékek, mert az értékmozzanatot a tárgyhoz való viszonyunk hordozza), azokat értékként emeljük mások feje fölé, és mindenkitől jó néven vesszük, ha tiszteli őket. Magukat az értékeket (ami a tárgyhoz való viszonyban jut kifejeződésre) pedig szükségletként forgalmazzuk (adjuk el).

Ez a helyzet sok gondot okoz fogyasztónak és közvetítőnek egyaránt. A közvetítők a tárgyakra összpontosítanak, mert számukra az az érték. A nézők is a tárgyakra összpontosítanak, mert ők fogyasztók, és számukra a tárgyak mint szükségletek jelennek meg. Nem csoda, hogy a nézők gyakran elégedetlenek: a közlők ritkán elégítik ki a szükségleteket (kevés adás, a szükségletek vidékenként változnak), ugyanakkor mindenkire más tájegységek tárgyait próbálják „rásózni” mint értéket. Amit viszont a nézők nem mindig fogadnak szívesen.

Egy ellenvélemény

Keszthelyi András vitacikke az itt felvázolt szempontokhoz mérve semmi esetre sem kritika, csupán csak megindokolt ellenvélemény. Amire az alternatív értelmezésekben írásos és leegyszerűsítésekben gazdag időkből kétségtelenül igen nagy szükség van, illetve volna már csak a „szóértés” érdekében is. Hasznos és jogos a kritika csak akkor lehet, ha előfeltevéseit az elemzett jelenségből próbálja levezetni (mint ahogy Keszthelyi teszi a filológusok elemzéseinek bírálatában).

Ami az „ellen”véleményt illeti, elméleti előfeltevéseinek hitelességéhez nem fér kétség (legalábbis a megteremtett kontextusban nem). A jelenség tényleges elemzé-

séhez azonban csak ötletet, megközelítési lehetőséget nyújtanak, konkrét fogódzót nem. Az elemzés ezen túl kezdődne. Az „elvi ellenvélemény” egy szükséges közbeeső lépés, de ne tekintsük – még kérdések megfogalmazását illetően sem – véglegesnek.

Úgy gondolom, mindenképpen meg kellene fogalmaznunk néhány, tapasztalati megfigyelésen alapuló előfeltevést. Ezek korántsem véglegesek, az elemzés menet közben változtathat rajtuk. A következő megállapítások egy ilyen próbálkozásnak tekintendők.

Az első, talán banális megállapítás: külön kell választanunk a Kalákát a táncházmozgalomtól. Hogy miért? Ennek igazolására két út kínálkozik.

Az egyik: a táncház mint „intézmény”, illetve mint „mozgalom” vizsgálata.

A másik: vizsgálni a Kaláka esetében az ún. „megideologizálási” (intézményesítési) folyamatot.

Mi a Táncház?

Rendszerint abból a hallgatólagos előfeltevésből indulnak ki, hogy a táncház: „intézmény”. Megvan a maga kategóriarendszere, amely egyrészt szabályozza a intézményen belüli tevékenységet, másrészt meghatározza az egyénnek az intézményhez való viszonyulását, valamint azt, hogy az egyén az intézményhez való viszonyában hogyan határozza meg önmagát. Ezek a pragmatikai elemek önmagukban nem minősíthetők. Hasznosak és célszerűek akkor lennének, ha a kategóriarendszer elemeit maga a táncházmozgalom termelte volna ki, ha azok fogalmaznák meg a működési rend normáit, és azok alakítanának, módosítanának rajtuk, akik a táncházak tényleges látogatói.

A gyakorlatban azonban másként áll a helyzet. Az „intézmény” működését szabályozó kategóriák a „szakértők” (Bourdieu) kategóriái. Mint ilyenek se nem hasznosak, se nem célszerűek. Szerepük abban merül ki, hogy megjelennek sajtóban, rádióban, tévében, illetve elhangzanak különböző megbeszéléseken. Ez az intézményiség ilyenformán nem a táncházmozgalom sajátja, hanem arra csupán ráaggatott valami, ami elsősorban a táncház köre gyűlt „szakértők” (néprajzosok, tömegkommunikációs eszközök képviselői, kritikusok) értelmezései nyomán alakult ki. A kategóriarendszer működését igazolja az ilyen típusú szövegek, álláspontok állandó jelenléte: „a táncházzene az egyetlen értékes zene”, „igazi értékeket a táncház ment át a mába!”, „amikor táncház van, ne legyen egyéb, mert elvonja az embereket”. (A táncházba járás ma már egyes – „jobb” – körökben státusszimbólumnak számít.)

Meggyőződésem azonban, hogy mindazok, akik a táncházba a táncért járnak (és nem a táncházért!), vajmi keveset törődnek ezekkel a burjánzó pragmatikai szabályokkal. A fiatalokat maga a tánc, a tevékenységforma vonzza, és nem az a gondolat, hogy „Van táncház, tehát mennem kell oda”. Az ő szempontjukból a „táncházmozgalomra” hivatkozni értelmetlen. Tehát hamis premisszának bizonyul. Azonban táncház létezik: ha nem is mint intézmény, de mint öntörvényű tevékenységforma. Lehet, hogy még nem mozgalom, lehet, hogy nem is válik azzá. Amit nem tudunk (és elemzésre vár), hogy ez a tevékenységforma *hogyan* létezik a valóságban. Erről, saj-

nos, sem a tévé, sem a sajtó nem tudósít. (A táncház megváltó erejéről bezzeg igen!) Talán azokat kellene megkérdezni, akik „csak” táncolni járnak oda, esetleg akik az egyes táncházak „nehezét hordják a vállukon”. Talán ők mentesek a fentebb jelzett kategóriák „hívságától”.

A táncház intézményjellegét senki sem szokta kétségbe vonni. Azt, hogy egyben önálló tevékenységforma, sokkal nehezebb bizonyítani. Hajlamosak vagyunk ezért a táncházat mindenestül pusztá formalitásként kezelni. „Üres forma”-ként, amit ugyan éltetünk, de van mellette jobb. Az egyik (székelyudvarhelyi) Kaláka műsorában hallottam: a házibuli közelebb hozza a fiatalokat egymáshoz, mint a táncház. Tudtommal ezt nálunk módszeresen senki sem vizsgálta. Maradnak tehát a Keszthelyi András-féle „elvi ellenvélemények”: vita a vita kedvéért.

A házibuli, a diszkó ún. „interpersionális” (személyközi) kapcsolatait tulajdonképpen néhány jól meghatározott rítus szabályozza. Bizonyos „kapcsolásokat” mindenkinek el kell végeznie. Mozgásnak, táncnak, étel- és italfogyasztásnak, érzelmi kapcsolatoknak megvan a jól meghatározott formája, rendje, irányultsága. Sőt, fokozata is. Egy minimum, ameddig mindenkinek el kell jutnia, egy maximum, amit senkinek sem illik túllépnie. A lehetséges személyközi kapcsolatok száma korlátozott ilyen szempontból. A táncházban – úgy vélem – kevesebb az ilyen merevítő, szabályozó rítus. A tevékenységforma elemei nem annyira „mani-feszt” jellegűek, mint a házibuli esetében. A személyközi kapcsolatok kialakításának esélyeit ez növeli.

A kérdés minden „elvi” pró és kontra ellenére nyitva marad: intézmény-e a táncház, kell-e intézményesíteni, és intézményesíthető-e egyáltalán?

Mi a Kaláka?

Intézmény, mert szerepeket, státusokat forgalmaz; az intézményen belül kialakul egy hierarchia, amelynek minden egyes eleméhez értékelő mozzanatok kapcsolódnak (szakértő-típusok), jól meghatározott kategóriarendszere van, amelynek érvényesítéséért propagandát folytat. A felsorolás persze csak jelzésszerű. Lényeges eleme azonban: a propaganda, a „megteoretizálás”. Ezt kellene szemügyre venni most már nemcsak a Kaláka esetében, amihez viszont „rendszeres” szempontokra van szükségünk. Lássunk néhányat:

1. *A szakértők táborának vizsgálata.* Kik vállalnak/kénytelenek vállalni ilyen szerepkört? Státus és véleménymondás összefüggései. Van-e a szakértők körében belső hierarchia? Ha igen, hogyan jön létre? A szakértők viszonya egymáshoz (a vita). Kiből lehet/lesz szakértő?

2. *A kategóriarendszer „tartalomelemzése”.* Az intézmény kulcsfogalmainak helye, szerepe, tartalma, viszonya egymáshoz és a rendszeren kívüli kategóriákhoz. A szemantikai mező vizsgálata. A jelentés anomáliái: átfedés, üresjárat, kizárás stb.

3. *Az intézmény által megvalósított „látvány” (spektákulum) és a kategóriarendszer használata közti viszony.* A manipuláció esélyei. Az alternatív értelmezés hiánya. Motívumok eluralkodása.

4. *Az intézményi érdek.* Ennek nyílt és rejtett formái. Az intézményi érdek találkozása a szükséglettel. A szükséglet „meglovagolása” azáltal, hogy értéknek tüntetjük fel. Ennek módozatai.

5. *Attitűdök „előhívása”.* Gerbner mondja: a közlemény nem azáltal hat ránk, hogy végrehajtat velünk egy cselekvést, hanem azáltal, hogy a befogadóból állásfoglalást „hív elő”. (Elutasítást vagy azonosulást.) Ez az állásfoglalás nem az adott közleményhez tartozik, hanem egy sokkal alapvetőbb etnikai szimbolizációs folyamathoz, amelynek az adott közlemény csak részleges kifejezője. Milyen állásfoglalásokat hív elő a Kaláka mint intézmény? Milyen jelentéseket kínál föl, hogy hozzá viszonyítva, az általa képviselt (az egyes „műsorai”, tárgyai által képviselt) „alapvetőbb folyamat” viszonyítva határozhatjuk meg befogadói mi voltunkat?

A fenti kérdésekre adandó válaszok talán már használható előfeltevésekkel szolgálhatnak. Sőt, a jól feltett kérdések már maguk is premisszaként kezelhetők. Az „elvi ellenvélemény” megfogalmazása után – úgy vélem – az ilyen típusú kérdezésen volna a sor, ha értelmezni kívánjuk nemzeti-nemzetiségi kultúránk sajátos jelenség-komplexumát.

Bíró Zoltán

(Korunk, 1980/10. 753–755.)

A székelyudvarhelyi Kaláka 1980. március 10-én.

„– *S van, akivel csináljad?*

– Hát, vanni van. Balladát énekelni, az csak tőlem függ. Népdalt énekelni is van kivel, mert a táncházmozgalmat *együtt* indítottuk: a *Bodzafa* együttessel, Székely Leventével, Könczei Árpival, a Kostyák testvérekkel, aztán Sepsi Dezső, Pávai István, Bokor Imre... Most a nyáron a Gyimesekben kéthetes tánc-házatalálkozó volt, táncmódszertant és éneket tanítottunk. A fiatalok várják és szeretik a falusi éneket, táncot is, zenét is; most is minden pénteken éneket tanítok a táncházban; tehát szükség van rá, és van kivel csinálni. És Kolozsváron van a legerősebb gárda ehhez. Meg Csíkszeredában...⁸⁷

(Ifjómunkás, 1980/43. 5. – 1980. október 26., vasárnap)

„Miféle csoportérdekek, titánoskodások, sértett önérzetek választanak minket százfélé, biztatnak egymás kölcsönös elhallgattatására, a „nem tudunk róla” magatartásra? Példák: A kolozsvári Táncházról Könczei Ádám írt a Művelődésben. A szerkesztőség kihagyta belőle azt a másfél oldalt, amelyben az Ifjómunkás hozzájárulásáról van szó. A Korunk idei októberi száma összeállítást közöl a táncházról. Hiányzik belőle a megállapítás: az Ifjómunkás Matinéival már a Kaláka előtt a táncházmozgalmat országos jellegű kiterjesztését szolgálta, előadásai szünetében táncoktatást rendezett. A táncházegyüttesek megalakulásában is szerepe volt: a *Bodzafa* és az *Ördögcsékér* még nevét is egy-egy matiné kapta, az utóbbit éppen az Ifjómunkás akkori főszerkesztőjétől. A tévé sem kivétel. A Kaláka elzárkózik a Matinéval való összefogástól. A Matiné marosvásárhelyi ITT és MIT című műsorából eleve nem a mondandós részt vették szalagra, és végül az sem került a nézők elé. Könczei Ádám másik terjedelmesebb írását, amelyben a Táncházatalálkozót országos fórum hatáskörébe, s mint ilyen az Ifjómunkás-matinéra bizza, nem adja le az Ifjómunkás. Az Előrébe következetesen nem fér be Matinérol szóló híradás. Soroljam még?⁸⁸

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1980/272. 3. – 1980. november 15., szombat)

Korunk Galéria

Kalotaszegi ihletésű festményeket állít ki Kádár F. Tibor első egyéni tárlatán a Korunk szerkesztőségében. A szombat délben fél egykor kezdődő műsorban Panek Katalin, a kolozsvári Állami Magyar Színház és Tatay Sándor, a marosvásárhelyi Nemzeti Színház művésze működik közre: kalotaszegi tárgyú verseket, népdalokat adnak elő.

(Igazság, 1980/227. 2. – 1980. november 21., péntek)

87 Részlet az *Amíg erre szükség van – Beszélgetés Panek Katalin, a Kolozsvári Állami Magyar Színház új színésznőjével* című, Zséhánszky István által készített interjúból.

88 Részlet Tar Károly *Szorzás lábjegyzetben (is)* című írásából, amelyet az *Igazság Fellegvár* ifjúsági mellékletének címezt. A két hivatkozott Könczei Ádám cikk közül az elsőt (*Városi táncházaink feladatköre*) a jelen kötet eredeti változatában, a hiányolt „másfél oldallal” együtt közli (viszont abban az Ifjómunkás egyáltalán nem említődik!), a másodikat (*Igazi Táncházatalálkozók!*) pedig pontosan a leírtak miatt tartalmazza.

„Az ügy... az ügy... az ügy” – ismétli makacsul Páskándi Géza Az ügy című darbjának hőse. Régóta forrhatott Tar Károly tolla hegyében, hogy a sajtó (nevezetesen a Művelődés, a Korunk, az Ifjúmunkás, az Előre) elzárkózik a táncházmozgalom és az Ifjúmunkás Matiné országos népszerűsítésétől: nem közölnek erre vonatkozó írásokat, ráadásul a tévé Kalákája is visszautasítja a Matiné közzeledési kísérleteit. Az Ifjúmunkás részéről kétségtelen a jószándék, hiszen Tar Károly szavaival (Fellegvár/88) „teret nyitott minden körnek, az anyanyelvi közművelődés minden formájának”. Az Ifjúmunkás támogatta a táncházmozgalmat, felkarolta a kolozsvári amatőr színjátszást (lásd Ifjúmunkás Zsebszínház), segítette az amatőr filmeseket. Táncosainkból táncházások lettek, most már jó volna filmeseinknek is beházasodniuk egy filmklubba. Kihez menjenek „háztűznézőbe”? Magától fordul a kérdés az Ifjúmunkáshoz, mely intézmény eddig is oly sokat tett. Táncház és amatőr filmjátszás egyaránt az ügyet szolgálják. Tar Károly problémaérzékenységét bizonyítja: az utóbbi arra készíti, hogy az előbbiről szóljon. De úgy érzem, amit a csoportérdekekről ír, a táncházmozgalomra vonatkoztatható (például a tévé-Kaláka elutasító gesztusa), semmi esetre sem érvényes a Visszhangra, a Gaál Gábor körre vagy a Fellegvár vitafórumra. Mindhárman önálló célkitűzéssel rendelkeznek, ez érdem, s nem elzárkózás a közös ügytől.”⁸⁹

(Igazság – Fellegvár ifjúsági oldal, 1980/278. 3. – 1980. november 22., szombat)

Panek Kati és Ambrus Sándor,
a háttérben Deák Gyula

89 Részlet Kis Géza *Viszontválasz* című, a Tar Károly írására való reagálásából.

Siker Bukarestben

Lapunk meghívására tíz tagú táncház-különítmény érkezett Kolozsvárról a fővárosba. Először csak Panek Kati vendégszerepléséről lett volna szó, aztán gondoltuk, jó lenne mellé az *Ördögszekér* is, hiszen a bukaresti magyar diákok is szeretik a népzénet, a néptáncot, tavalyi matinénk valóságos falusi bállá vált; de arra már gondolni sem mertünk, hogy egy egész népi együttest vonultassunk fel. Aztán a kolozsvári vasutas klub táncházasai azt mondták, hogy ők legkevesebben tízen jönnek, s ne is gondoljunk arra, hogy a zenekar táncosok nélkül fog fellépni. Mit volt mit tenni, belementünk, hisz matinénk új műsorának oszlopos tagjai, csak nem bánthatjuk meg őket. Aztán kedden, november 25-én este együtt örvendtünk a bukaresti diákokkal annak, hogy hallgattunk a jó szóra. A hat részből álló műsor igazi meglepetés volt. Panek Kati, Könczei Árpád és Tötszegi András rövid előadásokat rögtönzött az együttes programjáról, a színpadi tánc és a táncház viszonyáról, a táncház helyéről és szerepéről – a gyakorlati bemutatók pedig, különösen a széki legényes, de a koltaszegei és a mezősegi táncrendek minden egyes száma nagy tetszést váltott ki. Az együttesben is sikerült megőrizni a táncház legfőbb erényét: mindenki a maga táncát járta, nem valamely absztrakt koreográfiai képletet reprodukált, csak a zene s az ősi táncok alapfigurái tartották össze ezt a minőségileg új együttest.

Még nem mentek fel a színpadra, a nézőtéren táncoltak...

Zs. I.⁹⁰

(Ifjúmunkás – *Táncház* rovat, 1980/48. 5. – 1980. november 30., vasárnap)

Felvételi tantárgy: széki sűrű tempó

Sajtóban, televízióban még mindig folyik a vita a táncházak szerepéről, működési köréről, szerencsére, ez a táncházásokat nem zavarja túlságosan, kedvvel táncolnak tovább. (S ahol döcög a szekér, ott sem a viták miatt.) Legújabb híreink is a táncházak életképességét igazolják; némelyek kezdenek intézmény szerepre kapni. A Monostori Művelődési Házban működő Kolozsvári Táncház például versenyvizsgát hirdetett egy megalakítandó magyar néptáncsoport leendő tagjai számára. A versenyvizsga tárgyai a csoport sajátosságaiából fakadnak. Vagyis: mindenki megmérettetik „mozgáskészségből, népdalismeretből és néptánc tudásból”. Azonkívül „fiúknak széki sűrű tempó vagy más közép-erdélyi legényes, fiúknak és lányoknak: mezősegi vagy más közép-erdélyi párostánc.”

(Művelődés, 1980/11.)⁹¹

90 Valószínűleg Zsehránszky István híradása.

91 Könczei Ádám hagyatékában olvasható az eredeti gépelt hirdetés: „A Monostori Művelődési Ház keretében (a Kolozsvári Táncház közreműködésével) magyar néptáncsoport alakul. A szervező bizottság várja a tehetséges fiatalok jelentkezését az alkalmassági próbára szeptember 21-én, vasárnap délelőtt 11 órától (Monostori út 16. sz.) mozgáskészségből, népdalismeretből és néptánc tudásból (fiúknak: széki sűrű tempó vagy más közép-erdélyi legényes; fiúknak és lányoknak: mezősegi vagy más közép-erdélyi párostánc).”

Táncitanítási módszertan táncházak részére

A táncházak működése és fejlődése szakképzett zenészeket, ének- és táncoktatókat igényel. Ezenkívül szükség van kezesekre, műsorszervezőkre és olyan kulturális szervekre, amelyek megfelelő körülményeket biztosítanak táncházainknak (termet, vetítőt s egyebeket), s vállalják a táncház népszerűsítését, sőt anyagi támogatását is.

A kezesek fenntartják a rendet, intézik az adminisztratív ügyeket, egyszóval a „házigazda” szerepét töltik be.

A műsorvezető feladata rövid, 20–30 perces műsorok összeállítása, melyek havonta egyszer-kétszer színesebbé teszik a táncházakat. Ezek a műsorok lehetnek: diavetítés (népviselőtről, népművészetről), filmvetítés (tánc bemutatása), néprajzi előadás, beszélgetés folkloristákkal, írókkal, költőkkel, képzőművésszel, zenészekkel, közös játék stb.

A zenészek – legkevesebb hárman – rendszeresen biztosítják az élő zenét. A hangszalag és hanglemezzel bármilyen jó minőségű is, nem pótolhatja az élő zenét. A jó zene tökéletes hangszerismeretet követel, melyet nem utolsósorban a zeneművészeti közép- vagy főiskola elvégzése jelent. Ám a hitelesen játszott népzene másfajta technikát, vonókezelést stb. feltételez, mint Vivaldi vagy Mozart zenéje. Ezt nem lehet csak magnószalagról elsajátítani. Ki kell menni a helyszínre, ellesni a cigány- vagy paraszzenész játékát, gyakorolni, együttjátszani velük! A zenésznek nemcsak a tájegység zenéjét kell alaposan ismernie, hanem a táncait is. A „tánc alá” muzsikálás-hoz táncismeretre és tapasztalatra is szükség van.

A népdaloktatás sem hiányozhat egyetlen táncházból sem. Az oktatónak anyagismeret és jó hang mellett türelme, pedagógiai érzéke kell hogy legyen. Az énektanításnak is megvan a maga módszere, mint a táncitanításnak. (Egyelőre egy ilyen módszertan kidolgozásával is adósak vagyunk.)

A táncházban a közös éneklés, a játék és a látókört, a néprajzi és művészeti ismereteket és ízlést fejlesztő és tágító, illetve színező műsorok arra szolgálnak, hogy megteremtsék a tánctanuláshoz szükséges hangulatot. A táncház gerincét azonban mindenkor a zene, a tánc és az ének egysége alkotja.

„A falusi, paraszti környezetben a tánctanulás természetes folyamat volt.

– Hogy tanulták meg a fiúk a tempót?

– Benn a táncban... hát kicsi korában már odaáll s tempózik. Úgy illet, hogy a cigányoknak azt külön megfizették. Ha valaki húzatott egy tempót, akkor már jó előre megmondta a cigány: van, ami kell? S aztán még az is előfordult, hogy összeállott négy-öt kisebb fiú, összetettek egy kis pénzt – régen úgy mondta a cigány, hogy papdohányra való –, s aztán húzott nekik egy kis tempót. Így aztán megszokták. Meg volt, aki gyakorolta. Például otthon elhúzódott vagy ide, vagy oda, hogy ne lássák, s akkor gyakorolta, csinálta [...]” (Elmesélte Görbe János széki ember, lejegyezte Sebő Ferenc.)⁹²

92 Lásd Siklós László: *Táncház*. Budapest, 1977: 48.

Falun, a tánc tökéletes elsajátítása hosszú idő eredménye volt, öt-tíz év, a virtuóz férfitáncok esetében még több. Ezt a folyamatot a városi táncházban fel kell gyorsítani, össze kell sűríteni néhány hónapba!

A táncoktatóra többek között ezért is nehéz feladat vár. A tánctanításhoz sok minden kell: tökéletes táncudás, módszerismeret, jó előadó- és beszélőkészség, ötletesség, nagy türelem és kitartás.

A táncház műsorát a táncoktató vezeti végig, természetesen a kezések, a zenészek, az énekoktató meg a műsorszervező közreműködésével. Az idő beosztása nem könnyű, a szűk 2–3 órába bele kell férnie a tánctanításnak, a játéknak, az énektanításnak, műsornak és magának a táncnak! Az időérzék kialakítása a tánctanítási módszertan alapvető kérdései közé tartozik.

A zenészek, énekesek, táncoktatók, műsorszervezők működése elképzelhetetlen elméleti felkészültség és képzettség, a szakirodalom alapos ismerete nélkül. A zene- és táncművészeti alapismeretek mellett meg kell ismernünk a népzenei, népdal-, néptánc-, néprajzi és népművészeti kiadványokat, az ezzel kapcsolatos elméleti munkákat, s nem utolsósorban a táncírást! (Ez utóbbi megtanulása sürgős köteleseink közé tartozik.)

*

Ami magát a táncoktatást illeti, ez még a legtöbb táncházban megoldatlan, holott égetően szükség van a rendszeres s módszeres tanításra. Ez a dolgozat ehhez szeretne segítséget nyújtani.

Mit és hogyan tanítsunk?

Erdély legszebb, legértékesebb és legváltozatosabb – táncházainkban is használható – táncai Kalotaszegen, a Mezőségen, Közép-Erdélyben, a Székelyföldön és Gyimesben található. „A Mezőség tánc és hangszeres zene tekintetében a legérdekesebb és legfontosabb foltja Erdélynek. Táncélete igen régies, [...] nem olyan kifinomult és polgárosult, mint Kalotaszeg. Itt még mindenki ismeri és szinte egyformán jól táncolja a hagyományos táncokat” – írja Martin György a *Magyar Néptáncagyományokban*.⁹³ Éppen ezért módszertanunk középpontjába a Mezőség táncai kerültek: a széki és a „mezőségi” gyűjtőnéven ismert Visán, Vajdakamaráson, Magyarpalatkán, Mezőkeszüben, Magyarszováton és a többi mezőségi faluban járt táncok.

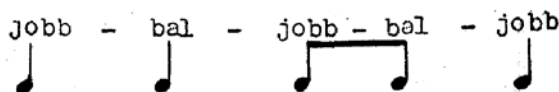
A következőkben a kolozsvári táncház tapasztalatait és más táncházakban bevált módszert használjuk. Egy-egy táncrend tanítását és megtanulását három szakaszra oszthatjuk:

I. szakasz: Az első szakaszban a zene és tánc bemutatása, a testtartás, lábmozgás, lépések, haladási irányok, irányváltások megismerése és megtanulása a cél.

1. *Zenehallgatás:* A zenészek röviden eljátsszák és ismertetik a táncrend vagy egy tánc kísérőzenéjét.

⁹³ Lásd Martin György: *Mezőségi táncok*. In: Lelkes Lajos (szerk.): *Magyar néptáncagyományok*. Budapest, 1980: 39.

2. *Tánc bemutatás:* A táncoktatók eltáncolják és tömören ismertetik a táncrendet vagy a táncot. Szerencsésebb esetben a táncot filmről, sőt falusi táncosokkal is bemutatathatjuk.
3. *Rávezető lépések:* A rávezető és alaplépéseket meg az egyes motívumokat fiúk-lányok egy körben, kézen fogva kezdik tanulni. A táncoktató megmutatja, megmagyarázza, majd együtt gyakorolják ezeket először zene nélkül, utána zenekísérettel. Az oktató közben mondja a lépéseket is:

A rávezető lépések fontosak, ötletes gyakorlásuk természetessé teszi a mozgást (pl. a lábemelést vagy a forgást), és segítik a helyes testtartást.

4. *Ritmusgyakorlatok:* Nehezebb ritmusú táncok esetében a rávezető lépések előtt külön ritmusgyakorlatokat végzünk előbb zene nélkül, majd zenével: *a)* tapsolás zene nélkül, *b)* tapsolás zenekísérettel, *c)* a motívum gyakorlása zene nélkül (adott esetben előbb helyben, majd körben haladva), *d)* a motívum gyakorlása zenekísérettel. Az oktató számol vagy mondja a lépéseket, és ezalatt a ritmus beidegződik, természetessé válik.
5. *Irányváltások:* Az irányváltások megtanulása és begyakorlása ugyanúgy történik, mint a rávezető lépéseké.
6. *Énekoktatás:* Az aszimmetrikus ritmusú vagy lassú táncok tanulását (pl. széki négyes, széki lassú vagy mezőségi akasztós) énektanítással kezdjük. Az énekelt dalam hozzászoktatja a táncosokat az aszimmetrikus ritmushoz és a lassú tempóhoz.
7. *Kivételek:* Egyes motívumok, figurák, sőt táncok (mint a legényes táncok) szükségszerűvé teszik, hogy fiúk és lányok külön körben tanuljanak. A nehezebb motívumok (pl. a mezőségi csapásolások) és a legényes táncok (pl. a széki sűrű és ritka tempó) tanítását a harmadik szakaszban kezdjük meg, mikor az egyszerűbb motívumokat és a párostáncokat már tudják.

A tanulás első szakaszában (a rávezető lépések, ritmusgyakorlatok, irányváltások gyakorlásánál) a zene tempója a szokásosnál szükség szerint lassúbb. A táncoktató fölhívja a figyelmet a hibalehetőségekre, bemutatja a hibákat, és ki is javítja őket. Természetes tánckezdésre kell szoktatni a táncosokat, előbb a zene indul, s ebbe kapcsolódik a tánc. Így nem okoz nehézséget később, hogy a folyamatos zenére bárhol elkezdődjék a tánc. Ebben a szakaszban nagyon fontos az időérzés. A gyakorlást nem szabad elnyújtani, mert unalmassá válik. Vonzóbbá kell tenni a tanulást diavetítésekkel a tájegység szokásairól, viseletéről, ahonnan a táncot tanítjuk.

II. szakasz: A második szakasz célja a motívumok megtanulása, összekapcsolása, a táncfolyamatok megismerése és az élményszerzés.

1. *Összefogódzás:* A kör párokra, illetve alakzatokra bomlik (a négyes esetében két pár), és a táncoktató zenekíséret nélkül megtanítja a táncra jellemző ösz-

szefogózási módot. Ehhez hozzátartoznak: a kezek elhelyezkedése és szerepe, párostáncoknál elengedett, nyílt és zárt fogásmódok, csoporttáncok esetében a táncosok térbeli viszonya.

2. *Motívumok:* Az összefogózás megtanulása után a nagy körben már kigyakorolt motívumokat, lépéseket, haladási irányokat párosan, illetve alakzatokban gyakoroljuk (először zene nélkül, majd zenével). A táncoktató ekkor módosítja a nagy körben táncolásból és a páros táncolásból adódó kisebb eltéréseket. A motívumok megtanítási sorrendjét fel is lehet cserélni: az önbizalom erősítésére könnyebben megtanulható részeket előbbre vehetünk, de a nehezebekről se nyilatkozunk elriasztólag. Az irányváltások általában egy-egy zenei egység, dallamsor végén történnek. Erre külön figyelmet kell fordítanunk, ha lehet, számolás nélkül.
3. *Folyamatok:* A motívumok összekötése eredményezi a folyamatokat. A tánc lényege tulajdonképpen itt kezdődik, az élményszerzés is ide kapcsolódik. Az oktató megmutatja, majd rendre megtanítja a motívumok lehetséges kötés-módját. Gyakorlás közben mindenki egyszerre kezd, és ugyanazt csinálja. Kellő figyelmet kell fordítani az összekötésekre, de a nehezebb részek külön tanulásakor ne töltsük az időt a könnyebben megtanultak fölösleges ismétlésével vagy mindennek az előlről kezdésével, az erőt is pazarolva.
4. *Párcsere:* A gyakori párcsere elősegíti a tánc tanulást. A párok csak néhány percig, sőt egyes esetekben csak egy-két percig táncoljanak együtt, utána cseréljenek. Így mindenki összekerülhet gyorsan és kevésbé gyorsan tanuló társsal.

A motívumokat, folyamatokat többször meg kell ismételni. Gyakorlás közben – a rossz beidegződések megelőzése érdekében – az oktató a hibákat azonnal jelzi, szemlélteti és kijavítja. A gyorsabb táncok esetében a zene tempója fokozatosan közeledik a szokásos tempóhoz. A zene tempóját és ritmusát tanulás közben állandóan figyelemmel kísérjük. Ez a két szakasz a zenekartól is türelmet, figyelmet igényel, mivel gyakoriak a leállások.

III. szakasz: A harmadik szakasz célja a táncok elmélyítése, tökéletesítése, szabad gyakorlása és az improvizáció bevezetése.

1. *Rövid átismétlés:* Az oktató röviden átismételi a tanultakat szóbelileg, ha lehet, a tanulók részvételével. Hangsúlyozza, hogy mire figyeljenek, mire vigyázzanak.
2. *Szabad táncolás:* A szabad táncolás a táncok elmélyítését, tökéletesítését segíti elő. A zene tempója most már a szokásos. Az oktató ekkor sem pihen, a párok között járva páronként javít, ha csak olyan általános hiba nem fordul elő, amit érdemes mindenkinek megmutatni.
3. *Nehezebb motívumok:* A nehezebb motívumok, figurák, csapásolások tanítása is ebben a szakaszban kezdődik. A már ismert mozgásanyag segíti a táncosokat a nehezebb figurák befogadásában, de az első két szakaszban használt módszereket itt is alkalmazzuk. A motívumok részekre bontása és lelassítása eredményes tanuláshoz vezet.

4. *Improvizáció*: A rögtönzés, a kreativitás, az alkotókészség bevezetése és előtérbe helyezése a virtuóz párostáncok és különösen a legényes táncok esetében fontos tényező. Az oktató külön felhívja a rögtönzésre a figyelmet, röviden be is mutat néhány lehetőséget, és ki-ki kombinatív képességének megfelelően gyakorolja a folyamatokat.
5. *Énektanulás*: A tánc tanulásához szervesen kapcsolódik az énektanulás is. Miután megtanultuk a dallamokat, összekötjük a táncsal. A lassú sétáló párostáncok énekelve alkotnak teljes egészet. A legtöbb tánchoz csujogtatás, ujjogtatás, „rikótozás” is tartozik. A dallamok, csujogtatások megtanulásában, a közös éneklésben a zenészek is segítenek.
6. *Férfitáncok*: A legényes táncok oktatóinak, táncosnak külön fejezetet jelentenek. Ezek tanítása és tanulása több türelmet, figyelmet és kitartást feltételez. Annak ellenére, hogy a férfitánc általában a táncrend kezdő tánca, nehézsége miatt a párostáncok után tanítsuk. A módszer ugyanaz, mint a párostáncok esetében (zene, majd a tánc bemutatása, ismertetése stb.).

A rávezető lépések itt különösen fontosak, a mozgáskészség kialakítását és a figurák fizikai nehézségének a csökkentését segítik elő.

A tánc pontjait kisebb egységekre, motívumokra bontjuk, sőt még kisebbekre, ha szükséges, a nehezebb motívumokat meg éppenséggel elemeikre – mindent lelassítva (filmen még az ugrásokat is). Részekre bontás esetében a motívum első részét sorozatosan úgy gyakoroljuk, hogy a még hiányzó rész időtartamát állással kihagyjuk. Ezután a figura második részének a begyakorlása következik hasonló módon. Az oktató számolással is segít! Végül a részt összeillesztjük. Az ilyen időbeni tagolás mellett hosszanti felbontás is van, *elkülönítve* bizonyos testrészek mozgását (pl. a széki sűrű tempóban a lábak mozgása csapásolás nélkül vagy akár az ujjak pittyegtetése), ezzel is megkönnyítve a testmozgás tudatos rögzítését.

A férfitáncokat ne (vagy ne csak) tükröképben (szemben) tanítsuk és gyakoroljuk, hanem *háttal* is! Minden lépést, figurát, motívumot többször ismételjük, míg beidegződik, természetessé válik.

A tánc formai megértése és rögzítése után a pontokat folyamatokká kötjük össze. Először lassabban zene nélkül, majd zenével, s utána fokozatosan közelítünk a szokásos tempóhoz. Miután a folyamatokat megtanultuk és begyakoroltuk, következik a rögtönzőkészség kialakítása (a pontok, motívumok sorrendjének kialakítása stb.). Az egyéni improvizálás és alkotókészség legmagasabb fokon a férfitáncokban nyilvánul meg.

A harmadik szakaszban helyet kaphatnak az ismeretszerzés (elméleti kérdések táncról: eredet, jelleg stb., zenéről, tájegységről, szokásról stb.) s – mintegy átvélve a tánc ház kötetlen formájába – a szórakoztató játékok és a rövid műsorok.

*

Egy-egy táncrend megtanulása több-kevesebb időt, alkalmat vesz igénybe. Ez függ a tánc nehézségétől, az oktatótól és természetesen a közönségtől. A tánc tanítás-

nak megfelelő körülmények között (kellő csendben és fegyelmezetten) kell folynia! A közös tanításkor ne engedjük meg a lármás *külön* tanításokat, az oktatóknak ne kelljen túlkibálnia a tanulókat. Viszont az önbizalom fokozására és a tudás ellenőrzésére önként jelentkezők egyedül mutassák be a megtanultakat!

Azokkal, akik később kapcsolódnak be a tanulásba (s ilyenek mindig akadnak), a szabad táncolás alatt a terem egyik részén az oktatóknak külön kell foglalkozniuk! Ez nehezebb feladat (többek között a zene tempója sem hozzájuk szabott), de be kell vonni őket is a tánc tanulásba. Így vagy sikerül behozniuk a többieket, vagy a következő tanfolyamon könnyebben fognak tanulni.

Az első és a második szakasz általában párhuzamosan történik. A táncrend tanítását a könnyebben megtanulható és hamarabb élményt nyújtó tánccal kezdjük. Így megszerettetjük a táncot, biztosítjuk az érdeklődést.

Az élő tánczene jelenléte az egyik legfontosabb tényező. Ez még sok helyen nincs megoldva, de arra kell törekedni, hogy minél előbb igényes, színvonalas zenekar húzza a „talp alá valót” mindenütt.

Könczei Árpád

(Művelődés, 1980/11. 30–31.)

A tánc házmozgalomról

A kolozsvári monostori tánc házmozban vagyunk. Szóke s barna fejceskék tömörülnek félkörben „Árpi” körül s széki nótát tanulnak.

A kicsik csoportjáról van szó, akik most tanulták meg a magyarnak nevezett széki négyestánc alaplépéseit, s éppen most került sor az egyik ének megtanulására. Csillognak a szemek, látszik a nagy igyekezet, mindenki lelkéből fújja: „Rajta van a babám csókja, ha sajnálja, vegye vissza...” Majd négyenként összefogózza, most már énekelve járnak újra a táncot. Ki jól, ki botladozva, ki könnyedén, ki mackó módra, de mindnyájan felszabadultan, életvidáman. És szól a hiteles széki stílusú népzene, hegedű, brácsa s bőgő.

Amilyen lelkesedéssel tanulnak a gyermekek, ugyanolyan buzgalomtól fűtött hozzáértéssel tanítja őket *Könczei Árpád*, a Gh. Dima zenekonzervatórium zeneszerző szakos kiváló hallgatója, s tegyük hozzá, hogy teljesen önzetlenül. Hasonló feltételek mellett szolgáltatják a zenét, felváltva *Székely Levente*, *Papp István*, *Kelemen László*, *Kostyák Alpár* és *Porzolt Antal* zeneiskolás, vagy zeneiskolát végzett muzsikusok.

Meggondolkoztató, hogy ezek az önkéntes aktivisták milyen hasznos munkát végeznek népi hagyományaink ápolása terén.

Tudjuk, hogy a nemzetiségi öntudat kialakításához nagyban hozzájárul többek között a népdalok, néptáncok, általában a népművészetek ismerete. De hol ismerje

meg a mai fiatalság e művészeteket? E feladat megoldása természetesen a legjobban megszervezett oktatási intézményekre, az általános iskolákra hárulna. De hogyan oldja meg még a legjobb szándékú zenetanár is ezt a nagy feladatot heti egy ének-zene óra keretében? A szakiskolákban még siralmasabb a helyzet, mert ott ének-zene óra egyáltalán nincs. Ebből a szempontból van igen nagy jelentősége a táncházmozgalomnak.

Vessünk egy pillantást a népdaltanítás kérdésére. Az iskolai zenetanár, éppen a kevés óraszám és az analitikus program megvalósítása érdekében kénytelen a dalokat, mintha laboratóriumi tárgyak volnának, a természetes környezetükből kiszakítva vizsgáztatni, s különböző szempontok szerint elemezteni a gyermekekkel, s ezek alapján érzékelteni, elvonatkoztatni belőlük az előírt zeneelméleti tudnivalókat (ritmuselemek, hangsorok, hangközök stb.). Így – akarva, nem akarva – elsikkad az ének esztétikai értéke, társadalmi szerepe, jelentősége. S mindez nem is a tanár hibájából.

A táncházban tanult énekek esetében pedig – mivel itt az valamennyire a természetes körülményei közé kerül, hála a táncnak – éppen az hangsúlyozódik ki, ami a tulajdonképpeni érték, ami – mint láttuk – az iskolai oktatásnál elsikkad. És ezt a gyermekek ösztönösen meg is érzik. Hogy ez mennyire így van, unokáimon vettem észre, akiknél önfelelt énekléseik alkalmával nagyrészt a táncházban tanult nóták szerepelnek s csak elvétve kerül sor egy-egy iskolában tanult dalra.

A táncházmozgalom, amellet hogy hatékony esztétikai nevelő szerepet tölt be, lényegesen hozzájárul a nemzeti öntudat kialakításához is. E nagy jelentőségénél fogva azon kell lennünk, hogy minél több színvonalas táncház létesüljön s ezeket minél több gyermek és fiatal látogassa. A mozgalomnak pedig minden erkölcsi és anyagi támogatást meg kellene adni.

Magyar nemzetiségű mozgalomról lévén szó, úgy gondolom, hogy ezt a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa is felkarolhatná.⁹⁴ A kellő formát s a szükséges anyagi alapot, gondolom, egy kis igyekezettel a helyi szervek is megtalálhatják. Mert nem lehet az, hogy szocialista hazánkban egy ilyen fontos munka honorálatlanul maradjon.

Némelyeknek talán úgy tűnik fel, hogy túlzott fontosságot tulajdonítok a népművészet ügyének. Lehet, hogy vannak, akik állítják, hogy művészetek nélkül meg lehet élni. Tudok erre egy találó választ; meg lehet élni, de nem érdemes.

Márkos Albert

(Művelődés, 1980/12. 4.)

⁹⁴ A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát a Román Kommunista Párt 1968-ban hozta létre, mint a romániai magyarság „sajátos kérdéseivel” foglalkozó testületét.

A Maros Együttes és a táncház

Táncmesterek, a táncok módszertani szakirányítói keserűen nyilatkoznak a táncházasokról. Sajnos, nem sikerült megtalálni a hangot, az együttműködés módját. A Maros Együttes egyik legjobb táncosa, Szóllósi János is hasonlóképpen vélekedik a marosvásárhelyi táncházról: „...ahol a fiatalok csak a széki és mezősegi táncokat »nyúvik«, az együttes táncosait nem hívják meg, illetve nem kérik fel táncot tanítani, mondván, hogy »ezek nem is tudnak táncolni«. Én nem tudom, kik tudják jobban, szebben ropni a táncot, mint az együttes tagjai! Szívesen vállalnák ők, hogy Nyárád, vagy Küküllő menti, Udvarhely vidéki táncokat tanítsanak az ifjaknak, sőt még annak is örvendénének, ha a táncházat látogató ifjak az együttes próbáira eljárnának s velük együtt táncolnának. Ki tudja hány ilyen ifjában »húzódik meg« a holnap hivatásos táncosa! Szóval, így is lehetne az együttes táncosainak tudását értékesíteni.” Távoll áll tőlünk a szándék, hogy egyik vagy másik fél pártjára keljünk. A tényállást kívántuk csak rögzíteni, amelyet azzal a régi bölcsességgel toldanánk csak meg, hogy mégis: Közösből az erő, vagyis együttműködésben többre jutnánk. Hiszen a cél közös: néphagyományaink beépítése mai tudásunkba, hogy mindenünk úgy éljen vele, mint a mindennapi kenyérral. (Művelődés, 1980/12. 11.)

A széki táncház

A Szamosújvártól 13 km-re, kopott legelőkön kívül másra használhatatlan dombok között fekvő település lakosait a tatárok 1717-ben lemészárolták. Megközelítőleg száz lélek maradt életben: öregek és gyerekek, valamint az elbújdosott, nagyon kisszámú férfiak. E fájdalmas augusztus 24-én a túlélők örökös gyászt fogadtak. Viseletük azóta két színből áll: a vére emlékeztető pirosból, meg a gyászt jelképező feketéből. (Az alig megszületett széki kislány fejére már a bölcsőben reá kerül a fekete kendő.) Veszélyeztetett létük tudatában viszonylag elég hamar szaporodtak. Endogám közösség volt, csak néhány évtizede házasodnak más falubeliekkel is. Állattenyésztéssel és a falu határában levő sóbányák kitermelésével foglalkoztak. A sóbányák beomlása következtében máshol kellett megkeresniük a mindennapit, a férfiakat a környező városokban főleg kubikusokként alkalmazták. Gyorsan és kitartóan dolgoznak, túlzás nélkül nevezik „széki exkavátoroknak” az egykori sóbányák munkásainak leszármazottait. Ma ingáznak, vagy munkásotthonokban laknak, hétféteken pedig hazamennek. Szokásokhoz, viselethez görcsösen ragaszkodnak. Bármilyen vidéken dolgoznak is, a két szalagsorral díszített szalmakalap és a sárga gombbal díszített kék mellény viselői az év egy napján, augusztus 24-én, ha tehetik, mindig hazamennek.

A falu három részből, három utcából áll: Felszeg, Forrószeg és Csipkeszeg. Minden „szegnek” külön táncháza, zenésze volt. (Sok ideig csak ugyanazon szegbeliek kötötték házasságot.) A legények béreltek egy nagyobb szobát, melynek a bútorzata

körben a fal mellett levő padokból, valamint az ajtóval szembeni sarkok egyikében a zenészek számára húzott emelvényből állott. A zenészek megfogadásáról Görbe János széki ember a következőket meséli: „Voltak a cigányfogadók. Mára kezesnek mondják. Volt egy értelmesebb fiú vagy legény, aki megfogadta a cigányt, s akkor, amikor játszották az első csárdást, a csárdás közben megállította a cigányt, s aztán értelmesen: »Né... fiúk – azt mondja – megfogadtuk a cigányt tíz vasárnapra, ennyiért. Mától kezdődött a tíz vasárnap.« Aztán ment a tánc mondjuk négy-öt vasárnap vagy esetleg hat vasárnap. A fogadó legény adott bizonyos előleget a cigánynak a zsebiből. Mikor letelt öt vagy hat vasárnap, megint odaállott egy legény, s mondja: »letött már hat vasárnap, legyen szíves mindegyik adja meg a cigánypénzt.« Aztán, amíg felkerült a cigánypénz, addig beletött az a másik négy vasárnap is. Akkor... végén megint bejelentette, hogy »letött a tíz vasárnap a mai nappal.« Aztán megint megfogadták a cigányt másik tíz vasárnapra.”⁹⁵ A táncházban a lányok csak akkor táncolhattak, ha felkérték őket. A kisebb fiúk nem táncolhattak elől, a zenészek közelében.

Kinek szeretője volt, maga kérezte el. A többi lány elkéreztetése szintén a kisebb fiúk feladata volt. (A legény elment a lányos házhoz, leült, beszélgettek erről-arról. Kis idő elteltével szoba hozta a táncot, kérezte a lányt. Ha nem tetszett a legény, előfordult, hogy a szülők nem engedték. Ebben az esetben más fiút küldtek érte. Aki a táncba eljött, annak kellett táncolnia, ha felkérték. Visszautasítás esetén előfordult, hogy a visszautasított pénzt adott a zenésznek, „kímuzsikáltatta” a lányt.

Egyik szegről a másikra mehettek a legények táncházba, de csak akkor táncolhattak, ha valaki felajánlotta a párját, ha „megkínálták táncal”. Lányok hívatlanul nem mehettek másik utcába táncolni csak ha szeretőjük volt abban a falurészben. Ilyenkor szebb ruhába öltöztek, mint a többiek.

Másik tánclehetőség a bál. Alkalmhoz kötött, általában névnapokkor, ünnepek-kor szokták rendezni. A fiúk az italt, a lányok pedig az ételt hozzák. Éjfélíg táncolnak – rendszerint párban vannak –, majd asztalt terítenek, esznek és asztalbontás után folytatják reggelig.

A házások alkalmához nem kötött bálokat gyakrabban rendeznek. A fiatalok a házasság után egy-két hónapig még járnak a táncházba, de lassan elmaradoznak egykori játszótársaiktól. Ezenkívül lakodalmakon, „mátkaságon”, névnap-i köszöntések alkalmával stb. táncolhatnak.

Miből áll a táncrend?

Kezdődik a magyarral. Négyen (két fiú két lánnyal) járják, innen a négyes elnevezés. Ezt követi a lassú. A lányok a szoba (terem) szélére húzódnak. A legények a legidősebbel az élen énekelnek, a dallam lassú ritmusára lépegetvén mennek körbe a szoba közepén. Egy-két dallam, versszakas után intenek a lányoknak, akik ugyanazokhoz a fiúkhoz mennek vissza, kikkel a magyarban táncoltak. Fokozza a tánc és a hangulat feszültségét a csárdás, a gyors párostánc. A magyarhoz és a lassúhoz hasonlóan az énekelhető táncdallamokat csárdás közben is éneklük, sőt csujogatnak is. A táncrendben,

95 Lásd Siklós László: *Táncház*. Budapest, 1977: 52.

a porka és a hétlépés következik (folklorizálódott nyugati eredetű táncok). Életkor szerint egymás mögé sorakoznak a fiúk, jobbjukon párjukkal. Néhány lépést tesznek hátrafelé, majd a zenész előtt megkezdett forgással haladnak körbe.

Szünetben vagy a tánc elején a fiúk legényes táncot húzatnak. Ez az egyetlen tánc, a sűrű és ritka tempó, melyben nincsen életkori különbségtétel a táncosok között; a legkisebb fiúk ugyanúgy helyet kapnak a zenészek előtt alkotott körben, sőt sokszor a nagyokhoz képest ügyesebbeknek bizonyulnak a virtuóztatást igénylő táncban. Ritkán verbunkot is táncolnak.

A tánc, bál általában sötétedéstől virradásig tartott. A lányok közül, kinek szeretője volt, azzal ment haza, a többiek meg ketten-hárman összefogózva, egymásba karolva igyekeztek otthonaik felé.

Régen a táncházat kedden, csütörtökön, szombaton és vasárnap tartották. Mostanában szombaton és vasárnap, ritkábban csütörtökön. A három szeg közösen táncol a falu központjában levő művelődési otthonban. Az ősi kötöttségek egyre jobban és gyakrabban oldódnak fel, nemcsak a más utcabelivel, hanem a más falubelivel kötött házasság is gyakori.

Változásnak, gyors átalakulási folyamatnak lehetünk tanúi, ami sajnos, esetünkben az értékek rovására megy. Legközelebbi példa talán az ősi dallamok fölcserélése műdalokkal. Táncházban egyre kevesebb eredeti széki dallam hangzik el, ami az új nemzedék jóirányú zenei ízlésnevelését nem biztosíthatja.

Kostyák Alpár

(Ifjúmunkás – *Táncház* rovat, 1980/50. 5. – 1980. december 14., vasárnap)

Széki négyes a Monostori úti táncházban, a jobb oldali körben Ferenczi Csaba és Balla Judit

1981

*„Táncháztalálkozó színhelye lesz
április 5-én, vasárnap délután a
Dosztojevszkij utcai sportcsarnok”*

Táncházt. Február 8-án, vasárnap du. 5 órától játékokkal egybekötött farsangi bált rendeznek a Monostori Művelődési Házban (Monostori út 16.). Szívesen látnak maskarába öltözöttöket is, kicsiket és nagyokat egyaránt. Vendégeik: a MIM-7 pantomim csoport.
(Igazság, 1981/31. 2. – 1981. február 7., szombat)

Kell az összefogás⁹⁶

Beszélgetés Balogh Edgárral táncházzról, Fellegvárról, Echinoxról, Kalákáról, a Kolozsvári Bokrétáról és más olyan MADOSZ-hagyományról, amelyet a jövőben még hasznosíthatunk

Az utóbbi esztendőben örömdetesesen megpezdült közművelődési életünk. Itt és mit kérdésünkre nem az általános mással, hanem hagyományaink feltárásának, történelmi tudatunk fejlesztésének igényével, a jelen kérdéseinek nyílt vitájával válaszoltak a fiatalok. Az Ifjúmunkás ez alkalommal is igyekezett kilépni a hivataloskodás zárt falai közül és elfogadtatni a hangsúlyos politikusságot, az összefogás szükségességét a legkülönbözőbb alkotó csoportok, baráti körök, kísérleti műhelyek között. Mindezt a Megéneklünk, Románia rendkívül széles és tovább tágítható keretei között tettük és tesszük.

Az elmúlt év végén, a nemzetiségi közéletünkben sok mindenre figyelő Balogh Edgárt kértük föl, mondjon véleményt a fiatalokról, azok mai igényeiről és próbálkozásairól, kísérletezéseiről.

Balogh Edgár: Hol kezdjük? Vágjunk a sűrűjébe. Ne ítéljük el Fellegvárék kísérletezését. A Fellegvár és az Echinox szűk kísérleti telep, amely eléggé elszakadt a tömegélettől, viszont olyan műhely is, ahol a nyelvvel, a gondolatokkal való játék mintegy bőségben áramlik. Ezek a fiatalok, úgy érzem, szerepet fognak játszani kulturális életünkben abban a pillanatban, amint kísérleti eredményeikkel bekapcsolódnak a tömegéletbe. Nos, ebből a szempontból a táncházmozgalom a mindennapok reális mozgalmá, a tömegekhez közel álló, a tömegekhez szóló mozgalom. Ezért örömdök, ha Fellegvárék és Echinoxék legalább ezen a ponton (a maguk fanyalgásával, a maguk főntartásaival) közelednek a közügyi témákhoz. Ezt értékelni tudom. Ami a táncházmozgalom lényege, amit nem mindenki vesz még észre, az a szocialista tömegkultúra modern átalakítása olyan sajátos helyi eszközökkel, amelyek föllevenítik a régi közösségi élet értékeit. A népi kultúra nyilvánvalóan abban a formájában, ahogyan az kötődött a régi közösségi élethez, megszűnőben van.

96 A Tar Károly és Balogh Edgár között zajló beszélgetésből igen jól kiolvasható a szocialista korszak ifjúsági mozgalmakkal (általában ifjúsággal) kapcsolatos hivatalos álláspontja, ideológiai szempontrendszeré, egyúttal a városi táncházzak eszmei kisajátításának kísérlete.

A tömegek beáramlanak a városokba, maguk a falvak is átalakulnak, városiasodnak. Ebben a nagy átmenetben nyilvánvaló, hogy értékes munkát végeznek azok a fiatalok, akik átmentik a régi közösségi hagyományokat, a népnyelv, a népdal, a népzene, a népi mozgáskultúra, a népi szokások szépségeit, sőt magukkal hozzák faluról bezármazva a városba is. Nyugaton is van egy ilyen divat, amelyre hivatkozni szoktak Echinoxék. Szinte nemzedékenként divat újra fölfedezni valamilyen folklórgyökeret. Nekünk e szempontból sokkal jobb a helyzetünk, mert nálunk még van élő, különösen az idősebb nemzedékeknél és falvak mélyén megtalálható olyan sajátos közösségi, természeti vágású népi kultúra, amelyért nekünk sem időben sem térben nem kell messzire mennünk. Úgy érzem tehát, hogy az a hagyományos művészeti törekvés, hogy megújuljon a népi nyelvből, a falu megőrizte ősi kultúrából; ez jutott ma itt egy végső, utolsó pillanatban rendkívüli fontos szerephez. Míg Bartók és Kodály például a magyar népdalt gyűjtötte, fölfedezte és világszintű kultúrává tette, addig ezek a mostani csoportok, az ún. tánczene-csoportok valami egészen új, rendkívüli nagy fölfedezést tettek. Kimentek a Mezőségre, Kalotaszegre, Szilágyságba, a Székelyföldre és Moldovába és a néptánczenét örökítették meg. Ezzel belépett a magyar zenei kultúrába nemcsak a népdal dallama, hanem a tánczene is, a népi tánczene. Ennek rendkívül nagy jelentősége van. A népi tánczene megteremti a dallam és a mozgás kapcsolatát. Nos, hát ilyen értelemben meggyőződésem az, hogy nagy szerep vár a táncházra. Kapcsolatban van ez jól szerkesztett havi folyóiratunkkal a Művelődéssel és az Ifjómunkással is, amely élen halad a közéletbe való beléptetés kérdéseivel. Nagy hivatás vár a táncházra, mert a szocialista tömegkultúra kifejlesztésében, sajátos nemzetiségi jegyekkel, számunkra közérthetően, hagyományos szépségekkel tudja a fiatalságot maga köré vonni.

Tar Károly: – Ha visszapillantunk a múltba, a MADOSZ gyakorlatára például, az volt a lényeges kérdés, hogy az értelmiségiek hogyan, miként szolgálják a népet. Ezek a kis csoportok nagyon hasznos munkát végeznek. Feltáró munkájuk rendkívül fontos, de lényegesnek tartom azt, hogy miként adják át fölfedezéseiket a közösségnek. A Fellegvár zárt kisközösséggként kezdte, de tavaly ők is rájöttek arra, hogy nagyobb közösséget kell szolgálniuk. Így született a Fellegvár-vitafórum, amely mindjárt első ülésén a nemzetiségi történelem ismeretének szükségességét állította mintegy százötven érdeklődő elé. De amikor azt látom, hogy a Korunk egy másik, csak tánccal foglalkozó zárt csoportnak elméleti alapot próbál adni, akkor meg kell mondanom, hogy nem értem a dolgot. Mert kiragadni csupán a táncot és elvonatkoztatni azoktól a lehetőségektől, amelyek adták a romániai magyar ifjúság sokoldalú nevelésére, megmaradni a múltbanzés mellett, anélkül, hogy lehetőségeink kibővítésén fáradoznánk, azt hiszem, nem helyes. A táncházmozgalomnak is csak úgy van értelme, ha lehetőséget teremtünk arra, hogy a fiatalok mindenféle megalakítsák a maguk táncházát, ha közművelődésben jártas emberek irányításával folytonosságot biztosítunk a népi tánccal való szórakozásra. A táncházbemutató egyszeri alkalom és csak sóvárgást szül, az udvarhelyi táncháztalálkozók lehetnek ugyan tapasztalatcserék, kevésszámú szakember és már beavatott fiatalok között, de nem segítik ilyen formában kellően a mozgalom kiszélesítését. Végeredményben

arra az ifjúságra kellene hatni a leginkább, aki bejön faluról a városokba, és nem találja helyét, külsőségekben városiasodik ugyan, de viselkedésében, életvitelében gyökértelen, hiányzik a falusi kisközösség őt figyelő, erkölcsét szabályozó ereje. Itt van az óriási feladat, amelyben Fellegvár, Echinox, táncház, Kaláka, megyei lapok ifjúsági melléklete, tévé és folyóiratok egyaránt többet tehetnek.

Balogh Edgár: – Kérlek szépen, szeretnék itt egy pár örök dologra is figyelmeztetni, ami vita fölött áll, hogy úgy mondjam, axióma. Például a fiatalság és a tánc, a fiatalság és az ének, a fiatalság és a szerelem, fiúk és lányok találkozásának a kérdése. Bármilyen formák között történik, ez nem szektásodás, nem beszűkülés, hanem eleve nyitott, többszörösen nyitott jelenség. Először is nyitott azért, mert ne feledjük el, hogy áthidaltuk már a népbarát értelmiségi és a nép egymástól való egykori távolságát. A fiatalok például, akik a táncházba járnak, főleg falusi fiatalok, akiknek az apja, nagypapja még csizmában járta azokat a táncokat, úgy, hogy a faluról besodródott, urbanizálódott fiatalság értelmiségi szintre emelkedve most már a saját tradícióját eleveníti föl. Tehát ez nem a népbarát kívülről való odahajlása a múlthoz, hanem a falu saját kultúrájának a tovább vitele új városi viszonyok között. Mégpedig a fiúk és a lányok találkozása, a tánc, a nemes értelemben vett szórakozás, a párkeresés jegyében. Egyet azonban elismerek. Nyilván egy kulturális mozgalom nem korlátozódhatik csupán a táncra. Nyilvánvaló, hogy a táncmozgalom és Kaláka-mozgalom nem önmagában, hanem kapcsolataiban jelentős. Ott, ahol a művelődés folyik, színjátszással, zenekarral, énekkarral, az Ifjúmunkás különféle versenyeivel, ankétjaival, ott a tánc háznak, a honismereti kalákáknak részletjelentősége van. Ami pedig a jövőt illeti? Éppen erről beszélünk az előbb, hogy Fellegvárék, Echinoxék most már nyitnak, és jó, hogy a népi kultúra felé is nyitnak. Csak ne fanyalogjanak, hanem álljanak be ők is, és táncoljanak, hogy úgy mondjam.

Tar Károly: – Régen a tánc, a bál vagy akármilyen megszervezett közösség nem önmagában önmagáért volt, hanem valamilyen célt szolgált. Az a közösség, amely valahol összegyűlt, nemcsak a tánc által kötődött egymáshoz és nemcsak a szerelem, a párválasztás sodorta a fiatalokat egymás mellé. Vállalom az öregesnek tűnő szemléletmódot, amikor kijelentem, úgy néz ki, hogy bizonyos csoportok politikán kívül akarnak létezni. Ami lehetetlen. Nyilván létezésük is: politika.

Balogh Edgár: – Közügyiségről sokszor beszélünk és ehhez hozzá tartozik, hogy a fiatalokat közösségi illemre, felelősségre, egymáshoz való társadalmi és természetes viszonyukra kell nevelni. Tehát a közügy – a fiatalok esetében – a közösségi ethoszra való nevelés, másrészt a fiatalok bevonása a munkaközösségekbe. Azt hiszem, hogy a fiatalok elvégzik a munkájukat az üzemben, az egyetemen vagy a termelőszövetkezetben. És ezt kiegészíti a tánc, az együttlét. Szerintem a táncmozgalom és a Kaláka is sokkal közelebb áll a közösségi élethez, a közügyekhez, a fiatalok politikai neveléséhez, mint ahogy a Fellegvár és Echinox csoport áll átmeneti kívülállása idején. Ők bizonyos mértékig egy műhelyt alkotnak, ahol kísérleteznek, kívül állva minden közügyi hatástól. De ez örökké nem mehet, mert hiszen a nihilbe veszne, filozófiailag is vannak ennek buktatói. Sokszor értelmetlenséget produkál-

nak. A kísérletezést magát egészségesnek tartom, de feltételezem, hogy ők is, talán éppen a táncház révén, a honismeret útján eljutnak ahhoz a felelősséghez, hogy a tömegekhez szóljanak a maguk modern mondanivalójával. Tömegekhez szólani pedig igazán csak az tud, aki ismeri a tömegek életét. Akárhogy csűrjük-csavarjuk, a tömegek életéhez kell közeledni, megismerni a gyárak, a termelősövetkezetek, az intézmények közösségi életét. A politikát se szigeteljük el önmagára, vegyük nemzetiségi közügynek: anyanyelvünket, kultúránkat, szókincsünket csiszoljuk. Ezek a közösségek nyilvánvalóan hozzájárulnak a szocialista tudat fejlesztéséhez, és ahhoz, hogy képességének megfelelően kapcsolódják be a magyar anyanyelvű ifjúság a termelésbe és a közéletbe.

Tar Károly: – Úgy látom, nem eléggé világos az, miként képzelem én a táncházak és más kisközösségek tartalmasabb együttlétét. Egy példával szeretném érzékeltetni. A kolozsvári Vasutas klubban működik egy táncház. Az egyik alkalommal felkérték az Ifjú munkás Zsebszínház ugyanott működő csoportját, hogy vegyenek részt a táncház műsorában. Elmentek és verseket adtak elő. Nem akármilyen verseket, hanem mondandós, a mai életről, a közérzetről szólóakat. Nagy sikerük volt. Táncházat rendezhetnek Bostonban, Pesten vagy akárhol, de úgy érzem, hogy itt nálunk nem lehet megrendezni anélkül, hogy eltekintsünk a mindennapi valóságtól, attól, hogy mi van éppen terítéken a közéletben nemzeti-ségi viszonylatban. Nagyon kell a táncház, de vigyázzunk, hogy ne a félreállást, a begubózást segítse.

Balogh Edgár: – Talán helyesbítenem kell valamit, amit az előbb mondtam. Én két szélsőséges irányzatról beszéltem, illetve egy általános szemlélet két végletéről. Az egyik a táncház és Kaláka mozgalom, mely a népi életből veszi anyagát. Ha nem emeljük magasabb szintre, ha nem nyitjuk a nagyközönség felé, akkor könnyen válhatik provinciálissá. A másik véglet a Fellegvár, az Echinox és más csoportok (mint például a Gaál Gábor kör). Ezek a csoportok ki vannak téve a sznobság veszélyének, a tömegélettől, a közügytől való elszakadás veszélyének. Megteremtve egységüket, általános romániai magyar szellemi öntudatosodással, akár nemzetiségi, akár állampolgári téren indíthatjuk jó irányba őket. Szeretnék kitérni néhány múltbeli dologra. Amikor a MADOSZ a tömegek felé fordult, nyilvánvalóan meg kellett találnia a tömegekkel való kulturális kapcsolódást is. Magunkévá tettük a népzene, a népdal, a népnyelv, a népi írás, a népi tánc problémáit. Amikor a Kolozsvári Bokrétát rendeztük, akkor nem az a népbarát magatartás jutott kifejezésre, hogy színpadra vigyük, s a közönség elé hozzuk, mondjuk a tordaszentlászlóiakat, vagy a nyárádszeredaiak táncát, a hóstátiak palotását vagy a györgyfalviak táncát, hanem arra törekedtünk, hogy ők maguk ismerkedjenek meg egymással. A MADOSZ azt akarta, hogy maga a nép fogjon össze, és az egyik csoport a másiknak mutatkozzék be. Nem a közönség fölé emelkedő színpadról adtuk elő a táncokat és nem meghívott vagy fizető közönség jelenlétében, hogy csak nézze a néptáncokat, hanem bált rendeztünk. Népbált, ahol csoportok bemutatták a táncokat, és azután közösen is táncolták, megpróbálták egymástól eltanulni. Jutalmakat osztottunk szét a csoportok között. Könyveket kaptak és színházjegyeket Kós Károly Budai Nagy Antalról

írt előadására. Olyan könyveket, amelyek nemzetiségi műveltségüket szolgálták. A Kolozsvári Bokréta bemutatkozása népi és nem színpadi eseménnyé vált.⁹⁷

Tar Károly: – Az érdekes az, hogy az akkor sikeres szervezés ma nem mindig sikerül. Hogy lehetséges ez? Pedig ma sokkal több eszköz, nagyobb lehetőség nyílik nemzetiségi kulturális megnyilatkozásokra. Annak idején mi volt a cél? Nem az együvé tartozás érzését kellett kihangsúlyozni, elmélyíteni?

Balogh Edgár: – Úgy van. Kolozsvár környékének a fiatalsága beszármazott és itt dolgozott a városban. A falu felé való kapcsolatukat akartuk erősíteni és ugyanakkor saját kultúrájukkal való jelentkezésükkel egymás közötti ismerkedésüket elősegíteni. Bemutatkoztak a bálban megjelent munkásoknak és kisiparosoknak is. Egy ilyen népi erőt mutatott föl a Kolozsvári Bokréta annak idején. Jellemző, hogy például a Hóstátból milyen nehéz volt a kisgazdák és a zsellérek közötti különbséget áthidalni. Mert volt olyan, aki azt mondta, hogy vagy **műnk** vagy **ők**. Hosszas rábeszéléssel, neveléssel tudtuk csak elérni, hogy mégis közösen jöttek el.

Tar Károly: – Ilyen elkülönülésre példát ma is találunk. Pedig ma nincsenek kisgazdák és zsellérek... Mi a teendő?

Balogh Edgár: – Az előbb válaszoltál már erre a kérdésre. A Zsebszínház szereplői tudtommal munkások. Megjelentek a táncházban és sikert arattak. Nos, az ilyen kapcsolásokban hiszek. Meggyőződésem, hogy a táncházat a szabadegyetemmel is valamilyen formában kapcsolni lehet. A szabadegyetemen Bethlen Gáborról volt szó, azelőtt Mikó Imréről. Láttam ott fiatalok is. Volt közöttük olyan, aki a táncház-csoporthoz tartozik, mások a Fellegvárhoz. Az Ifjúmunkás is emelje fel ezeket a kapcsolatokat a közös szocialista tömegkultúra fővonalára, ami a nemzetiségi tudat előfeltétele. Akarsz egy javaslatot. Csütörtökön a telefonpalota előtt rendszerint összegyűlnek a székiek. Széki ruhában, de már vannak, akik városi öltözetben. Mi volna, ha egyszer Székről színdarabban, lakodalommal, vagy az ottani életet bemutató valamilyen előadással jelentkeznének, és meghívnák az ide bekerült falubelieket. Azt hiszem, nagy tömeg gyűlne össze, örömmel fogadnák őket. Tudok egy ilyen esetet, megírtam ezt is a Szolgálatban.⁹⁸ Egy éjszakai séta során véletlenül tévedtünk be

97 Balogh Edgár a „népművészetet továbbra is eszköznek tekintette a nép (azaz a parasztság) megismeréséhez, de egyben egy majdani demokratikus átalakításhoz is. Ennek szellemében szervezte meg a Kolozsvári Bokréta-mozgalmat. Ez, bár nevében emlékeztetett a Gyöngyösbokrétára, attól eltérő koncepciót képviselt. Kolozsváron mint Erdély egyik központi nagyvárosában rengeteg faluról jövő fiatal ember dolgozott, munkásként, cselédként. Egy-egy falu fiataljai rendszeresen tartottak összejöveteleket, amelyeken táncra is sor került. Balogh Edgár azonban egy olyan bált akart rendezni, amelyen több falu fiataljait is összehozhatja, olyanokat, akik egyébként nem találkoznának, vagy ha találkoznának is, valószínűleg bizalmatlanok lennének egymás iránt. Az első ilyen táncalkalomra 1937 szeptemberében került sor a kolozsvári tiszti kaszinó épületében. Az eseményen Tordaszentlászlóról, Székről, Nyárádmagyarósról, Szászlónáról, Magyarfenesről, Györgyfalváról és Kolozsvár külvárosából, a Hóstátból érkezett fiatalok mutatták be egymásnak táncaikat, ünnepi viseletükbe öltözve. (Arról sehol nem találni adatot, hogy a zenészeket mindehhez honnan sikerült toborozni, pedig a felsorolt falvak eléggé eltérő zenei és táncos kultúrával rendelkeztek.)” Lásd Barta Tamás: *Magyar néptáncmozgalom a korai időkben – társadalmi ideológia vagy nemzeti művészet?* In: *Eszmélet*, 2014/101. 149. Az eseményről már akkor maga Balogh Edgár is beszámolt, lásd: *Kolozsvári bokréta*. In: *Híd*, 1937/12. 33–35.

98 Lásd Balogh Edgár: *Szolálatban: emlékirat 1935–1944*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1978.

Déry Tiborral valahol a városban egy zajos, nagy helyiségbe. A színpadon székely lakodalmast adtak elő, teljes hűséggel. Ezt nézte, ennek tapsolt négy-ötszát székely ember. Nem hirdették sehol. Mi véletlenül tévedtünk be. Örömmel fogadtak. Mi voltunk ott ketten nadrágosok. Akkor még mindenféle népviseletben jártak a székelyek. Pálinkával, kürtőskaláccsal kínáltak. Le kellett ülnünk, végig ott kellett maradnunk. Mi történt? Néhány száz ember egymásra talált.

Tar Károly: – Gondolom érezték, hogy hagyományait tovább kell éltetniük...

Balogh Edgár: – De nem ilyen elvont célt követtek, hanem mondjuk úgy, hogy interperszonális viszonyukat ápták, családiasságot, faluközösséget álmodtak vissza. Ugyanakkor van ennek egy maradandó erkölcsisége. Végeredményben a szocialista erkölcs is megkívánja a szerelmi életet, a családi életet, a családalapítást, a gyermekeket, a folytatólágosságot. És ezt segítik elő a mi viszonyaink között is a közösségek. A táncházak és más csoportok is.

Tar Károly: – A MADOSZ ezt tudatosan igyekezett kialakítani, programszerűen végezte ezt a munkát?

Balogh Edgár: – A MADOSZ országos vezetőségében a művelődési felelős voltam. A legőszintebben mondhatom, hogy tudatosan csináltuk.

Tar Károly: – Mi volt az akkori kitzűzött cél?

Balogh Edgár: – A fiatalságot az elzűlléstől, az elkallódástól, az elatomizálódástól óvni, összehozni és a Magyar Dolgozók Szövetségében aztán politikailag is kellően felkészíteni. Csak egy példát mondjak. Ugyanaz a néhány munkatársam – közöttük például Balázs Péter, a festő –, aki velem együtt dolgozott a MADOSZ kulturális osztályán és szervezte a Kolozsvári Bokrétát, el kellett menjen a Hóstátba meg a székiek közé. Meg kellett tudni, melyik kocsmába jártak a tordaszentlászlóiak, utánuk kellett menni, s ülni, inni velük, ha úgy adódott, és meghívni, bevonni őket. Magyarfenesen Sipos Domokosnak A zokogó porszem című darabját⁹⁹ is betanította. Sajnos, bemutatását megtiltották. Egy állástalan tanítóról volt szó a darabban, akinek az iskolája széthull. A zokogó porszem azóta többször is megjelent nyomtatásban. Ha nem is sikerült előadni, az igyekezet megvolt arra, hogy színdarabbal is jelentkezünk. Brassóban Zilahy Lajos egy darabjával szerepeltek a székelyek. Ami Zilahynál parasztdráma volt alföldi szereplőkkel, azt ők székelyesen játszották.

Tar Károly: – Ebből is azt látom, amit könyved, a Szolgálatban olvasása után úgy fogalmazhatok meg, hogy azért sikerült mindig két lábon állnod, mert az egyik a MADOSZ volt, a másik pedig a forradalmi újságírás. A régi küzdelmekről egyre többet tudva, az ember elcsodálkozik, hogy mennyiféle tiltás közepette mennyi mindent tettek az összetartozásért, a nemzetiségi művelődés fejlesztéséért. Ma, amikor nincs tiltás, hanem az egyenlőség szellemében élünk, mégsem mindig sikerül az igényekhez méltóan cselekednünk.

Balogh Edgár: – Az egyéni jogok biztosítva vannak nálunk, de ezekből ki kell alakulnia a közületi szokásnak. Meggyőződésem, hogy ez be fog következni, és akkor nekem is lesz utódom, aki, mint annak idején a MADOSZ közművelődési osztályán

99 Az egyfelvonásos helyes címe *Zokog a porszem*.

tettük, összehangolja, közös tanácskozásokra, cselekvésre, gyakorlatra készíti a különböző csoportokat. A tendencia megvan erre. Látjuk, hogy voltak Kaláka-találkozók, a színházak kollokviumát is megrendezték, tehát a fejlődésről beszélhetünk e téren is.

Tar Károly: – Ez sem megy egykönnyen. Meg kell küzdenünk például azzal a hiedelemmel is, amely szerint a fiataloknak, az avantgard-csoportoknak a meglévő intézményeken kívül kell maradniuk. Ha azonban arra gondolunk, hogy bizonyos intézmények bürokratikus módon inkább akadályozzák, mint segítik a fiatalok mindig újat-akarását, ahelyett, hogy belülről próbálnák jó irányba terelni a sokféle igyekezetet, akkor igaznak tűnik a túlhaladott keretek tagadása. Mégis célravezetőbb a meglévő lehetőségek kihasználása a meglévő keretek között.

Balogh Edgár: – Azt hiszem, ez álprobléma. Tény az, hogy akárhova nézünk, intézményesedési folyamatokat és megfelelő keretek megtöltését látjuk. Az Echinox például egy keret. A román egyetemi ifjúsággal közös, megfelelő egyetemi irányítás alatt. A Fellegvár a megyei pártlapnak, az Igazságnak a keretében nyilvánul meg. Keret a Megéneklünk, Románia, ahová a táncház, és az Ifjúnunkás Matiné tartozik. Maga az Ifjúnunkás és a Korunk is keret. Naiv föltételezés, hogy mindezek a kereteken kívül szűz, tiszta, abszolút semmi régihez sem kapcsolódó nemzedéki mozgalom keletkezzék. Az ifjúság gondolkodóbb része is megcáfolta ezt.

(Ifjúnunkás, 1981/6. 2. – 1981. február 8., vasárnap)

Járjunk táncot, ripegő-ropogót

(Kodály Zoltán: Kis emberek dalai, 42. szám)

Szomszédunk kisfia negyedik osztályos. Tanító nénije megdicsérte: az utóbbi időben jobban tanul, s érdeklődőbb, bátrabb lett.

Minden csütörtökön táncházba jár. A téli szünetben „fertőzte meg” egyik osztálytársa. Azóta szerda délután előre tanul, péntekre is. Az APRÓK TÁNCHÁZA, a monostori kultúrház termében, minden csütörtökön este fél héttől nyolc óráig tart. Lányok és fiúk, úgy két tucatnyi – óvodás is akadt köztük meg nyolcadik osztályos is –, külön-külön csoportban lépegetik, gyakorolják a mezőségi táncrend fordulatait, mozgásait, kitapsolják ritmusukat. Mire párba kerülnek, már csetlés-botlás nélkül ropják. Nyolc óra fele szülők szállingóznak a terembe. A Grigorescu-negyedbeliek szervezeten, felváltva jönnek a gyermekekért.

Könczei Árpiek a jó gazda módján tevékenykednek: nemcsak a mára, a holnapi termésre is gondolnak. Nem rajtuk múlik, hogy aránylag kevés „földbe vetik a magot”. Ötször több gyermek is elférne abban a teremben... Nem hallottak volna Kolozsvárott az aprók táncházáról? Lehetséges, hiszen még a táncházasok hirdetésein sem szerepelt.

Nehogy azt higgye valaki, hogy az aprók táncházát látogató gyermekeket szülei a Maros Népi Együttes utánpótlásának szánják! Ezek az apró táncosok nem gondolnak arra, hogy városi gyermek létükre gazdagabbak sok társuknál: tiszta népi kultúra továbbvivői ők. Míg fülükkbe ivódnak a dallamfordulatok, testükbe oltódik a táncok ritmusa, végtagjaikba a forgások-dobbantások lendülete, nem gondolnak arra, hogy egy ősi mozgás-nyelvezetet tanulnak itt újra, mely által erősebbek, fogékonyabbak, teljesebb emberek lesznek. Minderre ők nem gondolnak, csak arra, hogy táncházba járni jó. Közben-közben bizonyára népdalokat is szívesen tanulnának. És egészen biztosan örülnének az új tagoknak, új barátoknak.

Mindig a tények beszélnek. Szomszédunk kislánya egy idő óta jobban tanul. Egy idő óta táncházba is jár... Van-e vajon e két tény között összefüggés?

László Bakk Anikó

(Igazság, 1981/58. 3. – 1981. március 11., szerda)

Az **aprók táncházában**, a monostori Művelődési Házban, Monostori út 16., játékkal és muzsikával mezősegi táncokra tanítják a kis- és nagyiskolásokat, a műfaj legifjabb kedvelőit, ma este fél 7 órától.
(Igazság, 1981/59. 2. – 1981. március 12., csütörtök)

Táncház

Pénteken este 7 órától a Vasutas (Vasas)-klubban széki sűrű tempót és marosvászei forgatóst tanítunk. Meghívottunk Balla Antal, a jobbágytelki népi együttes vezetője.

(Igazság, 1981/60. 2. – 1981. március 13., péntek)

Táncház

Az Ifjúnunkás szerkesztősége, a Román Televízió magyar nyelvű műsora, a Kolozsvári Rádió, a Korunk szerkesztősége, a Művelődés szerkesztősége, az Igazság szerkesztősége, valamint a Diákszövetség Visszhang diákrádiójának szervezésében, **1981. április 5-én**, vasárnap 17.30 órától táncház lesz a kolozsvári Dosztojevszkij-utcai sportcsarnokban. Táncolnak: a kolozsvári táncház Kodály-együttese, a csíkszeredai, a székelyudvarhelyi és a marosvásárhelyi táncházak táncosai. Muzsikálnak: a Barozda, a Venyige, a Regösök, a kolozsvári és marosvásárhelyi táncházenekarok. Énekelnek: Györfi Erzsébet, Kelemen Tekla, Panek Kati és Szabó Györgyi. Éneket tanít: Panek Kati. Táncot tanít: Köncei Árpád. Meghívottak: az avasi Petreuş testvérek, szász zenészek, moldvai énekesek, ördögösfüzesi, mérai és inaktelki táncosok. Végezetül közös szabad tánc. Az előadást közvetíti a rádió és a televízió, ezért az ajtókat 17.15 órakor lezárják.
(Igazság, 1981/70. 2. – 1981. március 25., szerda)

Táncház Kolozsváron

Minden érdeklődőt meghívunk 1981. április 5-én, vasárnap délután Kolozsvárra, a Dosztojevcszkij utcai sportcsarnokba. Az előadás kezdete 17.30, de negyed órával előtte zárjuk az ajtókat a televízió és a rádió közvetítése miatt.

Műsor: 1. Széki táncok (Kolozsvár). 2. Kelemen Tekla énekel. 3. Gagyí táncok (Székelyudvarhely). 4. Szász népzene. 5. Györfi Erzsébet énekel. 6. Csíki verbunk (Csíkszereda). 7. Szabó Györgyi énekel. 8. Magyarórdi táncok (Marosvásárhely). 9. Éneket tanít Panek Kati, az Állami Magyar Színház művésze. 10. Avasi román népzene. 11. Gyimesi táncok. 12. Moldovai csángó népdalok. 13. Kalotaszegi legényes (Kolozsvár). 14. Panek Kati énekel. 15. Válaszúti ritka és sűrű magyar. 16. Közép-mezőségi táncok (Kolozsvár). 17. Táncot tanít Könczi Árpád. Utána közös szabad tánc vagyis bál.

Muzsikálnak: a **csíkszeredai Barozda:** Bokor Imre (prímás), Pávai István (kontrás) és Simó József (bőgős), a **kolozsvári táncházzenekar:** Papp István és Székely Levente (prímások), Kelemen László, Kostyák Alpár és Sinkó András (kontrások) és Porzsolt Antal (bőgős), a **marosvásárhelyi táncházzenekar:** Sepsi Dezső (prímás), Sinkó András (kontrás) és Toró Lajos (bőgős), a **székelyudvarhelyi Venyige:** Tárkányi Jankó János (prímás), Szép Gyula (kontrás) és Fodor Béla (bőgős).

A kolozsvári táncház Kodály együttesének táncait koreografálta Könczei Árpád. Rendező: Csáky Zoltán. Vágórendező: Petruka Judit. Gyártásvezető: Miklós Pataky Georgina. Szervezte: Tar Károly, Polacsek József, Kovács Nemere, Szőcs Géza, Könczei Ádám, Horváth Arany, Török István és Zágoni Olga.

Hétfőn délelőtt 10 órakor a Korunk szerkesztőségében a megyei lapok ifjúsági oldalainak, illetőleg rovatainak szerkesztői véleménycserét tartanak: Feladatunk a fiatalok kommunista nevelésében címmel.

(Ifjűmunkás, 1981/13. 1. – 1981. március 29., vasárnap)

Táncház a Monostori úton, balról jobbra: Osváth Ildikó, Rákossy Emőke, Mitruly Anikó, Kelemen László, Deák Márton, Csergő Zsuzsa, Katona József, László Anna, Muszka György...

Táncháztalálkozó színhelye lesz április 5-én, vasárnap délután a Dosztojevszkij utcai sportcsarnok. Közreműködnek csíkszeredai, marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi s kolozsvári táncsoportok, zenei együttesek, táncházzenekarok és szólísták, valamint meghívottként a nagydísnódi fúvószenekar, a Petreuş-testvérek, illetve a mérai, az inaktelki s az ördöngösfüzesi műkedvelők. Jegyek az Állami Magyar Opera és a Nemzeti Színház pénztáránál, illetve a nagy gazdasági egységek KISZ-bizottságainál kaphatók. (Igazság, 1981/77. 2. – 1981. április 2., csütörtök)

Holnap: táncháztalálkozó

Holnap, vasárnap délután fél 6 órakor kerül sor a táncháztalálkozóra a Dosztojevszkij utcai sportcsarnokban. Előzetes a műsorból: Széki táncok. Énekel Kelemen Tekla. Gagyai táncok. Énekel Györfi Erzsébet. Csíki verbunk. Énekel Szabó Gyöngyi. Ózdi táncok. Éneket tanít Panek Kati. Avasi román népzene. Moldvai népdalok. Kalotaszegi legényes. Énekel Panek Kati. Ördöngösfüzesi ritka magyar. Közép-mezőségi táncok. Táncot tanít Kőnczei Árpád.

A találkozón a következő táncházzenekarok vesznek részt: Csíkszereda: Barozda (Bokor Imre, Pávai István, Simó József), Kolozsvár (Papp István, Székely Levente, Kelemen László, Kostyák Alpár, Sinkó András, Porzolt Antal), Marosvásárhely (Sepsi Dezső, Sinkó András, Toró Lajos), Székelyudvarhely: Venyige (Tárkányi Jankó János, Szép Gyula, Fodor Béla).

A Kodály Együttes táncait koreografálta Kőnczei Árpád.

Az előadást közvetíti a rádió és a televízió. Az ajtókat negyed 6 órakor zárják.

Jegyek az Állami Magyar Opera és a Nemzeti Színház jegypénztáránál kaphatók, valamint nagy gazdasági egységek KISZ-bizottságainál.

(Igazság – *Fellegvár* ifjúsági oldal, 1981/79. 3. – 1981. április 4., szombat)¹⁰⁰

A táncháztalálkozó néhány tanulsága

Néhány hete, a (végül vasárnap, április 5-én megtartott) táncháztalálkozó egyik előkészítő megbeszélésén fölmerült olyan aggály is, hogy nem ésszerű túlságosan nagy termet kiválasztani a rendezvény céljára, mert az esetleg üresen maradt széksorok elkedvetlenítő hatással lehetnének táncosokra és nézőkre egyaránt.

Ez eleve fölösleges aggodalom volt, hiszen a táncházások éppen arról ismertek, hogy minimális közönség előtt is, reprezentatívnak távolról sem nevezhető helyiségekben is konok, szigorú, csak magára a tevékenységükre koncentráló figyelemmel

¹⁰⁰ Művelődéstörténeti adalék: ez a hirdetés a *Fellegvár* utolsó számában jelent meg, amelyben *Végző* címmel búcsúzik az Igazság ifjúsági oldala.

dolgoznak. – Ám vasárnap délután, a másfélezresnél is jóval nagyobb tömeg, a hopponmaradt jegyigénylők száza, a Dosztojevszkij utca elején ácsorgó fiatalok, akik utolsó pillanatig remélték, hogy valahogyan bejuthatnak: ez az arányú és intenzitású érdeklődés még azok legtöbbször is meglepte, akik a találkozót szervezték. (Sokak emlékezetében élénken élt még pl. a téli Ifjúmunkás-matiné, melyre hatalmas apparátussal is csak elenyésző számú közönséget lehetett – ingyenes belépéssel – toborozni. Pedig a táncház, mint műfaj, erről a matinéről sem hiányzott.)

Vasárnap viszont világossá vált a Dosztojevszkij utcai sportcsarnokban, hogy a táncház nemcsak a kulturális önkifejezés egy módja vagy műfaja, hasznos vagy érdekes időtöltés, hanem, spontán felhajtóerők révén, önjelölté válva, lényeges tényezője ifjúságunk energiáinak, kulturális törekvéseinek, identitás-kereső ambícióinak számbavételénél.

Ez volt a találkozó legfőbb – és nyilvánvaló – tanulsága. Hogy ez alkalommal a táncházak közti tapasztalatcserét, hasznos – sok kisközösség esetében akár szinte létfontosságú – kommunikációt milyen mértékben sikerült megvalósítani, ezt alighanem csak ők maguk tudják megítélni. A néző számára emlékeztető **látványként**, megragadó, művészileg változó színvonalú produkcióként, főlemelő közösségi élményként maradt meg ez a találkozó.

A szakmai szempontú kiértékelés nem lehet a mi feladatunk. Megelégszünk annak leszögezésével, hogy a táncház ma: élő, átható és átalakító erő. Ideje volna diakrón, történeti hosszmetsetet adni a mozgalom eddigi fejlődéséről, az előzményeknél kezdve, taglalva nehézségeket és buktatókat, kellő méltánylásban részesítve azokat, akik a kezdeteknél álltak s akik a munka nehezét vállalták.

Sz. G.¹⁰¹

(Igazság, 1981/82. 3 – 1981. április 8., szerda)

Utóhang a táncok házáról

Sokan vitatják, hogy mi is ez tulajdonképpen? Lehet, hogy divat – mondják egyesek –, lehet pusztán önámítás – mondják mások. Lehet önismeret is – mondják a legtöbben. Hagyjuk őket tanakodni, s figyeljünk inkább a táncra! Mert az egész nem más, mint tiszta, igazi „forrásból” merítő közös(ségi) szórakozás! Egy generáció felfedezte a tiszta tánc „tiszta forrását”, s azt a huszadik század végének nemes szórakozásaként – önmaga szórakoztatására – meghirdette. A táncház tehát nem produkció! S mint ilyen, nincs szüksége „reklámügynökségre”. Táncolni vágyó társakat keres és nem attrakcióra éhes nézőközönséget. Ha látvánnyá degradálódik,

101 Valószínűleg Szócs Géza írása.

elidegenedik önmagától. Ezt tudniuk kell a táncházasoknak is! Mert addig szórazás, ameddig nem magamutogatás! Nem „melléállást” igényel, hanem együtt-táncolást! Igaz, szükség van arra is, hogy értékközvetítő szerepét betölthesse. De az legyen akkor toborzó! A reklám fűti a szereplésvágyat. A szereplésvágy megszüli a klikkszellemet! S néha a táncház reklámozása ürügyén sikerül ország-világ elé tárni, hogy ez is valós jelenség már? Használ-e ez a táncolni akaróknak, vagy árt? Az a szerencse, hogy ma még kissé sántít a reklám! A sok-sok „melléálló” önreklámja mindenekelőtt. S legtöbbször nemhosszáértő beleavatkozók önreklámja! Mert legalább ennyiben (még) divat a táncház. Hogy kevesen értenek hozzá a kívülállók közül. S e ponton találkozik egy másik divattal. Az „önigazolás” kóros divatjával. A „melléállás” így legtöbbször „önigazolás”. Az első nehezen – ahogy a táncolók mondják –, túljutott már a mozgalom. A „divatemberek” jórésze lekopott, mert beleunt. Ilyen a divat, ma felveszem, holnap levetem! Talán a „melléállás” divatja is ilyen rövidéletű lesz! S a táncház azoké marad újra, akik táncolnak. S azoké, akik ezután állnak be: a TÁNCBA. Mi többiek pedig, maradjunk meg a tánc őszinteségében való gyönyörködésben! Létezése feletti (önzetlen) örömben. Nem eléjük furakodva, téringetve őket, mert erre nekik van a legkevésbé szükségük! Ne téringessenek a téringetésre szoruló! Én félek, amikor azt látom, hogy egyesek pódiumra, dobogókra, csúcsokra emelik a táncházat, csak azért (beszélve róla!), hogy ők maguk pódium, dobogó-, csúcsközelbe kerülhessenek. Én ezektől félttem leginkább a mozgalmat, a tiszta tánc és őszinte szórakozás mozgalmát! A „melléálló” belemagyarázóktól! Jobban félttem ezektől, mint a kiteragetett (ügynevezett) bomlásjelenségektől, melyek a letisztulás velejárói is lehetnek, s minden bizonnyal azok is!

P. L.¹⁰²

(Igazság, 1981/90. 2. – 1981. április 17., péntek)

Táncház-műsort láttunk!

Írhatnám fellengősen: a TÁNCOT ünnepeltük Kolozsvárott, a Dosztojevszkij utcai Sportesarnokban. Mondhatnám komolykodva: ismét kiderült, hogy a hamisítatlan, tiszta forrásból származó népdal, néptánc tömegek kenyere, hiszen szinte kétezer fiatal s idősebbet érdekelt az előadás. Vitázhatnék: szorongtunk, néha kevesebb volt a hely, mint ahányan fértünk a terembe. Lehetnék támadó: lehoztuk a táncot a színpadról a tömegbe, most pedig visszavittük a pódiumra egy produkció kedvéért. Védhetném mindkét támadást azzal, hogy sok jó ember kis helyen

102 Valószínűleg Pillich László írása.

is megfért, illetve, hogy néha bálban is megáll az ember, elnézi hogyan táncol az, aki nem csak járja, de éli is a táncot... Lehetnék okos, idézve szerzőket, neveket, tekintélyeket, s lehetnék még okosabb, idézve másokat, ellenvéleményeikkel, de lehetnék széplélek is, lelkenedezve a szívet-lelket gyönyörködtető ruhákról, dalaink-táncaink milyenségéről, a közönség lelkesedéséről, arról, amit úgy is mindannyian tudunk. Ezúttal azonban inkább csak a tényt magát írom le: láttuk az első táncház-műsort. Játszott az öt legtekintélyesebb táncházzenekar, a kolozsvári, a marosvásárhelyi, a csíkszeredai, a székelyudvarhelyi és a sepsiszentgyörgyi, táncoltak zenéjükre a leggyakorlottabb táncházlátogatók, énekelt Panek Kati, Kelemen Tekla, Györfi Erzsébet és Szabó Györgyi. Ízelítőt kaptunk a Szeben környéki és az avasi román népzeneből, népi táncból, a Covoraşul együttes és a Petreuştestvérek tudásából, láttunk német táncokat négy német fiatal előadásában. Hallottunk népi énekeseket: Ambrus Sándorné Márton Katát – Bartók talán egyetlen, még élő hazai adatközlőjét, valamint a klézsei Lőrinc Györgyné Hodorog Lucát és Bálint Józsefné Hodorog Erzsit, hallottuk Halmágyi Mihály primást és feleségét, Halmágyi Mihályné Ádám Gizella gardonost Gyimesközéplektről – zenéjükre Blága Károly Kóta, Tankó Péter Kicsi és feleségük táncolt közönség meg tévékamera előtt –, láttuk a felcsíki verbunkot meg páros táncot táncházasoktól és jenőfalvi házaspártól, Ágoston Istvántól és feleségétől, akiknek Borcsa István és Borcsáné Hangya Ida csíkszentdomokosi zenészek mellett, a csíkszeredai táncház tagjai muzsikáltak, tapsoltunk a mérái Berki Ferenc Árusnak, az inaktelki Kalló Ferencnek, Tárkányi Jánosnak, akik méltó társakra akadtak a táncházas Ambrus Sándor, Könczei Árpád, Muszka György, Tötszegi András, meg a még nagyon kis gyerekek, de már nagyon nem kezdő táncos Könczei Csongor személyében, mikor a kalotaszegi legényest kellett járni. Volt széki táncrend, gagy verbunk, Udvarhely környéki táncrend, szilágysági zene, láttunk gyimesi táncot, ózdi táncrendet, magyaróit, felcsikait, megható volt nézni a Zakariásék muzsikájára magukhoz ölelt virággal táncoló klézsei idős asszonyokat, a kalotaszegi verbunk, legényes és a mezőségi tánc-sor már-már paroxizmusig fokozódó lendülete után pedig alig akart szünni a taps. Az együttesek munkáját értékelve nem hagyhatjuk szó nélkül Könczei Árpád teljesítményét, aki zenészként, táncosként, koreográfusként egyaránt remekelt, Panek Kati művészeti vezetői munkáját a Kodály-együttesben, a Venyige, a Barozda és a Regősök irányítóinak szakértelmét, lelkesedését, s ha valamit sajnálunk, az csupán annyi, hogy nem tudunk itt felsorolni mindenkit, aki zenélt, énekelt, táncolt ezen a közös műsoron. Reméljük, a szakbírálók megteszik ezt majd helyettünk ott, ahol ennek helye van, a művelődési lapokban, mi csak annyit írhatunk itt le, hogy gratulálunk. Sőt: GRATULÁLUNK! Mindenkinek, akit illet. Mert bebizonyosodott, hogy a táncház nem csak kevesek szórakozása, de igen is, tömeget vonzó fiatalos műfaj, bebizonyosodott, hogy a tizen- és huszonéveseket nem csak a rock vagy múló testvér-irányzatai, de örökölt, máig élő népi értékeink is képesek lelkesíteni, kiderült, hogy nem csupán füttyel, gorilla-üvöltéssel, de tapssal is tudunk örömet kifejezni, hogy állítólagos nemzedéki vitáinkon túl emberként egymás mellé tudunk ülni és mindehhez elég volt egyetlen előadás. Amely igaz, nem

volt „örömszene”, – jam session, ahogy műveltebbek szokták mondani egy másik műfajhoz kapcsolódóan –, nem volt táncművészi kötetlen mulatság, hanem volt igenis kemény, izzadságos munka, amelynek csak a csúcspontját láthatta szinte kétezer ember, négy tévékamera meg egy filmfelvevőgép, amelyek rövidesen a nézők millióinak is továbbadják majd a rögzítetteket. De kellett ez a műsor. Ünnepeltek a táncművészek, úgy érezzük, ünnepelte a közönség is, s talán épp ez volt a legértékesebb. Ilyen közös előadás-ünnepekre szükségünk van. Ha énekesek, zenészek, falusi és városi táncosok, közönség és szervezők mindig így találják egymásra viták, nehézségek, közös és egyéni gondok ellenére, talán nevezőink közös volta is nyilvánvalóbb lenne. S alkalmunk bőven adódna, zenében, táncban, színpadon, verses és prózai szövegekben, csak éppen azt kellene jobban megtanulnunk, amit a táncművészek már tudnak: az együttműködést az együttműködést, a közös – és közösségi – cselekvés örömeit. Nézzünk a képekre – szerény tükörképére egy közös rendezvénynek, amely az Ifjúmunkás Matiné szerves részeként a **Megéneklünk, Románia** fesztivál keretében zajlott le, és keressük önmagunkat, társainkat, s reméljük: hátha ezután gyakrabban találunk majd egymásra...

Pataki László

(Ifjúmunkás, 1981/16. 6. – 1981. április 19., vasárnap)

Táncművészet

Pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) klubban marosvásárhelyi forgatóst és székelyi ritka tempót tanítunk. Vendégünk Erdős Szászka Péter Szabófalváról. (Igazság, 1981/96. 2. – 1981. április 24., péntek)

Járható út...

Az országos fesztivál megyeközi szakaszának megkezdése előtt a Korunk szerkesztősége helyet adott annak a megbeszélésnek, mely a hazai táncművészek működését volt hivatott számba venni. A kolozsvári táncművésztalálkozó (tehát a tulajdonképpeni tánc) előtti tapasztalatcsere jó alkalomnak bizonyult mind az általánosabb szakmai, mind a helyi, gyakorlati jellegű kérdések felvetésének. Koreográfusok, zenészek, szerkesztők, táncosok számoltak be az eddigi eredményekről, és vették számba a teendőket. Nem célunk az aprólékos, részletező tájékoztató, alább az elhangzott hozzászólások summáját közöljük.

A táncművészek létjogosultságát maga a gyakorlat igazolta. Szükség van rájuk azért is, mert hasznos művelődési-szórakozási lehetőséget biztosítanak, a kulturális ön-

kifejezés egyik, sokak által járható útját jelentik, de azért is, mert az eredeti népi tánc továbbéltetését, tovább adását teszi lehetővé. Mindenik táncházat a helyi sajátosságoknak és adottságoknak figyelembevételével kell megszervezni, mert így életképesebb lesz, nagyobb vonzerejű. Jó, ha a táncosok megtanulják a széki táncrendet vagy a mezőségi táncokat, de elsősorban a saját vidékük táncait kellene elsajátítaniuk.

A faluról városra került fiatalok – s ezeknek száma állandóan gyarapszik – akkor érzik a magukénak ezt a mozgalmat, ha benne „otthoni ízekeket” vélnek felfedezni. Enyeden ugyan nincs olyan táncház, mint például Brassóban, de az enyedi táncscsoport tagjai a színpadi szereplések, próbák szüneteiben a stilizálatlan, eredeti lapádit járók, ez pedig dicséretes törekvés. Felvetődött az a kérdés is, hogy az eredeti népi tánchoz hozzá szabad-e nyúlni, lehet-e stilizálni? Milyen előnyökkel járna a nagyobb fokú intézményesítés?

Jelenleg ugyanis az a helyzet, hogy a táncházaknak csak egy részét patronálja valamely intézmény. A brassói például szerencésnek mondható, mert a Brassói Lapok pártfogolja, de a szakmai irányítás kérdése még ott is megoldatlan. Tagjai többnyire műszaki értelmiségiek, munkások, liceumisták. Gyűjtéssel is próbálkoztak a hétfalusi csángók közt, megismerkedtek az immár híressé vált boricával, alapos és szakzerű gyűjtőmunkáról azonban esetükben sem beszélhetünk.

A kolozsváriak (táncosaik közt sok a széki, de más falvakból is vannak) a híres jobbágytelki együttes vezetőjét, Balla Antalt látták vendégül, s tervükben szerepel, hogy ezután havonta hívjanak meg faluról egy-egy jó táncost. A segessváriak is megkísérik tartani a kapcsolatot a faluval, az élő táncsal és tánczenével: eddig a székit, mezőségit, gagyit járták, de nemrég a közeli Szentersébeten gyűjtöttek, hogy környékbeli folklóranyaggal gyarapítsák tudásukat.

Kényszerű helyzetben, muzsikuskor hiányában, több helyütt kísérleteztek azzal, hogy magnószalagról, lemezzel lejátszott zenére táncoljanak. Újólág bebizonyosodott az, hogy a táncházakban nélkülözhetetlen az élő muzsika. Nem lehet másodrendű kérdés az sem, hogy ki tanítja a táncot. Nem elég, ha jó lábú valaki, ha jól ismeri ezt a folklórrejteget, fontos az is, hogy legyen pedagógiai érzéke.

Többen hangsúlyozták, hogy a táncház nem válhat egy kisebb csoport szereplési alkalmává, nem lehet melegágya a sztárkultusznak. Csak akkor töltheti be szerepét, ha mindenik oda járó fiatal jól érzi magát, kellemesen szórakozik. Fontos foglalkozni a kicsikkel; az „aprók táncának” hagyománya volt sok faluban, érdemes ápolni ezt a hagyományt városban és falun egyaránt.

A nyáron sorra kerülő táncház-táborozáskor néprajzosok, folkloristák, zenészek, táncoktatók osztják meg tapasztalataikat a fiatalabb vezetőkkel, segítenek a táncoktatásban. De nemcsak szakembereket hívnak meg, hanem vendégül látják a legjobb falusi táncosokat is. Az olyan csoportokat, akiktől hitelest, eredetit lehet tanulni

Zágoni Attila

(Falvak Dolgozó Népe, 1981/17. 5. – 1981. április 25., szombat)

Aprók táncháza

A csütörtök este fél hétkor kezdődő Aprók táncháza keretében Kallós Zoltán Szék néphagyományairól, népszokásairól, népművészetéről színes diafilmeket vetít, magyarázatokkal kísérve.

(Igazság, 1981/106. 2. – 1981. május 7., csütörtök)

Korunk galéria

Szombaton délben fél egykor Sükösd Ferenc, a fiatalon elhunyt marosvásárhelyi festőművész hagyatékából rendez kiállítást a Korunk szerkesztősége. Bevezetőt mond Balázs Imre festőművész. A megnyitó műsorában Oláh József főiskolai hallgató Király László verseket ad elő, Panek Kati, a kolozsvári Állami Magyar Színház művésznője balladákat énekel.

Táncház. Május 15-én, pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban kalotaszegi párostáncokat és székely verbunkosokat tanítunk. Vendégünk, Szentimrei Judit a Rajna menti (Franciaország) népművészetéről, néptáncmozgalomról és népi hagyományok ápolásáról tart színes vetített képes előadást. (Igazság, 1981/113. 2. – 1981. május 15., péntek)

Táncház

28-án, csütörtökön a Monostori Művelődési Házban (Monostori út 16.) este fél 7 órától az Aprók táncházában újra megkezdik a széki táncrend tanítását. 29-én, pénteken a Vasutas (volt Vasas) Klubban kalotaszegi párostáncokat és székely verbunkot tanítanak.

(Igazság, 1981/124. 2. – 1981. május 28., csütörtök)

A táncház és a Maros Művészegyüttes*

A táncházasok is keserűen nyilatkozhatnak a „táncmesterekről”. Mert, sajnos, tényleg nem sikerült megtalálni a „hangot, az együttműködés módját”. A táncházasok elmondhatják magukról, hogy kapcsolatban álltak egy-két táncmesterrel. Hát a Maros együttes tagjai a táncházasokkal?

Az együttműködés megvalósulatlanágának néhány vetületét (esetleg okát) érdemesnek látom felsorolni (még Szöllősi János számára is):

– a marosvásárhelyi táncház újraindulhatott volna már 1980. szeptember 1. után. Csak éppen terem nem volt – ahol. Ha a Maros együttes táncosai olyan szívesen

működnének közre, mint ahogyan állítják, sőt szívesen toboroznának a táncházasok közül utánpótlást maguknak, akkor miért tagadták meg egy próbatermük hetente egyszeri (!) használatát, a hozzájuk bizalommal segítségért forduló táncházasoktól?

– a vásárhelyi táncház ettől függetlenül mégis megindult: decemberben... De mindenki számára! A táncolni nem tudók, és a táncot legszebben, legjobban rogni tudók számára egyaránt. Ezt talán az együttes lelkes tagjai nem tudták? Mert nem-hogy segítségüket felajánlani (vagy ez a lehetőség méltóságon aluli?), de még szórakozni, kikapcsolódni sem jöttek el a táncházba (esetleg oda eljárni is méltóságon aluli). Igaz, a táncház nem színpad. A táncházban a táncot csak kedvtelésből, lehetőleg eredeti formájában, és főleg kötetlenül ropják...

A „tényállás” rögzítéséről pedig annyit, hogy ha már „két fél” létezik, akkor a tény ismertetésének is két vélemény bemutatásából kell állnia.

Végül, a marosvásárhelyi táncház működési programja: minden kedden du. 18 órától, a KISZ klubjában.

Mindenkit szívesen látunk!

Sepsi Dezső

**Az 1980. 12. számban megjelent Krónikajegyzet margójára
(Művelődés, 1981/5. 10.)*

Táncházak vendégei

Sok közművelődési intézmény fölött eltelik az év, és vendéget nem lát szíves közönsége. Táncházaink – ámbár egészen új keletű közművelődési alakulatok – annál mozgékonyabbak, a meghívásban annál körültekintőbbek. Tekintettel vannak tagjaik általános néprajzi ismereteinek gyarapítására, folklorisztikai képzésére, de meghívást kapnak falvak, községek kitűnő táncosai is, akiktől egy-egy táncrendet, motívumegyüttest ott helyben is elsajátíthat a táncház ifjú közönsége.

Hovatovább így válik ranggá, jelent elismerést is meghívást kapni egy-egy táncházba előadóként, előtáncosként.

A kolozsvári táncház (Vasas klub) meghívottja ez idő tájt Balla Antal, a Jobbágytelki Népi Együttes vezetője, a brassói kultúrpalotában működő táncház vendége Faragó József folklórkutató volt. Más táncházak gyakori, szívesen látott előadója Kallós Zoltán.

(Művelődés, 1981/5. 19.)

Táncház

Kalotaszegi párostáncokat és székely verbunkot tanítanak pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) klubban. Kallós Zoltán Kalotaszeg népszokásairól és népművészetéről tart színes, vetítettképes előadást.

(Igazság, 1981/130. 2. – 1981. június 4., csütörtök)

Ceterum censeo...

Több lapra, folyóíratra, televízióadásra kiterjedő vita után, amely – engedtessek meg az újságíróknak a rosszmájúság – helyenként süketek párbeszédére emlékeztetett, úgy tűnik, tudjuk végre, hány az óra táncházaink házatáján. A vita legnagyobb eredménye – s ez nem utolsósorban a *Művelődés* érdeme –, hogy tisztázódott a táncház-jelenség eszmei-elvi alapja, sikerült felmérni, ki mit is akar ettől, hol a helye a mozgalomnak nemzetiségi művelődési életünk egészében, tisztázódtak gyakorlati gondok is, van tehát elmélet, gyakorlat, s működik – ha jól számolom – nyolc táncház, ami azt jelenti, hogy ezúttal nem vitáztunk hiába. Viszont, sajnos, továbbra is tisztázatlan mindaz, ami a táncház-jelenség – szűkebbre fogva a kört; a táncházi zenélés gondjai – mögött van; népzenei, sőt általánosságban zenei tájékozatlanságunk. Tudom, hogy erről vitatkoztunk, írtunk eleget, mégis, a táncház-vita befejeztével amúgy „ceterum censeo” alapon beszéljünk talán újra róla, mert minden baj ősforrása ott van, hogy fiataljaink tömegméretekben, tájékozatlanok népi műveltségünkkel, ezen belül pedig népzenei örökségünkkel kapcsolatosan. Önmagunkat csapjuk be, ha a mérték megállapításakor a tájékozott rétegből indulunk ki. *Ez mérce, de nem a tömegműveltség szintjének objektív tükré.* Elfogadom, hogy táncházaink közönsége különbséget tesz népi és népies zene, folklórértékű muzsika és műdal között, hogy az eredetit keresi zenében vagy táncban. Elfogadom, hogy a gyökereknél – talán – még akad az értékeket romlatlanul vagy majdnem romlatlanul őrző ifjúsági csoport is. A kettő között azonban tömeg van, amely nemcsak hogy tájékozatlan, de alapjában véve közömbös, amelynek izlésvilágában kitűnően összefér a „romlatlan” népzeneinek egy számára megszokott rétege a műdallal, annak a modellnek megfelelően, amely örökölt vagy hírközlő eszközeink szuggerálják neki. Ha tehát a táncházról mint kulturális értékeinkhez való közelítési eszköz értelméről vitatkozunk, feltétlenül beszélnünk kell zenei modelljeinkről is, azoknak közönség elé kerülő, rádió- és tévéadásokban mérhető részéről. Mert a táncházat – az ott hallható zenét, látható táncot – csak az fogadja el, aki már előbb elfogadott bizonyos zenei (népzenei) értékrendet, s adott zenei modellt, amely korántsem a legkézenfekvőbb, s befogadásának előkészítéséhez a tömegizlést kell mindenekelőtt megváltoztatnunk.

Persze, azt is lehetne mondani, hogy aki nem érzi magát jól a táncházban, s annak értelmét nem éri fel ésszel-szívvvel, az keressen magának más szórakozást. Csakhogy a táncház – erre különben a *Művelődés* kezdeményezte vitában többen utaltak – nem csupán szórakozási lehetőség; elsődleges funkciója valódi népi értékeink megismertetése, az izlésformálás, amely a legfogékonyabb réteg, a fiatalság felé irányul. Mihelyt ezt tudatosítottuk magunkban, a tanulók, a diákok, egyetemi hallgatók meg a táncházban a hagyományos otthoni szórakozásmodelljüket megtaláló, a városi műveltségbe még nem integrálódott, faluról ingázó, vagy félig városi fiatalok mellé képzeljük oda a fiatal, városi születésű, de nem magas iskolázottságú dolgozókat, egyáltalán mindazokat, akik magasabb színvonalú népnevelő munkánk perifériáján tévelyegnek, és vagy részesülnek ebből, vagy bál előtt meghallgatnak egy ötperces könyvismertetést. Szándékosan fogalmazok durván; a statisztikák számoszlopai mögött megbújhat közöny

és felületesség, eltűnhet a minőség, az igényekből pedig épp középszinten engedünk legszívesebben, „ide ez is jó lesz” vagy „mást úgysem igényelnek” alapon. Tehát tánc- házról vagy zenei igényekről beszélve mérjük ugyan mindent a lehetséges legmagasabbhoz, de közben ne feledjük, hogy ez nem a többség színvonala.

Újabb könyvkiadásunk kezd letenni zenére szánt garasait, ám ezer éneklő fiatalból kettő – jó, legyen tíz –, aki lapról énekelni tud. A többinek pusztába kiáltott szó, illetve holt kottasor marad az, ami szakkörökben elhangzik, elméleti kiadványokban, kottás-gyűjteményekben megjelenik, ugyanis a fogyasztóhoz, a nevelés alanyához legjobb esetben az elvi állásfoglalás ténye ha eljut, az élő zene, a befogadnivaló nem, különösen tömegméretekben. Zenei ízlésformálásról – szinte kizárólag elméleti szövegek, jobb esetben igényesebb rádió- és tévéadások segítségével – alig beszélhetünk. Félreértés ne essék: nem becülöm le mindazt, amit pár európai rangú szakember, jól szerkesztett és áldozatkész népművelő folyóiratunk vagy a könyvkiadók egyike-másika, néhány, a rádiónál vagy a tévéadásunknál dolgozó zenei szerkesztő tesz. Ám tessék felmérni, kikhez jutnak el efféle szakosított kiadványaink, vagy hogy mekkora az ilyen jellegű rádió- és tévéadások hallgatottsága-nézettsége. Hogy úgyis énekeljük a magunkét? Hát persze, már ha tudjuk, mit énekeljünk, ha tanultunk annak idején néhány éneket, s a tantárgyként, egysíkián „beszedett” dalok nem tűnnek számunkra iskolásnak, primitívnek, lévén tudatunkban például néhány elem a Kodály idézte „nóbel”-magatartásból, amely ezúttal kulturális szigetelőként működik. Különösen, ha kikerülünk az iskolából, szaklíceumban tanulunk tovább, vagy dolgozni megyünk. Egymástól tanulunk – legintünk nagyvonalúan. Tévedés, nem tanulunk egymástól, legalábbis tömegméretekben nem. Vagy ha igen, akkor a selejtet tanuljuk, jobb esetben a könnyebben megjegyezhető, azt, ami valahogy mégis felszivárog kommunikációs hajszalcsöveinken. És ezen a népszerűsítő előadások sem segíthetnek; volt, ahol megpróbálkozott ilyennel neves, korszerűen gondolkodó és cselekvő zenepedagógus, ám kísérlete a közönség érdektelensége miatt megszűnt. A pozitív modellt nagyon nehéz elterjeszteni, a kívánatos viszonyítási alapot megteremtteni jelenlegi eszközeinkkel és még ennek a középmezőnek az életében szinte lehetetlen. Ne áltassuk magunkat: ahogy az ábécét nem ismerő számára a világ legjobb könyve sem ér fel a legkisebb kézzelfogható értékkel, ugyanúgy a zenei analfabéta számára üres szó marad mindaz, amit a szakemberek e téren írnak vagy mondanak. Legjobb esetben elérjük, hogy meghallgatja, amit „elébe találunk”, a gyakorlatban azonban ugyanazt teszi, mint amikor modern szimfonikus zenét közvetítenek kedvenc adóján: elcsavarja a keresőt.

Maradandó eredményt a nemzedékváltástól várhatunk, feltéve, ha zeneoktatásunk arra is képes lesz, amit most nem tud megtenni, és amire – a helyzet ismeretében – fölösleges kitérniünk. Addig legfeljebb annyit tehetnénk, hogy üdvöztető módszer keresgélése helyett rendszerbe fogná azokat a lehetőségeket, amelyek befolyásolhatják a közízlést. A szakirodalomban, a szakajtóban és a napisajtóban már nagyjából egységes az álláspont: illő magyarázat nélkül véletlenül se kerül az olvasó, a fogyasztó elé selejtes szöveg, értéktelen álnépi dallam. Igaz, ezen a téren még vannak adósságaink. Nagy-nagy szüksége volna például az olvasónak olyan

középszintű népszerűsítő könyvecskére, amely tiszta vizet öntene a pohárba, pontosan rögzítené a fogalmakat, tisztázná az értékrendet, válaszolna a mit, miért, mikor, hogyan kérdésekre mindennel kapcsolatosan, ami népzeneinkhez s annak perifériájához tartozik. Tudom, nehéz feladat egy ilyen könyvet megírni; mégis, ezen a területen olyan elődökre hivatkozhat a szerző, mint Bartók, Kodály, Lajtha. Persze, az is igaz, hogy a magyar kutatók-szakírók nyomán legfeljebb az összefoglalás mékéntjében hozhat a szerző újat. Ám kell egy ilyen könyv, mert saját kertünkben csak saját szerszámunkkal tudunk bármikor dolgozni; kizárólag *bárki számára bármikor hozzáférhető* könyv lehet hivatkozási alap és munkaeszköz a tömegművelésben.

Mivel a népdalt, népzeneét nem elsősorban olvassák, hanem hallgatják, illetve éneklük, és mivel nálunk tömegméretekben egyelőre még mindig szájról szájra terjed a népzenei műveltség, nagyobb felelősség hárul a hangos információt közvetítő tömegkommunikációs eszközök zenei szerkesztőire is. Területi rádióadásaink általánosságban jól sáfárkodnak: legtöbbször igényes, értékes zenét közvetítenek a hallgatóknak. Kevésbé mondhatjuk ezt el a televízió magyar nyelvű adásáról, amely – különösen szórakoztató műsoraiban – vét gyakran a sajtó és a szakma között kialakult hallgatólágos egyezség ellen. Ha a műsorok betanítói közül egyseseknek még nem, a zenei szerkesztőnek kötelezően tudnia kell, hogy mikor kell elfordíttatni a kamerát, leállítani a magnetofont. A tévében az idei év elején két részben elhangzott farsangi műsor iskolapéldája volt annak, mit és hogyan nem szabad a néző, a hallgató elé vinni. Nem a nótaest mint olyan ellen tiltakozom, hanem a tömény giccs, a giccs apoteózisa ellen, ez a műsor ugyanis giccs volt, de még annak is a selejtje. Rendben van, közvetítsünk a nótakedvelőknek nótaestet, de a műsoranyagot válogassuk zenei szempontok szerint, jó nótaszerzők nyomtatott műveiből, a népies dalok esetében a Kerényi-gyűjteményből, legalább a zenei szerkesztő ne hagyatkozzon tájékozatlan, kívülálló néző módjára kizárólag a sajtó- és fülhagyományra. Különben erről jut eszembe még egy adósságunk: ki kellene adnunk a Kerényi-gyűjteményt, hogy a kívülálló, be nem avatott énekelgető is pontosan tudhassa, miszerint kedvenc „népdala” tulajdonképpen népies dal, nem tévesztendő össze a valódi népdallal.

A tévé, a rádió általában ritkán érvényesítheti műsorpolitikai elképzeléseit saját zenekarok, énekesek hiányában, s még akkor se mehet biztosra, amikor ő rendel meg a műsort, mert a zenekar, az énekes nemritkán saját szempontjait hajlandó csak szem előtt tartani. Ugyanez a helyzet a lemezgyárral is, amely nagyon gyakran a tévé- vagy a rádióstúdiók kész anyagából készíti hanglemezeit. Mivel ezek a fórumok a leghatékonyabbak a közízlés irányításában, gyakorlatilag most rajtuk a sor a zenei közízlés értékrendje megváltoztatása sugalmazásában. Természetesen nem adminisztratív beavatkozásra gondolok – a nóták vagy a népies dalok kizárása a rádió- vagy tévéműsorokból, a lemezpiacról épp a várt hatás ellenkezőjét váltaná ki –, csupán olyan termékszerkezet-váltásra, amely egy irányba hatna azzal a mintával, amit szakíróink, művelődési szakembereink sugallnak a korszerűség jegyében. Egyszerűség kedvéért példázom ezt lemezkiadásunkkal. Népi muzsika címszó alatt sok minden elfér a hanglemezen. Tudom, az Electrecord már összeállította egy, a Jagamas-könyv hangos példatárának tekinthető lemezsorozat tervét, néprajzi hite-

lességű felvételekből. Zenepedagógusaink, a népzene iránt érdeklődő avatott nagyközönség, a hanglemezyűjtők és az idegenforgalom igénye indokolják egy ilyen gyűjtemény megjelenését. De: az évek óta megjelenő, hazai és nemzetközi sikerű román népzenei hanglemezsorozat, *A román folklór kincsestára* példájára megszülethetne egy olyan felvétel-, később lemezsorozat is, amely jellegzetes tájegységeink hiteles népzenejét mutatja be, hagyományos vagy feldolgozott formában, hivatásos énekesek és zenekarok előadásában, úgy, hogy az – uram bocsá’ – szórakoztatásra, háttérzenének, bor melletti muzsikának is élvezetes legyen. Miért csak hallgatók és mű-csárdások mellett örvendjen vagy búsongjon az, aki az effélét szereti, miért ne hallgathasson ehhez eredeti népzene? Ha valaki azt hiszi, hogy ez nem népművelési feladat, és ezzel lealacsonyítjuk a népi muzsikát, az hallgasson meg egy esküvőn mulatozó társaságot, egy kiránduláson tűz mellett éneklő felnőtt csoportot, s vonja le a hallottakból a következtetést. *Ezeknek a rétegeknek kell zeneileg értékes*, ugyanakkor formailag és tartalmilag *számukra is elfogadható „konzervzenét” adnunk* ahhoz, hogy egy-két évtized múlva változzon zenei közízlésünk!

Ugyanebben a keretben maradván természetesen másféle csoportosítású lemezsorozatot is el tudok képzelni: gyermekdal-lemezt, ballada-lemezt, katonadal-lemezt, leánytánc-lemezt, legénytánc-lemezt, házasító dalokat csoportosító lemezt. Üzletnek feltétlenül jó az ilyen, de véleményem szerint, ha a válogató igényes – és jó zenei szakembereink vannak! –, egy ilyen sorozat művelődéspolitikai tettek is nyugodtan elkönyvelhető.

Ehhez a lemezcsoporthoz sorolnám a táncházlemezeket is. Az első lemez sikere biztató, ám jó lenne, ha a felvételeket készítő stúdiók szakemberei figyelembe vennék, hogy minden spontánul szerveződött együttesnek van feltörekvő, van érett, és van hanyatló szakasza, kár lenne lekésni mostani táncházenekaraink legjavának érett korát.

A sort természetesen folytatni lehetne. A népies műdalokkal, a nótákkal, amelyeket senki se akar kizárni lemezipiacunkról, műsorainkból, feltéve, ha nem népdalként reklámozzák őket, félrevezetve ezzel a tájékozatlan vevőt, s lerontva mindent, amit szakemberek, népművelők évekig építenek iskolákban, művelődési házakban, munkásklubokban, az együttesek munkáját bemutató kereszttetszet-lemezekkel, amelyek révén átlagos hallgató számára is nyilvánvalóvá válik a különbség hangszerelt népi muzsika és feldolgozott népzene között, népi ihletésű szimfonikus lemezekkel, kezdve a *Háry János* vagy a *Székelyfonó* operaelőadásainak felvételeivel, s folytatva azzal, amit hazai szerzőink napjainkban írnak. Elvileg akár operaösbemutatót is megbír egy tévéadás vagy egy lemezalbum, hogy itt most például a mindmáig fiókban porosodó *Ördögváltozás Csíkban* kéziratára utaljak. S az ilyenfajta felvételirányítás, lemezkiadás pedig már mindenképpen hatással lenne zenei közízlésünkre, lévén öszszhangban mindazzal, amit a szakma és a zenei közírás évtizedek óta hangoztat.

Felsorolásom – tudom – elsősorban vágylista, teljesen egyéni, fogyasztószempontú, fogyasztó-központú, csak példaképpen idéztem. Zenei közízlésünk alakításának, korszerűsítésének igénye azonban évtizedes gondunk, s ha nemrég a táncház-vita során bebizonyosodott, hogy nemcsak megegyezésre, de eredményekre is juthatunk – tizegynéhány évvel ezelőtt, a *Művelődés* kezdeményezte vita zenei

könyvkiadásunk feltámadását indította el! –, talán nem árt efféle is szóba hozni. Mert alapgondunk, a korszerű műveltségismény kialakítása s ezen belül a valós zenei értékrend tudatosítása, társadalmi méretű zenei műveltségünk megalapozása, ezt pedig csak erőfeszítéseink összehangolásával, lehetőségeink maradéktalan kihasználásával érhetjük el.

Kovács Nemere

(Korunk, 1981/6. 477–480.)

Táncház-folyosói töprengések

A tévé hatalom.

Ez a kijelentés többek között azt is jelenti, hogy ízlésünket, a világról alkotott képünket alakít(hat)ja, megváltoztat(hat)ja. Sőt, hatalmából, központi helyzetéből fakadóan elébe is megy a közízlésnek és a közóhajnak, amint ez a Kaláka esetében történt. Akkor és amikor a hivatásos népi együttesek-bemutatta színpadi népművészetnél *autentikusabbat* akart kapni a közönség. Akkor és amikor a fiatal (városi) értelmiség úgy érezte, hogy a folklór művelésében, továbbélésében cselekvően kell részt vennie.

Honnan az öntevékeny szerepvállalás?

Az alakuló értelmiségi nemzedék vagy már gyermekkorán végén leszakadt a környezetében élő népi kultúráról – tanulmányai, városi iskolái, munkahelye okán –, vagy soha nem is kapott a világból semmi érdemlegeset a tankönyvek rövid utalásain, némely táncos-zenés előadáson kívül. Ne védekezzünk azzal, hogy ott volt a kórusmozgalom meg az iskolai énekórák, hiszen az általános tapasztalat azt mutatja, hogy az előbbi a legtöbb iskolában inkább csak kíváncsian maradt, s az órák után muszáj-feladatként jelentkezett, az utóbbi pedig az esetek többségében a tanáron múltott, mennyi és milyen népdalokban sűrűsödött konkrétummá, milyen erősségű és rendszerességű volt, de nem járt a népdalt szülő közösség tanulmányozásával is. kivételek vannak, mint például a *Jóbarát*-kezdemenyezte népviseleti verseny (v. ö. Zsuzsi baba, Andris baba stb.), vagy iskolai folklórgyűjtések, kiszállások, kötetbe szerveződések (Magyardécse, Szatmár, Sepsiszentgyörgy). Néprajzi oktatás tudtunkkal egyetemi keretek között sehol sem folyik, a folklór tanulmányozása pedig a román és magyar nyelv és irodalom tanszékek feladata. Pedig ha máshol nem, hát a történelem karon legalább olyan fontos lenne, hiszen hogyan képzelhető el a történelmi korok életmódkutatása etnográfiai előképzés nélkül?

A televízió tehát a hetvenes évek végén a meglévő reális igényt ismerte fel, midőn a *Kaláka* című műsorával fórumhoz juttatta ezt az ifjú értelmiségi réteget, amely gondját óhajtotta viselni, mívelni akarta népi kultúránkat mint nemzetiségi műveltségünk létalapját, az egyetemesség és hitelesség sajátos forrását. [...]

A Kalákát csupán egy lépés választotta el a *táncháztól*, s miként a kolozsvári táncháztalálkozón elhangzott, már induláskor több akart lenni, mint egyszerű és a házi bulikhoz képest *másszerű* szórakozási alkalom. A további célok megfogalmazása lehet különféle, a lényeg azonban az, hogy az önkifejezésen túl valamennyi résztvevő táncos, zenész és szakirányító a hamisítatlan eredetiséget kereste a táncházak műsorán szereplő népi műveltségben. S mint minden ilyen mozgalom, a kezdetek hevében kizárt foglalkozási köréből egy sereg olyan műfajt és jelenséget, amelyet úgy ítélt meg, mint újabbkorit, manipuláltat, torzultat, csonkítottat, nem specifikusat, gicccszerűt.

Amikor a fiatal városi értelmiségi réteg a táncházmozgalom megszervezéséhez fogott, olyan formát választott, amely lehetővé teszi számára, hogy közvetlenebb kapcsolatot tartson fenn a falu műveltségével, múltjával, jelenlegi életviszonyai, státusa ellenére is.

Hogy ez a kapcsolat mennyire autentikus művészethez vezet, erre a kérdésre keresett választ a táncháztalálkozó, *Keszthelyi András* csöppet sem finomkodó, tisztán nem-elméleti jellegű kérdéseivel. Azt szinte minden megszólaltatott kiemelte, hogy a Kaláka-Táncház *közösséget* jelent, ön- és közművelődési közösséget, amelyet a fiatalok maguk szerveztek és irányítanak az ifjúsági szervezetek segítségével. Valaki pedig így mondta: szeretné, ha e táncházaknak kevésbé lenne *színpadi jellegük*, s jobban megközelítené a hiteles ősfarmákat.

Ám objektíve ez óhaj marad csupán, minthogy a táncház városi környezete, „tag-sága” soha nem képezheti egy az egyben az egykori táncházakat, mert látogatói nem parasztemberek, életkörülményeik sem hasonlítanak amazokéhoz, hiszen a mostani táncház *célszerűségében* különbözik gyökeresen a falusi modelltől. Továbbá: a táncház már faluhelyen sem élő valóság, s ha vidékenként él is, annak inkább van bál vagy műsoros összejövetel jellege, nem játszanak olyan egynemű, kizárólagos muzsikát, nem táncolnak csupán népit. Az a vegytiszta hitelesség, amely mellett sokan törnek lándzsát, már csak azért sem valósítható meg, mert maga a falu – az egykori táncházak szülője és éltetője – is megváltozott. Ama patriarchális falut „újramegrendezni”, hát ez enyhén szólva – vágyalom.

Más kérdés az, hogy a városi táncház haszna óriási, hiszen ha semmi mást nem tett, hát megszakította a fiatalok vélt vagy valóságos közönyét a népművészettel szemben, megadta az emphátia lehetőségét a résztvevőknek és nézőknek egyaránt.

Igen, a nézők. Irreális dolog lenne azt képzelni, hogy mindenki a táncházak és kalákák táncosa, énekese, muzsikusa lesz. De mert a táncház: *látvány*, pontosan ezért válhatott jellegzetes televíziós műfajjává is. Ez ugyanakkor magában hordozza a totális hitelesség megkérdőjelezhetőségét is, mivel a valamikori falusi táncház *nem* látványosság volt, hanem az egész falu vigalmi összejövele, párválasztási funkcióval, találkozási, beszélgetési funkcióval, míg a ma táncháza – még a falusi öregtáncosok szerepeltetése ellenére is, vagy annál inkább – igenis *előadás*, melytől kár volna megtagadni a valóságosan létező s a legnemesebb értelemben vett színpadiasságot.

Sebestyén Mihály

(Utunk, 1981/29. 7. – 1981. július 17., péntek)

Táncházon babér?

Szakembereinket foglalkoztatja a hagyományos paraszti életforma szellemi és tárgyi értékeinek mindennapi életünkbe való beilleszthetősége. A hagyományos paraszti életforma olyan értékeket termelt ki, melyek – legalábbis egy részük – átmentése, életünkbe való ültetése nemcsak kötelességünk lenne, de vitathatatlanul hasznukra is válnék. Napjaink „népi” divathulláma erre sokféleképpen kísérletet is tesz. Festett ládát állítunk lakásunkba, szobánk falait szöttesekkel-varrottásokkal aggatjuk tele, bokályokat gyűjtünk stb. és ez – hellyel-közzel – ki is fejzi hagyományértékelésünket. S ha ez a gyakorlat nem mentes is az értékorientáció, az ízlés kétségbevonható megnyilvánulásaiban érvényre jutó szelekció gondjaitól, egészében mégis öröndetes. A jelenség megítélésében azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni a funkcióváltást.

A hagyományos népi építkezésmód például vagy a leleményes népi munkamódszerek semmilyen értékkritérium szerint nem maradnak el a – természetes közegükben pusztán díszítő funkcióra csak ritkán korlátozódó – használati cikkek mögött, ez mégsem győzhet meg senkit, hogy összkomfortos lakását feladva, zsúpfedeles, kisablakos házba költözzék, vagy a legközelebbi folyóvíz partjára vigye szennyesét és ott vízben állva, kispadon, sulyokkal mosson.

A több száz éve hagyományozódó munkamódszerek, viszonyulásformák és magatartásmodellek kétségkívül olyan hasznos (esetenként: hasznosítható) értékeket képviselnek, melyekre emberségünk érdekében oda kell figyelnünk.

A szellemi néprajz tárgyát képező hagyományaink átépítése sem vet fel kevesebb problémát; a megvalósíthatóság esélyei, úgy tűnik, mégis többel kecsegtethetnek. Meggyőződésünk szerint a szellemi folklór értékeinek egyik legegyszerűbb, mégis alapvető funkcionális jegye – a szórakoztatás – napjaink körülményei között is szerephez juthat. Gondoljunk csak a népdal vagy a mese ilyen esélyeire, de a hetvenes évek végén kibontakozó táncházmozgalom is, tudatosan vagy nem, ezt látszott igazolni.

Az alábbiakban a táncházra vonatkozó néhány személyes észrevételünket, megjegyzésünket kívánjuk megosztani az olvasóval.

Előrebocsátjuk, hogy megítélésünk szerint a táncházak elsősorban szórakozóhelyek. Ezt a fontos szempontot kell követnie minden táncházszervezőnek, -vezetőnek és aktív résztvevőnek. A táncházba járó fiatalnak elsősorban jól kell éreznie magát. Táncolni, kapcsolódni, barátokkal együtt lenni, beszélgetni, énekelni megy oda. A táncházlátogató fiatal szórakozásában is igényesebb a diszkólátogatónál, hisz több száz éves hagyományozás során számtalan közösség ízlése által csiszolt értékeket elsajátítva szórakozik. Ezeket az értékeket azonban nem szabad elszakítani a tánc megfoghatatlan, megismételhetetlen egyszerűségétől. Utalásszerű, kibontatlan tételezésük, szimbólumokká merevítésük elidegenítő lehet. A szimbólumok elsajátításának kényszere olyan szerep vállalását erőltetheti rá a kezdő táncházlátogatóra, amely a felszabadult személyiségépítő szórakozás szempontjainak mellőzéséhez vezethet, és könnyen érheti csalódás a fiatal.

A falusi táncház-forma nem téveszthető össze a városi táncházzal. Az előbbi élő hagyományozás színhelye, amelyet a tájegység és a falu tánckultúrája határoz meg és

a falu belső törvény- és szokásrendszere ellenőriz. A városi táncházak ezzel szemben már leszűrt értékekből válogatnak. A különböző tájegységekről összegyűjtött táncanyag áll rendelkezésünkre, s a betanításra szánt tánc kiválasztásakor figyelni kell a táncok közötti értékrendre (az archaikusabb és újabb rétegek elkülönítésére), és ami még fontosabb, a tánc belső formai kötöttségére. A kötöttebb belső „koreográfíájú” táncok az archaikusabb rétegek között keresendők, általánosságban tehát a két szempont egybeesik. Kezdő táncházaknak ajánlatos a formailag kötött táncokkal foglalkozni. Egyrészt, mert könnyebben tanulhatók, rögzíthetők, sőt, taníthatók, másrészt pedig ezek táncolása még csak az egyszerű lépések szigorú sorrendben való reprodukálására korlátozódik, és akár a csekély mozgáskultúrával rendelkező városi gyerek is nehézség nélkül táncolhatja olyan szinten, hogy szórakozzék, örömet lelje benne. Mikor a táncházlátogatók már uralják a kötött formájú táncokat, csak akkor vezessünk be olyan gazdagabb formai elemekből felépülő táncokat, amelyek már az improvizációs készséget is igénybe veszik, vagy amelyekben a táncosnak saját érzése szerint kell kombinálni a formai elemekből való építkezéseket.

Ezeket a szempontokat azért tartottuk fontosnak elmondani, mert esetleg segítségükre lehetnek elbizonytalanodott, magukra maradt vidéki táncházalapítóknak, másrészt pedig hozzájárulás lehet a legutóbbi táncháztalálkozó felelet nélkül maradt kérdése megválaszolásához.

Megítélésünk szerint ugyanis a kolozsvári találkozó az ígéretes összefogás ellenére (a Korunk, az Ifjúmunkás, az Igazság és a televízió közös szervezésében került rá sor), bizonyos vonatkozásokban alulmaradt, jobban mondva eltért az eddigi székeljudvarhelyi táncháztalálkozókon érvényre jutott igényektől. Az áprilisi kolozsvári találkozó a szervezés dicséretet érdemlő erényein túl elsősorban céljának indokoltságában vitatható. Az eddigi találkozók sokszínűsége, elevensége itt 2–3 órás műsorrá (tévéfelvételé) egyszerűsödött. Hiányzott belőle az igazi táncvárosi együttlét, pontosabban ennek néhány elengedhetetlen feltétele. A fiatal táncházak képviselőinek (szatmári, temesvári, brassói, dési stb.) csak annyi jutott „osztályrészü”, hogy végignézzék a „nagy” táncházak produkcióit, no meg, hogy a délelőtti megbeszélésen elmondják problémáikat, és olyan emberekhez utasíttassanak, akiknek kevés közük van a táncházhoz, a népi kultúrához.

Így nem fogjuk elősegíteni a táncházmozgalom terjedését!

A műsoron a nagy „táncházak” koreografált műsorról, összeállítással léptek a színpadra. Igaz, egy ilyen művészi produkcióban nem minden táncházat képviselő csoport állta volna meg a helyét, csakhogy ez a szempont téves. Ha már találkozóra gyűltünk össze, az energiákat nem kizárólag a *produkció* látványosságára kellett volna összpontosítani, nem babérok aratása lett volna a cél. Igaz, hogy a tévéfelvétel meghatározta a műsort, mégsem tudunk azonosulni az érvényre juttatott koncepcióval: megítélésünk szerint a spontán értékek bensőséges befogadására egyre kevésbé képes (felkészületlen) tévénező érdekei ellen dolgozik egy ilyen megszervezett, szájbarágott „show”. A látottak alapján a táncház iránt kívülről érdeklődő éppen azt – a táncház lényegétől merőben idegen – öncélúságot látta, amelyet, sajnos, nem egy táncházszerző csoportosulás igyekszik a látvány kedvéért érvényre juttatni.

Érdemes volt odafigyelni – ha már mégis másorról volt szó – a különböző csoportok műsorfelfogására. Két koncepció érvényesült. Voltak, akik a *táncegyüttes-szerű* fellépést tartották helyénvalónak, mások pedig nótafák, jó táncú öreg, falusi emberek szerepeltetését ítélték hasznosabbnak. Úgy véljük, ehhez nem kell magyarázat. Azt viszont nem érdektelen feszegetni, hogy a táncház-elvvel mennyire fér össze a táncház-tánc csoport. Vagy feledésbe merült volna az, aminek a kezdet kezdetén együtt örültünk? Már kevésbé nyilvánvaló, hogy a táncház fő érdeme, hogy lehozza a táncot a színpadról, hogy nemcsak kevesek aktív és sokak passzív örömeinek lehet eszköze a tánc, a táncház, hanem a személyiségformáló nyilatkozásra való hajlandóság mindenki számára egyformán adott forrása? A szereplésre, reprezentálásra szánt táncházegyüttesek kapcsán merül fel továbbá az a kérdés, hogy a kezdeményezők számoltak-e az elkerülhetetlenül kitermelődő táncház-elit következményeivel, nem látják-e veszélyeztetettnek a táncház jó hangulatát, a közösség közvetlen együttlétét, egyszóval a táncház – megítélésünk szerinti – lényegét, továbbmenve: létének, látogatottságának feltételeit.

A választ, úgy véljük, nem egy sajnálatos táncház-gyakorlat kínálja – megítélésünk szerint – nem dicsérni való módon.

Zakariás Erzsébet

(A Hét, 1981/31. 2. – 1981. július 31., péntek)

Táncházások az asztal körül¹⁰³

A televízió magyar adásának kolozsvári táncház felvétele alkalmából, az összegyűlt táncosok, szakemberek, újságírók kötetlen beszélgetést tartottak a táncházmozgalom kérdéseiről. A véleménycseréből kibontakozott a táncházak helyzete, az ebből adódó tennivalók.

103 Ez az összeállítás az egyik ékes példája annak, ahogyan a kor hivatalos úzusa megpróbálta a városi táncházak jelenségét ellenőrzés alá vonni: az utólag megszerkesztett, az egyes résztvevők „szájába adott” hozzászólások, vélemények stílusa, szófordulatai, gyakran zavaros szövegszerkezete, illetve az így közvetített valóságtartam több esetben is megkérdőjelezhető. És mindez úgy, hogy a beszélgetés szerkesztett és publikált változata eleve kihagyta a „kényes” kérdéseket – ezzel kapcsolatban idézem Könczei Csilla „Szekus blogjának” vonatkozó bejegyzését: „A szekusok eleinte nem tudtak mit kezdeni a táncházzal. Nem tudták, mit kezdjenek azzal, hogy létrejötte nem fűződött felsőbb utasításhoz, hogy kezdeményezői nem voltak a bevett kulturális és/vagy más állami intézmények pozícióban levő képviselői, és azzal, hogy nem hasonlított semmihez, amit a hetvenes-nyolcvanas évek hivatalos szótára tartalmazott volna. Az 1981. április 9-én a Korunk szerkesztőségében megrendezett „szakmai beszélgetés”-ről írott informátori jelentések is erről számolnak be. (A korunkos megbeszélésekről két ügynök „krónikája” is belekerült édesapám dossziéjába. A harmadik, ezúttal publikus krónika a Művelődésben jelent meg, „Táncházások az asztal körül” címmel, Horváth Arany összeállításában. Az informátori jelentésekből alább idézett passzusokat azonban hiába keresnénk a Művelődésben. Úgy látszik, az ügynöki jelentésekben az újságírók furcsa módon jobban élhettek a szólásszabadság lehetőségével, mint a sajtóban.)” Lásd: <http://konzeicsilla.egologo.transindex.ro/?p=16>.

Úgy véljük, a kolozsvári beszélgetés közérdekű, ezért némi rövidítéssel közreadjuk, abban a reményben, hogy a további vita, véleménycsere – ennek megnyitjuk oldalainkat – élősegíti a tisztázódási folyamat kibontakozását, a táncházak további gyarapodását, erősödését.

Herédi Gusztávnak, a Korunk szerkesztőjének üdvözlő szavai: Kedves barátaim! Bocsássátok meg nekem, öreg fiúnak, hogy közetek tola克斯om táncház dolgaiban, s méghozzá elnökölni. De hát a Korunk e közösen szervezett tanácskozás házigazdája, s ezért engedjétek meg, a vezetőség és az egész szerkesztőség nevében szeretettel köszöntselek mindannyiokat! Ígérem, többet nem is teszek, csak annyit, hogy hozzájáruljak – már amennyire módomban áll – e tanácskozáson az értelmes, célszerű, kölcsönös tiszteletre és türelemre épülő vitaszellem és eszmecsere légkörének a biztosításához.

Mint hogy a táncházról már sokat írtak, én csak annyit fűznék hozzá, hogy magunk is, de mások is vegyék immár tudomásul, amilyen eredeti a mi ötfokú alapozottságú, ősi múltban gyökérző zenei anyanyelvünk, épp olyan értékes és sajátos jegyeitől ékes a mozgáskultúránk is. Csakhogy... ennek a kultúrának egyfelől nem volt Krizája és Vikárja, nem volt Bartókja, Kodályja, Domokos Pál Péterje, Lajthája, Jagamas Jánosa és Faragó Józsefje, másfelől pedig nehezebb – technikailag is – a táncot „lejegyezni”, papírra vetni vagy más módon rögzíteni, továbbadni, terjeszteni, tanítani.

Napjainkban viszont a film, a képmagnó és más eszközök segítségével megnőtt az esélye táncművészetünknek, hogy elnyerje méltó helyét egész művelődési életünkben. Ez pedig főleg rajtatok múlik, kedves fiatal barátaim, s a táncház olyan eredeti, a mi szívünkéből fakadt, a mi földünkéből sarjadt mozgalom, amely talán a legtöbbet tehet mozgáskultúránk népi szellemű fejlesztése, ápolása, továbbadása, gazdag ki-lomboztatása érdekében.

Táncház azonban – noha némelyike már sok éve működik – alig nyolc-tíz van csak az országban, mint mozgalom tehát nem tömeges, lassan terjed, ez az igazság. De mi ennek az oka, mit tehetünk a fölgyorsulás, a népszerűség vagy a művészi igényesség végett?

Ha ezek közül egyik tényező a másik ellen dolgozna – mert van rá példa – akkor mi a megoldás, hol az egyeztetés eshetősége, s egyáltalán, hogyan tovább? Ez a kérdés – válaszoljatok!

Könczei Ádám a Korunk szerkesztője, a megbeszélés irányítója bevezetőjében hangsúlyozta, hogy e rövid megbeszélés – az idő korlátozottsága miatt – nem helyettesítheti a nyári táncháztalálkozó széleskörű vitáját. Mindössze olyan ritka alkalom, amelyet kár lett volna elszalasztani. Már csak azért is, mivel e tanácskozás elsőrendű gyakorlati célja – táncházaink helyzetének és terveinek megismertetése, számbavétele és megvitatása mellett – a nyári táncháztalálkozó és -tanfolyam megbeszélése és előkészítése. S hogy erre sor kerülhessen, kéri, a felszólalások legyenek lényegretörőek. Az első napirendi ponttal kapcsolatban a kérdések kétféle (az egyes táncházak, illetve a problémaretegek: a zenekarok és az utánpótlás, a táncitanítás és a táncok kiválasztása, közönségtoborzás, előadó- és műsorszervezés stb. szerinti) megközelítése módjának a felvázolása során külön szolt az aprók táncházának és e

Megbeszélés a Korunk szerkesztőségében, balról jobbra: Pávai István, Könczei Ádám, Herédi Gusztáv, Kerekes Gábor, Rákossy Emőke és Fodor Béla.

kérdés megvitatásának fontosságáról. Kéri a sajtó és a művelődési bizottságok jelenlévő képviselőit és a szakembereket, fejtsék ki, miképpen képzelik el a táncházak általában a néptáncmozgalom fokozottabb támogatását.

Jakabos Enikő (Sepsiszentgyörgy): A tavaly helyeztek Szentgyörgyre, ahol a kolozsvári tapasztalattal és nagy ambícióval kezdtem a táncházba járni, annak szervezési gondjaival törődni. Ezt a táncházat annak idején Zakariás Erzsébet irányította. Zenészeink is voltak, de mihamar a primásunk bevonult katonának. A jelenlegi primásunk Kézdivásárhelyről ingázik, és ez már nehézséggel jár. Mindenki tudja, hogy az élő zenét nem lehet magnóval helyettesíteni. A városi ifjúsághoz mérten, elég kicsi az érdeklődés a táncház iránt. A művelődési ház igazgatójától hathatós támogatást kapunk, de máshonnan zenekart mi nem tudunk hívni.

Könczei Ádám: Mik a terveik a táncok kiválasztásában?

Jakabos Enikő: Táncoljuk a vargyasi táncrendet. Eddig tanítottuk a székit, és jó volna hozzáfogni a mezőségihez is. Úgyahogy a gyimesi táncot is tudogatjuk. Az aprók tánca, amely gyermektáncként szerepel a Pionírház keretében a széki táncrendet tudja.

Herédi Gusztáv: A faluról jött munkásifjak járnak-e táncházba? Felsőháromszéken még vannak élő táncok. Azokat is be kellene iktatni a táncház programjába.

Jakabos Enikő: Talán inkább az erdővidékieket. Az újságban meghirdetjük a táncház programját, de csak diákok, tisztviselők jöttek eddig.

Sipos András (Brassó): Nálunk most májusban lesz esztendeje, hogy megalakult a táncház. A táncházmozgalom egyre szélesedik. A brassói táncházat a Brassói Lapok szerkesztősége támogatja. A városi művelődési házban ezzel együtt folklórcsoport jött létre, amely a táncház mellett vidéken gyűjtőmunkát is végez. Köztudott, hogy Brassóban műszaki értelmiségi fiatalok vannak túlsúlyban, tehát a táncházba is jobbra ők járnak.

Könczei Ádám: A Brassói Lapok támogatása valóban példamutató. Örvendetes, hogy a táncház bekapcsolja a tájjellegű táncokat is. Milyen terveik vannak az aprók táncával?

Sipos András: Az aprók táncáza még nem találtunk patrónust. Örülünk, hogy az ifjak táncáza gyarapodott néhány munkással, mivel a nagy többség egyetemista és diák.

András Éva (Temesvár): Azok a diákok, akik Csíkból, Kolozsvárról, Vásárhelyről gyűltünk Temesvárra, magunkkal hoztuk a táncház igényét. A táncházba csak egyetemisták járnak. Nincsen zenekarunk, még lehetőségünk sincs élő zenére táncolni. Mi diákok egymásnak tanítjuk az otthonról hozott táncokat. Van egy sajátos gondunk. A Szatmár környéki diákok vannak nagy többségben, akik a maguk táncait szeretnék táncolni. Furcsállják, hogy mi a gyagyí táncot, a mezőségit tanítjuk.

Hang a teremből: Nagyon helyes. Tanulják meg a saját táncaikat a szatmáriak.

András Éva: Sem a szatmári, sem a bánási táncokat nem ismerjük. Ki tanítsa meg?

Könczei Ádám: Milyen kapcsolatuk van a Rezeda együttessel?¹⁰⁴

András Éva: Nincs kapcsolatunk velük.

Herédi Gusztáv: Simonfi Imrét kell meghívni Aradról. Ő ismeri a bánási népzeneét és biztosan a táncokat is.

Horváth Arany: Temes megyében nincsenek parasztmuzikusok, akiktől tanulni lehetne? Ebben nyújthatna segítséget a helybeli szetkesztőség, hiszen ismeri a megye falvait és azok művelődési életét is.

Vajda Sándor, a Szabad Szó szerkesztője: A táncházat a kezdeti szakaszától van szerencsém ismerni. Az Ifjúsági Ház felkarolta a táncházat és biztosította a termet. Talán anyagi alapjuk is van, ha akadnának zenészek, megvásárolnák a hangszereket. Ami a Rezedát illeti: hiányzik a kölcsönös kapcsolat a táncház és az együttes között. A táncházba csak diákok járnak, amoda csak munkások. Csutak Istvánon csodálkozom, hogy nem érdeklődik a táncvázi muzsika iránt. Szerintem őt kellene meggyőzniük a táncházásoknak. Különben Bánátban vannak olyan táncok, amelyeket érdemes megtanulni. A fiatal magyartanárokra vár a gyűjtőmunka feladata, segítsenek többet a táncházásoknak. A szerkesztőség részéről Pászka Imre hathatósan támogatja, népszerűsíti a táncházat.

Könczei Csilla (Kolozsvár): A kolozsvári táncház továbbra is szeretne meghívni autentikusan táncoló, éneklő falusi embereket, mint ahogy már többször meghívtuk Jobbágytelkéről Balla Antalt. Terveink közé tartozik: táncházműsorfüzetek megje-

104 A Rezeda a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa által az 1970-es években kezdeményezett és a temesvári Művelődési Ház égisze alatt működő néptáncsoport.

lentetése, esetleg xeroxoltatása. Ezekben – híreink, gyűjtéseink, táncleírásaink, rövidebb néprajzi tanulmányok mellett – szociológiai felmérések is megjelenhetnek, amelyek tisztáznák a táncházak helyzetét, szerepét és eredményeit. Mindehhez azonban pénzalapra lenne szükségünk.

Horváth Arany: A Művelődés foglalkozik ezekkel a kérdésekkel, és szívesen közlünk szociológiai felmérést is.

Kosza István, a Hargita szerkesztője: Ennek a füzetnek információ-közvetítő szerepet szánának? A mozgalom valóban információ-csatornát igényel. Tapasztalatcserét és oktatócserét javasolnék táncházanként. A felmérést bízunk a Művelődésre, eddig is sokat vállalt a táncházakért.

Ambrus József (Segesvár): Nálunk 1979-ben indult meg a táncház. Az udvarhelyiek biztatására és támogatására jött létre. Tavaly óta van táncházenekarunk, és a múlt évben részt vettünk a gyimesi táncház tanácskozáson.¹⁰⁵ Gyűjtőmunkát is végzünk. Szenterzsébeten voltunk gyűjteni szakember segítségével.

Hang a teremből: Hogy jött létre a zenekar?

Ambrus József: Fehéregyházán van a primásunk, a többiek segesváriak.

Horváth Arany: Tudták-e hasznosítani Sepsí Dezsőnek a Művelődésben megjelent szakdolgozatát?¹⁰⁶

Ambrus József: A dolgozatnak nagy technikai jelentősége van. A zenekar tagjai sokat tanultak belőle, és még mi is, akik kevésbé ismerjük a kottát, foglalkoztunk a témával.

Horváth Arany: Milyen táncokat táncolnak?

Ambrus József: Gagyt, székit. A táncházások diákok, munkások és tisztviselők, 40 – 50 ember jár táncolni.

Fejér Kálmán (Szatmár): A szatmári táncházenekar a múlt ősszel alakult. Ezt megelőzően zenefolklorisztikai gyűjtést végeztünk. Zenészeink mind szakképzettek. A táncház, a megyei KISZ-bizottság és a Szatmári Hírlap, illetve annak szerkesztője, Veress József támogatásával alakult meg. A szatmári táncrendet táncoljuk, de Moldvai Éva, aki Bukarestben volt főiskolás és a Petőfi Házban megtanulta a csíki meg a széki táncokat, bennünket is tanítgat ezekre a táncokra. A táncházások zöme diák, a Kölcsey Gimnázium tanulóiból tevődik össze. Néha bejönnek munkások, tisztviselők is. Az aprók táncába még csak egy-két gyermeket hoztak, reméljük az is gyarapodni fog.

Szabó Györgyi (Marosvásárhely): Sajnos, a vásárhelyi táncház válságban van, csökken a látogatók száma.

Makkai János, a Vörös Zászló szerkesztője: A Vörös Zászló népszerűsíti a táncházakat. Én nem értek a tánchoz, városi ember vagyok, de az ifjúsági oldalon foglalkozunk vele többször is. Véleményem szerint a táncházakat intézményesíteni kellene. Erre a megyei lapok nem elegendőek. A legalkalmasabb rá a KISZ.

¹⁰⁵ A táncházvezetők gyimesfelsőlöki tanfolyamára (amelyik tulajdonképpen az első nyári táncház-tábor volt Erdélyben!) 1980 júliusának utolsó hetében került sor, erről lásd Könczei Ádám: *A táncházvezetők és -oktatók első (gyimesi) tanfolyama*. In: Könczei Ádám – Könczei Csongor: *Táncház. Írások az erdélyi táncház vonzasköréből*. Kolozsvár, 2004. 40–45.

¹⁰⁶ Lásd a 65. lábjegyzetet.

Eddig kiderült, hogy a munkás és paraszt fiatalok elvéve mennek a táncházba. Az értelmiségi ifjúság meddig tarthatja fenn ezt a mozgalmat?

Hang a teremből: Ki kell szélesíteni a mozgalmat, mert a példák szerint mégis bejönnek a falusiak a táncházba.

Török Zoltán (Gyergyószentmiklós): A gyergyói táncház alapító tagja vagyok. Sajnos, csak egy magnóval szerencsétlenkedünk. Nincsenek muzsikásaink. Nincsen táncoktatónk és ezért a táncházások száma is még egészen gyér. Gondolom, ebben az évben nagyobb figyelmet fordítanak ránk, és akkor eredményt is elérünk.

Katona Ádám (Székelyudvarhely): A hírek szerint, Udvarhelyt minden a legnagyobb rendben van, hiszen táncházfesztivált is mi rendeztünk. A tévé, a rádió és a sajtó közölte. Hanglemezen is hallható a táncházmuzsika. Ez a rend, sajnos, csak látszat. A táncházfesztiválon 120 fiatal ropta a táncot. Most ez a szám negyven és valahányra csökkent. Mi történt? Bizonyos személyes érdekeket érintő széthúzás következtében a legjobb táncos és táncoktató Vass Gyula Albert félreállítódott. Van egy egészségtelen eltolódás a tévészereplés felé. A táncházban nem szerepeltetni kell az embereket. A táncházat nem szabad színpaddá alakítani. Meglepett az is, hogy a mostani plakáton a kolozsváriak Kodály Együttesét látom feltüntetve. Félreértés ne essék: nem Kodály-ellenes vagyok, de ha a táncház csoportot alakít, úgy elveszíti a táncház jellegét.

Lőrincz Lajos koreográfus: Egy a lényeg: a táncház – az kell. És mindenütt a sajátosságnak megfelelő módot kell találni a táncház fenntartására. A táncházaink megerősítését belső erkölcsi alapra kell építeni, és akkor lesz jövője. Felmerülnek a zenekari és anyagi problémák. Ezt úgy kell megoldani, ahogy örökkön-örökké a táncházak megoldották. Aki táncba ment, fizetett, mert a muzsikaszó mindig drága volt. Senkitől nem várható el, hogy hat órán keresztül nyelje a csizmám porát, és muzsikáljon lelkesedésből. Bár van néhány olyan lelkes értelmiségi muzsikusunk, aki még ezt is megteszi. A táncházakat fizetésre kell átállítani. Azokat a táncházakat, ahova az ingázó falusiak is bejárnak, olyanná kell varázsolni hangulatilag, szervezeteileg, hogy teljesen otthon érezhessék magukat, visszanyerjék az otthoni ízt. Megmondom, mire célzok. Az udvarhelyi találkozó után tapasztaltam: a vendégek és más táncházak széki táncrendje után, az udvarhelyiek lassan elszéledtek, mert nem tudták a magukét táncolni, fölöslegesnek érezték magukat.

Nagyon fontosnak tartom az aprók táncházát. Amit tudok, amit lehet, az én megyében megteszek ezért. Hivatalomnál fogva is kötelességem. Hivatalos szerveink nem ismerik Maros megyében sem ezt a fogalmat.¹⁰⁷ Amíg nem ismerik, nem lehet hivatalosan beiktatni a Megéneklünk, Románia fesztivál programjába sem. Most jöttem Bukarestből, ahol el is mondtam: irányító-munkánk elmarad a tömegigény mögött, tehát nem jól foglalkozunk a „közszükségleti” népi kultúránkkal. Az előző

107 Erről szintén beszámol Könczei Csilla „Szekus blogja”: „Mivel a táncház civil kezdeményezésre jött létre, a hatóságok igazából sem megérteni, sem elfogadni nem akarták. Mindvégig a két „végső megoldás” között vacilláltak: hol be akarták tiltani, hol át akarták pofozni a bevett hivatalos intézményrendszer képére. A szervek kezdeti tanácstalanságára utal az ügynöki jelentések

fesztiválon például nem tudták minek nevezni ezeket a táncokat, és így jelentették be: „dansul inedit”.¹⁰⁸ Adjunk nevet és hivatalos formát immár a táncházaknak.

Birtók József, az enyedi IMA esztergályosa: Enyeden az ingázó falusiakból táncsoportot alakítottunk. Észrevettük, hogy a fellépések, a próbák szünetében a muzsikástól azt a dallamot kérték, amit otthon szoktak játszani. Arra kezdtek aztán istenigazából táncolni. A lapádiak végül nem a színpadon, hanem a teremben élvezték saját táncaikat. Ezt már táncház szinten tették, és ebből láttam, milyen nagy szükség van a táncházra. Azt mondtam: táncoljanak az emberek kedvük szerint bármikor; ha ilyen spontánul alakult meg a táncház, maradjon így.

Könczei Árpád (Kolozsvár):¹⁰⁹ Köszönetet szeretnék mondani azoknak, akik ezt a megbeszélést lehetővé tették. Az intézményesítésről mondanék elsősorban néhány szót. Mi, akik aktívan részt veszünk a táncházban, talán többet mondhatnánk az intézményesítésről. A kolozsvári táncház 1976-ban alakult.¹¹⁰ 1977-ben felfigyelt rá a sajtó, a tévé, immár egész könyvésze van. Létrejöttét azoknak a zenészeknek köszönhetjük, akik zeneművészeti főiskolát vagy középiskolát végeztek. Akkor Pávai még főiskolás volt, de röviddel utána diplomát kapott, tehát szakemberként kezdett a táncházmuzsikához. Minket semmilyen diploma nem jogosít fel arra, hogy táncszakembernek nevezzük ki magunkat. Oktatók kellenek, de kik azok, akik népi táncot oktatnak? Sajnos, a kolozsvári balettintézet nem nevel néptáncoktatókat. Ha a székiek velünk táncolnak, az még nem táncoktatás. Olyan oktatásra van szükség, hogy úgy ivódjék belénk, fiatalokba, vagy az aprókba a tánc, mint az anyanyelvünk. Érdekes, hogy a diszkrét hivataltól hivatalos formát ölt. A táncház is szórakozási forma, de maradjon is annak, anélkül hogy színpadivá váljanak táncaink. A táncot tanítani kell, hogy legyen. Rendszeres táncoktatás Kolozsváron, Vásárhelyen és Csíkszeredában van. Ezek a helyek sem tökéletesek. Néhol a táncmozgalom burjánzik és nem virágzik, de ezzel is számolva, mindenütt szükség van a táncházra.

Pávai István (Csíkszereda): A tavaly Gyimesben volt az egyhetes tanfolyamunk, a Hargita megyei KISZ-bizottság patronálta. Zenészek és táncoktatók felkészítésével foglalkoztunk. A segesváriak mondták, hogy sokat tanultak ezen a tanfolyamon. András Kálmán, a Hargita megyei KISZ-bizottság titkára erre a nyárra is kiteremtette az anyagi alapot erre a célra, és kéthetes tanfolyamot tarthatunk. Elképzelésünk a következő: Udvarhelyre meghívjuk a falusi szereplőket. Utána megbeszélés következne, ezután maradnak a táncoktatók és -zenészek, akik az újonnan jötteket

változó szóhasználat, akik abbéli igyekezetükben, hogy tartóisztjikkel megértessék, mi is az a táncház, a kifejezés tükröfordítása mellett különböző a kor nyelvzetében használatos fogalmakkal próbálkoztak: hol egyszerűen úgy emlegették, hogy **táncház** [„Casa de dansuri”], vagy **széki táncház** [„Casa de dansuri sicane”], hol úgy, mint **fiatal magyarok köre**, [„cerc al tinerilor maghiari”], vagy **tánckör – Szék** [„cercul de dans – Sic”], hol, mint **csoportház** [„formațiune”], de úgy is, mint **kaláka** [șezătoare] vagy a **faluhórása** [Hora Satului]. Az informátorok olykor még a szakértői szerepbe is belekerültek, akik jelentéseikben a táncház definíciójával próbálkoztak.”
Lásd: <http://konzeicsilla.egologo.transindex.ro/?p=16>.

108 'Újszerű tánc'.

109 Itt az eredeti szövegben tévesen Könczei Ádámot írtak.

110 Lásd a 71. lábjegyzetet.

fogják tanítani. Bokor Imre a gyimesi hegedűstílust, Székely Levente a mezőségi oktattja. Táncoktatóink között is vannak, akik a táncokat eredeti formában tudják tanítani – mint Domokos István, Lőrincz Lajos és mások – őket is meghívhatjuk táncoktatónak.

Felvetődött a táncsoport kérdése. Udvarhelyen is van és Kolozsvárt is. Amennyiben a táncsoport nem veszélyezteti a táncház kohézióját, nem válik külön klikké, akkor maradjon. Ha kiváltságot jelent a többi táncossal szemben, akkor hagyjuk el. Ügyeljünk arra, hogy ne veszítsük el a tömegalapot.

(Az idő előrehaladottsága miatt a táncházműsor fiatal szereplőinek el kell távozniuk.)

Könczei Ádám: A táncházmozgalom jövője áll vagy bukik azon, hogy miképpen tudjuk megszervezni az évi legalább egyszeri táncháztanfolyamot és -találkozót. Aggályoskodunk azon, hogy az intézményesítés veszélyezteti a táncházmozgalom egyik legvonzóbb sajátosságát, a kötetlenséget. Mint köztudott, Kolozsvárt hetente kétszer, két helyütt van táncház. Mind a két helyt a teljes önkéntesség jegyében, de míg az egyik helyt – a hagyományos táncrendekbe való illeszkedéstől és a népi stílustól eltekintve – teljes a kötetlenség, a másik helyt szervezett tanulás folyik, az eredményes tanulással velejáró bizonyos kötöttségekkel. Ne feledjük el ugyanis, hogy a városi táncház – erről nem először szólunk, írunk – nem reprodukálhatja, időben nem másolhatja le azt a falusi táncházat, amelyben mindenki fokozatosan, az évek hosszú során nő bele a hagyományos kultúrába. Ezt városon, hetek, hónapok alatt kell behoznunk. Ha megfosztjuk városi táncházainkat a tanulás módszeres lehetőségeitől, előidézük a csődjét. Táncházainknak módszeresen kell biztosítaniuk a néptáncművelést. A valóságból kiindulva: mivel nincs hangszeres népzenei képzés és nincs néptáncoktató képzés, egyelőre egyedüli lehetőség a tanfolyamok megszervezése. Mivel a táncházmozgalom sajátosan ifjúsági, ugyanakkor azonban sajátosan művelődési-népművészeti jellegű, ezért a táncháztalálkozókat és -tanfolyamokat is – a tévével karöltve – elsősorban az Ifjúságunknak és a Művelődésnek kellene pártfogolnia és felkarolnia országos szinten, méltányosan biztosítva egyúttal e találkozók előnyös, helyi erőket megmozgató és mozgósító vándorjellegét.

Tóth Károly (Nagyvárad): Nagyváradon jelen pillanatban még nincs táncház, most szeretnénk megalakítani. Meghívtuk a kolozsvári táncházásokat az Ady Endre körre. Tulajdonképpen ezzel a találkozóval kezdődött a konkretizálás. Fábián Imre a Fáklyában cikkezett is erről. Zenészeink nincsenek, táncoktató még úgy sincs. Valaki azt mondta: a táncnak házat kell építeni. Hát igen. És megkérdem: számíthatunk-e a Korunk segítségére, támogatására?

Herédi Gusztáv: Természetesen vállaljuk a segítséget. Sőt tovább menve, a szerkesztőség költségén olyan folkloristákat küldhetünk, akik gyakorlati tanácscsal is elláthatják. Zenészeket is, akik akár a táncház megindulásánál már muzsikálhatnak vagy segíthetnek a most alakuló váradi zenekarnak.

Birtók József: Visszatérnék arra, hogy az élő népi táncnak be kell jutnia a köztudatba, nagyobb közösség tudásvilágába. Hogy miként jut el, az már módszertani kérdés. Ha a városi fiatalok csak széki táncot tanulnak, lehet, hogy a székelyeket bántja, mert ők a magukéra vannak hangolva. Mégis megtanulják a székit a kore-

ográfus után. Akkor ez szinte ugyanaz, mintha színpadi táncként tanulnák meg. A pódium a tánc látványát teszi lehetővé. A tévé is a látvánnyal vitte be a nagy tömeg tudatába a táncműzsgalmat azzal, hogy bemutatta a táncolókat. A városi táncházások nagy százaléká értelmiségi. Javasolom: ne küzdjünk a tánc csoport ellen, mert a színpadi produkció mellett, ha még kétszáz embernek kedve kerekedik a teremben is táncolni, akkor az már tánc ház.

Hang a teremből: A kolozsvári tánc házások tánc csoportja részt vett a Meg-
éneklünk, Románia fesztiválon és továbbjutott a versenyszakaszon. Nem zárkózunk el ez elől a forma elől.¹¹¹

Katona Ádám: Nem esett szó a táncgyűjtésről. A táncírásról sem, amely nálunk elemi fokon áll. Vannak, akik arra büszkék, hogy három szög ből filmezik a táncot. Nem jó, barátaim. Egy szög ből kell filmezni, mert csak akkor lehet lejegyezni a Lábán-féle tánc írással. A tánc írás elsajátítása a nagy gond. Ez a román tánc írásnál is éppoly megoldatlan, mint nálunk.

Szép Gyula (Udvarhely): Örülük, hogy a tánc házतालálkozót ezúttal Kolozsváron rendeztük meg, hiszen itt tánc olnak legjobban a tánc házások. Mi, zenei szakember-
rek eljöttünk Udvarhelyről, de hol van nekünk tánc szakemberünk?

Lőrincz Lajos: A mozgalom kezdetén vagyunk. Az általunk feszegetett kérdé-
sek között vannak olyanok is, amelyeket ez előtt harminc évvel ugyanilyen lelkesen vitattunk. De minden új csirkének új nap kel fel az égen. Sok fiatal ember egyáltalán nem tud a tánc házmozgalomról és azt gondolja, hogy a mostani, szakemberként is-
mert és lenézett, lekezelt tánc mesterek nem ugyanazokkal az elvekkel kezdték pá-
lyájukat, mint az ifjú tánc házások. Mi, valamennyien faluról származunk. Eredeti
táncot tánc olva fogtunk a tánc csoportok szervezéséhez. Kár, hogy akkor nem voltak
filmező gépeink, hogy visszapergethessük igazolásképp a kolozsvári, udvarhelyi, ko-
rondi tánc csoportokat. Hadd igazoljuk, hogy nyoma sem volt a színpadiaskodásnak.
Mi is vitattuk a Művelődés hasábjain a györgyfalvi kollégával: szabad-e a tánc hoz
figurát fabrikálni? Harminc évvel ez előtt nekünk is legalább annyi tévedésünk volt,
mint a mostani fiataloknak. Itt, ezen a hosszú megbeszélésen két fő kérdést vitat-
tunk: a szervezést és a művészi megoldást. Ezen kívül a mozgalomnak szüksége van
jó újságírókra és jó szakemberekre. Nos, a szervezést mindenhol a helyi sajátosság-
oknak megfelelően kell megoldani. Valamikor a tánc házásoknak a kezesek, tűzoltók,
s a falubíró volt a felelőse. Ezt a módszert tanulják meg a tánc házások is. Másfelől
vegyük tudomásul, hogy épp úgy, mint az irodalomnak, a tánc művészetnek is tudomá-
nyá van. Az irodalomnak vannak költői, akik ha szavalnak, jaj a közönségnek és
vannak szavalók, akik soha nem írnak verset. A tánc maga is tudományágakra oszlik.
Vannak tánc pszichológusok, tánc oktatók, folkloristák stb. Mivelhogy itt összekever-
jük a színpadi táncot az élő tánc kultúrával, példának kell felhoznom újra az irodal-
mat. Az irodalmi értéket nem hasonlítják össze a folklórral. A színpadi, művi tánc

111 Ezen „hang a teremből” hozzászólása szerintem konkrét példája a tudatos pártállami lapszerkesz-
tésnek: egy meg nem nevezett személy (a „nép hangja”) véleményeként közreadni a hivatalos prop-
agandát. Ugyanakkor ez esetben nem figyeltek eléggé, mert logikai bukfenc, hogy „a tánc ház mű-
sor fiatal szereplői elhagyják a termet”, de egyikük ott marad, hogy bmondja ezt a szöveget?

gyökerezhet a népi táncban. A népi, közhasználatú tánc életünknek szerves része. A táncház is. A színpadi tánc nem más, mint a kirakat, ennek a kirakatnak csak akkor van létjogosultsága, ha mögötte tele van a raktár, ha az élő tánc kultúrát viszi színpadra és értékesíti azt. Szakember kell ahhoz, hogy tudjuk a táncházaink életébe mit érdemes átültetni, bevinni, hogy ebben a közegben melyik az a tánc, amelyik meggyökerezik. Bizony, ez a szakember, a táncfolklorista feladata, mert a csak jótáncúak nem tudják eldönteni. Másrészt nem szerencsés ez a hadakozás a színpadi tánc ellen, kedves fiatal barátaim, mert ha a Maros Együttes táncműsorát kiutasítjuk a színpadról, akkor meg kell semmisíteni Márkos Albert népdalfeldolgozásait is, aki három szólamra írta át a magyar népdalt. Falun szénahordáskor én sem hallottam három szólamra énekelni a legényeket, tehát a mostani fiatalok egynemelye szerint akkor ez elvetni való? Dolgozzunk egyetértésben! Akinek az a feladata, hogy színpadi táncot tanítson, arra vigyázzon, hogy felülről ne folyjon a tiszta forrásba a szennylé. Mert akkor miből merítünk a táncházak részére? És a táncot tanítsák hozzáértők. Vannak falvaink, ahol van még élő tánc hagyomány. Összegyűlnek lakodalomban, bálban, regutabúcsúztatón. Valóban a tánc olyan, mint a nyelv. Hiába tudunk egy szót, az még nem fejezi ki, amit el kell mondanunk. Ezen a nyelven fogalmazni is kell. Sok olyan táncost láttam – őket nézve valóságos fizikai fájdalom volt –, akik csak szavakat tettek egymás után. Színpadi táncost is tudok, aki minden figurát hibátlanul jár, de nem áll jól neki a tánc. Tanítani csak az tud, aki fogalmazni és táncolni is tud. Vannak táncok, amelyek szinte ugyanazok, és csak abban különböznek, hogy miként ötvözik a táncosok. Ott van például Magyarózd és Bükkös. S ha már emlegetem ezt a falut, hadd mondjam el, hogy miként tart életben egy kiöregedő közösséget a tánc. Magyarózdon, hogy megmentsem a táncot, hogy táncolási lehetőséget biztosítsak, szervezetet hoztunk létre. És mekkora volt a tévé közbenjárása, szerepe! Míhelyt megtudták, hogy a képernyőn viszontláthatják magukat, a fiatalok Vásárhelyről is hazafutottak a próbákra, megtanulták az öregebbjétől a táncot. Zenésziük sincs, a szomszéd faluból fogadtak. És felfedezték újra magukat, mondván: nem is tudtuk, hogy ilyen szépen tudunk még táncolni. Ez a közösség Háromszékre jár Bardócra látogatóba táncolni, azok meg vissza hozzájuk. Megmozdultak szellemileg, lelkiileg ezek az emberek – éppen táncaik által. Pénztárosuk, szervezőjük van és néhány fiatal tanul muzsikálni, hogy ne kelljen más faluból muzsikást fogadni.

Elhangzott, hogy táncházaink kátyúba juthatnak. Ha igen, ne fogjuk ezt külső akadályokra. Udvarhelyt mondta valaki szellemesen: a táncházások segítségért kiabálnak, de semmiképpen sem fogadnának el szakembertől segítséget, nehogy megfertőzzük őket. A vásárhelyi táncházások megtiltották, hogy a lábam betegyem. Még nem is haragudtam rájuk, hiszen fiatal koromban ezen a betegségen én is átestem. Higgyétek el, kedves fiatal barátaim, ha ezt a mozgalmat közös akarattal őrizzük, akkor virágozni fog, mert közös szükséglet.

Fábián Imre, a Fáklya szerkesztője: Irigykedve hallgatom, akik táncházmozgalomról vitatkoznak és saját táncházaik kérdéseit vitatják. Biharban nem ismerik ezt a mozgalmat, sőt immár színpadi tánc is alig van felénk. Egy-két olyan színpadi tánc képviseli a magyar nemzetiséget, amelynek láttán szégyenkezve hajtjuk le a fe-

jünket. Állítom, hogy a néptánc még eredeti formájában él Bihar és Arad megyében. Csak koreográfusunk nincs, aki felgyűjtené vagy megtanulná. Az jutott itt eszembe, hogy Faragó Józsefnek megjelent egy cikke a Művelődésben arról, hogy napjainkban miként bontakozik ki a folklórgyűjtés.¹¹² A munka nagyobb hányadát önkéntes gyűjtők végzik. Ehhez hajlam kell és önképzés. Azt hiszem, a táncgyűjtésben is akadnak ilyen önkéntesek, bár Lőrincz Lajos fejtegetéseit hallgatva, most már nem vagyok bizonyos affelől, hogy a nem szakember helyesen végezné-e ezt a gyűjtést. Biharban is van szükség táncházra, mert ily módon a népművészet megőrzése is biztonságosabbá válik. Évek óta fölteszük a kérdést: miért nincs táncszakember képzés? Nagyváradon is egy messzemenően jóindulatú román koreográfus gyűjtötte a magyar táncot, és az ő ízlésének megfelelően állította színpadra. Megható a vállalása. Csak az eredmény nem az igazi. Őszintén köszönöm a mostani találkozó szervezőinek ezt a lehetőséget, hogy kicserélhettük gondolatainkat. Nekünk ez segítség, bátorítás és ösztönzés.

Horváth Stefánia, a Jóbarát szerkesztője: Az aprók táncáról felmérés, módszertani útmutatás kellene; a Jóbarát leközzölné. Bizonyára nagyobb propagandát fejthetnénk ki a hírközléssel, esetleg képeket és interjúkat is közzölnénk, hogy ott, ahol még nem alakították meg a gyermektáncházat, kedvet kapjanak – pedagógusok és gyermekek egyaránt.

Katona Ádám: Az idei tanfolyamra hívjuk meg az összes táncoktatókat, táncszakértőket, mégha nem is ismerik a Lábán-féle táncírást. A folkloristákat, a zenei szakembereket is...

Horváth Arany: Nagy tudósainkat eddig sem zárták ki a táncházmozgalomból. Kolozsvárott Kallós Zoltán, Márkos Albert és Jagamas János szavait, intéseit híven követik a táncházasok. A legtöbb táncház rendszeresen hív meg folkloristákat előadást tartani. Kérdeznek és tanulnak tudósainktól. A gyűjtőmunkában is hozzájuk fordultak tanácsért. Alázatosak a munkában és nem magamutogatásból járták sárban, hóban a vidéket Demény Piroska nyomdokain. Kilométereket gyalogoltak a muzsikásokhoz, hogy a hiteles mezősi stílust elsajátíthassák. Lakodalmakba mentek, megfagyva tértek meg, de másnap kitűnőre vizsgáztak az egyetemen. Ezek az ifjak öntudatosan és tudatosan vállalják, amit vállalnak. Éppen mestereiktől vették a példát, a nagyoktól, a gerenda vivőktől tanulják, hogy dolgozni csak szerényen és szívósan szabad. Ezért lettek példaképei a szórványvidéknek, ezért várják a kolozsvári táncházasokat Vajdahunyadon és Nagyváradon. A múlt ősszel olvasótalálkozó sorozatán vettem részt. Mindenütt felvetődött a kérdés: melyek az ifjúság önismerteti nevelésének legegyszerűbb módszerei? A táncház is szóba került. A diákok gyűjteni kezdték a táncokat, tanáraikat kérték, hívták segítségül dallamgyűjtő útjaikon. Ám a szórványban nincs ott Jagamas János. A kolozsvári táncházasok után igazodnak, rájuk figyelnek. A kolozsváriak meghívták Balla Antit Jobbágytelkéről, hogy megtanítsa nekik a jobbágytelki táncot. És a vajdahunyadiak is hozzá fordultak. Ezen a vidéken is a táncház anyanyelvőrző és megtartó.

¹¹² Lásd Faragó József: *Folklóröntudat*. In: *Művelődés*, 1978/9. 15–17.

Szekernyés János, A Hét szerkesztője: Örvendek, hogy a szórványvidék szóba került. A Maros mentén torzsalkodnak a táncházasok, míg a szórványban csak a lehetőségen gondolkoznak. Ez a tiszta táncházmozgalom csak Kolozsvártól keletre létezik. Nálunk is megvan minden lelkesedés, jóindulat, akarat. Magyar bált is rendezünk, mert ez is egy összetartó, összefogó erő. A megmozdulás már öröm. De nincs szakember a szórványban, csak pedagógus, újságíró és tenni akaró autodidakta. Bennük kell bízunk induláskor. De segítséget kérünk, több segítséget kérünk, mert rászorulunk. Láttam egy érdekes táncot Arad megyében. Felhívtam a tanárok figyelmét, hogy azt meg kellene tanítani valamelyik táncsoportnak vagy a táncházasoknak. Nincs, aki felgyűjtse, megtanítsa. A kirajzás jusson el Kisiratosra is, ne csak Magyarózdra és Székre menjenek gyűjtők. Visszafejlődhet az önismeret, ha nincsen oktatás. Ki tudatosítsa a népdal értékét, ha nem a táncházmozgalom?

Lengyel László munkás (Kolozsvár): Kalotaszegi vagyok. A kolozsvári táncházba járok. Ott voltam Váradon is, amikor meghívtak bennünket. Azért mentünk el, mert azoknak, akik nem láttak táncházat, nem lehet megmagyarázni. Azt látni kell. A mi táncsoportunk nem színpadi táncot jár. Mi úgy táncolunk, akár a táncház termében. Úgy is énekelünk. Ha mezőségit énekeltünk, utána mezőségi táncot táncoltunk. Azt is vállaljuk, hogy elmenjünk a szórványvidékre is. Sem időt, sem fáradságot nem kímélve vállaljuk. [...] Úgy szeretnénk megtanulni az élő táncokat, mint ahogy más-más dialektusban beszéljük anyanyelvünket. Amiért én kalotaszegiesen beszélek, a székely táncot is megértem – nyelvünkben is, táncnyelvünkben is.

Összeállította

Horváth Arany

(Művelődés, 1981/8–9. 16–21.)

Miért nincsenek táncoktatók?

Amikor tavaly, a III. székelyudvarhelyi táncháztalálkozón szóba kerül, hogy kevés a szakember, sőt sok helyen egyáltalán nincs is hozzáértő néptáncoktató, tehát sürgősen gondoskodni kellene a kiképzésükről, akkor a házigazdák, – a Hargita megyei KISZ-bizottság és a helyi ifjúsági klub vezetői –, arra vállalkoztak, hogy évente táncoktató-tanfolyamot szerveznek. Dicséretükre legyen mondva, ezidáig állták a szavukat. Az első felkészítőt tavaly, a másodikat pedig két héttel ezelőtt tartották meg Udvarhelyen, ahol a szervezők ismét csak kitettek magukért. Színes, gazdag programot állítottak össze, így a résztvevőknek alkalmuk volt neves kutatók, zenetudósok, mint Almási István, Kallós Zoltán, Jagamas János előadásait hallgatni, – nagy kár viszont, hogy **ezúttal sem szerepeltek táncszakemberek** a meghívottak között, – de szerencsére helyet kapott a tananyagban két új „tantárgy” is, a tánctaní-

tás módszertana, valamint a táncírás-olvasás. Ezenkívül két új táncot is tanultak a tánc házasok, a marosszéki forgatóst és a széki verbunkot. De hadd jegyezzük meg, hogy mindezekből csak ízelítőt, kóstolót kaphattak, hiszen az egyhetes tanfolyam ideje alatt a tanultak elmélyítésére, begyakorolására már nem volt idő. De nem is ezt kifogásolták a résztvevők a kurzus végi megbeszélésen kiobbant heves vitában, amit Könczei Árpád indított el.

– Szerintem sokan félreértették a tanfolyam tulajdonképpeni célját – mondotta Könczei Árpád. – Viselkedésük lépten-nyomon elárulta, hogy mindenekelőtt szórakozni jöttek ide, vagy esetleg táncot tanulni, és semmiképp sem azzal az elhatározással, hogy megtanuljanak táncot tanítani! Mivel ehhez ismerni kell a módszertant, logikus, hogy azt állították, nem kell, nincs rá szükség. Így az a célunk sem valósulhatott meg, amit még a tánc tanítás módszertanával el szeretünk volna érni, nevezetesen azt, hogy felgyorsítsuk tánc házainkban a tánc tanítást. Nem mondom, voltak, akik eljöttek az előadásaimra, a gyakorlati bemutatókra, de számuk elenyésző volt.

– Ez igaz. Engem is bántott, hogy a többség távol maradt a módszertani felkészítőtől – szól közbe a temesvári Farkas Ildikó. Ez azért történhetett meg, mert a tánc házak nem a legmegfelelőbbeket küldték a tanfolyamra. Nem a szervezőkön múltott tehát, hogy a tanfolyam csak részben érte el a célját.

A sepsiszentgyörgyi Imreh Zoltán szerint a tanfolyamon feltétlenül külön kellett volna foglalkozni a tánc oktatókkal, és külön a táncosokkal. Bevallotta, hogy ő például képtelen lenne táncot tanítani, ezért nem vett részt a módszertan-órákon. Akinek viszont van erre adottsága, az nem tudott eljönni a tanfolyamra.

Íme tehát egy másik ok, amellyel a többség közömbössége e fontos tantárgy iránt megmagyarázható. A tanfolyam szervezői kénytelenek voltak ezt a magyarázatot elfogadni. De kérdelem én, kinek vált ez hasznára? A hazai tánc házmozgalomnak – ha erről egyáltalán beszélhetünk – semmiképp. Mert hiába létezik már két éve ez a tanfolyam, a szakember-utánpótlás ettől még nem oldódott meg. És ez egyedül csakis a tánc házasokon múltott, akiknek úgy látszik, még mindig könnyebb panaszkodni, hogy nincs képzett zenészüik, nincs hozzáértő táncmesterük, ahelyett, hogy tennének azért, hogy legyen!

Mirk László

(Ifjúmunkás, 1981/36. 5. – 1981. szeptember 6., vasárnap)

Tánc ház. A nyári szünet után 17-én, csütörtökön újraindul a tánc ház. Minden csütörtökön este a Monostori Művelődési Házban (Monostori út 16.) ¹/₂ órától aprók tánca. 8-tól szabad tánc a fiataloknak. Minden pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban (C. Dobrogeanu-Gherea u. 17.) tánc tanítás. Az aprók tánc házában marosszéki táncokat, a pénteki tánc házban pedig gyimesi táncokat és széki táncrendet fognak tanítani.

(Igazság, 1981/219. 2. – 1981. szeptember 16., szerda)

Székeley verbunkost és marosszéki forgatóst tanulhatnak csütörtökön este fél héttől az Aprók táncházának vendégei, a Monostori út 16. szám alatt. A vasutas klubban tartandó pénteki táncházban este 7 órától gyimesi kettőst és széki csárdást tanítanak. Pénteken egyébként a táncház meghívottja, Kallós Zoltán a gyimesi csángókról tart diavetítéssel egybekötött előadást. (Igazság, 1981/226. 2. – 1981. szeptember 24., csütörtök)

A kolozsvári táncház

újraindult. Szeptember 17-én a Monostori Művelődési Házban az aprók táncházával kezdtek, ezt követte a fiatalok táncháza. „Műsortervükben” apróbb módosítások vannak az előbbi évekhez képest. Minden csütörtökön a gyermekek táncházát tartják, három táncrendet tanítanak be: ősztől a téli vakációig a marosszékit, januártól a tavaszi vakációig a székit, nyár végéig a mezőségit. Péntekenként a fiatalok táncházát tartják. Ők a gyimesi táncok megtanulásával kezdik, januártól a kalotaszegi táncok, majd a marosszéki, később a mezőségi táncok következnek. A gyimesi táncokat Könczei Árpád, a kalotaszegieket Tötszegi András, a marosszékieket Kerekes Gábor tanítja be, a lányok közül Plugor Jutka, Könczei Csilla, Rákossy Emőke, Kalló Gyöngyi és Vermesy Kati lesznek a táncoktatók. A tánctanításon kívül diavetítéseket terveznek, énekeseket akarnak meghívni faluról. A műsorszervező Könczei Csilla lesz, a meghívottak között vannak: Szentimrei Judit, Jagamas János, Almási István, Kallós Zoltán, Beke György. Probléma volt eddig az énekoktatás. Ketten vállalkoztak most erre: Rákossy Emőke és Lengyel László. A zenészek a Bodzafa zenekar tagjai: Papp István primás, Kelemen László kontrás, Szalay Zoltán bőgős, és Kostyák Alpár, akit kihelyeztek ugyan, de nagyobb események, fellépések idején együtt lesz a többiekkel. A rendre „kezesek” ügyelnek majd – bár rendbontásra eddig nem volt példa. És igyekeznek több figyelmet szentelni a közönségszervezésnek – az Igazságban közölt hirdetésekkel, a középiskoláknál, egyetemekenél kitett plakátokkal.

Gergely Tamás

(Ifjúmunkás, 1981/39. 5. – 1981. szeptember 27., vasárnap)

Táncház. Pénteken este 7-től a Vasutas (volt Vasas) Klubban (C. Dobrogeanu-Gherea u. 17.) gyimesi kettőst és széki lassút tanítanak. (Igazság, 1981/232. 2. – 1981. október 1., csütörtök)

Lengyel László és Kalló Gyöngyi

Visai pár a Monostori úti táncházban, a háttérben Unger Zoltán

Táncház a Vasas Klubban, balról jobbra: Szalay Zoltán, Kelemen László, Papp István Gázsa és Panek Kati, az előtérben Kőrösi Antal.

Táncház. Pénteken este 7-től a Vasutas (volt Vasas) Klubban (C. Dobrogeanu-Gherea u. 17.) folytatják a gyimesi kettős tanítását, és ismétlik a széki négyest, lassút és csárdást. A táncház vendége, Beke György a csángókról tart rövid előadást.

(Igazság, 1981/238. 2. – 1981. október 8., csütörtök)

A Monostori Művelődési Házban ezentúl csütörtök helyett **vasárnap** lesz a táncház az aprók táncát is beleértve (ez utóbbi du. 6-tól).

(Igazság, 1981/246. 2. – 1981. október 17., szombat)

Táncház. Péntek este a Vasutas (volt Vasas) Klubban Kallós Zoltán Székről tart színes vetítettképes előadást. Műsoron: a széki táncok ismétlése és a gyimesi kettős tanítása. Vasárnap a széki tanulmányi táncházkirándulás miatt a tánc elmarad.

(Igazság, 1981/251. 2. – 1981. október 23., csütörtök)

Beindult a táncház

Több mint kétszázan jöttek el vasárnap a Szakszervezetek Művelődési Házába, hogy jelen legyenek a nagybányai táncház megnyitóján. Az érdeklődők nagy száma bizonyossága annak, hogy a népművészet, a folklór iránti tisztelet és megbecsülése élénken megmaradt a városi fiatalságban, s a táncház megalakulása a hagyományok megismerésére és továbbéltetésére irányuló igényeket elégíti ki. S hogy mennyire közügy ez a mozgalom, abból is kitűnik, hogy szatmári és kolozsvári táncházásokat is láttunk a résztvevők között.

A megnyitón Könczei Árpád, a kolozsvári táncház vezetője a mozgalom sajátosságairól, feladatairól beszélt. Ezt követően Kallós Zoltán kolozsvári folklorista diafilmek segítségével mutatta be a széki és mezőségi néprajzi zónákat, népviseletet, helyi szokásokat, dalokat, táncrendeket ismertetett. Az előadás kapcsán azt is elmondotta, hogy Máramaros az eddig még jórészt ismeretlen folklórzónák közé tartozik, s megítélése szerint az itteni gyűjtés igen eredményes lehet. Bartók máramarosi gyűjtőútjait leszámítva csak Koltórol jelent meg nyomtatásban gyűjtési anyag, de a nemzetiségi folklór szempontjából igen jelentős két tájegység: a Lapos és a Tisza mente, még kiaknázatlan, e területek felkutatása, feltérképezése a nagybányai táncház egyik alapfeladatát kell képezze.

A megnyitón nem maradt el a dal- és táncitanítás sem. A kolozsvári táncházzene-kar muzsikájára a Könczei házaspár a széki táncrend lépéseit tanította.

Mint arról már tájékoztattuk olvasóinkat, a táncház minden pénteken 19 órától várja a néphagyományok iránt érdeklődőket a Művelődési Házban. Belépti díj iskolásoknak 3, dolgozóknak 5 lej. A munkatervben először a széki táncrend elsajátítása szerepel, utána a koltói gyűjtés anyaga kerül feldolgozásra. Természetesen nem marad el a népdaltanítás, a mesemondás, a néprajzi zónák ismertetése, a hagyományos paraszti gyermekjátékok, mondókák tanulása sem. A széki táncrend elsajátítása után a táncház legjobb muzsikusai, dalosai, táncosai bemutató előadásokat tartanak majd a megye más helységeiben is, s a kiszállásokon a tanítás mellett gyűjtőmunkát is végeznek.

A nagybányai táncházba szívesen elvárnak mindenkit!

Csoma György

(Bányavidéki Fáklya, 1981/3858. 4–5. – 1981. október 31., szombat)

Táncháztalálkozó Székelyudvarhelyen

Szombaton és vasárnap Székelyudvarhelyen kerül sor a IV. országos **tánc-háztalálkozóra**. A hagyományossá vált találkozón Kolozs megye ezúttal is népművészetéhez méltó módon kívánja képviseltetni magát. A kolozsvári tánc-házásokon és előadókon kívül palatkai, szováti, valamint a visai néptáncosok és énekesek vesznek részt, s ott lesz a Kodoba Márton primás vezette híres palatkai zenekar is.

*

A találkozó miatt vasárnap a kolozsvári táncház elmarad.

*

Pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban széki sűrű tempót, magyarlapádi leánykörtáncokat és gyimesi kerekest tanítanak. (Igazság, 1981/275. 2. – 1981. november 20., péntek)

Bákó, Kolozs, Kovászna, Maros, Szatmár és Hargita megye folklór- és néprajzkutatói, népi táncosai, zenészei és táncházenekarai vesznek részt a Székelyudvarhelyen, a KISZ Hargita megyei Bizottsága, a székelyudvarhelyi Siculus Ifjúsági Klub, a székelyudvarhelyi Művelődési Ház, a Román Televízió Magyar Nyelvű Adása és a Kriterion Könyvkiadó rendezésében sorakerülő IV. Tánc-háztalálkozón. Műsor: november 21-én 16–19 óra között tudományos ülészak a művelődési ház kistermében, 20–23 óra között Táncház-est a művelődési házban, november 22-én 11–14 óra között a népművészek bemutatkozása a nagy sportsarnokban, 16–21 óra között közös táncház a sportsarnokban. A tudományos ülészak szünetében dr. Kós Károly, Nagy Jenő és Szentimei Judit dedikálja a Kriterion Kiadó újdonságát, a Moldvai csángó népművészet című kötetet.

A találkozó alkalmából fényképkiallítás nyílik, amelyre számos kolozsvári fotós nevezett be fényképeivel.

(Igazság, 1981/276. 2. – 1981. november 21., szombat)

Táncház

Vasárnap du. 6 órától a Monostori Művelődési Házban (Monostori út 16.) újra aprók táncháza. Játékkal egybekötve marosszéki forgatóst és székely verbunkot tanulhatnak a néptáncot szerető gyermekek.

Utána tánc a fiataloknak. A kolozsvári táncház állandó zenekara az új összetételű Bodzafa együttes: Papp István prímás, Kelemen László kontrás és Szalay Zoltán bőgős.

(Igazság, 1981/282. 2. – 1981. november 28., szombat)

Táncház. Péntek este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban folytatják a széki sűrű tempó, s megkezdik a kalotaszegi párostáncok tanítását. Kalotaszeg néphagyományáról és népművészetéről Kallós Zoltán tart színes, vetítettképes előadást.

(Igazság, 1981/286. 2. – 1981. december 3., csütörtök)

Táncház

Vasárnap délután 6 órától a Monostori Művelődési Házban Aprók táncháza a népi táncot szerető gyermekeknek. Utána tánc a fiataloknak. Muzsikál a Bodzafa együttes.

(Igazság, 1981/289. 2. – 1981. december 6., vasárnap)

Táncház

December 18-án, pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban az év utolsó táncháza. A téli szünet után a táncházak megkezdésének időpontjáról újsághírből értesülhet az ifjúság. Minden táncházasnak boldog, békés, alkotó és táncos-dalos kedvű új esztendőt!¹¹³

113 Kőnczei Ádám hagyatékában olvasható gépelt hirdetés, alatta kézírással: „Megjelent az Igazság 1981. dec. 18-i számában (megcsonkítva)”. Mivel az utolsó mondat golyóstollal jelölve zárójelben van, valószínűsíthető, hogy az újévi jókívánságot vágták ki.

Papp István Gázsa, Kelemen László és Szalay Zoltán

*A Kodály néptáncgyűttes a kolozsvári Állami Magyar Opera színpadán
1982. március 28-án.*

1982

*„A kolozsvári táncházások
Kodály nevét viselő együttese”*

Táncház. A rövid téli szünet után újra megnyílik a kolozsvári táncház. Pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban széki sűrű tempót és kalotaszegi párost tanítanak. Vasárnap délután 6 órától a Monostori Művelődési Házban aprók tánca, fél 8-tól pedig a fiataloké.
(Igazság, 1982/4. 4. – 1982. január 7., csütörtök)

Utóhangok táncház-kapcsán

Egy találkozó kapcsán

Félreértések elkerülése végett szükségesnek érzem előrebocsájtani, hogy tudom, a táncházmozgalom (elsősorban) nem az én korosztályom mozgalma. Így nem tartozom a táncházasok közé, s a látszatát is el szeretném kerülni annak, hogy (véleménycserét szorgalmazni próbálva) a táncház körül – a (sajnos) szép számmal – legyeskedők sorába óhajtanék lépni. Mint olyan nemzedéki megnyilvánulásra azonban, mely egész közösségiünk számára fontos jelzéseket hordoz, úgy érzem, kívülállóként is kötelesség odafigyelni!

Az (immár negyedik) udvarhelyi találkozó ismételten meggyőzhetett afelől, hogy vitathatatlanul pozitív jelenséggként könyvelhető el: a divatok egymást váltogató hullámai közt vergődő mai ember személyiségsorvadásának, értékek devalválódásának, az élet elanyagiasodásának időszakában, az életmód uniformizálódása ellen forduló fiatal nemzedék a humánus hites, történelmi hordozóihoz, a hagyományokhoz nyúl vissza. Jó tudni, hogy miközben az ipari civilizáció eljellegetlenítő, egyneműsítő hatását nap mint nap érezzük, az etnikai tudatosodás erősödése nemzedéki igénnyé (és a kor jellemzőjévé) vált (egyébként szerte a világon). A táncház nem más, mint egy életforma idézése. Célja azonban nem elmúlt életmodellek kiüresedett rekvizitumait, kellékeit mába menteni, hanem e modellek belső világának tiszta emberi értékeivel élni. A tánc és a zene megtalált üzenetének közvetítésével. A táncház a forrásoktól egyre távolodó, áttételekben szaporodó világban a fiatalos (talán ösztönös) életigenlést állítja helyre, az együttáncolás tartalmas szórakozásának adva helyet. Ez adta meg a kétnapos újabb együttlét, a kolozsvári, udvarhelyi, csíkszeredai, marosvásárhelyi, szatmári, temesvári, brassói, sepsiszentgyörgyi, dési és segesvári fiatalok együttáncolásának varázsát is, önmegismerés és egymás megismerésének lehetőségeként.

A táncházak szaporodása s a táncstudás gyarapodása egyaránt biztató jelzés a jövőre nézve. Mint ahogyan biztató a házigazdák ügybuzgalma is! De talán épp emiatt nem szabad szemet hunyni olyan – külső szemlélő számára is észrevehető – jelenségek fölött, melyek pontosan a mozgalom jövője ellen munkálnak.

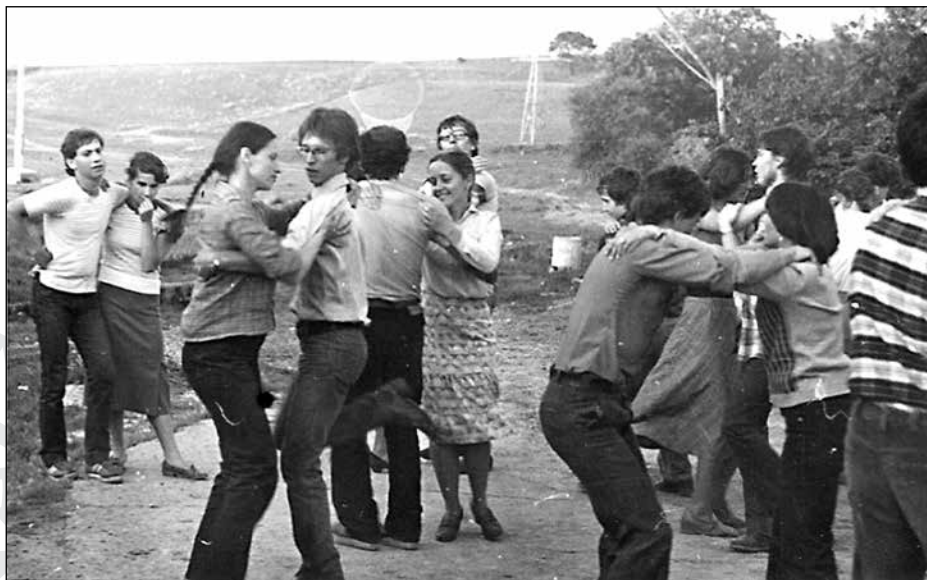
Utaltam már rá az előbbieken (s talán ez a legszembeütőbb), hogy túlságosan sokan próbálkoznak meg (jelenlétük látványos fitogtatásával) részt követelni a fia-

talok menedzselésében. Kolozsváron, Vásárhelyen és Udvarhelyen egyaránt. Megvallom, kissé szorongva figyelem minden egyes alkalommal e „szervezők” tevékenységét, mert kár lenne, ha túlságosan beleszóló sürgölődésük eredményeként épp a fiatalok kezdenék úgy érezni, hogy ez már nem az, amit ők akartak!

Nem lehet nem észrevenni ugyanakkor, hogy a tömegkommunikáció és az intézményszerűség hamar ráébredt a táncban rejlő lehetőségre. Nyilván pozitív gesztusként, a népszerűsítés szándékával. (Azért bizonyos fokig a készen vagy majdnem készen kapott produkció reményével is...) Akik nem vették észre, hogy már a kalotaszegi kaláka alkalmával mennyire jobbra-balra mozgatott bábokká lettek a szereplés vágyától fellelkesült, ünneplőbe öltözött emberek, aki nem hallotta a gagyiak csalódottságának szóáradatát, aki nem várná hiába ma is az első Kalákák alkalmával (diákok lelkes munkájának eredményeként) felgyűjtött anyagok közzétételét, aki nem volt ott a kolozsvári rendezvényen, s elhi(he)tte mindazt, amiről „három napig tartó” együttáncolásként a tévéből értesülhetett, az talán hajlamos lehet a felkarolás egyértelműen pozitív minősítésére. A táncázások azonban (javarészt) más véleményen vannak. Ők úgy érzik, hogy fokozatosan lényegből eszközzé vált a tánc és a zene, s a szerepeltetésekben, megszólaltatásokban érvényesülő tekintélyvel lassan az együttáncolás belső demokratizmusának rovására lett.

A találkozók egyikén aztán előkerült a színpad, s ez (következményeiben válságos) zavart eredményezett. Mert amint később kiderült, a pódium lassan kitermelte a szereplésvágyat, egyesek látványra törekvését. A mindenképp kitűnni akarás maga után vonta a koreografizálást, s nyilván személyes ambícióktól vezérelve egyesek a tánc az továbbépítése helyett úgynevezett táncázegyüttes szervezésébe, beállított műsorok összállításába kezdtek. Nem akarom megtagadni annak lehetőségét, hogy a táncoknak a táncázatok keretei közötti tökéletes elsajátítása természetesen elvezetheti a népitánc-együttesekhez azokat, akik már szűknek érzik a személyes kiemelkedéshez a mozgalom nyújtotta lehetőségeket. Annak tételezése azonban, hogy a táncázatok szükségzerűen együttesbe kell torkollnia, mindenképpen zavarólag hathat a mozgalom egészére. A táncáz együttesnek való alárendelése pedig egyenesen ellentmond mindannak, amit lényegeként ez az ifjúsági törekvés meghirdetett. Olyan körülmények között, amikor a tánc az sajátos eszközeivel is olyan izlésváltást tudott eredményezni, mely eddigi szemléletünk módosítására képes serkenteni meglévő, „profli” együtteseket (Maros, Vadrózsa, Hargita), nem tűnik indokoltnak a táncázatok együttesbe tömörítésének elképzelése. Kár fölösleges konfúziók keltésével lassítani (az eddigi eredményességet talán túlbecsülve) a továbbfejlődést! Értetlenségre, személyeskedésekre adhat ez okot. És hogy létező gond ez már, az Udvarhelyre összesereglettek is észrevehették. Mert akkor amikor még javában zajlott a táncázatok tényleges találkozásának vasárnap délutáni rendezvénye, a kolozsvári fiatalok tekintélyes csoportja már Segesváron tolongott helyjegyéért, hogy felszállhasson a hazavivő gyorsvonatra...

A találkozó alkalmából megrendezett tudományos ülészak témáinak legtöbbje mindenképp hasznosnak bizonyult, tudománynépszerűsítés és ismeretterjesztés szempontjából egyaránt. Mégis érezni lehetett e rendezvényel kapcsolatban most

Kolozsvári táncházások Sárvásáron, balról jobbra: Németh Attila, Sipos Ildikó, Könczei Árpád, Plugor Judit, Osváth Ildikó, Török Zoltán, Pászkan Attila, Szabó István...

is bizonyos túlszervezettséget. Mert annak ellenére, hogy a meghívott (rangos) előadók igyekezetének eredményeként végül is sikerült kötni az elhangzottakat a táncház lényegéhez, a zenéhez és a tánchoz, hiányérzetet keltett, hogy a szórványosan már publikáló fiatal kutatók ismét kimaradtak a meghívottak közül. (Kivételt e tekintetben csupán Pávai István jelentett.) Pedig hasznos feladat volna e találkozások alkalmával a folklór- és általában a néprajzkutatás szakember-utánpótlásának számbavétele is. Amit már hiányolni lehetett, az a táncházak tapasztalatcseréjének elmaradása. Nem olyan vitára gondolok, mint amilyen a kolozsvári volt, ahol a kívülállók többit elmélkedtek, mint a táncházások együttvéve, hanem egy olyan találkozásra, amely lehetőséget nyújtott volna a mindennapi gondok, a legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdések megbeszélésére.

Végül a népi táncosok felvonultatása meglehetősen vegyes véleményt váltott ki. Elsősorban persze nem azok hibájából, akik eljöttek, s jelenlétükkel, műsorukkal gazdagabbá, színesebbé tették a találkozót. Hanem azokéból, akik „beszervezték” őket, megfélejtkezve arról, hogy tudatosítsák bennük ottlétük valódi értelmét. Leginkább a tancsiaknál volt bántó érezni, hogy a „stílusosan beálló” zenészek, a pártás, stilizált magyarruhás lányok szerepelni jöttek és nem táncházatalálkozóra. Sokakban felmerült az a kérdés, hogyan lehetne szervezettebbé tenni e táncosok jelenlétét? Mert az idén sem került sor arra, hogy a közös táncokon részt vegyenek, s így ottlétük a fiatalok tánctanulása szempontjából nagyrészt kihasználatlanul maradt.

Elismeréssel adózva mindazoknak, akik a táncház jövőjén (hozzáértően) munkálkodnak, mindenképp észre kell vennünk, hogy a többfrontú, túlbuzgó, túlerőltetett társadalmisítás divatjelenséggé degradál(hat)ja a mozgalmat. A cél nem lehet más, mint a társas szórakozás igényeinek kielégítése, a nagyapák ünnepi pillanatainak jelzéseiből építkező örömfelszabadítás, a közösségi jellegű művészi anyag terjesztése közben. Mert végül is a zenei és mozgásbeli anyanyelv elsajátításának eszköze a táncház!

Pillich László

(Utunk, 1982/3. 7. – 1982. január 15., péntek)

Táncház. Vasárnap a Táncház – a zenekar szüneti távolléte miatt – elmarad.
(Igazság, 1982/29. 2. – 1982. február 5., péntek)

Táncház

Pénteken este 7 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban – a rövid szünet után – újra megindul a táncház. Folytatódik a kalotaszegi páros táncok tanítása. A táncház vendége Gergely András türei népdalénekes. Vasárnap délután fél 6 órától farsangi bál a Monostori Művelődési Házban. A táncház az aprókat is jelmezben várja.

(Igazság, 1982/40. – 1982. február 18., csütörtök)¹¹⁴

A IV. Táncháztalálkozó

Bizarrnak tűnik, de úgy igaz: táncházaink életképesebbeknek, funkcionálisabbaknak bizonyultak egyik-másik művelődési intézményünknel. E jelenség sok olyan jelzést hordoz, amelyekből közművelődésünk néhány fontos elvére ismerhetünk. Jelesen arra a vonatkozásra, hogy a közművelődési intézmény akkor funkcionál zavartalanul (akarom mondani népes befogadó és aktív, alkotó közönséggel), ha annak az embercsoportnak (lehet az egészen mikroközösség is) művelődési igényeit maradéktalanul kielégíti-szolgálja. Ilyen intézmény ma már a táncház is, amely mint művelődési-szórakozási forma évek óta városról városra szervezte önmagát, míg mellé nem áll-

¹¹⁴ A kolozsvári Igazság napilapban ez volt az utolsó publikált hirdetés a monostori úti táncházzal kapcsolatban. A közösségi emlékezet egyrésze szerint a szóban forgó farsangi táncházban, másrésze szerint egy következő időpontban filmezett „a japán”, akinek jelenléte és a filmzés ténye ürügyet szolgáltatott a hatóságoknak, hogy betiltsák a monostori úti táncházat.

tak szaktudással, anyagi támogatással, pártolással meglett emberek, szervek, intézmények. S ha a tavaly még szomorúan vettük számba, melyik nagyvárosunkban nem működik táncház, ez idő tájt már egész rövidre apadt az ilyen jellegű helységnévtár; a táncházak pedig külön helyet követelnek – működési információik sűrűsége révén – közművelődési ismerettárunkban.

Az elmúlt esztendő novemberében IV. találkozójukat tartották Székelyudvarhelyen. A megyei KISZ-bizottság gondos szervező munkájára vall, hogy már hetekkel ezelőtt megérkeztek a meghívók. A IV. rendezvény hasznosította az előzőek helyálló tapasztalatait, okult a negatívumokból is amennyiben ezúttal igyekezett a rendezvény két jól ismert vonulatát közelebb hozni fiatal közössége életkori sajátosságaihoz. Ha a tavalyelőtt azon búsultunk, hogy a néprajzi előadássorozat pusztába kiáltott szó, hiszen a közönség soraiban alig harmincan „tolongtunk”, a tavalyra, a IV. találkozóra beért a rendezvény e vonulatának eredeti célja. Azelőtt ugyanis úgy tapasztaltuk, mintha a fiatalok idegenkednének a néprajzi előadásoktól, talán azoknak tematikája sem tudott eléggé közel férkőzni a fiatalok érdeklődési köréhez. Persze, a IV. találkozáson is hallottunk olyan vélekedést, hogy nem mindenik előadás simult közvetlenül a rendezvény jellegéhez, de ha az olyannyira hézagos néprajzi ismeretterjesztés szemszögéből nézzük, valamennyinek megvolt a létjogosultsága. S hogy mennyire lekötötte a közönséget, az is bizonyítja, hogy az első előadások után sem távozott senki, sőt inkább újabb hallgatók érkeztek, a végén már valósággal zsúfolt volt a terem, az utolsó közlemények részben lábon álló közönség előtt hangzottak el. (Ami persze nem jelenti azt, hogy nem lehetne a tematika súlyát átbillenteni a néptánc meglehetősen kevésbé ismert elméleti és gyakorlati vonatkozásai felé.)¹¹⁵

Másnap – miként az előző alkalmakkor is – falusi táncházak énekesei, táncosai, népi zenekarai bemutatásában derzsi, lujzikalagori, tancsi, csíkszentdomokosi, bogdándi, magyarpalatkai, tatrangi, visai népdalokat, táncrendeket, táncokat láthattunk. De úgy is mondhatnám, hogy gyönyörködhattunk bennük. Ami az egyes táncházak és a melléjük szegődő pártoló tagok együttes érdeme. Időzzünk csekélyke percig e pártoló tagoknál. A tavalyelőtt s még a tavaly is több koreográfusunk panaszkolta, hogy őket táncházas fiataljaink mintegy „figyelmen kívül hagyják”. Hasonló „élményeket” nem egy néprajzosunk is felemlített. A IV. találkozáson pedig a különféle csoportok mellett csupa néprajzost, koreográfust, közművelődési aktivistát láttunk sűrögni-forogni. Vegyük sorjában. Derzs mellett a magyar szakos tanárnó

115 Az írás mellett – külön keretben –, közlésre került *A IV. Táncháztalálkozón (1981. november 21–22.) elhangzott néprajzi előadások* listája, sorrendben: Jagamas János: Trunk népdalkincse (népzenei dallampéldákkal); Faragó József: A két kápolnavirág balladája; Kallós Zoltán: Az észak-mezőségi fiatalok temetkezési szokásai; Nagy Jenő: A moldvai csángó öltözet, a magyar népviseletkutatás és a táncházmozgalom; Nagy Olga: A néphagyomány mai funkcionálitása; Pávai István: A romániai magyar néptáncok és hangszeres zene dialektusai; Benkő András: Bartók Béla és a magyar táncok; Szentimrei Judit: A moldvai csángó fehér vászon, színes öv és a jegykendő szimbolikája. A felsorolt előadások közül a Művelődés folyóirat közölte Faragó József (*A két kápolnavirág balladája*hoz. In: Művelődés, 1982/12. 31–33.), Nagy Jenő (*Népviseletkutatás és Táncház*. In: Művelődés, 1983/11. 31–32.) és Benkő András (*Bartók és a magyar néptánc*. In: Művelődés, 1983/1. 29–31.) előadását.

szorgoskodott, a lujzikalagoriak Kallós Zoltán néprajzkutató támogatását élvezik; a tancsiak mellett Szabó Évát látom, a marosvásárhelyi művészeti népiskola tanárnőjét, a csíkszentdomokosiak mellett Antal Miklóst, a Hargita megyei népi irányító központ módszertani szakirányítóját, a bogdándiak mellett Fejér Kálmán zenetanárt, a népköltészeti gyűjtőt, meg a tévéből ismert Dobránszky Sándort, a magyarparlatkaiak mellett Könczei Ádámot és Árpádot...¹¹⁶ Olyat is láttunk, hogy a pártoló tag csak beáll a bandába, ha a szükség úgy kívánja (Fejér Kálmán, Könczei Árpád). És ott állt mellettük szakmai hozzáértésével, segítő készségével Pávai István, Szép Gyula és mások, akik ha kell, néprajzi gyűjtéssel (tánc, népi dallam) támogatnak, ha kell, maguk is a zenekarba állnak be, de vállalják a szervezés megannyi apróbb-nagyobb gondját is. Nem kell tehát tartaniuk a táncházasoknak immár a támogatás-pártolás hiányától.

Annál inkább furcsálltuk hivatásos koreográfusaink távolmaradását (tudomásunk szerint egyedül Lőrincz Lajos hiányzott igazoltan), akik mind a tudományos ülészek előadásaiból, mind a falusi táncházak bemutatóiból sokat épülhettek volna – színpadaink, nézőink hasznára.

De a táncházatalálkozó azért legfőképpen mégis a táncházasok találkozója. Vagyis a városi fiatalság táncházainak is találkozója, akik a tanulás mellett önmagukat is akarták mulatni – néptánc, népdallal. Miként az elmúlt esztendőben, ezúttal is sor került a táncházasok közös táncára szombat este és vasárnap délutántól – estébe nyúlóan. Itt aztán már együtt táncolt néprajzos, egyetemi hallgató, munkásfiatal, idős falusi ember és fiatal menyecske...

Példás rendben zajlott a találkozó. Illesse ezért őszinte elismerés Székelyudvarhely városát, a művelődési ház valamennyi munkatársát, a helybeli és megyei KISZ-bizottságot. Ez utóbbi intézménytől pedig András Kálmán propagandatitkárt, aki fiatalos lelkesedéssel, hozzáértéssel, a legnagyobb gondossággal töltötte be házigazdai tisztét.

Találkozunk az V. Táncházatalálkózón – még számosabban, még több tájegységről.

Béres Katalin

(Művelődés, 1982/2. 7–9.)

„A Matiné műsorának első részét a kolozsvári táncház Bodzafa zenekarának és Kodály táncegyüttesének tagjai: Könczei Árpád, Plugor Judit, Kőrösi Antal, Tötszegi András, Balla Judit, Kalló Gyöngyi, Ambrus Sándor, Rákossy Emőke, Papp István, Kelemen László és Szalay Zoltán zárták. Róluk csak annyit, hogy igen figyelemreméltó minőségi átalakulást észlelhetünk náluk, s habár amatőrnek vallják magukat, produkciójuk beillene bármely hivatásos népi együttes műsorába.”¹¹⁷

(Ifjúmunkás, 1982/12. 6. – 1982. március 21., vasárnap)

116 A magyarparlatkai hagyományörzők székelyudvarhelyi részvételéről lásd Könczei Ádám *Magyarparlatkai táncagyományok* című írását, In: Könczei Ádám – Könczei Csongor: *Táncház. Írások az erdélyi táncház vonzásköréből*. Kolozsvár, 2004. 49–53.

117 Részlet Nagy L. Róbert *Tavaszi Matiné* című írásából. Megjegyzendő, hogy az eredeti cikkben a felsorolt nevek közül szinte egyiket sem közölték helyesen.

Állami Magyar Opera: **Rendkívüli hangverseny** a Megéneklünk, Románia fesztiválon első díjat nyert széki népi együttes, a monostori táncház és a gyөрvásárhelyi menyecske vokál-együttes közreműködésével (délután 15 órákor);
(Igazság, 1982/73. 2. – 1982. március 28., vasárnap)

Nem hagyják a legények

Ismételen valami meg nem nevezhető forróság lappangott a közönség idegeiben a sétatéri színház nézőterén. A népi műsor, valódi és hiteles volt. Nem párosították opera-áriákkal a népdalt, a balettek sem léptek fel ezúttal. Nem mintha elmarasztalnám az ilyen megoldásokat, de ez a mostani előadás olyan hangulatot keltett, mint amikor átnyújtatnak az embernek egy öl bimbózó aranyesőt.

A székiek ezúttal felszabadultabban, otthonosabban mozogtak, mint első fellépésükkor. Bizonyára az országos elismerés is hatott rájuk, mert a férfiak olyan szépen énekeltek, mint amikor a lélek fészkeben kikelnek az éneklő madarak és repülni kíváncsoznak. Rebesgették a kéklájbis férfiak, hogy új műsorral is fellépnének, ha összekapcsolnák más tájaik együtteseivel. Bízunk benne, hogy elindulnak a székiek, el egészen Háromszékig.

A gyөрvásárhelyi menyecskék román–magyar dalcsoportja a békesség szimbólumaként állt előttünk. Mindkét nyelven tisztán énekeltek a népdalokat.

A műsor új színét a táncházások szívárványa koszorúzta. Lapádi lányos, székely és kalotaszegi táncokat mutattak be. Eredetiben már csak azok járnak, akik a falusi ajtószemöldökbe fogózkodva, az első lépésekkel együtt tanulják meg a táncot. Nehol a beállítottság veszélyezteti a tánc csoportokat. Szerencsére a táncosok egyéni improvizáló készsége, kifejező eszköze megmenti mind a székely, mind a kalotaszegi táncrendet.

A zenészek... Hány tájegység dallamkincsét tanulta meg ez a három fiatalember? Akár egész estét betöltő műsorral szórakoztathatnák a közönséget. Muzsikálnak, énekelnek, majd fordítanak a dallamon. Legényesre változtatják. Ambrus Sándor, Könczei Árpád, Tötszegi András táncai betöltik a nagy színpadot. Mindenik legény mozgása egy tartást kifejező kiváltság. Kiváltságosak, mert a táncban is tehetségesek és egyéniségük van.

Nem tudom kiből szakadt ki a félhangos biztatás a nézőtérről. „Ne hagyjátok abba, legények.”

Horváth Arany

(Igazság, 1982/75. 3. – 1982. március 31., szerda)

Táncház. Pénteken este 7-től a vasutas (volt Vasas) klubban áttérnek a maroszéki táncok tanítására. **Vasárnap** délután 6-tól – ugyancsak a Vasutas (Vasas) klubban – aprók tánca, majd fél 8-tól az ifjúságé.
(Igazság, 1982/77. 2. – 1982. április 2., péntek)

A menyasszony szép virág...

Ezzel a címmel hirdetett rendkívüli hangversenyt a kolozsvári Állami Magyar Opera március utolsó vasárnapjára. A hivatásos művészek előadásaihoz viszonyítva valóban rendkívüli volt a műsor, de annyiban még sem számított újdonságnak – és ez benne a dicséretes –, hogy a legjobb műkedvelő csoportok, együttesek eddig is színpadhoz jutottak a kincses városban. Gondoljunk csak a jobbágytelkiek, máréfalviak, fenesiek, györgyfalviak, körösfőiek, bikaliak, kalotaszentkirályiak és más rangos előadásaira. A felsorolás valamelyest azt is sejteti, hogy a hangverseny kifejezés sem a legpontosabb, hiszen a hangszeres zene és a népdal mellett a táncnak is rendkívül nagy szerepet szántak majdmindenik műsorban.

Március utolsó vasárnapján Kovács Pali Ferencnek, s Stúdió színpad régi tagjának, a mákófalvi színjátszók hűséges irányítójának a rövid bevezetője után a gyerővásárhelyi menyecskék léptek a színpadra. Az országos fesztivál döntőjén második díjt nyert csoport román és magyar népdalokat énekelt. Két szólistájuk: Hurgoi Maria és Kalló Gyöngyi egyszerű előadásmódjukkal, tiszta énekükkel csak emelték a műsor színvonalát.

Utánuk három csizmás legény mutatott be eredeti táncokat: a kolozsmonostori táncház fiataljai közül Ambrus Sándor ózdi pontozót, Könczei Árpád mezősegi sűrűt, Tötszegi András kalotaszegi legényest járt el. Azután a lányok vonultak be egy lapádi táncra, majd maroszéki párostánc következett.

A talpalávalót a Bodzafa kisegyüttes húzta: Papp István primás, Kelemen László kontrás, Szalay Zoltán bőgős. A közönség egyik legrangosabb tánc házi csoporttal ismerkedett meg ezen a rendessé vált rendkívüli előadáson. Az országos fesztiválon első díjjal kitüntetett széki együttes lakodalmi szokásokat mutatott be: a menyasszony kísérését és búcsúját, az asztalozást, vagy helyi elnevezéssel: asztalülést – kellő ünnepélyességgel és mértéktartással.

A lakodalmi szokásokban meglehetősen sok a közös jegy, ám eredeti megjelenítési módjával az együttes egy hagyományőrző falu szigorát, feszességét és egyúttal megtartó erejét sugallta. Serestély István is méltán képviselte szólóénekével e több ezer lakosú nagyközség jó dalosait.

A vasárnap délutáni előadás tehát – melyet Szabó László rendezett, – méltán váltotta ki a folklórt szerető falusi és városi nézők érdeklődését. Újrolag bebizonyo-

sodott, hogy az olyan értelmiségiek mint Székely Márton, Juhos Márton, László Annamária, Mungiuné Juhos Klára, Harangozó György, Stănescu Rodica, Bembea Maria sokat tehetnek azért, hogy néphagyományaink beépüljenek mai kultúránkba. És beigazolódott az is, hogy a szakemberek hozzáértése, önzetlen támogatása is nélkülözhetetlen.

Jó lenne, ha mindenik falusi csoport tagjai arra törekednének, hogy időről időre felléphessenek a városi színpadokon. Azzal, ami az övék, és ami még ma is igazi érték.

Zágoni Attila

(Falvak Dolgozó Népe, 1982/14. 5. – 1982. április 3., szombat)

Beszélgetések

– Ez a nagy asztal itt mind egy társaság vagytok?

– Igen.

– Be kell vallanom, nem láttam az előadást. Ezért kérdem: mind felléptetek?

– Nem. Mi elsősorban táncházasok vagyunk...

(Itt egy kicsit meglepődöm, engem elsősorban műkedvelő „népi káderek” felleltározásával bíztak meg, de ha már benne vagyok, most már nem visszakozom.)

– Te régi táncházas vagy?

– Beindulás után elég hamar oda kerültem.

– Előtte tudtál táncolni?

– Igen, otthon tanultam.

– Hol?

– Mérában.

– „Civilben” ki vagy?

– *Tötszegi András* ötödéves műegyetemi hallgató.

– S hogy kerül a táncház a színpadra?

– Abból indultunk ki, hogy ne csak mint közösség legyen jelen a táncház, hanem az anyanyelvi szinten való táncolást színpadon is bemutassuk. A színpad tulajdonképpen kényszermegoldás... hogy a nagyközönség is észrevegye, tudomásul vegye... Mert a táncházas kör elég szűk, a közönségnek csak kis százaléka ismeri igazán a táncházat.

– S ebben részt vesz az egész táncház?

– Nem, csak egy része, aki vállalta ezt. A táncházasok sokkal többen vannak... Ez a része, amelyik fellépett, szeretett volna egy együttest alakítani, nevet is találtunk – Kodály-együttes – csak éppen nincs, aki patronáljon...

– Hát a táncházat ki patronálja?

– Most azzal is éppen baj van, a Monostori úton gyakorlatilag leállították, mert filmeztek ott legutóbb.¹¹⁸ Felelős személyzet nem lévén jelen, most ezért is mi vagyunk a hibásak... Mi ezt a fellépést úgy vállaltuk, hogy ezután majd helyet adnak valahol... Még nem tudom, hogy lesz...

– Más fórumok? KISZ?

– Az együtttest nem vállalta... Tudod, ez úgy van, hogy ha szükség van ránk egy műsorban, mint most is, akkor jön valaki, biztosítja a keretet, azonkívül nem vállal senki... Pedig lényegesnek tartom, az anyanyelvi szinten való táncolást minél inkább megismertetni, sok helyre eljuttatni.

– Már másodszor hangsúlyozod hogy „anyanyelvi szintű táncolás”...

– Nekünk a tánc olyan természetes dolog, mint ahogy tudunk olvasni magyarul... Különböztetnénk Jagamas János mondotta egy táncháztalálkozón, hogy az anyanyelvnek négy formája, megnyilvánulása van: a beszélt, az énekelt, az énekelt-táncolt és a képzőművészeti anyanyelv. A táncház ezt a harmadikat ápolja... Azt persze nem vállalhatja, hogy mindenkit megtanítt erre... ez nem a táncház feladata...

– Ha már a feladatról van szó. Még ha kényelmetlen is esetleg a kérdés: ma, 1982-ben, itt városban, ahol a tánc már nem szerves része egy kultúrának, mint ahogy évszázadokig az volt a falusi népi kultúrában, nem erőltetett, nem anakronisztikus ez a mindenáron való fenntartása?

– Úgy érzem, nem. Számunkra szerves része most is a kultúrának, a mindennapi életnek... Munkások, diákok, egyetemisták találkozunk itt... Nem üres forma...

– S a színpadi szereplés?

– Az is közösségi ügy. Közösen is csináljuk – még ha a színpadon másképp, rosszul jelentik is be... Többet csináljuk... S talán a mostani előadáson sikerült elérni azt, hogy a minimális színpadi követelményeket szem előtt tartva, az anyanyelvi szintű táncolás művészi értéket is képviselt... De ez az egész ügy nagyon bonyolult, ahhoz, hogy jobban megértsd, ismerned kellene a táncházat...

Horváth Sz. István

(Igazság, 1982/82. 2. – 1982. április 8., csütörtök)

118 A Monostori úti táncházat 1982 tavaszán „idegen elem filmezése miatt” állították le a hatóságok. A közösségi emlékezet szerint egy japán volt a „tettes”, akit Zamfir Dejeu román folklorista kísért a helyszínre. Egyébként a hatalom számára a hírheft román titkosszolgálat, a „szeku” már 1979-ben javaslatokat tett a „táncházkérdés végső megoldására” – ezzel kapcsolatban ismét idézem Kőnczei Csilla „Szekus blogját”: „Alig lendültek bele a népek a táncolásba, a szeku máris azon kezdett gondolkodni, hogy hogyan lehetetlenítse el a táncházat. Ghiuruta Traian kapitány, a III. Igazgatóság „speciális” (kémelhárító?) tisztje 1979. június 21-én terjesztette fel referátumát a „táncházkérdés” finalizálására tett javaslataival. A táncház a szeku számára egy megoldandó problémát jelentett. Úgy tűnik, mindvégig nem alakult ki egységes vélemény arra nézve, hogy a „Művészet-ügyet” („Ca-zul Arta”) hogyan is kell „finalizálni”: ismereteim alapján azt feltételezem, hogy az ellenőrzés, a befolyásolás, a kisajátítás, a társaság szétkergetése, megfélemlítése, szétbomlasztása, a táncházak önkéntes vagy kitudja hogyan lejátszódo tömeges kivándorlása, mind-mind részei lehetnek a stratégiának. Itt-ott, például Kolozsváron aztán eljutottak a „végső megoldáshoz” is.” A szóban forgó javaslatot lásd részletesen: <http://konczeicsilla.egologo.transindex.ro/?p=22>.

Táncház. Vasárnap a szünidei eltávozások miatt a táncház elmarad.
(Igazság, 1982/83. 2. – 1982. április 9., péntek)

Beszélgetések

- Szintén tánc házas vagy?
- Nem... Fafaragó.
- Ez hobbi?
- Nem, mesterség! Bedolgozom a bútorgyárnak. Persze, az más, ott stílfaragásra van szükség. Én pedig szeretnék népi faragással foglalkozni...
- Hova valósi vagy?
- Kolozsvári.
- S hol tanultál faragni?
- Hunyadon, Kudor bácsinál.
- Mióta?
- Úgy három éve...
- És hogy megy Kolozsváron a fafaragás?
- Éppen ez az. Én szeretnék ebből megélni, megkeresni a kenyerem – hivatalosan. Próbálkoztam kisipari szövetkezeteknél, azt mondták, nincs rá mód...
- Ipart nem lehetne kiváltani?
- Azt csak falun lehet... Itt dolgozhatnak a Képzőművészeti Alapnak, ha képzőművész volnék... diplomás...
- S hogyan lehet anyaghoz jutni?
- Erről jobb nem beszélni... Nagyon nehezen.
- Miket faragsz?
- Mindenfélét. Arra törekszem, hogy hasznos dolgokat csináljak...
- Van jövője itt Kolozsváron a népi fafaragásnak? Nem csak egy divathullám dobtá most fel?
- Talán nem... Én elsősorban hivatásomnak érzem a motívumkincs megmentését... Igaz, hogy főleg a kalotaszegi fafaragást sajátítottam el, de érdekel a többi is...
- Szárhegyen voltál?
- Voltam, faragtam is ott egy gyertyatartót.
- Visszatérve: mi lehet a funkciója a népi fafaragásnak – ma?
- Kettős. Még mindig készülhetnek használható tárgyak (pl. a népi rakott szoknya divatjához kell a mángorló), másrészt pedig belső díszítésre alkalmas...
- Mennyibe kerül például egy faragott súlykoló?
- Ez attól függ. Ha én látom, hogy az illető meg tudja becsülni az értékét, ha jelent számára valamit – akkor odaajándékozom... Nincs is otthon nekem sok faragásom... Ha meg nem olyan ember, akkor...

– Ez szép és nemes, de így aligha lehet majd megélni belőle... különben hogy kaptál rá a faragásra, *Papp Béla*?

– Mondjak egy példát. Itt vannak a táncházások. Barátaim. Ők azt csinálják. Hát ahogy ők táncházat csinálnak, én úgy faragok...

Horváth Sz. István

(Igazság, 1982/86. 2. – 1982. április 13., kedd)

Hanglemezzel – Királyfalvi nagy hegy alatt

Nem hiszem, hogy sokan volnának, akiknek ismeretlenül hangzana Panek Kati hanglemezzének (45–EPC 10 732) első dallama, hiszen a **Királyfalvi nagy hegy alatt** kezdetű ének a tévé magyar adásának egyik legnépszerűbb, sokakat foglalkoztató műsora, a Kaláka hívogatója volt. S akár a királyfalvi, akár a dombói nagy hegy alatt folyt el az a bizonyos szerelempatak, a kolozsvári, a marosvásárhelyi, a beszercei, a csíkszeredai, a székelyudvarhelyi és a zilahi felvételek szereplői és nézői egy érdekesnek, izgalmasnak és tanulságosnak bizonyult szellemi kaland előjátékának érezték.

Élek a gyanúperrel, hogy annak idején, amikor a műsor szerkesztői-szervezői kalákanóta után kutattak, a választásban döntő szerepe volt Panek Katinak, aki a „hazaiként” ápolta és tisztelt Kis-Küküllő menti népzene lelkes és avatott propagátora. Emlékezetesen szép volt az az évekkel ezelőtt sugárzott tévéműsora, melyben a medvési paraszzenekar kíséretével énekelt. Kisebb létszámú közönség előtt pedig már jóval azelőtt fellépett ózdi népdalokkal, balladákkal. S mivel a legjobb mesterektől tanult, előadásmódjának legfőbb vonzereje, hogy pontosan ráérezett a népi (és nem népies) éneklésmód jellegzetességeire. Éneke úgy kifejező, hogy mellőzi a különböző dinamikai és hangerőbeli „finomságokat”, kerül minden „pódiumeffektust”. A lemezen jól megfigyelhető, hogy a népzeneénekesek egyik legkíméletlenebb nehézségét – a táncszók, csujogatások dallamra, ritmusra hangolását – milyen magától értetődően, könnyedén oldja meg.

A táncházmozgalomnak eddig tulajdonképpen két énekes-egyénisége van. Győrfi Erzsébet már a tavalyelőtt forgalomba hozott **Táncház** című lemezen mezőszéki, széki, és kalotaszéki népdalokkal szerepelt. Ideje volt, hogy bár egy kislemezzel Panek Kati-ének is szerteguruljon az országba. Hiszen Panek Kati már akkor ragyogó tánczeneénekesünk volt, mikor a táncházmozgalom még sehol sem volt; nem csoda, hogy azonnal bekapcsolódott a munkába, mihelyt akadt mibe...

A kislemez egyébként jól egészíti ki – igaz, pontosan tízéves késéssel – Horváth István **Magyarózdai toronyalj** című „írói falurajzát”. Az író feljegyzései mellett most már e 17 centis lemez is igazolja: a Malozsa-völgyi népzene megérdemelne egy nagyobb lélegzetű bemutatást. A kistáj népzenei hagyományainak minőségére ta-

lán fényt vet az, hogy a **Romániai magyar népdalok** 350 dallamából tizenennyolcat (tehát öt százalékát) a patak völgy két falujában, Istvánházán és Magyarórdon jegyezték le. Gondolom, hogy egy olyanszerű válogatásnak, mint a szintén tavaly, Demény Piroska gyűjtésében és gondozásában megjelent **Kalotaszegi népzene Inaktelkéről**, hasonló közönségsikere volna.

H. Szabó Gyula

(Ifjúmunkás, 1982/17. 5. – 1982. április 25., vasárnap)

„Továbbá egy szép, hagyományőrző része következett a műsornak, a táncmozgalom, a Bodzafa együttes kíséretében. Szép széki táncokat és népviseleteket láthattunk, amelyeket egy virtuóz kalotaszegi legényes követett Könczei Árpád, és a még nagyon fiatal, de tehetséges Könczei Csongor előadásában. Lengyel László nehéz nótákba vágta fejszóját, de szépen adott elő kalotaszegi népdalokat. A műsort kalotaszegi katonakísérő zárta. A Tötszei András (Cucus) irányította, jól koreografált táncnak is nagy sikere volt.”¹¹⁹
(Igazság, 1982/111. 2. – 1982. május 13., csütörtök)

Kelemen László, Szalay Zoltán, Panek Kati és Papp István Gázsa

119 Részlet Simó György *Nem élhetek Gála-estek nélkül* című írásából.

Múlt hét pénteken volt A TORDAI TÁNCCHÁZ záróünnepélye. A széki táncokat a lelkes tanítónő, Vincze Márta tanította be, a zenét pedig a kolozsvári Bodzafa fáradhatatlan muzsikusai szolgáltatták. A résztvevők három iskola mintegy kilencven kis diákja, a kép tanúsága szerint is jól szórakoztak, a hagyományokból merítve csörgedező friss életvizet.

(Igazság, 1982/152. 2. – 1982. június 30., szerda)

„Műkedvelő együttesek előadásai a Kolozsvári Állami Magyar Operában:
1978. II. 12.

Györgyfalvi néptáncegyüttes

Gyerőmonostori női vokál együttes

Ördögsekér, Bodzafa, Someș-Napoca táncházzenekarok

1978. III. 26.

Nagykapusi népi együttes

A kolozsvári Február 16 gyár néptáncegyüttese

Tordaszentlászlói női énekkar

Kolozsvári táncházegyüttes, Bodzafa, Ördögsekér táncházzenekarok

[...]

1982. III. 28.

Gyervásárhelyi népdal-együttes

Kolozsvári táncházegyüttes

Széki népi együttes”¹²⁰

(Művelődés, 1982/6. 20.)

„A kolozsvári táncházaskodály nevét viselő együttese kalotaszegi menyasszonytáncsal és a széki táncrenddel jelentkezett. Nagyon megszerette őket az udvarhelyi közönség. Hiszen példamutató ezeknek az egyetemista fiataloknak az erőfeszítése: miközben geológusnak, építésznek, gépészmérnöknek, tanárnak, agrármérnöknek stb. készülődnek, minden szabad idejüket arra szánják, hogy a népi kultúra eleven forrásait feltárják, s a maguk gazdagodásán és mások gazdagításán mérjék le ennek a kultúrának a közösségformáló erejét.”¹²¹

(Falvak Dolgozó Népe, 1982/30. 5. – 1982. július 24., szombat)

120 Részlet a *Folklór az Operában* című összefoglalóból.

121 Részlet az 1982. június 27-én sorra kerülő Szejke-fürdői fesztiválról *A béke és barátság jegyében* című, Báró Hajnal által jegyzett beszámolóiból.

Korondi kerámiák a Korunk Galériában

Szombaton délben fél 1 órakor Józsa János állítja ki új munkáit a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón az Ördögszekér együttes muzsikál (Sepsi Dezső, Sinkó András, Könczei Árpád); korondi táncokat járnak Gorzán Jenő és Gorzáné Ambrus Erzsébet, a marosvásárhelyi Népi Együttes művészei.¹²² (Igazság, 1982/184. 2. – 1982. augusztus 6., péntek)

Nevüket szeretnék kiérdemelni

Beszélgetés Könczei Árpáddal, a Kodály együttes vezetőjével, nyári terveikről, ősz elképzeléseikről.

– Legutóbb a Szejké-fesztiválon nyújtott nagyszerű szereplésekkel hallattatok magatokról. Mi történt tulajdonképpen Székelyudvarhelyen?

– Meghívtak erre a seregszemlére, amelyet immár hagyományosan Barátság címmel szerveznek a Hargita megyei kultúra és a KISZ vezetői. A magunk költségén utaztunk, u.i. együttesünk hovatartozása fölött még nem döntöttek az illetékesek. Felléptünk már több alkalommal is az Ifjúmunkás Matinékon, a Visszhang-fogadó-esteken és a kolozsvári municípiumi művelődési ház és a szakszervezet „színeiben”. Próbáltunk már kultúrotthonban, az Állami Magyar Operában és a vasutas klubban. Lényeges az, hogy vagyunk, létezőnk és munkánkat elismerik. Szejkén például vizsztatapsoltak. A palatkai román táncsoportnak, a tatár-török táncosoknak is kijárt a nyíltszíni taps, de a mi széki táncunkat és a kalotaszegit is nagyon szerette a közönség. Különben a seregszemlén résztvevőket több csoportra oszthatnánk. Voltak hagyományőrzők, mint a palatkaiak, a görgényiek, a gyimesi csángók és az ukránok. És voltak szakszervezeti táncegyüttesek, amelyeket leginkább a műdalénekesekhez hasonlíthatjuk. Az udvarhelyieket külön csoportba oszthatjuk, mivel megpróbálták színpadon rögtönzött módon előadni táncrendet. Eredetiségükkel nem haladták meg a palatkaiak természetességét, rendezettségük pedig nem érte fel a szakszervezeti táncsoportokét. Mi megpróbáltuk egyesíteni mindazt, ami jó az említett háromféle csoportban. Tehát eredeti táncot, autentikus módon, de koreografálva, improvizációnak is helyet hagyva mutattunk be. Hogy zenész kifejezéssel éljek, nem egy, hanem több szólamban táncoltunk. Innen a sikerünk, amelynek elmélyítésével szeretnénk kiérdemelni a felvett Kodály nevet, különösképpen azért, mert az idei Kodály évfordulót emlékezetes előadással szeretnénk köszönteni.

¹²² Az esemény beszámolójából viszont az derült ki, hogy a marosvásárhelyi táncművészek nem voltak jelen: „Augusztus 7-én nyitották meg a Korunk galériában Józsa János újabb egyéni kiállítását. A hangulat megteremtéséhez az Ördögszekér zenéje, valamint a Könczei házaspár táncai is hozzájárultak.” Lásd Jánosy Tibor: *Korond üzenete*. In: *Igazság*, 1982/194. – 1982. augusztus 18., szerda.

– Erre valószínűleg télen kerül sor. Addig még itt a nyár, a vakáció. Mit terveztek erre az időszakra?

– Nyári terveinkben kiemelkedő jelentőségű a gyergyóalfalui kultúrotthon meghívása. Augusztus közepén egyhetes otthléletet tervezünk, amikor két vagy három előadást és rengeteg próbát tartunk. Délelőtt négy, délután pedig két órát szánunk arra, hogy az együttes tagjainak tánc tudását csiszoljuk. Tizenkét pár táncosunk javarésze egyetemi hallgató vagy középiskolás. A nyári időszak az, amikor hosszabb együttléttünk megvalósítható. A széki, marosszéki, kalotaszegi, lapádi, szilágysági körtánc és a mezőségi táncszóló alaposabb begyakorlása után újat is tanulunk. Így mezőségi párost, hétfalusi boricát, Fehér megyei román körtáncot és román legényest. Ezeknek már megvan az anyaga, de tovább folytatjuk a gyűjtést Csíkszentdomokoson és Karcfalván. Ha lehetőségünk lesz rá, akkor a Sóvidéken is. Közben Udvarhelyen táncoktatói tanfolyam lesz, ide várják a tánc házak képviselőit. Az érdeklődők nagyrésze úgy tudja, hogy tánc háztábor lesz Udvarhelyen, ahol a tánc tanulás mellett elméletet is tanítani fognak. A kettő nem egy, de végül is mindkettőre szükség van, és mi szívesen részt veszünk ebben a munkában. A kolozsvári tánc házak mellett oktatói munkát végzünk a nagybányai, a dési tánc házakban, de voltunk Temesváron és Szatmáron is.

– Tehát nyári munkáttal az együttes művészi színvonalát szeretnétek magasabbra emelni. Mikor „vizsgáztok” majd közönség előtt? Mikor akarjátok saját mércétek szerint is kiérdemelni a Kodály nevet?

A Kodály néptáncgyűttes próbán, balról jobbra: Köncei Árpád, Plugor Judit, Nagy Csilla, Pászán Attila, Köncei Csilla, Kerekes Gábor, Hadnagy Réka és Székely András.

– Kétórás önálló műsorra készülünk. Azt szeretnénk, ha ez egyben Kodály születésnapja alkalmából bemutatható emlékműsor lenne. Ezért hazánk olyan tájegységeinek folklórájából merítjük a bemutatandó táncokat és dalokat, ahol Kodály is megfordult, és gyűjtött, ahonnan ihletődött. Csík, Marosszék, Bukovina és Bihar környékéről van szó. Szeretnénk megnyerni Buzás Pál közreműködését, aki a Marosszéki táncok zongora-változatával szerepelne a műsorban. Kodály pedagógiai munkásságát idéznénk azokkal a gyermekjátékokkal, amelyeket a gimnazista táncázások legjobbjai mutatnának be, Csongor öcsém vezetésével. Kétórás önálló műsorunk után már egyetlen szerv sem tekinthet holmi táncsoportnak, műsorpótlónak, alkalmi szereplésre előrángatható társaságnak, hanem művészi színvonalát elmélyült munkával megteremtő, azt sokágú folklórkutatással fokozatosan kiteljesítő, szükséges és hasznos, önálló együttesnek.

Tar Károly

(Ifjúmunkás, 1982/33. 7. – 1982. augusztus 15., vasárnap)

Önmagukat kereső fiatalok avagy a táncházról szólva¹²³

Nézem Ambrus Sándor, Könczei Árpád és Tötszegi András kalotaszegi legényesét a Kolozsvári Állami Magyar Színház színpadán, s a zene mögül neves tudósunk hangját hallok, aki harmadik anyanyelvünként jelölte meg a népi tánc szerepét és helyét művelődésünkben; érzem szavai igazát, hiszen a három fiú olyan természetesen táncol odafenn, amelyen természetesen lélegzetet vesz más ember. Kedvenc könyvemből, Kós Károly Varjú nemzetségéből, írom ki utóbb az idézetet:

„a három legény egymással szemben, egy helyben járja. A muzsika sebes, mind sebesebb, a hegedűs vonójával üti a húrt [...]. Égnek a szemek, nyitva a száj, forró a levegő és borzongás fut végig a bőrön a lángoló vér felett [...]. A muzsika szól újra és ketten kezdik a sétát és a biztatást: – No, ki vállalja még, híresek?

Nem vállalta senki.

Ketten táncolták és az tánc volt. Az egyik erős, és nehéz, mint a bika, a másik hajlékony és karcsú, magas mind a kettő. Ilyent nem látott még Kalotaszeg. Ebbe belebomlottak nemcsak a fehérnépek, de az emberek is.”

123 Az áttekintett korabeli sajtóanyagban az egyik első olyan írás, amelyikben tetten érhető a városi táncházak jelentőségének bagatellizálása. A későbbi történések tükrében feltételezhető – természetesen további levéltári kutatásokkal bizonyítandó –, hogy ez egy hatóságilag támogatott folyamat része volt.

A vastaps bizonyossága szerint az ad hoc műsor középmezőjében ezt érezték velem együtt a színház nézőterén ülők mindannyian. És már ez megérte, hogy a táncpáros pillanatra ismét fölment a színpadra.

Tudom, persze, hogyne tudnám, a táncpáros azért született, mert a színpad magasságából, a koreográfia elvontságából vissza kellett hozni a népi táncot a tömegek közé, azok közé, akik saját folklórjukat csak színpadi vagy pódiumváltozatban, esetleg gondosan megkomponált tévéadásban, közönségszínházként láthatták. Az előadóművészi csúcspontot pedig kevés műkedvelő érheti el.

1976 őszen megalakult Kolozsváron első táncpárosunk. Ki kezdte, ki folytatta? A szóráselhárítás helyett hadd idézzem fel Csörtán Márton és Panek Kati emlékeztető közös műsorát (elsőként, az Ifjúmunkás írt róluk), az első táncpárosunkat, a Bodzafa, az Ifjúmunkás 1976-os kolozsvári matinéján játszott először és elsőként teljes értékű, hiteles paraszzenét, szemben azokkal, akik jószándékú műkedvelőként pártoltak át a folkosított paraszzenéhez. Az első táncpárosrendezvény színhelye a Bábszínház próbaterme volt, már akkor se lévén intézményes gazdája ennek a kezdeményezésnek.¹²⁴ És azóta van táncpáros, nem egy, de sok, van táncpárosalkotó, volt Kaláka, és sok bába közreműködésével országos táncpáros-show, volt több elvi vita és még több személyi sértődés. A divat, mint olyan, lefutott, és megmaradt a valódi érték, a jobb híján klubtevékenységnek nevezhető élő táncpáros, amely táncnyelvünk megtanulásának, gyakorlásának lehetőségét adja, akár csak az ének vonatkozásában a temesváriak Bartók-kórusa, s mint másutt, másképpen egy-egy nagyobb város irodalmi köre.

Vitákon innen, meg túl, értékeljük a táncpárosokat olyan klubbókként, amelyek önkifejezésünk megtestesítői, az önmagukat kereső fiatalok fogózkodói a világgal és egymással való ismerkedésük folyamatában. Felejtjük el értékelésükkor, hogy hitvány kérdésektől érvényesülési gondokig sok minden befolyásolhatja sorsukat, és a „ki a szebb, ki a jobb, ki az okosabb” elnevezésű társasjáték helyett játszódjunk egyebet: táncpárosodást. Tanuljunk táncpárosokat, ha kell, menjünk velük fel a színpadra, hogy más is lássa kincseinket és kapjon kedvet megtanulásukhoz, és hagyjuk abba a terméketlen vitát tyúkról és tojásról, a koreográfált és „valódi” tánc értékéről

124 Itt ismételtelen érdemes kihangsúlyozni, hogy a több írásban is hivatkozott, viszont konkrét eseménnyel nem társított 1976-os dátummal ellentétben a kolozsvári táncpáros 1977 februári indulása datálva van: „A táncpáros 1977 februárjának egyik csütörtökjén nyílt meg (a pontos időpontot, a „történelmi pillanatot” elfelejtették rögzíteni), ideiglenesen a Bábszínház klubtermében, Kovács Ildikó rendező jóvoltából, aki a későbbiek folyamán is, Szabó Lászlóval, a megyei művelődési bizottság irányítójával többször átsegítette a táncpárosát nehézségein. Székely József primás, Kőnczei Árpád furulyás („dal- és táncmester”), Urszuly Kálmán kontrás és Porzolt Antal bőgős muzsikált. [...] A táncpárosban utóbb életerős „sejtosztódás” következett be: a zenekar kettővé bővült. Az egyik összetétele: Sepsi Dezső primás (III. éves főiskolás), Sinkó András kontrás (II. éves) és Kőnczei Árpád bőgős (XII. osztályos), a másiké meg: Székely József és Papp István primások (XII. osztályosok), Kostyák Alpár kontrás (I. éves) és Porzolt Antal bőgős (I. éves).” – írta Kőnczei Ádám 1977 novemberében (lásd: Művelődés, 1977/11. 16.). Mégis, a tények közlése ellenére (vagy ellenében?), ugyanazon folyóirat hasábjain, öt év távlatából feltevéődik a „ki kezdte, ki folytatta?” kérdés, illetve a táncpáros „intézményes gazdája” hiányának számonkérése. Negyven év távlatából is felmerülő kérdés: az ilyenforma szubtilis utalásokkal vajon nem-e a táncpáros gyökértelenségére és megfoghatatlanságára, egyszerűen jelentéktelenségére próbáltak érveket szolgáltatni?

vagy non-értékéről, próbáljunk egyszer már elfogulatlanul nézni egymás munkájára, anélkül, hogy kizárólagosnak, abszolút értékűnek kiáltanánk ki a magunk művét. Hátha így többre megyünk.

A klub szóért meg ne sértődjön meg senki: nemrég az Igaz Szóban fogalmazta meg a táncházmozgalom egyik teoretikusa a mozgalom hármass funkcióját: szórakozás-jellegét, közösségnevelő szerepét, művelődési, hagyománytiszteletet és -ismeretet fenntartó erejét. Hát mi ez, ha nem ifjúsági klub program? És bocsátassék meg itt a cikkírónak a látszólagos vulgarizálás: a táncházások munkája szerintem valahol, legáltalánosabb szinten, ugyanabba az irányba mutat, mint közismert koreográfusunk, Dombi Imre ismétlődő társasági tánc tanfolyama (milyen kár, hogy ez utóbbi-tól még nem jutottunk, nem juthattunk el az ország első társastánc klubjának a megalakításáig). Mert végsősoron erről kell beszélnünk: ha a táncház táncanyanyelvünk újratanulásának iskolája, a társasági tánc az iskolában tanult világnyelvnek felel meg, amelyre szintén szükségünk van, ha kultúrembereknek akarunk számítani.¹²⁵ Az egy évtized alatt komoly elméletet maga köré bokrosító táncházmozgalom korántsem szorítkozik már csupán a „lábhagyományra” – mint ahogy nem szorítkozik erre nemzetközi viszonylatban a társastánc mozgalom sem: annak is van komoly szakirodalma.

Mozgáskultúránk általános fejletlenségét épp a Művelődésben tették szóvá nem egyszer szakembereink, ejtsünk pár szót itt, erről a témánkról beszélve is. A tánc-kultúra elsajátítása gyakorlatilag manapság az iskolai társasági tánc és néptánc tanulással kezdődik, hogy tömegméretekben itt be is fejeződjék. Pedig az eszményi az lenne, ha ezután párhuzamosan szereznének fiataljaink táncművészeti és társasági tánc gyakorlatot. Feladatunk lenne tehát szerintem táncházaink továbbéltetése mellett a társasági táncot kedvelők korszerű összefogása is, hogy mindenki találjon kedvére való táncokkal is foglalkozó intézményt és hogy az, amit talál, ne csak kedvére való, de igazi érték is legyen. Magyarán: a táncház ne mézeskalács-estet szuggeráljon, a társasági tánc meg inkább táncversenybe torkolljék, mint ritmikus együtt lötyögésbe. Vagyis az általános igény szint emelésére kellene törekednünk. A táncházfesztivál többezer nézője, vagy a bevezetőben említett kolozsvári előadás közönsége – biztos vagyunk benne – kedvet kapott Könczeiék-től a magyar népi tánc-kultúra művelésére. Részemről azt szeretném, ha a néptánc igényléséhez még el nem jutott, de fejlett

125 Dombi Imre (1922–1988) kolozsvári koreográfus, a korszak és (főleg) a hivatalos úzus egyik legerősebb táncszakértője. Életműve ifjúsági színdarabok betéttáncaitól (*Kék virág*, 1961), a cselekményes táncokon (*Pionír-köszöntő*, 1964) és a témás táncokon át a társasági és népi táncokig sok mindent magába foglal. A kolozsvári táncházak indulásakor például az ürügyes táncról írt: „Mi is az **ürügyes tánc**? Különösen a népitáncoknál használható. Valamilyen tánc bemutatásához szolgál bevezetesként (ürügyként). Ürügyül szolgálhat például egy élmunkás kiténtetése, vagy az aratás befejezését követő koszorúátadás, mulatság stb.” (Lásd: *Igazság*, 1978/156. 2.) De számontartják a népi táncokról írt könyveit is (lásd például Dombi Emeric: *Kalotaszegi népi táncok*. Kiadja Kolozs megye Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottsága, Kolozsvár, 1972.). A felsoroltak alapján Kovács Nemerének a kolozsvári táncházások Dombi Imre tevékenységével való összevetése nem több, mint ez által is a táncházak jelentőségének csökkentése a „közbeszédben”: nincs új a nap alatt, a táncházások tulajdonképpen ugyanazt akarják, teszik, mint a régi, „elismert” szakember.

mozgáskultúrára vágyó fiatalok éppúgy felnézhetnének egy országos társasági táncversenyre, egy olyanszerű rendezvényre, amilyent eddig legfeljebb a televízió egyik-másik nemzetközi látványosság műsorában láthattunk. A kettő ugyanis jól megfér egymással a valóságban, tehát tudatunkban is jól összeférhet.¹²⁶

Kovács Nemere

(Művelődés, 1982/8. 17–18.)

Táncház. A nyári szünet után a héten újra megnyílik a kolozsvári táncház. Pénteken este 19 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban mezőszégi táncokat tanítanak. Vasárnap este 19 órától – szintén a Vasasban – szabad tánc. Muzsikál: Papp István Gázsa primás, Kelemen László kontrás és Szalay Zoltán bőgős.
(Igazság, 1982/219. 2. – 1982. szeptember 17., péntek)

A Kodály néptáncegyüttes próbán

126 Kovács Nemere egy korábbi cikkében már hangsúlyozta a társastáncok kultúra fontosságát, hiányolva annak jelenlétét a kora általános műveltségéből (igaz, akkor még nem állítva párhuzamba a „táncanyanyelvet” jelentő táncházakkal), lásd: *ahogy Én látom Mozgás-kultúránk néhány gondját*. Ifjúmunkás, 1980/47. 4.

1983

„A tűznek nem szabad kialudni”

Élmények és tanulságok a táncházások fórumán

Sorrendben immár az **V. Táncházatalálkozót** tartották meg Székelyudvarhelyen, ahol a hagyományokhoz híven szinte valamennyi táncház képviselője jelen volt, úgyszintén számos néprajzi-népművészeti tájegységünk népi táncosa-énekese Máramarostól-Moldváig. Ezek pedig amellet, hogy műsoraikkal színesebbé, gazdagabbá tettek a találkozót, a táncházásoknak – zenészeknek, táncosoknak egyaránt – fölöttébb nagy szolgálatot tettek, hiszen utóbbiak ott helyben betekintheztek az autentikus zenélés fortélyaiba, az élő néptáncagyomány őrzőinek előadásmódjába.

Filmezőgépek, magnetofonok sokasága működött megállás nélkül a városi sportcsarnok porondján létesített parányi színpad közvetlen közelében, kezelőik pedig táncházba járó fiatalok voltak, kiknek legfőbb törekvése: lehető legpontosabban elsajátítani egy-egy tájegység zenei vagy táncstílusát, éberen őrködvé-ügvelve a „tisztaságra”. Elmondhatjuk tehát, hogy itt egyfajta adatgyűjtésre is sor került, mindenekelőtt a találkozó lelkes és hozzáértő szervezőinek – **a municípiumi KISZ-bizottság, a Siculus Ifjúsági Klub** valamint **a helybeli Művelődési Ház** – jóvoltából.

A leleiek, kiknek faluja közigazgatásilag ugyan Szetmár megyéhez tartozik, szilágysági zenére táncoltak, énekeltek. Táncaik közül különösen érdekesnek hatott a zсібói férfitánc, emllett primásuk egyéni játékmódora. A széki verbunkos stílus jegeit véltük felismerni a **bögözi** szólótáncos előadásában, aki különben jellegzetes Székelyudvarhely környéki verbunkos táncot járt el a találkozón. Ugyancsak az udvarhelyszéki, de ezúttal a páros táncok gazdag motívumkincséből kaptunk ízelítőt, a **siklódi** falusi csoport tagjaitól. Táncrendjük a már közismert táncokból áll: csárdás, sebes csárdás és marosszéki forgató. A **mérai** és **inaktelki** vegyes csoport legényei virtuóz táncukkal remekeltek. Új, érdekes színfolttal gazdagította a találkozó programját a **domokosiak** fellépése, akik első ízben képviselték Máramarost ezen a rendezvényen. Egyik népszerű, ma is élő népszokásuk, az Évázás keretében mutatták be helyi táncikat. Szerepeltetésük egyedül a **nagybányai táncház** lelkes kollektívájának köszönhető, akiknek sikerült rövid pár nap alatt összehozni ezt a lelkes falusi csoportot, amely ezidáig még sosem szerepelt közönség előtt. Ugyancsak először szerepelt bihari tánc a műsorban, még ha azt nem is Bihar megyei együttes mutatta be. A **kolozsvári táncházások** pótolták ezt a hiányt, mégpedig úgy, hogy előadásuk valóságos remeklésnek számított. Mint ahogyan azt az eddigi táncházatalálkozókön megszoktuk, az idén is volt képviselője a moldvai csángóknak. A Bákó megyei **Trunk** községből egy háromtagú – anya és két lánya – kis csoport helybeli archaikus népdalokat szólaltatott meg emlékezetesen szép előadásban. A Hargita megyei **Szenterzsébet** zenekarát is hallhattuk. Zenéjük átmenetet képez a mezőségi és székelyföldi zene között; a mezőségi betétekkel tűzdelt, gazdagon díszített, régies dallamkincséből szólaltattak meg néhányat.

Ismertetőnk befejezéseként hadd idézzük néhány táncvezető, illetve tánc házba járó fiatal válaszát lapunk kérdésére, amely így hangzott: **Milyen haszna, jelentősége van számotokra ezeknek a tánc háztalálkozóknak, és mik az elvárásaitok az elkövetkező években sorra kerülő azonos rendezvényekkel szemben?**

– Egész évben készülünk rá, türelmetlenül várjuk az újabb találkozást a többi tánc házassal. Ez a rendezvény nagyszerű alkalom arra, hogy tanuljunk, tovább képezzük magunkat. Nekünk kiváltképpen szükségünk van erre, hiszen a mi tánc házunk a legfiatalabb. **(Incze Zsuzsa, Székelykeresztúr)**

– Amíg hiányoznak a szükséges szakkönyvek, amíg a népzene és néptánc tanítása nem szerepel a zeneművészeti főiskolák tantárgyai között, addig a tánc háztalálkozóknak óriási jelentőségük van. Ízelítőt nyújtanak tájegységeink népviseletének, dal-, zene-, tánc hagyományainak gazdag tárházából, felkeltik a fiatalok néprajz iránti érdeklődését, vagy éppen elmélyítik azt. **(Simó József, Csíkszereda)**

– Rendkívül hasznos számunkra, hogy idős táncosok előadását is láthatjuk. Többször tanulhatunk talán a legtöbbet. A zenészek szempontjából is kimagasló esemény egy-egy tánc háztalálkozó, hiszen itt frissítik fel zenei anyagukat, mert az igazság az, hogy egymástól lopjuk, lessük el a szakmai fortélyokat, legyen szó zenéről, táncról... A közös tánc házra valóban kevés idő jut, és ezen feltétlenül változtatni kell az elkövetkezendőkben. Nagyon hasznos lenne, ha a meghívott falusi csoportok tagjai részt vennének a közös tánc on, gondolom ezt nem utasítanák vissza. Ehhez viszont egy nappal meg kellene nyújtani a tánc háztalálkozók idejét. **(Dobránszky Sándor, Szatmár)**

– Kedvező jelek mutatkoztak e találkozón a néprajzkutatás szakember-utánpótlása dolgában. Ezidáig csak szórványosan publikáló, vagy éppenséggel most első ízben jelentkező fiatal kutatók is tartottak előadást – a tánc háztalálkozók történetében először –, mint például Pávai István az udvarhelyszéki táncok történetéről, vagy mint Kőnczei Csilla és László Csaba önálló gyűjtőmunkájukról, akik a hétfalusi csángók táncéletének nevezetes darabját, a borica-táncot szemléltették. Úgyisint Pozsony Ferenc is, aki Kézdivásárhely környéki népszokásokról értekezett. **(Kisgyörgy Mihály, Kézdivásárhely)**

– Ha már úgy is szó esett a tudományos ülészokról, ne felejtjük el, milyen nagy szolgálatot tett mindnyájunknak Lőrincz Lajos neves hazai táncmester jelenléte és egyben előadása ezen a találkozón. Eddig ugyanis táncszakembereink távol maradtak, amiből bizony csak kára származott a tánc házmozgalomnak. Ugyancsak a mostani találkozó javára írható az is, hogy az előadók közül heten (!) választották témául a táncot. Erre szükségünk is volt, mert a tánc házak főképpen a táncoktatók hiányát sínylik, emiatt bizonytalan a létezésük s küszködnek állandó és súlyos gondokkal. Szerintem még több falusi csoportnak kellett volna jelen lenni. A szováti, a Felső Maros-menti, a *(gyimesi)*¹²⁷ csángó, a sárpataki, csiki, gyergyói táncosok távolmaradása fokozta hiányérzetünket. Lenne egy javaslatom: biztosít-

127 Az eredeti közlésben itt egy nagy szóköz van, mintha hiányozna egy szó, valószínűleg a 'gyimesi'.

sanak több időt a találkozó szervezői a tulajdonképpeni tapasztalatcserére, ahol a 12 táncház zenészei, táncoktatói, énekesei megosztanák gondolataikat, közölnék terveiket egymással, kicserélnék zenei- és táncanyag-készletüket. Erre nagy szükség van, hiszen egyedül csak a székelyudvarhelyi találkozó ad lehetőséget arra, hogy a táncházak összegyűljenek, egymástól tanuljanak, s további munkára serkentsék egymást. Módfellett hasznos és szükséges tehát ez a találkozó, ahová jövőre is, azután is örömmel eljövünk! **(Könczei Árpád, Kolozsvár)**

A viszontlátásra tehát 1983-ban!

Mirk László

(Ifjúmunkás, 1983/1. 5. – 1983. január 4., kedd)

Táncház. Péntek délután 6 órától a Vasutas (volt Vasas) Klubban kalotaszegi táncrendet tanítanak. Kérik, az érdeklődők jelenjenek meg idejében, mivel a táncház nem húzódhat a megszabott időn túl.

(Igazság, 1983/15. 2. – 1983. január 20., csütörtök)

A táncházak a hagyományokhoz híven az idén is játékos vetélkedővel egybekötött jelmezes farsangi bált tartanak február 20-án, vasárnap délután 4 órai kezdettel a Vasutas (volt Vasas) Klubban (Dobrogeanu Gherea u. 17 szám). Muzsikál a Bodzafa együttes.

(Igazság, 1983/42. 2. – 1983. február 20., vasárnap)

Az élő néptánc üzenete

Táncháztalálkozó Székelyudvarhelyen

A Hargita megyei KISZ-bizottság és Székelyudvarhely lelkes művelődéspártolói (a városi pártbizottságtól a Siculus Ifjúsági Klubon át a Művelődési Házig) mindent megtettek, hogy ez a találkozó – sorrendben immár az ötödik – gazdag programjával az emlékezetes ifjúsági művelődési események rangjára emelkedjék.

A kétnapos találkozó, mint eddig is, tudományos igényű ülészakkal indult. (Jagamas János, Almási István, dr. Balázs Lajos, dr. Faragó József, Kallós Zoltán, Könczei Csilla, László Csaba, Lőrincz Lajos, Pávai István, Könczei Ádám és Pozsony Ferenc tartott előadást.) Az elhangzottak nagy része érdekes és értékes volt. Örvedetes a

fiatal kutatójelöltek igényes jelentkezése, és nyereség, hogy az érintett témák döntő többsége a néptánc világházához kötődött, egyben számos gyakorlati tanáccsal is segítve a termet zsúfolásig megtöltő tánc házas fiatalokat s a néptánc tisztelőit. (Egy ilyen találkozózn viszont mindig tekintetbe kellene venni az előadásokra kiszabott időt, és a szemléltetés technikai feltételeinek megteremtése is elengedhetetlenül fontos.)

A táncostalálkozó későbbi eseményei nagyjából az előző évek rendjét követték. S a székelyudvarhelyi Művelődési Ház előcsarnokában késő estig tartott az önfelelt, közös táncolás. Öröm volt nézni, hogy az ország legkülönbözőbb tájairól (a Szatmárról, Nagybányáról, Kolozsvárról, Marosvásárhelyről, Segesvárról, Csíkszeredából, Kézdivásárhelyről, Temesvárról és természetesen Székelyudvarhelyről) érkezett tánc házas fiatalok legtöbbször már nem csak próbálgatja, hanem meglepő bizottsággal és alapos ismerettel, zenére, pontosan táncolja és éneklő a kalotaszegi, a széki, a mezőszegi táncrendeket. Ezek mellé egyre biztatóbban zárkóznak fel a marosszéki, a felsziki és töredékében a kutasföldi (Küküllő menti), a gyimesi táncrendek ismerői is. A vidám csujogatóssal díszített táncot teljes erőbedobással segítették a Venyige, a Barozda és az Ördögsekér, valamint a szatmári és a nagybányai tánc házak ismert fiatal zenészei. Több százan ropták a táncokat, és még többen próbálták a táncolók helyébe varázsolni magukat. Ez volt az első nap legszebb emléke...

A második napon, mint mindig, a hagyományörző együttesek szerepeltek a nyitott dobogójú Sportsarnokban. Érdekesége volt a rendezvénynek, hogy a meghívott csoportokat a tánc házasok hozták magukkal, ezzel is kifejezve a közvetlen kapcsolatot a városi tánc házas fiatalok és az élő, tiszta népművészet hiteles falusi képviselői között.

A Szatmár megyei Leléből verbunkot és csárdást láthattunk. Hatásosan könnyed volt a bögözi Fekete Kálmán székely verbunkosa. Jó hangulatban és híven megőrzött régies székely viseletben szerepeltek a Hargita megyei Siklód táncosai. Felejthetetlen élményt nyújtottak a mezőszegi Buzából jött (keservest és szerelmi dalt előadó) énekesek, Eke Péternével az élen. A Dés és Nagybánya közötti Lápos mentéről, Domokosról érkezett vendégek Évázás című énekes-táncos-szöveges népszokását élénken színezte a különösen szép, eredeti népviselet. Kiváló formában voltak a mezőszegi Visából jött (az előző találkozósról jól ismert) táncos legények és leányok. A Szamos-Krassóból (Szatmár megye) érkezett előadók legényesen és betyárosán a színpadi koreografizálás igyekezetét éreztük. Szinte visszafojtott lélegzettel hallgattuk a moldvai Trunk faluból jött három énekest (Bodó Péterné, Róka Mihály és Bodó Magdó). Könnyed és hatásos volt Kőnczei Árpádék bihari ugrós tánca; és ismét megérdemelt sikert aratott Györfi Erzsébet a moldvai csángó népdalokkal.

Két kis csoport jelenlétéről külön is kell szólnom. Ritka szépségű, veretes kalotaszegi (Nádas menti) táncrendet mutatott be Tötszegi András, Muszka György, Gergely István és Gergely Csaba. Velük volt Kelemen Tekla (akinek már régen külön énekes lemeze is lehetne), Balla Jutka, Gergely Gyöngyi és Péterffy Csilla. S láttunk a szemünket-fülünket elbűvölő kutasföldi táncrendet (pontozó, lassú, friss csárdás) a Fehér megyei Szentbenedekről jött Vincze Ferenc, Székely Károly, Vincze Árpád

és asszonyaik – Vilma, Mária és Juliska – előadásában, Türi István kiváló prímás muzsikájára, Panek Kati közreműködésével.

A székelyudvarhelyi Sportcsarnokban látottakkal együtt az esti közös tánc a Művelődési Ház előcsarnokában mindennél meggyőzőbben fejezte ki hazai néptánckultúránk változatos gazdagságát. Azt a közkinccset állította előtérbe, amelyet táncházas fiataljaink népünkhöz, szülőföldünkhöz való ragaszkodásuk szimbólumaként s az önművelés egyik legszebb formájaként éreznek magukénak. Ez a hűség és ragaszkodás a székelyudvarhelyi táncházatalálkozó legmélyebb tartalmára utal. Illesse mind ezért elismerés a résztvevőket, s nem utolsósorban a vendéglátó, vendégszerető házigazdákat!

Kelemen Ferenc
(Új Élet, 1983/2. 12.)

Szépen mulass énnálamnál

Jegyzetek az V. Táncházatalálkozóról

Fél évtizede telt tehát annak, hogy a Hargita megyei és a Székelyudvarhely muni-cípiumi KISZ-bizottság, a Székelyudvarhelyi Ifjúsági Klub találkozóra hívta meg a városi táncházásokat és az ő hasznukra a falusi táncházak énekeseit-táncosait és a néprajztudomány jeleseit.

Csaknem mindenik találkozáson részt vettem és évről évre megkaptam a szervezés tökéletesedése, tartalmának gazdagodása, nevelő, személyiségformáló funkciójának erőteljes kibontakozása. Az évek során – nemzetiségi kultúránk sajátos megnyilatkozási formájaként – a vidékeinken teremtett népi értékek újraélesztésével a néphez, a szülőföldhöz való ragaszkodás kialakítása egyik fórumának szerepét tölti be. A néphagyományok ápolását olyan szervezési keretben vállalta, amelynek egyre erősödő és legrokonszenvesebb vonása – ne féljünk a szótól, mert a legteljesebb mértékben kiérdemlik – demokratizmusa. Hiszen a táncházban egy percig sem szempont az, ki honnan jön és milyen munkakörben tölti napjait: összetartó erő a néptánc, népdal – a népi kultúra megbecsülése, elsajátításának igénye.

Közművelődési funkcionális hasonlóképpen előremutató. A néphagyomány a táncházak áldásos munkája révén kisebb, zárt közösségek tulajdonából beáramlik a városokba és minden lehetősége adott, hogy legjobb alkotásaiban az össznépi kultúrába emelkedjék, annak örökbecsű tartozékává váljék. Társadalmi haszna továbbá abban nyilvánul meg, hogy túlsúfolt programú oktatási intézményeink tevékenységét a néprajzi ismeretterjesztéssel kiegészíti a népdal és néptánc, a népviselet, egyáltalán a népi kultúra belső világának, rendjének, értékeinek tudatosításaival.

A néprajzi ismeretterjesztő előadások, a meghívott falusi táncházak népdalai-népdáncai, aztán a közös „nagy táncok”, a szépen mulatások az egyes táncházak programjában mind-mind fölhalálhatók „kicsiben”; a találkozó rendezvényei egyben mintául szolgálnak a további táncvási élet megszervezésében.

Az ötödik találkozó kapcsán időzzünk kissé részletesebben el a másfél nap tanulásosabb mozzanatainál azzal a céllal is, hogy a tapasztalatokból ki-ki a jövőre nézve felhasználhasson, amennyit jónak lát.

1. A tudományos közléseknek szentelt szombat délután több szempontból is figyelemre méltó. Kezdjük egy formai, de nagyon is lényegbevágó ténnyel. A zsúfolt teremmel. Kezdsre várva a szervezők meglepetéssel tapasztalták, hogy a teremben valamennyi szék gazdára lelt, nemsokára pedig az összes „állóhelyek”. S bár a tudományos közlemények több mint három órát vettek igénybe, senki sem vette a tarisznyáját, bujkáját, kucsáját. Pedig csaknem mindenünk hajnalban kelt, kora délutánig utazott.

Ennek oka pedig nem csupán az önfegyelem, hanem az is, hogy érdemes volt azokra az előadásokra odafigyelni. Ha eddig gyakran szó esett arról, hogy az előadások csak érintőlegesen kapcsolódnak a táncházások tulajdonképpeni tevékenységéhez, a táncfolklórhoz, ezúttal ilyen tekintetben nem lehetett panasz. Valamennyi előadás a témakörben mozgott, vagy pedig ahhoz közelített, másrészt nem elvont fejtegetések voltak, bevallottan törekedtek a gyakorlati megközelítésre, táncházszempontú láttatásra. Jagamas János népzene tudós Miért nem népdal c. hangulatos, szemléltető példákval megtűzdelt előadásán a népdalokat és ezeknek „ellenlábait” a terem nagy része az előadóval együtt szolmizálta, s bizonyos, hogy azokat, legalább azokat az életben soha össze nem téveszti. Almási István népzene kutató saját tapasztalatai alapján gyakorlati tanácsokat adott a népzene gyűjtés kérdéskörében, hiszen, ha nem is mindig tudományos céllal, de a népdalok feltérképezése minden táncházasnak szívégye. Faragó József e sajátos típusú mozgalom számára – s ebben benne rejlik a tudós nagybecsülése és előlegezett bizalma – tudományos feladatokat is megjelöl: talán ezek a fiatalok felvállalják azt a munkát, amelynek hosszú évtizedek óta nem akad gazdája.

Ezzel az előadással át is tértünk a táncfolklóra. Két előadás a táncbekiáltások világába vezetett el: dr. Balázs Lajos a csíkszentdomokosi lakodalmi ujjogtatásokat mérte föl a teljesség igényével és tipologizálta mintaszerűen. A kutatás és az osztályozás módszertana máris jó kiinduló pontot jelenthet bárki táncházas számára egy helység, kutatópont megváltására. Kallós Zoltán Moldva, Gyimesvölgye, Kalotaszeg és Mezőség tájairól mutatott be lakodalmi rikótozásokat, gazdag példaanyaggal, helyszíni felvételekkel illusztrálva.

Lőrincz Lajos színes, magával ragadó előadásában, egyetlen néprajzi övezet, a Kutasföld táncéletét, motívumkincsét mutatta be, részletesen kitérve a román-magyar táncok kölcsönhatására, a testvériségnek a táncban is megnyilvánuló bizonyítékaira. Könczei Ádám egy tánc típusra korlátozta kutatása körét. Mintegy folytatta a IV. Táncház találkozóan bemutatott pontozó ritmusvilágával kapcsolatos kutatásának közlését. Egyben figyelmeztetett a tánc típus ritmusvilága bomlására, az idősebb és

fiatal adatközlő pontozója közti különbségekre, ez utóbbinál „már teljesen kilúgozott a pontozó hagyományos ritmikája”.

A hagyományos anyag felé intés lelhető fel Pávai István néptánc történeti előadásában, amelyben újságközlemény alapján 19. század végi udvarhelyszéki táncok állapotát hozza a mai néző elé.

Tulajdonképpen elsőként kellett volna említenem a legfiatalabb előadót, Könczei Csillát, akinek közleményével tánc házas előadót is avatott a rendezvény. Gyűjtőtársával, László Csabával (a brassói tánc ház „tánc mestere”) a hét falusi boricát mutatta be, tudományos igénnyel és apparátussal. Könczei Csilla első előadásán máris teljes tudományos fegyverzetben lépett elé nk: a szakirodalom, az élő tánc, az aprólékos szaktudományos leírás figyelemreméltó ismeretében. Őtőle látta egyebekben a tánc házak közönsége első ízben egy élő tánc leírását a Lábán-féle tánc írással. (Szerény sége még rokonszenvesebbé tette mindannyiunk előtt az egyébként filológus, alig húszesztendő s egyetemi hallgató t.) Pozsony Ferenc (tavaly végzett) magyar szakos kézdivásárhelyi tanár egy élő, táncokkal egybekötött tavaszi népszokás leírása kap csán méltó társa volt a tudományos igény követésében.¹²⁸

Megtört tehát a jég (talán Faragó József is derűlátóbb immár tánc folklorunk kutatásának ügyét illetően), hiszen íme, ami harminc éve egyre késlekedik – tánc folklorunk tudományos igényű összegyűjtése –, abból egy fiatalokból álló – mennyit vitatott! – mozgalom részt vállal. Népi értékeink továbbéltetéséért, tudományossá gunk javára.

2. A rendezvény másik nagy vonulata: a falusi tánc házak műsora, amelyből mint egy néprajzi kismonográfia is kitelne, olyan nagy területről sereglettek ide. Dalaik, táncaik és a népi tánc dallamok egymástól száz meg száz kilométerre eső kutatópon tokról való, így a tánc házas a legkülönfélébb néprajzi övezetek dal- és tánc anyagát láthatja, vetheti egybe, izlelgetheti-tanulhatja. Domokos (Máramaros megye), Lele (Szatmár), Siklód (Hargita), Trunk (Bákó), Szentbenedek (Fehér), Visa, Buza (Kolozs), Kalotaszeg (Kolozs) képviselői, bemutatójuk előtt és után, szombaton este és vasárnap délelőtt meg vasárnap délután egymásnak, a fiatal tánc házasoknak éne keltek-táncoltak, magukat mulatták, tudásukat mutogatták, hogy azt minél többen lássák-szeressék-becsüljék – meg is tanulják...

128 Az írás mellett – külön keretben –, közlésre került *Az V. Tánc háztalálkozón (1982. november 27–28.) elhangzott néprajzi előadások* listája, sorrendben: Jagamas János: Miért nem népdal?; Almási István: A népzene gyűjtés gyakorlati kérdései; Dr. Balázs Lajos: A csíkszentdomokosi lakodalmi ujjogatások; Faragó József: Tánc kutatásunk lehetőségei a tánc házmozgalomban; Kallós Zoltán: Táncok – lakodalmi rikótozások (Moldva, Gyimesvölgye, Mezőség, Kalotaszeg); Könczei Csilla – László Csaba: A borica motívumkincse; Lőrincz Lajos: Kutasföldi tánc folklor; Pávai István: Udvarhelyszéki táncok a XIX. század végén; Könczei Ádám: A pontozó ritmusvilága és bomlásának tünetei; Pozsony Ferenc: Egy élő agrárrítus Háromszéken. A felsorolt előadások közül a Művelődés folyóirat sorozatban közölte Jagamas János értekezését (lásd *Miért nem népdal?* In: Művelődés, 1980/5. 30–33.; 1980/8–9. 43–51.; 1980/12. 31–33.; 1981/6. 31–35.; 1981/8–9. 49–53.; 1981/12. 31–33.; 1982/2. 31–34.), és publikálta Balázs Lajos (*Lakodalmi ujjogatások*. In: Művelődés, 1982/5. 36–37.), valamint Faragó József (*Tánc kutatásunk a tánc házmozgalomban*. In: Művelődés, 1983/6. 30–31.) előadását.

Csak nézem: a siklódiak műsoruk után odamennek a trunkiakhoz, kérdezik: – Na, hogy tetszett... – Tetszett, hát hogyan tetszett volna... – Akkor megvárjuk mű is magikot, addig még enni sem megyünk. – Azt hinné az ember, régi ismerősök, pedig csak most lettek azok... Amott a sarokban Jánosi Jóska, a Kovászna megyei Vadrózsák együttes koreográfusa László Csabától épp a boricát tanulgatja, Pozsony Ferenc, Tóth Erzsébet a trunkiakat fagatja énekeik, táncéletük felől...

3. A rendezvény nem csupán a táncénekesek számára jár sok tanulsággal. Mondanivalója van immár mindazok számára, akik valamilyen formában-módon kapcsolatban állnak a néptáncal, népi kultúrával. Ezt a következtetést a jelenlevő szakemberek nagy száma is igazolja. Ha a tavaly szavát tettük távolmaradásukat, az idén föltétlenül meg kell jegyeznünk: szinte valamennyi érdekelt intézmény képviselői ott ültek a táncénekesek körében. Ott volt a Maros Művészegyüttes karmestere, koreográfusa, művészeti vezetője, szólóénekes, a Marosvásárhelyi Művészeti Népiskola oktatója és táncosai, a Kovászna, Hargita, Maros Megyei Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Irányító Központjának szakirányítói, a Vadrózsák, Hargita Művészegyüttes koreográfusai, a Marosvásárhelyi Egyetemi Központ aktivistája (egyben koreográfus) és rengeteg érdeklődő amatőr néprajzos, pedagógus, a Székelyudvarhelyi Pedagógiai Líceum diákjai (az Orbán Balázs Néprajzi Kör tagjai) nagy számban, tanárnőjük, Tamás Margit vezetésével...

Sok hasznos dologról esett még szó, aki ott volt, csakis épülésére szolgált. Aki erre az alkalmat megteremtette, szervezéssel vesződött, mindenki jó közérzetéről gondoskodott, illesse elismerés ezúttal is, a jövőben is. Molnos Zoltán, székelyudvarhelyi propagandatitkár, Vofkori Lászlót, municípiumi művelődési alelnököt, Szép Gyulát a művelődési ház igazgatóját, Fodor Bélát, Vass Albertet, Katona Ádámot és másokat fáradhatatlan, hozzáértő szervezőmunkájukért.

Most már mindannyiunkon a sor, hogy az elhangzottak tettekben is megfogadjanak és a jövő táncénekestől már arról is beszámolhassunk, „mennyre jutottunk a mentőszolgálaton”.¹²⁹

Végül idézzük még fel Györfi Erzsike szép lujzikalagori énekét, szíves meghívását: „Szépen mulass énnálamnál”.

Utóirat: És a népművészeti kirakóvásáról nem is szóltam, amely csupa szemet gyönyörködtető tárggyal lepte meg a találkozó vendégeit. A kiállító: a Hargita Művészete Szövetkezet, a megye híres szövő és varró asszonyainak, faragóinak képviselésében.

Béres Katalin

(Művelődés, 1983/2. 17–18.)

129 A „jövő táncénekestől” már nem lehetett semmiről sem beszámolni, mivel annak megszervezését már nem engedték meg a hatóságok, így ez volt az utolsó erdélyi táncénekestől a kommunista rendszerben. Ugyanakkor érdemes megfigyelni, hogyan változott például a Művelődésben az első, 1978-as táncénekestől beszámolóhoz képest a találkozókon résztvevők névszerinti említése, hogy kik lettek „fontosak” az évek során: a mindig felsorolt „szaktekinélyek”, azaz a tudományos ülésszak előadói és a „forrást jelentő” falusi hagyományörzők mellett megjelennek a koreográfusok, a szakirányítók, a szervező propagandatitkár stb. A táncénekesek?

„Az utóbbi években olyan mozgalom bontakozik szemünk előtt és fülünk hallatára, amely igencsak hasonlítható az A mi dalainkhoz és – ami jelentőségét illeti – egyedül ahhoz hasonlítható: a táncház új hulláma. A harmincas évek ifjúsága csak énekelte a népdalokat. A fél századdal később születtek nemzedéke kevesebbet énekel, de a hangszeres népzene is bevonta hagyományápoló szenedélyének körébe és a népi táncot is. Ezt a mozgalmat is, akárcsak amazt, az ifjúság vajúdtá ki és tette jellem- és közösselalakító erővé. Micsoda szerencsénk, hogy a 2030-as évek zenetörténészei nem írhatják majd meg: a szakemberek nélkül! Mert ebben a táncházas újhullámban a nemzedék indulata mellett bizony meghatározó tényező a romániai magyar népzene-tudomány is: Kallós Zoltán egyedülálló gyűjtői műve, Jagamas János, Szenik Ilona és Almási István hatalmas tudományos tapasztalata, az ifjúság irántuk való bizalma. A táncházenészek között is sok az okleveles, teljes képzettségű zenész. Nem ezt a zenét tanulták a főiskolán, de amit tanultak, azt úgy tanulták meg, hogy az egyéb iránti fogékonyságuk attól nem senyvedt el, viszont művelt szakemberekként szavatolják a mozgalom színvonalát. Nagyon léptünk tehát előre ötven esztendő alatt. Csak bár a mi dalaink szellem is élne! Táncházené ide vagy oda: miért olyan ritka manapság, hogy egy városi fiatal – nem a tévében vagy színpadon, hanem „csak úgy” – népdalt énekel?”¹³⁰ (Utunk, 1983/11. 7. – 1983. március 18., péntek)

Visszhang-gálaest lesz március 26-án, szombaton 19 órai kezdettel a Diákművelődési Ház nagytermében, sok humorral és zenével. Buzás Pál és Farkas Pál zongorán Brahms-négykezeseket játszik, a Kodály-csoport bihari, nyárádmonti, kalotaszegi táncokkal lép fel, Makkai Endre klasszikus gitárszámokat ad elő. Fellép Fülöp Gábor András, a dzsessz mestere, és az elmaradhatatlan Visszhang-kórus. A zeneszámok közé ékelődve a MAMI pantomimesei, a Stúdió Színpad amatőr színjátszói és György József szerepelnek. (Igazság, 1983/70. 2. – 1983. március 25., péntek)

„Eredetiségből és hitelességből vizsgázott jelesre a kalotaszegi legényest bemutató, kolozsvári táncos trió. Könczei Árpád végzős zeneszerző szakos, Kőrösi Antal másodéves szobrász és Stefán Csaba másodéves elektrotechnikus pontosan, szépen és kiváló ritmuérzéssel táncolt.”¹³¹ (A Hét, 1983/16. 3. – 1983. április 15., péntek)

130 Részlet László Ferenc *Hol voltak akkor nagyjaink?* című írásából.

131 Részlet Kelemen Ferenc *Főiskolás folklór-találkozó Marosvásárhelyen* című írásából.

A Kodály néptáncegyüttes próbán, az előtérben balról jobbra: Kovács Zoltán, Kopek, Vermesy Katalin, Kőrösi Antal és Lengyel Judit.

„A műsort a Kodály-táncegyüttes zárta. Az egymást követő táncok változatosága és a kitűnő koreográfia Kőnczei Árpádnak és Kőnczei Csillának a munkáját dicséri. A kapott esztétikai élményért az egész táncháznak és a zenészeknek tartozunk köszönettel.”¹³²
(Ifjűmunkás, 1983/16. 5. – 1983. április 17., vasárnap)

Újabb táncház nyílik csütörtökön délután 6 órakor a Művészeti Népiskolában (Ștefan cel Mare tér 1 – a volt Művelődési Palota, II. emelet). A táncház vendégei: széki zenészek, énekesek és táncosok. A táncház meghívja és szívesen látja a városban dolgozó széki fiatalokat.
(Igazság, 1983/110. 2. – 1983. május 11., szerda)

„Táncházmozgalmunkról, novum korában, sokat írtak. Azóta, úgy tűnik, megcsappant iránta az érdeklődés, legalábbis sajtótermékeikben.”¹³³
(Igazság, 1983/162 3. – 1983. május 18., szerda)

132 Részlet Boros Judit *Régi és új ismerősök* című, a március 26-án sorra kerülő Visszhang-gálaestról szóló írásából.

133 Idézet Simon Tamás *Művészet és sajtó* című írásából. Az áttekintett korabeli sajtóanyagban ez az első megjelent „jelzése” annak, hogy a táncház iránt „megcsappant az érdeklődés”. (És mindez egy nappal azelőtt közölve, hogy *Újra táncház* címmel bejelentik a csütörtöki táncház újraszervezését Kolozsváron...)

Újra táncház

Örömmel üdvözöljük a **csütörtöki táncház** újraszervezését. A majdnem másfél éves kiesés után a táncházbarátok, népi táncot kedvelők ismét lehetőséget kaptak arra, hogy a pénteki, jobbára tanító jellegű Vasas otthoni táncház mellett csütörtökön is összegyűljenek minden héten egy estét betöltő szabad táncra. Nem véletlen, hogy ismét csütörtök a rendezvény időpontja, hiszen ez a nap a Kolozsváron dolgozó széki fiatalok hagyományos találkozó napja.

A tánctermet ezúttal a Művészeti Népiskola biztosítja (a volt Művelődési Palota II. emeletén, a Ștefan cel Mare tér 1. szám alatt). Az élénk érdeklődést mi sem bizonyítja jobban, mint a múlt csütörtöki tánccest sikere. A táncház vendégül látta Szabó István széki prímást és Sebestyén Árpád tanár vezetésével több pár, Székroól erre az alkalomra bejött fiatal.

A táncház előreláthatóan kéthetente szervez széki táncot, közben pedig más tájegységek táncai kerülnek sorra.

Híányt pótol az újrainduló táncház. A kezdők együtt táncolhatnak a táncban jártasokkal, a városi fiatalok együtt, közösen a hagyományt megszakítatlanul őrző vidékiekkel – táncstudásukat gazdagítván, sok hasznos, nemes szórakozást nyújtó kellemes estét töltvén itt.

Vass Dénes

(Igazság, 1983/117. 2. – 1983. május 19., csütörtök)

Csütörtökön (19-én) du. 6 órától a Művészeti Népiskolában kalotaszegi táncház; pénteken (20-án) a Vasas klubban – szintén du. 6 órától – marosszéki táncokat tanítanak.

(Igazság, 1983/117. 2. – 1983. május 19., csütörtök)

„Láttunk ugyan két párt gyönyörűen táncolni, de azok bizony m. v. Kolozsvárról érkeztek: a táncházból. Tisztázzuk: nagyon szépnek és dicsérendőnek találok, hogy Könczei Árpád, Plugor Jutka, Hadnagy Réka és Kőrösi Antal kijöttek és „beugrottak” ebbe a műsorba, virtuóz táncstudásukkal elbűvölve közönséget és csoportot egyaránt. Magam is irigységgel vegyes csodálattal néztem, amit műveltek. De még nagyobb lett volna – lehetett volna az öröm, ha maguk a mákófalvi legények, leányok mutatják ezt a fergeteges táncot. Mert azért egy kicsit furcsa, hogy Kolozsvárról kell visszaimportálni a néphagyományt egy kalotaszegi faluba!”¹³⁴

(Igazság, 1983/125. 2. – 1983. május 28., szombat)

134 Részlet Horváth Sz. István *Mákófalvi lakodalmas* című írásából.

Állami Magyar Színház: [...] 4-én, szombat du. 3 órakor: **Ifjúságom gyöngykoszorú**, I/1 bérlet. 5-én, vasárnap de. 10 órakor: **Ifjúságom gyöngykoszorú**, I/2 bérlet.
(Igazság, 1983/126. 2. – 1983. május 29., vasárnap)

Műsorváltoztatás

Az **Állami Magyar Színház** igazgatósága felhívja nézői szíves figyelmét, hogy a kiadott műsortól eltérően az **Ifjúságom gyöngykoszorú** című előadásunk ifjúsági bérletsorozata a következőképpen alakul:

4-én, szombat este 7 órakor I/5-bérlet,
5-én, vasárnap de. 10 órakor I/2-bérlet,
11-én, szombat du. 3 órakor I/1-bérlet,
12-én, vasárnap de. 10 órakor I/4-bérlet.

Az előadás időtartama 1 óra 45 perc.

(Igazság, 1983/127. 4. – 1983. május 31., kedd)

Őszinte együttérzésünket fejezzük ki a **Könczei** családnak, szeretett édesapjuk elvesztése okozta fájdalmában. **A Műegyetem Kodály néptáncgyűttese**.
(Igazság, 1983/140. 4. – 1983. június 15., szerda)

Ifjúságom gyöngykoszorú

„Kultúrát nem lehet örökölni... Közszellem kell, mely óhajtja, szomjúhozza azt a kultúrát. Intézmények, amelyek érlelik, ápolják.” – írja Kodály Zoltán.¹³⁵

A néptáncot sem lehet örökölni. Az a generáció, amely az utóbbi években fedezte, megtanulta és gyakorolja – a városi ifjúság, diákok, tanulók –, tudatosan kezdett hozzá a néptánchagyományok ápolásához. Elsősorban a táncházmozgalom élesztette újjá országszerte a néptáncot. Sokszor és sok helyen elhangzott a táncház fontossága, ahol anyanyelvünk ápolásával párhuzamosan zenei-, táncnyelvünk gyakorlására is sor kerülhet. Ez a mozgalom odahatott, hogy olyan tájak is újra ragaszkodni kezdtek saját táncaikhoz, ahol már-már feledésbe mentek.

A táncházat nem pótolják a táncsoportok. Annak közösség érlelő, tudatosító hatása pótolhatatlan. Gondolok itt elsősorban a kolozsvári táncházra, amely példászerűen ölelte egybe a különböző kategóriájú fiatalokat. Addig volt élő, erejében összetartó mozgalom, amíg Székről, Mezősegről, Kalotaszeg falvaiból épp oly otthonra

135 Itt két Kodály idézet egybeszerkesztését olvashatjuk: a szállóigeként elhíresült első mondat – az ebben a cikkben nem idézett folytatásával együtt – Kodály *Mire való a zenei önképzőkör?* című, 1944-es írásából, az idézet második fele pedig Kodály *Magyarság a zenében* című, 1939-es tanulmányából származik.

találtak a táncosok, mint az értelmiségi pályára készülők. Fórum volt ez, és annak kellett volna maradnia. Az idő telt, a tánc házas fiatalok felnőttek, pályát választottak. A műszaki egyetemisták mérnökké képezték magukat, a konzervatórium hallgatói, a kitűnő zenészek, elfoglalták tanári vagy zenekari állásaikat. Bizonyára ott sem felejtik, nem tartják mellékes foglalkozásnak a néptánc tanítását.

Igenám, de a kolozsvári tánc házasban beállott a pangás. Elveszítette tömegalapját, elburjázott az egyéni szereplésvágy betegsége. Lassan kimaradtak a falusiak, lekoptak az ipari munkások, a jótáncúak, akikkel felforrósodott egykor a hangulat. Amikor a táncot tanító Könczei Árpád kiváló módszerére tanult az új generáció, a mostani elsőéveseknek, középiskolásoknak hangulatában és funkciójában nem nyújtott eleget a tánc házas. Ezért-e vagy céltudatosan elhatározva, tánc csoport szervezéséhez fogtak. Tizenhét táncos kivált a tánc házasból és heti két-három próbával tanulták a lapádi lányos, kalotaszegi és marosszéki táncokat. Idejüket lekötötték a próbák, a szervezési és helykeresési problémák. A csoportot a Politechnikai Intézet fogadta be, talán mert a táncosok nagy része a műszaki egyetem hallgatóiból tevődik össze.

Legnagyobb dicséret illesse a magyar színházat, ahol bemutathatták szép műsorukat a táncosok, mégpedig ifjúsági bérletben. Színészek szavalatai ékesítették, emelték a műsor színvonalát és Márton János rendezői hozzáállása nagyrabecsülendő.

Jól táncolnak a csoport tagjai. A koreográfus Könczei Árpádnál nemigen találni jobb oktatót. Gazdag tánc kultúrája, kitűnő módszere meglátszott a tájegységek táncain. Őrizkedik a színpadiasságtól, bár itt-ott mégis észrevehető volt néha a túlzott „virtus”. A népdalok remek válogatása Kallós Zoltán érdeme. A filológus lányok és Lengyel László bátran, természetesen énekeltek. A kifulladás, hangcsúszás nem róható fel, hiszen a színpadi láz közrejátszott.

Külön kiemelném a műsorfüzetet. Tartalmában, kivitelezésében felülmúlta a műkedvelő szintet. A jobbágytelki népdal kottáját is tartalmazza, így a közönség a tánc és vers műsor élményén, örömen felül megismerheti, sőt meg is tanulhatja azt a dallamot, amelyet Bartók Béla gyűjtött Jobbágytelkén.

Horváth Arany

(Igazság, 1983/147. 2. – 1983. június 23., csütörtök)

A tűznek nem szabad kialudni

Rendhagyó feladatra vállalkoztam. Olyan együttest fogok méltatni, amelynek magam is tagja vagyok, olyan előadást, amelyben én is részt vettem, olyan mozgalmat, amelynek kulisszatitkait legbelülről ismerem. Horváth Arany **Ifjúságom gyöngykoszorú** című cikke készített írásra. (Igazság, 1983. június 23.)

Ügyes-bajos dolgainkról objektív ítéletet alkotni – ehhez rendszerint kell bizonyos fokú kívülrőlállás, távolság. Meggyőződés azonban, hogy a Horváth Arany által felvillantott kérdéskört egészen közelről ismervén, hozzászólásom teljesebbé teheti a táncházmozgalomról és a színpadi néptáncról alkotott képet.

Immár több mint hat éve annak, hogy az első táncház létrejött nálunk, éppen Kolozsváron. A táncházmozgalom hat éves történelme során sok kérdés vetődött fel és sajnos, még több álkérdés. Ilyen (a mai napig vitatott) álkérdés az is, hogy kárára vált-e a Kodály táncsoport a kolozsvári táncháznak. Horváth Arany írja: „A táncházat nem pótolják a táncsoportok.” Valóban nem. A kolozsvári Műszaki Egyetem táncsoportja nem pótolhatja a táncházat, de nem is akarja. Táncház és táncsoport ugyanis két teljesen különböző dolog. Forrásuk – a hiteles néptánc- és népzene-kultúra – és céljuk – ennek a kultúrának a megismertetése, közösségivé tétele – azonos ugyan, a cél elérésnek mikéntje azonban egészen eltérő. Leegyszerűsítve azt is mondhatnám: a táncház elsősorban szórakozási forma, a táncsoport komoly munkát követel. A táncház közönsége aktívan sajátíthatja el a táncokat, dalokat, a táncsoport közönsége nézőközönség. Mi is valljuk, hogy a táncház „közösség érlelő, tudatosító hatása pótolhatatlan”. Az **Ifjúságom gyöngykoszorú** című előadásunk Horváth Arany által is megdicsért műsorfüzetéből idézem: „Az eredeti összetettségében és egységében megújuló népi kultúra közösségformáló ereje leginkább táncházainkban érvényesül. Zenei és tánc anyanyelvünket itt mindenki elsajátíthatja.”

A kolozsvári táncháznak valóban sajátos színfoltja és egyik legnagyobb értéke, hogy városi és vidéki, értelmiségi és munkás fiatalok egyaránt látogatói. Azt hiszem, ezzel túl sok művelődési fórumunk – sajnos – nem dicsekedhet. A vidéki fiatalok létszáma megcsappant ugyan, de Horváth Arannyal nem érthetünk teljesen egyet. Ő ugyanis azt írja, hogy a falusiak „lassan kimaradtak”, az ipari munkások „lekoptak”. Nem maradtak ki, és nem koptak le. Kevesebben vannak, mint ezelőtt két évvel, de vannak, mégpedig elég sokan. Hogy miért vannak kevesebben? Talán erre is tudok válaszolni. 1981-ben, május és június folyamán a kolozsvári táncházban négy alkalommal végeztünk felmérést. A csütörtök esti, Monostori úti táncházban a városi és vidéki fiatalok mind a kétszer kb. fele-fele arányban oszlottak meg, a péntek esti táncházakban a látogatók többsége (átlagosan számítva 65 százaléka) városi volt. Foglalkozására nézve a közönség mintegy egynegyede minden táncházban egyetemi hallgató volt, a munkásfiatalok arányszáma azonban változott. (Csütörtökönként 36 százalék, illetve 27,8 százalék volt, péntekenként 15,7 százalék illetve 9,2 százalék.) A középiskolások létszáma mindvégig 30–40 százalék között mozgott. Ebből a pár számból is látható, hogy a vidéki és a munkásfiatalok jobban kedvelték a csütörtöki táncházakat. És ez természetes is. Míg pénteken ugyanis minden alkalommal volt tánctanítás, a csütörtök estét „szabad tánc” töltötte be. A vidéki fiatalok saját táncaikat rendszerint jól ismerték, más tájegységek táncait viszont igen ritkán kívánták megtanulni (bár erre is akadt nem egy példa), érthető tehát, hogy a csütörtöki táncházba szívesebben jártak. És ne feledjük el azt sem, hogy a Kolozsváron dolgozó széki fiatalok is csütörtökön este szabadok. 1982 februárjában a csütörtöki, Monostori úti táncház megszűnt. Ez talán egyik (elég nyomós) oka annak, hogy a vidéki fiatalok közül ma már kevesebben

járnak táncdíszba. Pár hete újraindult a csütörtöki táncdísz, ezúttal a Népművészeti Iskola egyik termében. A hosszú szünet és a kissé szokatlan hely miatt azonban (az új táncdísz a Közgazdasági Egyetem legfelső emeletén van) bizonyára el kell még telnie egy kis időnek, amíg régi funkcióját, tömegalapját visszakapja.

Más okai is vannak azonban annak, hogy a táncdísz még mindig nem örvend kellő népszerűségnek. Zenésztanpótlás híján a fiatalok szinte egy éve többnyire gépzene táncolnak, a hírverés alig több a semminél stb. A kolozsvári táncdísz azonban a gépzene, a korai időpont (a táncdíszak 6-tól 9-ig tartanak), a hiányos propaganda ellenére sem pang. Életképességét éppen a középiskolások és elsőévesek nagy száma bizonyítja.

Visszatérve a táncdíszra, együttesünk valóban a táncdíszból sarjadt. A tizennyolc táncos azonban korántsem vált ki a táncdíszból. A táncdísznak valamennyien törzstagjai vagyunk, az együttes vezetője pedig, feleségével együtt, a mai napig tanít a táncdíszban is.

A színházi bemutatógó valóban hosszú volt az út, a szervezési, helykeresési problémák és a próbák nagyon sok időnkét lekötötték. Mivel tagja vagyok az együttesnek, az előadást nem dicsérhetem. Annyit azonban meg merek kockáztatni, hogy az **Ifjúságom gyöngykoszorú** újszerű előadás volt. Színpadainkon stilizált és nem egyszer durván meghamisított néptáncot láthatunk, a hagyományörző együttesek néhány szép, színvonalas szereplésének kivételével. Ezért újszerű együttesünk célkitűzése, eredeti néptáncaink és népzene stílushű színpadi tolmácsolása. Munkánkat abban a meggyőződésben végezzük, hogy a néptánc és népzene a színpadon sem veszítette el létjogosultságát. Bátorításul ott áll Kodály Zoltán figyelmeztetése. „A falu most búcsúzik a régi hagyománytól. A fiatalága már nem veszi át. Rajtunk a sor. A tűznek nem szabad kialudni.”¹³⁶

Könczei Csilla

(Igazság, 1983/158. 3. – 1983. július 6., szerda)

Hanglemez – A harmadik táncdíszlemez

„Száz pár mozog, egyszerre mind, / Lesz végzetetlen labyrinthe, / Egy összenőtt-font tömkeleg, / Megfoghatatlan egyveleg, / Melyben – ahány pár – annyiféle / A tánc alakja és szeszélye, / Mégis azonegy zenemérték / Kormányozza mindenki léptét.”¹³⁷
A szalontai segédnótárius tollát bizonyára a környékbeli táncmulatságok ihlették, de szavai találóan jellemzik egész táncdíszkultúránkat. A Kárpátok ölelte dombok, völgyek

136 A szállóigeként szintén gyakran idézett szövegrész Kodály *A magyar népzene* című, 1925-ös írásából származik.

137 Részlet Arany János *Öldöklő angyal* című költeményéből.

lakói viszonylag kevés táncot – egy-egy faluban mindössze négy-öt táncfajtat – ismernek. Ez azonban korántsem jelent szegénységet, hiszen a kötetlen páros, illetve a szólótáncok a rögtönzés, a variálás korlátlan lehetőségeit kínálják a jó táncosnak. Az egyéni invenció – melynek nem egy eleme, figurája azután egy kisebb közösségekben hagyományozódhat – nem kizárólagos forrása az erdélyi magyar táncművelés gazdagodásának. Alakulásában lényeges szerepe volt a több évszázados román – magyar – szász együttélés eredményezte kölcsönhatásoknak, ezeknek köszönhetően számtalan vidékre, falura jellemző sajátos árnyalattal színeződött a táncosok motívumkészlete. Különösen szembeötlő az értékcsere a Mezőség falvaiban, ahol a Bodzafa együttes tagjai gyűjtöttek. E hagyományörző tájegységet Bartók Béla és Lajtha László népzene-feltáró munkája óta a román és a magyar dallamkincs kölcsönhatásának színhelyeként tartja számon a folklórtudomány.

A lemez első oldalán az észak-mezőségi Ördögösfüzes legényes táncai közül a régi stílusréteghez tartozó ritka és sűrű magyar fogásolás hallható, mely a maga nemében páratlan e vidéken. A páros táncok zenéjét Magyarszováton tanulták. A két összefogózó pár járta magyart vagy négyest az aszimmetrikus, sántító ritmusú lassú cigánytánc, a hármas felállítás (egy férfi, két nő) szászka és a lassú csárdás követi. Ettől kezdve fokozatosan gyorsul, hevesül a tánc, sűrűsödnek a figurák az összerázásban, majd pedig a gyors csárdásban.

A Bodzafa 1977-ben alakult, jelenlegi összetételében 1981-től muzsikál a kolozsvári táncházban, az Ifjúmunkás Matinékon, a Táncháztalálkozókön valamint a Viszshang diákrádió fogadóestjein.

A székelyudvarhelyi Venyige együttes a székelyföldi és más tájegységek hagyományos hangszeres és énekes népzenejének és -táncainak gyűjtését és népszerűsítését tűzte ki céljául már megalakulásakor, 1977-ben. Azóta a Táncháztalálkozók állandó házigazdája, de jelentős részt vállal a Tiszta Forrás elnevezésű folklórseregszemle megszervezésében is, több ízben szerepelt a tévé Kaláka műsoraiban.

A lemez második oldalán a Venyige előadásában Udvarhelyszék hagyományos, ma már jószerével elfelejtett paraszttáncaihoz húzott muzsikát játszik. A szenterzsébeti táncrendet Barabás Gyula primás bandájától tanulták, ők még viszonylag híven őrzik a régies muzsikálás stílusjegyeit. A székely tánczene egyik legkorábbi gyűjtője, Seprődi János találóan mutatott rá egyik jellegzetességére: „...nem járulékos, hanem lényeges jegyek a cifrázatok és azok a ritmikai hangsúlyozási különlegességek, amelyek az ének és a fütyty nem ad vissza.”¹³⁸ Magáról a táncmulatságról egy még régebbi leírást idézhetünk az Arany-kortárs Tiboldi István tollából: „Van ott egy főbb, ki elrendezi a táncot, társakat oszt, leányokat, ifjú nőket egyszerre a legénységnek, másszor a házásoknak, másszor a más faluból jött legényeknek. Sokszor a legény maga választ táncoló leánytársat magának [...] Minden osztálybeli táncos rendszerint három-három nótát jár el egymás után, melyeknek többnyire ketteje magyar, s más lassú cigánynóta [...] Egy-egy nótát eljártak csak úgy magokra, társ nélkül is,

¹³⁸ Lásd Seprődi János: *A székely táncokról*. In: Benkő András (szerk.): *Seprődi János válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése*. Bukarest, 1974. 144.

verve össze sarkantyújokat, közbe-közbe mondogatva rövid szerelmi versecskéket is. Volt csengés-pengés, bongás.¹³⁹

A lemezen megszólaló muzsika igen népszerű az együttesek táncházaiban. Reméljük, hogy más táncházasok, a népi táncmuzsika kedvelőit is megszeretik és szívesen járják majd a mezőségi illetve a szenterzsébeti táncrendet.

Simonffy Katalin

(Ifjúmunkás, 1983/35. 5. – 1983. augusztus 28., vasárnap)

Egy műsorváltozás margójára

Színház és színházi bérlettulajdonosok között a legtöbb vita és nézeteltérés a műsorváltoztatások miatt szokott kipattanni. Főként olyankor, amikor az elmaradt előadás nagyobb reményeket és várakozásokat ébresztett, mint az, amellyel helyettesítették. Épp ezért, hadd szóljunk most a két évad közötti nyári szünetben a kolozsvári Állami Magyar Színház egy olyan rendhagyóbb műsorváltoztatásáról, amely nem váltott ki elégedetlenséget és nem keltett csalódást.

Az ifjúsági bérlet utolsó bemutatójaként évad elején Petőfi-műsort hirdettek és helyette a színház tagjainak szavataiból s a Műgyetem Kodály Néptáncegyüttesének dalaiból és táncaiból összeállított előadást mutattak be, *Ifjúságom, gyöngykoszorú* címmel. Nyilvánvalóan teljesen különböző, egymással összemérhetetlen rendezvényekről van szó, amelyeknek mindössze az a közös vonásuk, hogy az elsőt is színpadon adták elő s a másikat is ott mutatták be.

A Petőfi-műsörtől a színház azért állt el, mert az előző évi átépítés okozta időzavarból évad végéig sem lábalt ki egészen. És olyan Petőfi-műsort összeállítani, amely nem egyszerűen ismétli és újra visszhangozza a régebbi összeállítások jól ismert darabjait, hanem valami újat is ad, amely a költőnek és művének valamilyen kevésbé tudatosított vonását emeli ki – rendkívül nehéz, idő- és munkaigényes vállalkozás. A csereelőadás viszont *a maga nemében, a maga műfajában* új vonásokat tudatosított; ha nem is egészen ismeretlen, de *ilyen összeállításban és ilyen tálalásban* ismertnek sem mondható összképet nyújtott.

Nagy László *Táncbeli táncszók* című verse és George Coşbuc *Zamfira esküvője* című elbeszélő költeményének részlete még csak ízleltette, kóstoltatta a szavalatos, énekes-táncos előadás zamatait, még csak hangulati előkészítést és bevezetést jelentett, mint ahogy ez volt a szerepe a surrogó forgásokkal és jó ízű csujogatásokkal tarkított magyarlapádi leánykörtáncnak, valamint a mezőségi

139 Lásd Faragó József (szerk.): *Vadrózsák. Kriza János székely népköltési gyűjteménye Faragó József gondozásában*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975. 478.

népdaloknak is. De már a keménytelki román legényes, a bihari ugrós és a széki táncok sorozata a nekiszabadult jókedvet, a fiatalos erőt és szilajságot sugallta; mint ahogy hatalmas szív dobbanásaiként dübörögtek Kányádi Sándor *Fekete-piros* versének sorai, ütemei is. Hogy aztán a pihenőt, az újbóli nekilendüléshez szükséges szusszanásnyi erőgyűjtést a műsor első részében a gyimesi és moldvai csángó népdalok jelentsék.

A műsor második részére mindannyian, akik ott ültünk a nézőtéren, beleéltük már magunkat a zenés-táncos forгатag hangulatába; a máramarosi forгатásokat, ugrósokat, a kalotaszegi legényest, s az utolérhetetlenül gazdag motívumú maros-széki táncokat nézve, saját magunkat is egy mindent átölelő képzeletbeli körtánc kellős közepén éreztük. Berzsényi ódon zengésű, szépséges sorai jutottak eszembe, melyek a tánc nemeiben „a népek lelkét s a nemzetek ízleteit” vélték felfedezni, a lassúbb ütemben állhatatosságot, a szilajabb nekilendülésben vállalkozó kedvet, szerelmi kalózságot s más hasonlókat szimatolván, s egyben a mai olvasó gondolatait is a látvány mögötti értelem kihámozására serkentvén. Mert ha a táncokat figyelve úgy tűnik is nekünk, hogy a játékoságnak, a fergeteges ütemet széppé, formássá fegyelmező könnyedségnek nagyobb, jelentősebb a szerepe, mint ahogy azt Berzsényi több mint másfél évszázaddal ezelőtt látta, sorai akkor is elmélyülésre készítetnek.

Az előadás azért áraszthatta el a nézőteret a népi kultúra erőt adó hangulatával, mert a dalok és táncok a többszörös szakellenőrzés mérlegén is eredetieknek, hamisítatlanoknak, minden művességet nélkülözőknek bizonyultak. Legnagyobb részüket az együttes tagjai gyűjtötték fáradhatatlan vezetőjüknek, Könczei Árpád frissen végzett zeneszerzőnek az irányításával, maguk koreografálták, tanulták be és gyakorolták különböző táncházakban, próbatermekben, ahol éppen lehetőségük adódott, míg teljesítményük el nem érte a hivatásos együttesek színvonalát s nem vált arra méltóvá, hogy az Állami Magyar Színház színpadára kerüljön. A Bisztrai Mária, Ille Ferenc, Kozma Lajos, Tamás Simon és Vajda Zsuzsa közreműködésével, Márton János rendezésében bemutatásra került megragadó előadás értékét külön is növelte, hogy egyúttal egy tehetséges fiatal csoport céltudatosságáról, törhetetlen alkotó erejéről tanúskodott, melyet remélhetőleg az elkövetkezendő évadban is láthat majd néhányszor a közönség.

(páll)¹⁴⁰

(Utunk, 1983/35. 7. – 1983. szeptember 2., péntek)

140 Valószínűleg Páll Árpád írása.

„Az utóbbi években örvedetesen elszaporodtak a táncházak. Miben látod jelentőségüket?

A táncházmozgalom szerintem jó divat a fiatalok körében. Az én generációm gyerekkorában még igazi, élő táncházba járhatott. Korondon mi voltunk az utolsók. A hagyományos folyamatba beleszólt a második világháború. Ahol a háború nem törölte el a táncházakat (pl. Széken), ott a művelődési otthonok felépítésével a hagyományos formát tudatosan irányított művelődési tevékenység helyettesítette be. Sok helyen változott a hagyományápolás, és beleszólt ebbe a folyamatba a civilizációs fejlődés is. Örvedetes, hogy a szép, régi szokást vissza akarják gyökereztetni, de hol van már az a talaj, amelyből egykor táplálkozott? A város kezdeményezte ezt a hullámot, főleg diákok, értelmiségiek. Ismételem: ez nagyon jó, de a városi táncházak hangulata számomra kissé modoros, erőltetett, nem az az igazi, amire én még gyermekkoromból emlékszem. Mindemellett jó lenne, ha falun is újjáéledne ez a szokás, ha a városi hagyományápolók céltudatosan törekednének a táncházak funkciójának felelevenítésére a falvakban is. Fiatal zenészeink közül sokan ezt teszik, ez is egy módja a hagyományápolásnak. A színpadi szereplést a minimális tudással rendelkező, de lelkes táncázás fiatalok esetében károsnak tartom, mert a színpadnak és persze, a nézőnek, sajátos esztétikai igényei is vannak.”¹⁴¹
(Művelődés, 1983/11. 11.)

141 Részlet Kelemen Ferenc *Őrizni a kutak tisztaságát* című, Domokos Istvánnal, a Maros Művészegyüttes koreográfusával készített interjújából. Talán nem véletlen, hogy a városi táncházak ellehetetlenítése előtti periódusban Domokos István „jó divatnak” nevezi a táncházmozgalmat, hiszen a divatok múlóak... Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy pontosan a városi táncházak hatására több, a néptánc színpadi hitelességéről szóló vitára is sor került a kor sajtójában, mint amilyen például A Hét hasábjain zajlott 1984-ben: Somosi Veress Károly: *Új úton a Maros Népi Együttes*. In: A Hét, 1984/27. 10., Toró Emil: *De táncolt egy emberöltőn át!* In: A Hét, 1984/37. 6., Pávai István: *A színpad folklórja – a folklór színpada*. In: A Hét, 1984/41. 5. és Demeter József: *A színpadon több mint folklór*. In: A Hét, 1984/49. 7–8. írásai tulajdonképpen a régi stilizált néptánc és az új, táncház felől közelítő szempontok első nyomtatásban megjelenő erdélyi vitájának tekinthető.

Táncház a Vasas Klubban, balról jobbra: Papp Béla, Szabó Zoltán, Bardocz Sándor, Fülöp Hajnalka, Sipos Ildikó.

Papp Béla, Szabó Zoltán, Bardocz Sándor

1984–1989

„E hiányérzet pontosabb példázására éppen úgy alkalmas lehet a ma már ellankadóban lévő táncházmozgalom említése...”

Újra beindul a táncház pénteken esténként 6 órától a Vasutas klubban (volt Vasas), Dobrogeanu Gherea utca 17. szám alatt. Ezen a héten Nagy Jenő néprajzkutató tart előadást Kalotaszegről.
(Igazság, 1984/69. – 1984. március 22., csütörtök)

„Az előadás keretében bemutatkozik három kisiskolás is; legényest táncol Simon Zoltán, Bakos István, Kelemen István. A gyermekek maguk kezdték tanulgatni a táncot, segített ebben nekik Kovács Feri Pista bácsi is, nagy szeretettel. [...] Jelenleg Gergely István inaktelki lakos tanítja őket virtuosabban táncolni. A zenei anyagot, hogy veretesen népi legyen, Demény Piroska állította össze.”¹⁴²
(Igazság, 1984/76. 3. – 1984. március 30., péntek)

A Vasutas (volt Vasas) Klub táncháza (Dobrogeanu Gherea utca 17. szám) folytatja működését. A táncházba minden pénteken este 7 órától várják a fiatalokat. Ezen a héten, szeptember 21-én, a felcsíki táncok tanítását kezdik meg. Aprók tánca elnevezéssel, a Vasutas (volt Vasas) Klubban táncházat rendeznek gyermekek számára. A Dobrogeanu Gherea utca 17. szám alatti helyiségben minden pénteken délután 5 órától az 5-10 éveseknek, délután 6 órától pedig a 10-15 éveseknek tanítják a népi táncokat.
(Igazság, 1984/222. – 1984. szeptember 20., csütörtök)¹⁴³

Tavaszi lemezújdonságok között két különböző tájegység magyar népzenejének felvételei is szerepelnek. Még kapható a zeneboltokban a *Taraful din Suatu* címmel megjelent lemez, mely a volt kolozsvári rádióstúdió hangarchívumának anyagából szováti népzeneösszeállítást tartalmaz.¹⁴⁴ A napokban pedig a marosvásárhelyi stúdió felvételeiből jelent meg a Gyimesi népzene címet viselő lemez, Pávai István borítószövegével, tizennégy Gyimesi völgyi dallammal.
(Igazság, 1985/81. 2. – 1985. április 6., szombat)

142 Részlet az 1984. március 29-én Mákófalván bemutatott Szentimrei Jenő *Csáki bíró lánya* előadás-sal kapcsolatos *Mákófalva – jelen!* című beszámolóiból.

143 Ez volt az utolsó megjelent táncházhirdetés a kolozsvári Igazság napilap hasábjain.

144 A magyarszováti lemezt Zamfir Dejeu szerkesztette. A Kolozsvári Rádiót 1985 januárjában szüntették meg központi utasításra, amire a korabeli sajtó természetesen nem reflektálhatott, ezért is érdekes ez a híradás.

Versenytanulságok. Népi, népies, modern¹⁴⁵

Megint a népi együttesek, táncosok, zenekarok, énekesek voltak a legnépszerűbbek a Megéneklünk, Románia fesztivál műkedvelő művészeti versenyein, megelőzve még a könnyűzenészeket és az újabban egyre sikeresebb művészbrigádokat is. Problémátlanak látszik tehát helyzetük, és éppen ezért indokolatlannak tűnhetik, hogy a legproblémásabb műkedvelő művészeti ág – a színjátszás – után éppen velük foglalkozunk sorozatunkban. De valóban annyira problémátlan ez a helyzet?

Népszerűségük mind a közönség, mind a műkedvelők körében vitathatatlan. Ha van művészeti ág, amelyben a műkedvelés valóban szükségletet elégít ki, hiányt pótol, öntevékenyen működik – ez az! Csakhogy szinte hagyományosan, mindenesetre évtizedek óta kíséri a távolról sem megalapozatlan kétely: mennyire népi, mennyire művészi, mennyire korszerű, illetve mennyire népieskedő, sőt „népiesch”, esetleg éppen giccses mindaz, amit a fentemlített műfajcsoporthoz tartozó műkedvelők nyújtanak? A kételkedés mindvégig két irányból nyilvánult és nyilvánul meg. Egyrészt a folkloristák fejezik ki fenntartásaikat a színpadra vittekkel kapcsolatban, ami az autenticitást illeti. Másrészt a hivatásos zenészek, táncosok, képzőművészek kifogásolják a hallani-látnivalók művészi hatékonyságát és minőségét.

Ezen az alapon szeretnők a következőkben megvizsgálni a Kolozs megyei műkedvelő népi előadóművészet jelenlegi helyzetét.

Az erősen urbanizálódott megye körülményei között szinte természetesnek tekinthetjük, hogy a vezérszerepet a városi népi együttesek vették át. A fesztiválon ismét a Február 16., a közszállítási vállalat, a gyéresi kombinát, a kolozsvári művelődési ház, a nehézipari kombinát, a tordai üveggyár és több hasonló gyári vagy művelődési intézményi csoport vitte a „prímet”. Annyiban jobban, mint régebben, hogy immár nem az országosan általános „folklorslágereket” mutatták be többnyire, hanem a szűkebb haza, a Kolozsvár környéki folklórzónák értékeit. Más kérdés, hogy ezek az értékek is többé-kevésbé most már slágerszámba mennek, untig ismertek, alaposan felkutatottak. Előadásmódjuk pedig mindig ugyanaz: valahol az eredeti forma s ennek egy effektusokra kihegyezett színpadi áttétele között. Mondhatni: a közönség kedvéért. Hat természetesen a rádiós-televíziós-hanglemezes-kazettás profi piac is.

Természetesnek tarthatjuk – túl az urbanizáción – ezt a vezérszerepet azért is, mert egy falusi csoportnak sem emberi, sem műszaki, sem szakmai tartalékai nem lehetnek hasonló „népi show-hoz”. Egyetlen esélye a még soha nem látott-hallott, kizárólag helyileg ismert hagyomány föltámasztása és közszemlére tétele. De van-

145 A jelen kötet ezzel, a Megéneklünk, Románia fesztivál keretében zajló néptáncletről szóló cikkek tömkelegéből kiválasztott írással próbálja érzékeltetni a kolozsvári táncosok ellehetetlenítésének sajtónyilvános korszakát.

nak-e még ilyen hagyományok? Tudunk, persze, olyan példáról is, hogy egy falusi tanár két évtizeden át mindig talált újabb és újabb föltárni valót falujának folklórkincsében, kisebb könyvtárat közölt róla. Lehetséges, hogy hasonló rejtőző értékek Kolozs megyében is maradtak, és csak egy lelkes kutatóra várnak. Bizonyos viszont, hogy igen alaposan átkutatott vidéken élünk, központjában egy nagy hagyományú s szorgalmas folklórintézettel. A fesztivál mindenesetre azt tanúsítja újabban, hogy a legizgalmasabb folklórzónák – Diós, Hesnád, Dezmér, Szék, Méra stb. képviseltek őket ezúttal – falusi népi együttesei nem tudnak újítani: a már sokszor látott és sokszor sikeres helyi darabokat mutatják be újra s újra.

Anélkül, hogy tovább taglalnók a kérdés folklorisztikai vonatkozásait, amelyeket amúgyis a szakemberek hivatottak megválaszolni, a fejlődés, az előrelépés lehetőségként jelezzük hiányérzetünket: a fesztivál mezőnyéből egyetlen stiliztikai változat maradt ki, mégpedig a népművészeti alapanyag elvonatkoztatottabb, továbbgondolt, a klasszikus zenéhez és táncához közelített, vagy valamilyen egyéb formában átalakított feldolgozása. E hiányérzet pontosabb példázására éppen úgy alkalmas lehet a ma már ellankadóban lévő táncművészeti mozgalom említése,¹⁴⁶ mint bizonyos, erősen stilizált zenei s táncművészeti formák fölsorolása nemcsak a legújabb korból, hanem éppenséggel a legutóbbi évszázadból. Kétségbenvonhatatlan tény, hogy jelenleg a népi zene-tánc a műkedvelés szintjén megkezdte a már megtalált és megbecsült népművészeti értékek többé-kevésbé hiteles utánzásánál, bizonyos hangszerelési s koreográfiai fogásokkal való fölfokozásánál. Másként szólva, epigon jelenségé, egyfajta hellenizmussá kezd deformálódni. S ezen csakis alkotó szellemű továbbgondolással, a motívumok gyökeresen újszerű csoportosításával, a naturalista visszajátszás fölszámolásával segíthetünk. A legutóbbi cikkben is fölvetett gondolatot továbbfolytatva: azzal, ha a megye számos kitűnően képzett, hivatásos zenésze és koreográfusa mélyebben kapcsolódik a jövőben a jelenleg jobbára csak gyakorlati tapasztalatait továbbadó műkedvelő szakirányítókra hagyakozó népi előadóművészeti mozgalomhoz.

Szövérdi Zoltán¹⁴⁷

(Szabadság, 1985/197. 2. – 1985. augusztus 21., szerda)

146 További levéltári kutatásokat igényel annak kiderítése, hogy milyen direktívák mentén írtak abban az évben a „már ellankadóban lévő táncművészeti mozgalomról”, amikor tulajdonképpen hatóságilag betiltották. Miután 1982 tavaszán „idegen elem filmezése miatt” leállították a Monostori úti táncházat, 1985 folyamán – tatarozásra, festésre hivatkozva – ellehetetlenítették a Vasas Klubban tartandó táncházat is. Így 1990-ig a kolozsvári táncművészeti mozgalom tulajdonképpen szünetelt, azaz mégsem: a táncművészeti életformát a titokban, konspiratív módon szervezett „táncművészeti bulik” jelentették, amelyek már jellegükénél fogva nem lehettek rendszeresek, minderről lásd részletesen Bardocz Sándor: *Táncművészet, illegálitásban* című írását (Művelődés, 2002/2. 9–10.).

147 Krizsán Zoltán kolozsvári újságíró álneve.

A Dolgozó Nőben megjelent fénykép eredetije a kolozsvári Brassai Sámuel Líceum Folklorköréről. A gyerekek mögött balról jobbra Könczei Csilla, Tolna Éva és Péter Pál, előtt a zenészek, Szilágyi András és Sipos Ferenc Magyarlapádról.

Korunk Galéria. Szombaton délben 1 órakor hunyadi alkotók munkáiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. Bevezetőt mond Banner Zoltán. A műsorban közreműködik: a Bodzafa-együttes, valamint Czuczsa Júlia, Kozma Marika és Lengyel László.

(Igazság, 1985/210. – 1985. szeptember 6., péntek)

Korunk Galéria

Szeptember 7.: Hunyadi alkotók (Kudor Ferenc, Kudor István) ifj. Kudor Ferenc, Szalai István, Antal János, Papp Béla, Pálffy Attila, Balog Dénes, Gál P. István, Pócs Márton, Sinkó Ferenc, Matei Vasile fafaragásai és faragott bútorai, Csöregi Márton festett saroktékája; Pálffy Katalin és Kudor Anna varrottasai; Boros Lajos festményei, Kalló Gyufa grafikái, Kozma Víg András szobrai). Banner Zoltán bevezetője után a Táncház-együttes (Papp István, Papp Béla és Kelemen László) kalotaszegi népzeneét játszott, Kozma Marika két balladát adott elő. Czuczsa Júlia *A Kalota partján* című Ady-verset mondotta el.¹⁴⁸

(Korunk, 1985/9.)

148 A Korunk Galéria kiállításmegnyitójának sorozatában ez volt az utolsó, amikor táncházzenekar muzsikált.

„Nisztorné Máthé Krisztinával közösen tartjuk az egy-egy órás foglalkozásokat a hét két délutánján, kedden és pénteken. Az idén is három csoport indítását tervezzük. Külön kezdő-csoportba iratkozhatnak a négyévesek és haladóba az öt-hat évesek. És hetente egyszer, pénteken fél négy és öt között megtartjuk az 1983-ban beindult ritmika-kört is, főleg kisiskolások számára. Fülöp Hajnal és Köncei Csilla támogatásával szeretném e kör munkáját is felvirágoztatni, főleg azért, hogy az óvis zenei alapra építve népdal és néptánc alapelemeinek tanulását is bevezetjük.”¹⁴⁹

(Igazság, 1985/229. – 1985. szeptember 28., szombat)

Kolozs megyében vendégszerepel a sepsiszentgyörgyi Szakszervezeti Művelődési Ház **Kova**-zenekara és **Néptáncstúdió** együttese november 8. és 12. között. A **Kova** tagjai: Papp István Gázsa, Soós Árpád és Tóth István. A néptáncegyüttes művészeti vezetője Köncei Árpád. Apáról fiúra című előadásukat 8-án (pénteken) Hunyadon, 9-én (szombaton) Kolozsváron, 10-én (vasárnap) Széken, 11-én (hétfőn) Tordaszentlászlón és 12-én (kedden) Désen mutatják be. A szombati kolozsvári előadást kivéve (amely 15 órakor kezdődik az Állami Magyar Színházban) az összes többi előadásra 19 órai kezdettel kerül sor.

(Igazság, 1985/264. – 1985. november 8., péntek)

Se nem kicsi, se nem nagy

Alighanem valami szép és nemes aforizmával kellene kezdeni táncról, mozgásművészetéről, a lélek ritmussá rezdüléséről... Nem teszem, ehhez a látványhoz valahogy szükségtelen a körítés. Kéttucatnyi tizenéves a színpadon – amolyan se nem kicsik, se nem nagyok, amint a kézhez kapott szerényke meghívó beharangozza – ropják a táncot: hétfalusi boricát, majd mezősegi, kalotaszegi, Küküllő menti s még ki tudja, hány vidék népi táncait felváltva. Ropják, kamaszos csikószilajsággal a legények, az eladó sorba cseperedők méltóságával a leányok. Belefeledkezve, mintegy önmaguknak táncolnak, énekelnek és csujogatnak. Az előtáncosok – Bíró Farkas Tamás, Coroi László, Doka Sándor, Köncei Csongor – mintha rögtönözve, egymással vetélkedve virtuskodnának. A leányok pedig – Ambrus Dána, Bense Erika, Botár Ildikó, Doka Annamária, Koncz Zsuzsa, Lónhárt Melinda, Magyar Andrea, Nagy Júlia, hogy csak néhányukat említsem – virágos mezővé varázsolják a színpadot, ajkukon

¹⁴⁹ Részlet Pillich László *Búji, búji zöldág...* című, László Bakk Anikóval készített interjújából. A kolozsvári táncház 1985-ös végleges ellehetlenítése után az „aprók táncát” egy ideig a Karolina téri Fások Klubjában működő, László Bakk Anikó által vezetett Zeneóvoda próbálta fenntartani Fülöp Hajnalka és Köncei Csilla segítségével.

pedig a pörgés-forgás, a tánc hevében sem hal el a nóta, eredeti népdalok kifogyhatatlan fűzére.

Profi szinten csinálják, szólal meg halkan valaki a nézők közül, s bár nem szeretem a kifejezést, rá kell bólintanom. Valóban „nem középiskolás fokon” táncolnak ezek a középiskolás fiatalok, a kétórás önálló műsor bármely hivatásos népi együttesnek dicséretére válhatna. Négy éve alakult meg a folklórkör a Brassai Sámuel Líceumban. Életrehívója **Tolna Éva** tanárnő, s egy igaz ember lelkében fogant, önmagán túlmutató, önmagát önzetlenül átörökíteni akaró szép családi hagyomány.¹⁵⁰

Négyévi kemény munka – versenysportolók kondícióedzéséhez fogható olykor egy-egy próba – eredeti táncok gyűjtése különböző vidékeken, s itt-ott a táncírás alapjainak elsajátítása is. a siker nem maradt el, évről-évre és évről-évre, minden iskolai ünnepség lelkesen megtapsolt elmaradhatatlan szereplői lettek hamarosan a folklórkör tagjai, s a Megéneklünk, Románia fesztivál díjnyertesei évről-évre, miközben repertoárjuk egyre bővült, gazdagodott immár egy kétórás önálló műsor erejéig. S összeforrott, egymást segítő, egymás gondolatait is értő csapatná válnak a maroknyi közösség az egykori kezdők, akik most az első liceumi évbe lépve úgy döntöttek, együtt maradnak. Az induló tanévben is együtt lesz hát a kör, s utánpótlásról is gondoskodva továbbviszi, továbbépíti azt a tánc házas hagyományt, amely nélkül nemcsak ők, diákok, de minden bizonnyal mi, nézők is szegényebbek lennénk, azt a hagyományt, amelynek ismerőit, tudóit és továbbadóit nem kell (nem kellene) elengednünk magunk mellől, mert szükségük lesz rájuk az elkövetkező nemzedékeknek is.

Jakab Márta

(Dolgozó Nó, 1989/9. 12.)

150 A kolozsvári Bogáncs Néptáncgyűttes elődjének számító Folklórkör az ellehetlenített kolozsvári tánc ház egyik „származéka”, ahogyan erre Jakab Márta is utal a „családi hagyomány” (az alapító Tolna Éva Könczei Ádám özvegye, a csoport első oktatója pedig lánya, Könczei Csilla) és a „tánc házas hagyomány” kifejezésekkel.

1990

MADISZ-HÍREK

Szerdán este 19 órától táncházat rendez a MADISZ a monostori kultúrházban (a régi táncházteremben). Meghívottunk Sebestyén Márta. Mindenkit szeretettel várunk.

(Szabadság, 1990/11. – 1990. január 16., kedd)

Útmutató fogalomtár

negyvenéves olvasók számára

- A HÉT – A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács Bukarestben megjelenő társadalmi-politikai-művelődési hetilapja 1970–1989 között.
- BÁNYAVIDÉKI FÁKLYA – A Román Kommunista Párt Máramaros megyei bizottsága és a megyei néptanács nagybányai magyar nyelvű napilapja 1968–1989 között.
- BRASSÓI LAPOK – A Román Kommunista Párt Brassó megyei bizottsága és a megyei néptanács brassói magyar hetilapja 1963–1989 között.
- DOLGOZÓ NŐ – A Románia Szocialista Köztársaság Országos Nőtanácsának Kolozsváron megjelenő társadalmi-politikai-kulturális havilapja 1949–1989 között.
- ECHINOX – A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem 1968-ban alapított diákfolyóirata, benne magyar és német nyelvű oldalakkal.
- FALVAK DOLGOZÓ NÉPE – A Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztériumnak, a Mezőgazdasági Termelészövetkezetek Országos Szövetségének és a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Szövetségének Bukarestben megjelenő hetilapja 1952–1989 között.
- FELLEGVÁR – A kolozsvári *Igazság* napilap 1978–1981 között szombatonként megjelenő ifjúsági oldala, amelyik – az oldal szerkesztői és szerzői rendezésében – vitafórumként is működött.
- GAÁL GÁBOR KÖR – 1956-ban alakult kolozsvári irodalmi és társadalomtudományi vitakör, tevékenységét 1983-ban függesztette fel.
- IFJÚMUNKÁS – A KISZ Központi Bizottságának Bukarestben megjelenő magyar nyelvű országos hetilapja 1957–1989 között.
- IFJÚMUNKÁS-MATINÉ – Az *Ifjúmunkás* hetilapnak a romániai magyar fiatalok közművelődési és erkölcsi nevelését célul kitűző előadássorozata, amelyben – meghívott közéleti személyiségek (írók, költők, művészek, tudósok stb.) mellett – a különböző művészeti műfajok (irodalom, zene, színjátás, tánc stb.) hivatásos és műkedvelő előadói egyaránt felléptek.
- IGAZSÁG – A Román Kommunista Párt Kolozs megyei bizottsága és a megyei néptanács kolozsvári magyar nyelvű napilapja 1945–1989 között.
- IGAZ SZÓ – A Románia Szocialista Köztársaság Írószövetségének Marosvásárhelyen havonta megjelenő szépirodalmi folyóirata 1954–1989 között.
- JÓBARÁT – Ifjúsági hetilap, az Országos Pionír Tanács folyóirata 1957–1989 között.
- KALÁKA – A Román Televízió Magyar Adásának honismereti és népművészeti, ismeretterjesztő és vetélkedő jellegű műsora, amely 1977–1980 között kilenc adást ért meg. 1977. november 21-én a kolozsvári Sportszarnokban került sor

az első Kalákára, amelyet sorban követett a besztercei, a marosvásárhelyi, a csíkszeredai „csángó”, a tordai „vásáros”, a kolozsvári „kalotaszegi”, a zilahi (*Szerelem és halál a szilágysági népművészetben*), a székelyudvarhelyi (*A téli napforduló szokásai*), végül pedig, 1980. szeptember 7-én a rugonfalvi „táncház-építő”: A Kalákák a köztelevízióknak köszönhetően nagy költségvetéssel készültek, így például sikerült a sorozatban résztvevő, összesen 27 erdélyi középiskola több száz diákjának falusi gyűjtőutakat szervezni; a tematikája miatt a városi táncházakkal sok pontban kereszteződő Kalákát folyamatosan próbálták egy új, a népi hagyományokat felkaroló és -őrző ifjúsági mozgalomként konstruálni (innen a „kalákások” megnevezés is), így, noha csak kilenc adásra került sor, sokkal nagyobb teret kapott a korszak nyilvánosságában és sajtójában, mint a táncház.

KISZ – Kommunista Ifjak Szövetsége.

KODÁLY NÉPTÁNCGYÜTTES – A kolozsvári táncházások 1980–1983 között – először a Monostori úti Művelődési Ház, majd a Műszaki Egyetem támogatásával – működő amatőr néptáncgyűjtése.

KOLOZSVÁRI TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ – Hivatalosan az *Ifjúmunkás* szerkesztősége, a Román Televízió magyar nyelvű műsora, a Kolozsvári Rádió, a *Korunk* szerkesztősége, a *Művelődés* szerkesztősége, az *Igazság* szerkesztősége, valamint a Diákszövetség Visszhang diákrádiója által szervezett egyszeri táncház-találkozó, amelyre 1981. április 5-én, vasárnap délután került sor a kolozsvári Dosztojevskij (volt Zápolya, jelenleg Traian Moşoiu) utcai Sportcsarnokban. A tulajdonképpeni szervezést Könczei Ádám irányította, a kolozsvári táncházások és a táncházzenekarok segítségével.

KORUNK – 1926-ban Kolozsváron alapított folyóirat, amelynek második folyamata a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanácsa jelentette meg 1957–1989 között.

KORUNK GALÉRIA – 1973 óta a kolozsvári *Korunk* folyóirat szerkesztőségi helyiségeiben működő, elsősorban erdélyi magyar képzőművészeti kiállításokat folyamatosan szervező galéria. A kiállítás megnyitók meghívottjai között gyakran szerepeltek a táncházzenekarok is.

MADOSZ – Magyar Dolgozók Szövetsége, 1934–1944 között működő erdélyi magyar baloldali politikai szervezet.

MAROS MŰVÉSZEGYÜTTES – Az 1990 előtti Románia egyetlen magyar hivatásos néptáncgyűjtése, amelyik 1956-ban alakult Állami Székely Népi Együttes néven Marosvásárhelyen.

MEGÉNEKLÜNK, ROMÁNIA FESZTIVÁL – A kínai kommunista kulturális forradalom mintájára 1976-ban a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanácsok első kongresszusa elhatározta egy romániai műkedvelő tömegmozgalom, a *Cântarea României* országos fesztivál elindítását; a „szocialista nevelés és kultúra” fesztiváljaként számontartott rendezvénysorozat 1989 decemberéig tulajdonképpen kerete lett az ország szinte minden kulturális tevékenységének.

MŰVELŐDÉS – A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács Bukarestben megjelenő közművelődési folyóirata 1948–1985 között.

SZÉKELYUDVARHELYI TÁNCHÁZTALÁLKOZÓK – Az erdélyi táncházak, tánc-
házasok, a székelyudvarhelyi municípiumi KISZ-bizottság, a Siculus Ifjúsági
Klub és a helyi Művelődési Ház szervezésében, illetve a Román Televízió Ma-
gyar Adásának és a Kriterion Könyvkiadó társszervezésében 1978. szeptember
23–24. között került sor az első országos táncházatalálkozóra Erdélyben, ame-
lyet még négy követett 1982-ig: 1979. június 9–10., 1980. május 17–18., 1981.
november 21–22. és 1982. november 27–28. Az öt alkalommal megrendezett
találkozók állandó programjaként – az erdélyi táncházak, táncházenekarok
közös felvonultatása mellett – mindig megszervezték a néprajzi jellegű tudomá-
nyos ülésszakokat, valamint különböző tájegységek falusi hagyományörző-
inek bemutatkozását.

UTUNK – A Románia Szocialista Köztársaság Írószövetségének Kolozsváron megje-
lenő szépirodalmi hetilapja 1946–1989 között.

ÚJ ÉLET – A Szocialista Demokrácia és Egység Frontja Országos Tanácsának Ma-
rosvásárhelyen havonta kétszer megjelenő társadalmi-kulturális képeslapja
1959–1989 között.

VISSZHANG-FOGADÓEST – 1975-től a kolozsvári Visszhang Diákrádió által a Di-
ákházban szervezett műsoros fogadóestek sorozata, amelyeken – a szerkesz-
tőknek a hallgatóikkal való találkozás mellett – elsősorban diákműkedvelők
léptek fel, különböző művészeti műfajokat képviselve (az előadások szerkezete
hasonlított az Ifjómunkás-matinékhoz).

Farsangosok a Monostori úti táncházban, balról jobbra: Péterffy Melinda, Cioara Miklós, Kerekes Gábor...

Rezumat

Cronologia presei referitoare la cei 40 de ani ai casei dansului din Cluj I. (1977–1990)

Mișcarea de tip revival a caselor dansului popular (táncház) din orașe a fost una dintre cele mai importante fenomene din ultimele decenii, având influențe deosebit de importante asupra vieții culturale și sociale a maghiarilor din Transilvania. Dar oare cum a fost posibil ca în timpul comunismului să apară o mișcare civilă inițiată de jos, care s-a instalat în opinia publică maghiară de atunci, apoi ideea în sine s-a răspândit în deceniile ce au urmat, iar politica culturală a încercat și încearcă și astăzi să o includă într-un categorie modelată de sus.

În anul 2017 casele dansului din Transilvania au împlinit patruzeci de ani, și în aceste patru decenii s-au scris multe de către mulți pe această temă. Cronologia de față este o colecție a acestor scrieri alese, redactată și completată cu note, care nu dorește a fi o istorie a caselor dansului din Transilvania, și nici măcar celei din Cluj, deși din ordinea cronologică și din modul redactării reiese un fel de poveste istorică. Se formulează întrebarea: de ce cronologia caselor dansului clujene și nu per ansamblu, transilvănene? Pentru că fenomenul din Cluj fusese primul și cel mai important? Sau pentru că editorul – datorită aspectelor familiale – cunoaște cel mai bine această parte a fenomenului? Răspunsul este mai simplu: pentru că majoritatea articolelor din acest volum se referă la casele dansului, la publicul și muzicanții din Cluj. Sigur, unele scrieri sintetizante, problematizante au un caracter mai general, dar acestea se referă atât la casele dansului din Cluj, cât și la toate celelalte.

Deci articolele redată în ordine cronologică sunt de multe feluri: cele mai multe sunt simple prezentări, de tip reportaj, dar pe lângă acestea apar și texte analitice, teoretizante, ba chiar oferind programa ideii, altele conțin critici și dezbateri, unele sunt științifice, altele mai puțin, și bineînțeles există o serie de interviuri, iar discursul boem a unei părți dintre acestea ne arată faptul că mișcarea revival al caselor dansului din Transilvania, pornită la drum în 1977, pe lângă o mulțime de scopuri și conținuturi serioase și majestuoase, a fost în primul rând o mișcare a tinerilor, între cincisprezece și treizeci de ani. Totodată valoarea acestei compilații este susținută și de fragmentele redată din unele texte referitoare la casele dansului din Cluj, respectiv de anunțurile și știrile pe scurt legate de această tematică.

Abstract

Chronology of the Press on the 40 Years' Old Dance House of Cluj I. (1977–1990)

The revival movement of the urban folk dance houses (táncház) was one of the most important phenomena of the last decades, having a major impact on the Transylvanian Hungarian cultural and social life. The question is, how could such a civilian movement, initiated from below, arise during communism, what was its impact on the Transylvanian Hungarian public opinion, how has it spread in the last decades, how cultural politics has tried to include it into a pattern coordinated from above.

In its 40 years of existence many people have written many things about the Transylvanian dance houses, especially about those from Cluj. The present chronology offers a selected collection of these writings, edited with notes, but it does not want to be a history of the Transylvanian or Cluj dance houses, although the chronological order and the editing reveals some kind of story. One can formulate the question: why only the chronology of the Cluj phenomenon, why not the whole Transylvanian one? Because the dance house from Cluj was the first and the most important one? Or because the editor was mostly familiarized with this single one? The answer is much simpler: because most of the writings from this volume are about the dance house, the public and the musicians from Cluj. It is true that there are a few synthesizing, reflecting articles about urban dance houses, but these are referring to the situation of Cluj as well as to that of other locations.

Thus the articles republished in a chronological order are of many forms: most of them are simple presentations, reports, but some are more theoretic, analytic, furthermore giving a programme for the idea, some being more critical or initiating debates, some being more scientific, other not at all, and of course there are series of interviews. The bohemian style of some of the latter shows that the revival movement of the Transylvanian dance houses, starting from 1977, besides serious and majestic goals and contents, has been first of all the movement of the teenagers and twenty years old. The value of this volume as a source is given also by the fragments taken from some articles and the advertisements, short news referring to the dance houses of Cluj.

Az erdélyi városi táncházakról, ezen belül pedig kiemelten a kolozsvári táncházról sokan, sokat és sokféleképpen írtak az elmúlt negyven évben. A jelen sajtókronológia ezeknek egy válogatott, szerkesztett és jegyzetekkel ellátott gyűjteménye. Az újraközölt írások sokrétűek: a zömében beharangozó és beszámoló jellegű írások mellett olvashatunk elmélkedő, elemző, sőt akár programadó szövegeket, éles kritikát és vitafórumot, tudományos, illetve kevésbé tudományos igényű közleményeket, és természetesen interjúk sorát, amelyek egy részének igencsak bohém hangvétele jelzi, hogy az 1977-ben induló erdélyi táncházak revival mozgalma – megannyi fennkölt, komoly cél és tartalom mellett – elsősorban a tizen- és huszonévesek mozgalma volt.

ISBN 978-973-8439-90-0

ISBN 978-973-8439-91-7

9 789738 43991 7